I ANNE

HIND 20 SNT.

Jüri Rumm

romaan Eesti minevikust

KIRJASTUS „NOORMETS“ TALLINN

JÜRI RUMM

Algupärane romaan Eesti minevikust

Käesolev romaan on kõigiti faktide ja rahvasuus liikuvate anekdootide peale põhjenev.

Kirjutanud H. V.

Kirjastus „NOORMETS“, Tallinnas.

„Kiirtrükk“, Tallinn, Rüütli 4. 1937.

VIHA HOOS VARGAKS!

„Tuline kurat! Ah siis sellepärast tõmmatigi mind tallis nii tublisti läbi, et ma oma vana isale tüki sinki ja pudeli veini viisin, võtsin ja viisin sellepärast, et ta haige on ja seda ihaldas! — Kurat ma olen ju inimene, olen tema teenija, kellele ta närust palka maksab ja nüüd — — — tänasest päevast vaatame järele!" kirus lühildane tugeva kehaline ruugete juustega, samasuguse mokahabemega ja mustade elavate silmadega mees, kelle teravad pilgud nagu igaühest läbi näisivad tungima.

Lugejad vist ju aimavad, et meil siin K—u mõisa teendri Jüri Rummuga tegemist on. Lugu on ka tõesti nii: see oli Jüri Rumm, K—u mõisa teender, kes oli näppanud salaja tüki sinki ja pudeli veini oma haige isale ning selle eest sai mõisa tallis tubli keretäie. Hambaid kiristades,, võttis ta kandiku ja viis selle ülesse, siis aga keldri ja teisi võtmeid tasku peites, läks ta talli juurde ja andis kutsarile käsu, et see kõrvi, paruni kõige parema hobuse sadulasse paneks, sest härra olevat teda naabruse mõisa sõita käskinud.

Kutsar peatas.

„Imelik, miks härra just oma kõige parema sõiduhobuse teendri Jürile ratsasõiduks lubas. Ennem oli ikka hall — täna aga kõrv. Ah, tühja ka; mis see minu asi on, juba vist härra seda ikka käskis, ega siis Jüri omast peast!" — — — pomises kutsar, kui talli ust lukust lahti keeras.

Jüri aga pakkis oma ja osa ka võeraid kättejuhtuvaid asju kokku, pistis ka härra revolvri oma tasku ja sammus siis väikse pakikesega talli juurde, istus hobuse selga, kus juures temal tagumik küll jällegi kipitas, siis kutsarile „jällenägemiseni“ öeldes, sõitis ta talli eest just sel silmapilgul minema, kui parun trepile ilmus.

Trepi eest läbi sõites kergitas ta paruni poole mütsi ja sõnas: „Auf wiedersehen! Herr Baron! Wir sehen uns nicht so schnell, wie früher (Jällenägemiseni! Härra parun! Meie ei näe üksteist mitte enam nii sagedasti kui ennem)!

„Mis see peaks tähendama! Hei! — — — Juba oli Jüri aga väleda hobuse seljas lähema metsatuka taha kadunud, mis mõisast mineva maanteeharu äärel, lõunapool mõisat oli.

„Madis, kuidas sa Jürile hobuse võisid anda, kõige parema hobuse, millega mina ainult sõita võin! — kuhu ta läks?“

„Paruni härrad vabandavad, aga Jüri ütles, et paruni härra just seda hobust sadulasse käskinud panna — alati on ju Jüri mulle käskusid niisuguses asjas annud, kus siis mina võisin teada. . .“

Ta ei saanud kaugemale, sest ratsapiitsa hoop vastu nägu sundis teda vaikima.

„Lurjus! Kuhu ta läks, küsin ma!?“

„Naabruse mõisa! Ta ütles, et paruni härra käsul.“

„Silmapilk pane minu ja valitseja jaoks paremad hobused sadulasse!“

Härra sammus sisemistesse ruumidesse, siin pidi ta oma kõige suuremaks imestuseks ja meelepahaks nägema, et Jüri tema revolvri, kogu lahtise raha ja veel mõndagi muud ära oli näppanud.

Viha pärast sinine tuli ta välja, ja juba oli ka tüseda, jultunud näoga valitseja talli juurde jõudnud.

„Temale järele!“ hüüdis parun hobuse selga karates.

— — — — — — — — — — — — — —

Selle ajaga oli aga Jüri juba väleda hobuse seljas nendest hea tüki maad ette jõudnud, ja isegi parun ei lootnud teda niipea kätte saada; ta otsustas aga naabruse mõisades oam hobuseid vahetada ja ärakaranud teenrit kui varast seni tagaajada, kui ta tema kätte on saanud.

Aga ka Jüri arvas, et teda tagaajama hakatakse ja sellepärast ei annud ta hobusele sammude tasandamiseks mahti. Teadis ta ju paruni viha väga hästi, ja arvas ka seda, et see kõik rattad käima paneb, et aga teda kätte saada.

Nii kestis sõit juba üle tunni aja, mida aga õieti sõiduks ei võinud nimetada, vaid hullupööraseks kihutamiseks.

Kui aga Jüri viimaks märkas, et hobune on peaaegu mahalangemisel ja üleni vahul, lasi ta sammu sõita ning pööras viimati maanteelt kõrvale, sarapuu ja kase padrikusse. Siin sidus ta hobuse sarapuu põesa külge kinni ja hakkas nüüd oma teo üle, mida ta kättemaksutuhinas korda saatnud, pikemalt järele mõtlema.

Hobusel värisesivad sapsud, nagu oleks temal külm; võttes rohu tuusti, kuivatas Jüri hobusel märga vahutavat keha. Kuivatanud ja patsutanud hoost, heitis Jüri paksu sarapuu põesa varju pikali, mõlemaid käsa pea alla pannes ja ülesse sinavasse kaugusse vaadates.

Ümbrus oli metsik, lilleline. Lehekuu kogu oma kevadise rohelisega ja õitseva värskusega oli puid ja muru pinda ehtimas. Siin kollendasivad imeõrnad kellukeste sarnased murmenukud, seal pikkade peenikeste varrekeste otsas kullakarvalised kullerkupud, seal jälle sinendas neiulik sinilill. Siin hõikas laulurääastas, seal kukkus kägu ja siristas lepalind. Kogu loodus hõiskas ja õilmitses nooruse värskuses, rõõmus ja jõus, ainult Jüri peas keerlesi-

vad ämarad mõtted, nagu õudsuse eeskujud, üksteist tagaajades, tantsides, hõljudes, ning ähvardasivad nagu tusasuse tõukel ja kipitaval valul isegi rinda lõhestada.

Juba tõusis temas peaaegu kahetsus, et ta häkilises meeles liiga kaugele oli läinud, kaugemale kui ta minna oleks tohtinud, kuid nüüd ei olnud enam midagi parata, ta pidi saatusele, mida ta ise loonud, kätt sirutama ja tumedale, varga ning põgeneja tulevikule julgelt silma vaatama, teist teed enam üle ei jäänud.

Temale tulivad tema vanemad, vennad, õed ja sugulased, ning tema õnnelik, kui nii nimetada võib, lapsepõli meelde. Ta lasi kogu oma mineviku silmade eest mööda lennata.

Isa oli temal mõisa teomees olnud, orjanud, orjanud, ja ikka orjanud, ning nälginud, oli selles orjamises vanaks, põduraks ja kiduraks jäänud, aga ka ausaks, oma Jumalast pandud ülemuste ees.

Tema, kui terane poiss, oli härraste silma all juba varakult armu leidnud, need olid oma laste hulgas talle veidi haridust annud, viimati oli ta härra, kui oma lapsepõlve mänguseltsilise juurde teenriks saanud.

Küll oli pakutud temale opmanni kohta, kuid Jüri teadis liiga hästi, et rahvas vaatas opmannite peale kui tooretele timukatele, ning põlgas neid. Teenrite kohta oldi aga teisel arvamisel. Jüri oli siis omale viimase osa valinud.

Ikka olivad nad hästi läbisaanud. Jüri oli hoolas, virk, elav ja haritum, kui ümbruses olevate mõisahärrade teenrid. Ja nüüd see hirmus nahatäis. Jüri muutus näost, silmades välkus midagi uut, teravat, mis teda sarnasel silmapilgul koguni teiseks muutis, käed läksivad rusikasse ja kuuldus ka hammaste kiristamine.

„Ei! Tagasiminekut ei ole, ei või ega tohigi olla! Ma tahan temale ja igale ühele, kes aga mõisnik ehk aadel on,

tuliseks ristiks ja kiusajaks olla, kättetasujaks, kahjutegijaks, oma ja kogu rõhutud rahva eest."

Ühe hüppega oli ta maast üles tõusnud ja imestas, kui ta päikese poole vaatas, et ta nii kaua aega siin pikali oli olnud. Ta ei teadnud, mis nüüd teha, kuhu minna.

„Kuhu minna?" See küsimus kerkis temale esmalt mõttesse tondina, kuid siis tuli aga meelde, et Viljandi pool, rahva jutu järgi pidi olema keegi kuulus varas Villa. „Võib olla ehk läheb mul õnneks temaga kokku saada," mõtles ta. Muidugi oli praegusel silmapilgul ka kõige mõistlikum Villat üles otsima hakata, see võis hobuse, kui ka teised varastatud asjad rahaks teha. Siis aga pärast seda võis ju vaadata, mis teha tuleb. Aega uue töökava väljamõtlemiseks jääb siis küllalt üle.

Ta vabastas hobuse põesast, hüppas selga ja pööras maanteele, siin tõusis aga korraga murepilv ta otsaesisele.

„Mis siis, kui ma tähelegi ei pannud ja minu tagaajajad nüüd juba minu ees on? Aga ma pööran esimese teeharu pealt kõrvale ja — edasi Viljandi poole, ning julgesti oma uuele tulevikule vastu, pea asi — Ära karda!" Ta võis vaevalt pool versta edasisõitnud olla, kui ta sõidumüdinat enesele vastutulema kuulis. Isesugune hirmu värin käis tema südamest läbi ja põnevuses jäi ta ootama ning seadis ka oma revolvri korda.

Vastutulija oli aga keegi talunik.

Ta peatas.

„Kaugelt tulete?"

Talunik kahmas mütsi, sest Rumm oli temale tundmata, ning nüüd arvas ta, et tema ees mõni parun seisab.

„Amblast härrad, Amblast tulin!"

„Kas selle tee peal mitte ratsanikkusid või teisi härrasid vastu ei tulnud?"

„Umbes kuus versta võivad need nüüd eemal olla. Olivad kaks härrat. Hobused olivad väsinud ja nad pöörasivad X. mõisa.

Ilma muud pikemalt järele küsimata sõitis ta edasi. Ta oli küllalt kuulnud.

„Nad lollikesed kupatavad aga huupi edasi. Noh hääd õnne kättesaamiseks! . . . Jüri pöörab aga nüüd teisele poole."

Talumees sõitis edasi ja mõtles:

„Imelk lugu! esimesed näisivad ikka nagu härrased ja õiged mehed olema, kes aga see oli, seda ma ei tea. Ka selle hobune on läbi aetud aga ka puhanud olnud. Mine tea mis hullud tembud need on."

2.

Kihutamine elu ja surma peale.

Päikene vajus metsa varju, õhus tundus mõnus suviõhtune jahedus ja helevalge ämarik palistas õhtupoolset taevaserva. Mets kõlas lindude laulust, kõlas ilusamini kui kuskil kontserdil.

Jüri lasi hobust ikka sammu sõidul minna, ega tahtnud väga tõtata, teadis ta ju nüüd väga hästi, et tema tagaajajad Ambla poole sõidavad, kuna tema aga koguni teist teed mööda läheb.

Ometi eksis ta oma arvamises suuresti. Tagaajajad olivad vastutulevatelt inimestelt kuulnud, et põgenejat siin pool näha ei ole olnud. Ainult üks maanteeharu oli olemas ja seda mööda siis ka nende arvamise järgi Rumm sõitma pidi.

X. mõisa noorhärra asus veel nende seltsi, siit võeti uued hobused, sõjariistad, ja tagaajajad sõitsivad nüüd

uuele teeharule, teeharule, mida mööda Jüri nii muretult sõitis. Võis juba umbes kesköö aeg olla, sest linnud vaikisivad, ainult mõne üksiku väsinud siristamine kuuldus kaugemalt saarikust. Taevavõlvil ei olnud koidul ega ämarikul vahet. Need ühinesivad armastuse õndsamas suudluses. Maanteed ümbritses siin metsik loodus: pahemal pool oli peaaegu läbipeasemata kuuse rägastik, kuna aga paremal pool samasugune mets oli, kuid mitte nii metsik ega paks. Häkitselt kõlas revolvri pauk, kogu mets kajas vastu, ehmatanult lendasivad linnud puudelt ja isegi eemal huikav öökull jättis kohkunult oma huikamise ning kuulatas.

Jürile tungis veri pähe, kui ta omal kolm tagaajajat õige lähedal nägi olevat.

Ta oli nii muretu olnud ja sügavas mõttes olles jalgjalalt edasi läinud. Ta polnud nende lähenemist huulnud ja nüüd olivad nad siin nii ligidal; oleksivad teda peaaegu kätte saanud, kui nad mitte rumalalt oma ligiolekust revolvri paugutamise läbi märku poleks annud.

Jüri ei kaotanud julgust. Juba esimese paugu läbi kohkus hobune veidi, nüüd aga lasi Jüri veel tagaajajate peale paugu ja kihutas edasi.

Siin oli sõit elu ja surma peale, kihutamine kestis ligi tund aega ja tagaajajate ja tagaaetava vahe vähenes silmnähtavalt.

Jüri hobune ei olnud mõisast põgenemisel õieti süüa ega puhata saanud, kuna teistel puhanud hobused olivad. Seda märkas ka Jüri, ta pidi, et mitte kinnipüütud saada, teelt kõrvale, metsa pöörama.

Kohe tegi ta oma mõtte teoks. Tagaajajate kuulid lendasivad tema kõrvade juurest vingudes mööda, kuid õnneks ei puutunud ükski.

Pehmed puude lehed, aga ka teravad kuure oksad peksivad temale vastu nägu ja tahes või tahtmata, pidi ta valu

alla neelama, ning ka vorpidega, mis kuuse oksa löögid näole tekitasivad, rahul olema.

Maa oli künkline, sõit kiire, hobune komistas, kukkus põlvili ja Jüri lendas sadulast maha. Õnneks olivad temal jalad jalgraudadest juba ammu välja lipsatanud, nii jäivad temal nüüd jalad terveks ning ta peasis ainult väikese põrutusega.

Hobune oli väsinud, nii et ta pikkamisi üles tõusis ja seisma jäi ning edasi ei tõtanud. Hoigades ja kirudes ajas Jüri ennast püsti, läks hobuse juurde, võttis selle suu kõrvalt kinni ja talutas ta paksemasse rägastikku.

Tagaajajad härrased jäivad kaugele maha, sest nende õrnad näod ei kannatanud kuuse okste poolt antavaid hoopisid välja. Jüri aga teadis, et nad varstigi tema kannul on ja et siin kaua puhata ei tohi, sellepärast võttis ta uuesti hobuse suu kõrvalt kinni ja hakkas jalgsi edasi sammuma. Jüri jõudis metsast välja ja nüüd oli tema ees harva kase võsudega üle piserdatud heinamaa. Ta sammus edasi, kuni ta külani jõudis. Siin hoidis ta aga taludest kõrvale, läks „Võivere“ küla ja „Järlepa“ järve vahel olevat raba mööda edasi, ning arvas vast nüüd, et ta sugugi Viljandi poole ei lähe, vaid Tallinnale läheneb.

Oru mõisa juurde jõudes, istus ta uuesti hobuse selga ja sõitis Kose kiriku poole edasi. Tallinna ei tahtnud ta minna ja sellepärast oli ta sunnitud Kose Uuemõisa piiridest läbi minema, et Vahastu peale välja jõuda. Juba oli ta Kuivajõe kõrtsi lähedale jõudmas, ümbrus oli siin lage ja nõmmeline ,ning ikka pidi ta veel tagaajajate eest hirmul olema. Juba kavatses ta Karla küla kaudu alla Habaja poole pöörata, et metsasid mööda oma eesmärgile jõuda, kui ta korraga jälle enese seljataga püssipauku kuulis. Ometigi olivad tagaajajad teda kätte saanud. Nad olivad Orus jällegi hobuseid vahetanud ja jõudsid nii temale järgi.

Jüri andis hobusele piitsa, kuid see ei suutnud edasi minna, tagaajajad jõudsivad ikka ligemale ja ligemale.

Ta hüppas hobuse seljast maha, tõstis revolvri otsa selle pea juurde ja tühjendas laengu. Prantsatades kukkus hobune maha ja Jüri põgenes „Tõldavas“ olevasse puhmastikku. Tagaajajate kisa lähines, lähines. — — — Ähkides ja üsna väsinult jooksis Jüri aga edasi, hirmu ja soojuse higi pisarad tungisivad temale otsa ette, rinnust tõusis peaaegu vilistav hingamine kuuldavale.

Võib olla, et temal korda oleks läinud põgeneda, kui õnnetused ,mis teda algusest saadik kiusasivad, teda maha poleks rusunud. Ilma teadmata oli ta Karla küla heinamaades „Kuivajõe“ ühte käänakusse jooksnud. Pärani silmil ja hirmunult vaatas ta oma seljataha. Seal nad olivadki, ning rõõmuhüüd kõlas nende kõrist.

Vandesõna tabades, hüppas ta jõkke, et ta aga surmani väsinud oli, vajus ta ja — kaotas mõistuse.

3.

Kinnipüütud.

Kui ta ülesärkas, leidis ta ennast kinniseotult oma tagaajajate küüsis. Mõru naeruvine lendas üle tema näo. Ta pigistas silmad kohe jälle kinni ja otsustas oma saatusele kõige suurema hoolimatusega vastu minna.

Nähes, et tagaaetav meelemõistusele tuli, pandi teda vankrile ja sõideti tuldud teed mööda tagasi. Viimati, kui kohale jõuti, võeti temalt köidikud ümbert ära ja asetati ta kuhugile pimedasse hoonesse, millest ta mitte arusaada ei suutnud, kus ta oli. Sissetõukamise hoost pikali kukkudes, jäi ta veidi lamama, uks keerati raginal lukku, ning kinnivõtjad lahkusid elavalt rääkides; siis tõusis Jüri

püsti, et oma uue seisukohaga, või õigemini hoiukohaga, tuttavaks saada.

Käsikaudu kobades leidis ta ennest kusagil tühjas kuuris olema, millel ühelpool müür, krobeline raudkivi müür ja kolmel pool plankudest kokkulöödud seinad.

„Vististi mõni vana turbasara,“ otsustas ta, ja edasi uuirmisel leidis ta ka oma arvamise põhjendatud olema, sest üsna ees ukse juures oli turbajahvatamisemasin.

Kuuri tagaseinas oli veel väikene turbakuhilas, ta ronis selle tipule, püüdes müürist kinnihoida siin juures tundis ta, et müüri sees väike augukene, vist transpiratsionvõlli jaoks, oli; augukene oli aga selleks küllalt suur, et mees sealt lahedalt võis läbi pugeda.

Ilma pikema arupärimiseta puges Jüri augukesse.

Teisele poole jõudes, lasi ta ennast hoolimatult kukkuda, muidugi hea õnne peale, et ta all muldpõranda leiab ja nii siis põrutus kerge on.

Ta ei pettunud selles mitte. Kukkumine ei sünnitanud ka mingisugust kaugelekostvat müra, sest ta arvas ju kindlasti, et ka vahid väljas pidivad olema, milles tal täieline õigus oli.

Jälle hakkas ta oma ümbrust uurima.

„Ha! Ma olen väikeses aurujahuveskis“ pomises ta.

Ukse juurde ta ei läinudki, teadis ta ju väga hästi, et see lukus oli, vaid hakkas seinu kobama, et kusagilt mujalt väljapääsu leida. Igal pool leidis ta aga samasuguse raudkivi müüri.

Ta ronis veski treppi mööda üles teisele korrale, ja tegi siin samasugust uurimise tööd. Oma peakõrgusel leidis ta samasuguse transpiratsionvõlli augu, nagu teiseski seinas oli, mille läbi ta sissetulnud.

Jälle puges ta augusesse.

Teisel pool ei usaldanud ta ennast nüüd enam aga

mitte kukkuda lasta, vaid püüdis müürist kinnihoides end alla libistada.

Selle juures kriimustades oma käsa ja riideid, viimati tundis ta aga enese jalge all tasast kivipõrandat. Selgus, et ta viinavabriku tühjas linnasekeldris oli.

Nüüd, kus ta omal kindla jalgealuse tundis olema, kohendas ta oma riideid ja sellejuures tundis ta, et tema revolver ja raha alles olivad. Kinnipüüdmise tuhinas oli nende äravõtmine rumalalt unustatud.

See leidus tegi tema meele rõemsamaks.

„No pole viga! siit võib veel terve nahaga peaseda."

Ruumi, milles ta oli, läbisammudes leidis Jüri, et uks oli lahti.

Ta astus edasi ja jõudis viinavabriku pärmikambri, ning siit masinateruumi.

Suured aknad valgustasivad ruumi tumedalt, sest väljas oli veel öö, pealegi pilvis suvine öö.

Ta katsus eesust, see oli lukus.

„Ei tähenda midagi, olen siiamaale saanud, saan ka edasi, vabrikul on väljakäikusid küll ja küll. — Häda, või tarbekorral võib ka akende kaudu väljaminna!"

Väikene tagaseinas olev uks oli lahti, ta astus edasi ja leidis ennast nüüd viinavabriku katlamajast. Ta polnud veel paari sammugi selles uues ruumis edasi astunud, kui kuulis, et väljastpoolt ust lukust lahti keerati.

„Olgu sisseastuja kes tahes, kuid praegusel silmapilgul on minul pagana vähe lõbu kellegiga kokkupuutuda!" sõnas ta ja hakkas peidukohta otsima.

Kõrgel olevad suured aknad valgustasivad ruumi ämaralt ja Jüri võis selles ämaras valguses näha, et mujal kusagil peaseteed, või peidukohta ei ole, kui vabriku aurukatla ahjus.

Vaevalt oli ta ahju jõudnud pugeda, kui uks lahti läks ja pikk kõhnetu mees, kellegi teise tüsedama saatel, sisseastus.

Pikem oli keskmiselt riides ja tema lapitud kamasside peale vaatamata arvas Jüri selles mõisaomaniku ära tundvat.

„Noh, siin on ju lokomobili jaoks ruumi küllalt,“ ütles pikem mees.

„Nii küll, paruni härrad!“

„Noh siis laseme ta kohe siia tuua.“

Mõlemad lahkusivad ja uks jäeti lahti.

„Kuradi suur künanärija! Juba nii vara hommikul üleval ja kui mõisaomanikul, parunil, pole temal sugugi häbi lapitud kamasse kanda. Hm — ma võin ju nüüd suvel ka veidi aega palja jalu käia, vaja veidi nalja teha!“

4.

Vabaduses.

Ahjust välja tulles otsis ta taskust pliiatsi ja paberi, viimast ei saanud aga tarvitada, sest et see „suplemisest“ saadik märg oli. Temale tuli aga meelde, et ta vabriku sees müüri peal mingisugust tabelit rippumas oli näinud. Ta võttis oma saapad jalast ära, sammus vabrikusse, võttis sealt tabeli ja seda silmates leidis ta, et K. mõisas oli. Jällegi tore leidus. Ta tõmbas tabeli katki ja kirjutas teisele küljele järgmiselt:

> „Et mul parunite vastu väga suur lugupidamine on, siis oli mul koguni piinlik näha, et paruni härra katkiste saabastega käib. Seda aga tema kohta alandavaks pidades, pärandan mina, kui kaastundlik inimene oma saapad, mis terved on, temale.
>
> Hea öömaja eest tänulik olles
>
> Jüri Rumm.“

Vabrikust väljatulles ja oma saapaid ühes kirjaga kaunis nähtavale kohale jättes, sai ta väga hästi aru, miks parun nii vara üleval on:

Lokomoril oli linnast just kohale jõudnud ja paruni härra oli käsu annud ennast siis kohe üles äratada.

„Kui juba nalja teha, siis teeme senikaua, kui vähegi võimalik on! mõtles Jüri, kui ta härrastemaja poole sammus, mille sisseseadega ta kõigiti tuttav oli.

Eestuksest sisseastudes sammus ta saalist läbi võeraste magamistoa ukse juurde.

Mida ta oodanud, seda ta ka leidis:

Teenijad olivad juba õhtul võeraste härraste saapad ja riided ärapuhastanud, ning ukse kõrvale toolile seadnud.

Ilma pikema jututa tõmbas Jüri oma taskust revolvri, raha ja muud asjad välja, pani need toolile, wõttis oma riided seljast ära ja tõmbas sealt oma endise härra riided selga, ning ka saapad jalga.

Taskuid läbikatsudes pani ta taskuraamatu lauale, sigaritoos oli juba ennem äravõetud.

„Ha, rahakott on ka siin ja ühtlasi ka revolver — ega küll-küllale kurja tee, tarvitame mõlemaid ausalt!“

Veel tuli aga temal midagi meelde, kuna kelmlik muie üle ta näo libises:

Ta rebis härra taskuraamatust lehe välja ja kirjutas selle peale jälle järgmised sõnad:

> „Tänan teid riiete ja ka saabaste, väikese rahasumma kui ka revolvri eest. Soovin teile ülesärkamisel kõige paremat tuju ja söögiisu.
>
> Jällenägemiseni
>
> Jüri Rumm.“

Nüüd sammus ta ettevaatlikult majast välja ja nähes, et mõisa õue peal veel kedagi ei ole, läks ta talli juurde ja kutsarit nähes tervitas ta:

„Tere Mihkel!"

„Tere Jüri! Kuidas see tuli, et teie härrased nii hilja siia tulivad ja pealegi polnud neil oma hobused vaid T. mõisa omad, ning ratsa?"

„Kurat neid teab, mis tuju neil kihutada oli, mind kästi aga vara hommikul siin olla ja T. mõisa sõita. Kas T. mõisa hobune juba välja on puhanud, ma istun selle selga ja viin ta ära, sealt saan muidugi oma tagasi!"

„Ega ta just täitsa väljapuhanud pole — aga kus siis see on kellega tulid?"

„Nikastas tee peal jala ära, jätsin „Kuusikule" — ega härrale sellest rääkida makse."

„Mis see minu asi rääkida on!"

Jürile anti hobune, istus selle selga, kergitas kutsarile jumalaga jätmiseks kübarat ja lahkus sammusõidul.

* * *

Päike oli juba kaunis kõrgel taeval ja heitis päris kõrvetavalt oma palavaid kiiri alla, kui üksik ratsanik metsaserval seisva hurtsiku juures kinnipidas, hobuse värava külge kinnisidus ja uhkel sammul õue astus, kus vanapoole naisterahvas midagi toimetas.

Võerast, härrandlikku meest ja tema ratsahobust nähes, polnud eidekese kohkumne mitte väikene.

Esmalt seisis ta nagu kinninaelutuna paigal, siis aga, eneses elu tundes sibas ta tuppa, ja varsti tulivad nad ühes vana hallihabemega, küürus mehikesega välja, kes võerast nähes oma lambanahkse nurgelise kübara aupaklikult peast ära kohmas, ning väga naljaka kumarduse tegi, mille üle Jüri naerma oleks hakanud, kui ta mitte kuri-tõsist nägu poleks alalhoida tahtnud.

„Ruttu praadige mulle liha ja andke süüa!" käratas ta.

Vanakesed kohkusivad veel rohkem ja seletasivad kohmetult:

„Aulik härra, meil pole majas mitte liha raasukestki. Piima-leiba võiksime teile küll anda, sest Andresmäe perenaine tõi mulle pudeli täie piima!“

Õue astudes oli aga Jüri väikest põrsast silmanud.

„Mis! Teil pole liha! Silmapilk tapke enda põrsas ära, või muidu. . .“

Nende sõnadega tõmbas ta revolvri taskust välja.

Naisterahvas kiljatas hirmunult ja pidi peaaegu minestusse langema, kuna aga vanamees, hirmunult värisedes nuga läks otsima, et käsku täita.

Nüüd läks Jüri hobuse juurde, võttis sellel sadula seljast ära, pani aia peale, ning ka rauad suust ära võttis, ja rohuhunnikust mis aianurka oli pandud, hobusele sületäie rohtu ette viis.

Vanakesed nägivad seda tegevust ja halisesid:

„Püha taevas! Ta jäeb siia. Meie peame oma sea põrsakese ikka temale ära tapma, muidu tapab veel meid ära. Heldene taevas! Mis pattu meie oleme teinud, et meid nii hirmsasti nuheladkse!“

„Jah teha pole midagi, kui kahju meil ka pole, kui vaesed meie ka ei ole, kuid käsku peame täitma, härrased ei tunne halastust ja veel rohkem niisugune röövel, nagu see.“

Põrsas püüti kinni, kes nagu surmahirmu tundes kinnipüüdmise eest ära püüdis põgeneda, kuid viimati saadi vaeneke ometi kätte ja nüüd lasi ta appikutsuvat, hädapaluvat, kaebavat, heleda kisalist tooni kuulda, siputas mis võis, kuid kõik see ei aitanud midagi, sest moonamees hoidis oma kooljaliste, kondiliste ja tööst kõvaraks läinud sõrmedega nagu pihtidega tema jalgade ümbert kinni.

Eit läks ruttu nõud tooma, mille sisse verd lasta.

5.

K. mõisas.

Mitte väike polnud nende imestus, kui nad ülesärgates riided äravahetatud ja asjad äravarastatud leidsid olevat ja niisuguse kibepilkava kirja veel peale kauba. Hambaid ragistades vandusivad nad Jüri Rummule valusat kättemaksmist, keda nemad kohe lähemal ajal kinni püüda lootsivad. Ka parun „Y", kui ta kamassid ühes teatava kirjaga leidis, polnud mitte vähem vihane ja ka tema vandus oma parunliku ausõna juures, niisugusele häbemata inimesele, kes parunisi narrida julges, pühalikult hirmsamat nuhtlust.

Talli juures kuulsivad nad aga veel kutsarilt, et Jüri ka ratsahobuse võtnud.

„See oli ja on häbematam, ennekuulmatu sündmus," pomises kutsar, kui asjaolude tõsidusest aru sai.

„Ja missugune julgus temal on — läheb tuppa, tagaaetava vangina kirjutab ta kirjasid, tõmbab härraste riided selga, ning tallist sinu käest hobust võttes, sõidab ta kõige lõbusamal tujul minema!"

„Ja. . . , see on julgustükk, millega mitte igaüks valmis ei saa!"

„Tal ol mõisas kaunis hea koht, mine tea, missuguse sauna parun temale võis kütta, et ta niisugusele teele läks."

„Õigust ütelda, ei sooviks ma mitte tema nahas olla."

„Arvad sa, et nad tema kätte saavad! Seda ei taha ma mitte uskuda; ma usun aga, et meie temast veel mõndagi kuulda saame, et ta veel parunitele nende ülekohtu eest jumalavitsaks saab. — Peaks aga ta nii tark olema, et ta omasuguseid puutuma ei hakkaks!"

Nii arendasivad kutsar ja tallipoiss, kuna härrased

aga vihasemal tujul hobuste selga istusivad ja Jüri kätte saades, nagu koerapoja maha lasta lubasivad.

Nad olivad kaunis kindlas arvamises, et ta hobusega linna poole kihutas, et seda seal rahaks teha, ning sellepärast ruttasivad ka nemad linna poole...

Päike oli juba lõunataevas ja heitis sealt otse kõrvetavalt oma kuumendavaid kiiri alla ratsutajate peale. Kaasikutes oli harilik tuhande harmoniline kontsert vaikinud, vististi ei meeldinud nendele väikestele lauljatele kõrvetav kuumus ja nad otsisivad ämarates metsasalkades vilusust.

Kuuldusivad üksikud, nagu väsinud sirtsumised. Tee äärel kuuse oksal istus harilik hall Eesti vares ja higistas lahtise noka vahelt, kuna ta oma tiivad lohakalt alla oli lasknud, nii et nende välimuses midagi suvipalitu hõlmade lahtiolekut aimata võis.

Väsinult, nagu tuigerdavalt, sammusivad härjad iket kandes mööda tolmuvat põldu, kuna nad atra ega selle raskust nagu tähelepanema ei näinudki. Sundija, keegi pruuniks põlenud näoga, sasis juukste ja räpase, õigemini näruse välimusega moonakas, näis samuti roidununa, nagu eluta olevat; jäme, takune särk, mis tema töö läbi terastatud ülemist kehajagu kattis, oli piha pealt must, higiga läbi vettinud, alumist kehaosa katsivad tiheda punakasinaka kirjaga veel jämedamast ja karedamast riidest kui särk, püksid ja kõigeviimati jalgu — ühes villaste kaltsudega, mitmete paikadega rikastatud pastlad.

Lugeja ärgu siin mõtelgu, nagu poleks sarnaseid mõisniku poolt tühjaksimetud moonakaid, haletsemiseväärilisi loom-inimesi meil mitte olnud. Sarnane arvamine on liig naiiv. Veel aastat 30 tagasi oli näha igalpool, et mõisnikud oma moonakaid loomadeks pidasivad ja nendest elulist mahla viimase võimaluseni välja kurnata püüdsivad.

Ei oleks mingisugust võrdlust selle näruse tööinimese, kes seal adra taga sammus ja nende ratsutajate härras-

inimeste vahel võimalik üles seada, sest sarnadus, vaheline sarnadus on siin liiga suur.

Siis kui härrasmehed töömehe kohale jõudsivad, kahmas see oma värvita, määrdinud mütsiloti peast ja teretas. Härrased ei arvanud tema tervitust sugugi tähelepanemisevääriliseks.

Sõideti hulk maad edasi, et aga hobused väsinud, peaaegu vahus olivad, peeti kusagil metsavahel kinni, tuldi sadulast maha ja saadeti teener, kes nendega kaasas oli, lähedalolevasse, metsa serval seisvasse hurtsikusse, et midagi jahutavat, karastavat keelekastet saada, ise pikutasivad nad, mantleid alla laotades, laisalt murule.

6.

Tagaajamisel.

Kas õnneks või õnnetuseks oli aga hurtsik seesama, kus Jüri Rumm omale vägivallateel hommikusööki teha käsutas. — — — — — — — — — — — —

Pisarsilmil tapeti noor, elurõemus seavõsu ära ja tehti sellest küpsis, mida Jüri, olgugi, et küpsis vast liiga värskest lihast oli tehtud, heal isul maitses.

Hirmunult vaatasivad vanakesed iga tema liigutust ja kartsivad, ootasivad kõige halvemat.

Kui ta söömise lõpetas, küsis ta, palju temal söögi eest maksta olevat.

„Eks paruni härrad ise tea, või meie nüüd midagi teame."

„Mis paruni härrad! Mina põle kellegi parun, samuti ori-inimene nagu teiegi, ainult selle vahega, et teie rahulikult nälgida võite, kuna mina põgenejana kusagil oma vabaduse eest julge ei või olla."

Nende sõnade järele tõmbas ta taskust kakskümmend viis rubla välja ja ulatas vanakestele, öeldes:

„Siin on teile hommikusöögi ja selle juures ettetulnud väikese hirmu eest kakskümmend viis rubla, arvan, et sellega rahul olete."

Neid sõnu öeldes pööras ta jalapealt ümber ja ilma tänu ootamata sammus ta väravasse, istus hobuse selga ja kadus. — — — — — — — — — — —

„Noh, mis sa selle kohta pead ütlema! Kas pole imelik: meie tapsime temale põrsa, mis vaevalt paar rubla maksab, tema sööb sellest aga mõne suutäie ja nüüd — kakskümmend viis rubla! Meie oleme nüüd ju arutu rikkad!"

„Ega see head ei või tähendada. Mina arvan, et selle taga midagi varjul on!"

„Ah, mine sina oma rumala loriga metsa. Mina sain, või õigemini, meie saime kakskümmend viis rubla ja asi sellega.

Vististi oli ta mõnda parunit koorinud mis muidugi — Jumal tänatud on!"

„Kuidas sa ometi nõnda patuselt rääkida tohid. Pea meeles, et see patt on, kui keegi teisele seda palub, mida ta omale heaks ei arva!"

Vististi oleksivad nad veelgi edasi vaielnud, imestanud ja arendanud, ilma et nad mingisugusele kindlale kokkuleppivale otsusele oleksivad jõudnud, kui neid mitte poleks segatud.

Uksele ilmus härraste teener.

„Tere!"

„Tere, tere Hans!"

„Pole nüüd aega jutustada, lähidal on härrased ja need käskisivad teid piima otsida, nad tahavad oma janu kustutada!"

„Armuline aeg! Sa tead ju et meil lehma pole. And-

resmäel, siinsamas ligidal on mitu lehma, mine sinna, sealt saad tingimata!“ tähendas taat.

„Päris viimse päeva märgid — oleks meil nüüd lehm olema, võibolla, et saaks piima eest sama palju, kui see teine võeras härra andis, kes siit lahkus; see oli...“

„Meil käis siin jah keegi imelik isand! Arvasime teda esmalt paruni olema, aga mees tähendas koguni selle vastu; istus just nüüd, teie tuleku eeli ratsahobuse selga ja kadus.“

„Kuidas oli selle isanda välimus, kirjeldage mulle seda lähemalt, niisama ka tema hobust!“

Vanakesed püüdsivad seda loomutruult teha ja saivad sellega paremini hakkama, kui vast mõni anderikkam kirjanik. Nii võis teener kindlasti aimata, et isik, kes siin käis, keegi muu ei võinud olla, kui Jüri Rumm.

„Siiski ei usaldanud ta ainult selle uudisega üksinda tagasi minna ja nii läks ta Andresmäe talusse, et sealt piima kaasa võtta!

Umbes pooletunnilise äraoleku järel oli ta tagasi ja siiski nurisesivad härrased, et ta kaua ära oli olnud.

„Künkasauna rahval piima ei olnud ja ma olin sunnitud Andresmäele minema... Peale selle kuulsin ma aga veel midagi uudist. Jüri Rumm oli just mõni minut enne minu sinna sauna juurde jõudmist sealt lahkunud.“

See oli aga temast muidugi kõige suurem rumalus, et ta seda ütelda julges, sest härrased saivad tema peale väga pahaseks ja vaevalt puudus, et ta ratsapiitsa tunda poleks saanud.

Muidugi töreleti temaga, et ta kohe tagasi ei tulnud, ega neile Jüri Rummu ligiolekut ei teatanud.

Piim joodi ära ja nüüd mindi jälgede otsimisele, mis muidugi mitte kerged leida ei onud. Inimestelt, kelledega nad aga kokku puutusivad, saivad nad mõnegi teate ja nii juhtus siis, et nad Rummule jälgedele saivad. — — —

7.

Tema ideaal.

Ilus, soe, päikesepaisteline ilm meelitas härraseid saalidest, välja loodusesse... Härral oli millegist kollasest, vististi mererohust päikese kiiver peas, millel ees ja taga sirm. Sinakas pintsak, valkjad, tumedate mustajoonedega püksid ja tore sametvest, mis ümariku seedimisaparaadi varja ja mille üle veel paks uurikett, nagu aamil vits, hooplevalt hirvitas. Kõik see näitas nii aukartust äratav, nii iseenesest härrandlik olevat. Kui aga siia juurde veel läbipuurivad silmad, mustad juuksed, samasuguste kulmu- ja ripsmekarvadega, mustja mokahabeme ja prantsuse viisilise poolteravaks pügatud lõuahabemega, gootistiilis kotkanina ja peened, muretad, nagu käskivad näojooned — arvame, siis — pole enam rääkidagi... Naisterahvas nagu uuemoeline tiivadeta ingel, nii õrn, nii puhas: riided nii kerged, moodsad, ja nägu — kitsas valge. Väikene suu oma tumepunaste huuledega, mis imeõrnalt naeratada ja vastikul meeleolul inetuks muutuda võisivad. Kollakad kingad kõrgete kontsadega ja jalg, see näis nagu vaevalt maa külge puutuvat, ning naisterahvas nagu õhus kõndivat. Lilleline lõhn tungis temast igale poole ja kergevärviline päevavari varjas teda päikese kõrvetavate kiirte eest, ning värvikad kindad ilustasivad peenikesi õrnu käsi, millede vormid läbi õhukeste kinnaste üliselgesti silma paistsivad. Nende järel tuli kooliõpetajanna kahe elurõemsa, vallatuma poisikesega.

Neid nähes töötasivad tööliste musklid väsimusest hoolimata kiiresti, kiiresti... Rohi, nii õrn, nii lõhnav, nii kõrge, paks, nagu seda üksnes mõisamaadel kasvab, langes paksude kaaredena hunikusse ja niitjad — neid ei või meie praegu kirjeldada, sest nende näod ei kannata mingisugust võrdlust härraste omadega välja.

Vahe härraste ja nende — tööliste vahel, kes ka inimesed pidada olema, oli väga, väga suur.

Ühes kiire töötamisega ei juletud kõvasti hingatagi ja pandi parajat aega tähele, millal oma tööandjat ja hingekarjast teretada. Veidi aega seisatasivad härrased niitjate juures ja sammusivad siis rõemsalt jutustades ning naerdes eemale. Tihtigi mässisivad paksu kaarena maasolevad rohukõrred endid pastoriproua jalgade ümber, tahtsivad viimaseid nagu kinnipidada, aga härra, kelle käe alt proua nagu toetades kinnihoidis, peastis viimast tülitajatest ja hoidis teda komistamise eest.

Vististe tuli aga väsimus või kuumus tülitama, sest juba paar korda äigas pastor üle otsaesise, kuhu higipisarad olivad tekkinud ja prouakene tegi võrgusarnse siidirätikuga sedasama, ning nad pöörasivad kirikumõisa poole, mille valged korstnad vahtrate ja paplite vahelt välja paistsivad.

Ilus oli nende kodu... Loodus oli siin kõigega lahkel käel ümber käinud: ilusad mäed, või õigemini jõe kaldad, ümbruses lehe- ja osalt ka okaspuumets, jõgi oma hõbeselge ja karastava allikaga, mis just härrastemaja köögi kõrval oli. Kiriku ümbruses põliste vahtrate, pärnade, tammede ja paplite all olevad toredad mälestusedsambad, vanamoodilised rattakujulised, juba sammeldama löönud paekivist ristid j. n. e. vaheldusivad ennast kunstitundeliselt.

Kõik see oli õhtul kirikumõisa härrastel toredaks jalutusepaigaks... Siia olivad pingid pandud, sinna üksikud toolid asendatud... Kui kodune, kui armas...

Härrastemaja ümbritses jõe poolt juba isaisadest asutatud viljapuuaed, kus paviljonid seda veel enam kaunistasivad, ning paksusse poolämarasse lehtlasse kadusivad.

Tihtigi oli pastor siin laiselnud.

Öeldakse küll, et häid laisklejaid harva leidub ja rahulikult laiselda kunst olla, mida õppida ei suudeta. Olla nii mõndagi ebakoopiat olemas, kuid võltsimata algupärasusi liig vähe. Tähendatakse veel, et inimene, kes rahulikult ja algupäraliselt laiskleb, õndsuse lävel olla...

Ma ei tahaks sugugi rahul olla kui kõnesolevat laisklejat pastorit ebakoopiaks tembeldataks: pastor võttis küll raamatu kätte, kuid varsti kuuldusivad läbi lahtise akna Chopini papillionsi helid, raamat jäi sinna, kus ta oli, isegi kiiktool ei liikunud, sigaritoosi võtmiseks oleks vaja olnud käsi liigutada, aju laiskles, kuna viimati ka kuulmise ja nägemiseergud oma tegevuse lõpetasivad, ja nii laiskles ta edasi kuni prouakene teda tuppa kutsus.

Ilus oli aga see klaverimäng, kord kõlas ta nagu maru, kord nagu ämarikul vaiksesse kauguses sinavasse metsa hüütud huikeline vastukaja... Pastoriproua oli oma aadeliringkondades otsitud ja nähtud külaline. Tema muusikalised ettekanded suutsivad sütitada, sulatada, kaasakiskuda, vaimustada. Imestati tema tehnikat, tema tundmusterikast mängu.

Talumees oleks pühalikku värinat tunnud, kui ta nendesse saalidesse ja tubadesse oleks astunud, kus kõik nii põrutav uhke, hirmuäratav tore oli. Hõbedane kroonlühter, palju vähem küll kui kirikus, aga selle eest toredam, võis küll rohkem maksta kui hea talukoht. Palju oli siin ka kuld- ja hõbeasju näha. Mitmed hõbeasjad olid seest kullatud ja nägu hiilgas palju paremini vastu, kui peeglist, mis kusagil saunahurtsikus leidub. Pildid, marmori kujud, portselaan vaasid, mitmevärvilised põrandavaibad, mille peal ikkagi pemmem puhata oleks, kui kusagil põhkudega täidetud „koikus". Plüüshi ja sametiga ülelöödud ja siidi kaitseriietega tugitoolid, sohvad, laeni ulatavad peeglid... Pead pööritama ajav oli uhkus ja toredus. Pole ka ime: õpetaja härrad-prouad olivad ju aadelid, ning juba nende

vanemad olivad siin koha peal olnud. Harva sai seda keegi lihtsurelik peale õpetaja teenri näha.

Kes pastori jutule tahtis saada, pidi köögitreppi tarvitama, kus siis väikene köögi eestuba, mis ühtlasi õpetaja teenijate magamise ja töötoa aset täitis, ka ootajate jaoks oli määratud. Liig harilik ja ühelaadiline oli see alati oma suure lihtsa „perelaua“, leivaastja, mõne voodi ja pingiga; suure pruunijutilise koera ja alatise köögilõhnadega.

Kõik lihtsurelikud, kes mitte mõisnikud ega ülikooli haridusega ei olnud, pidivad siin oma igavat ootamiskorda läbi elama, ja seda isegi vallakooliõpetajad ning paksu tüseda kehaga, hallipeaga köster, kes küll alati pastorihärra parem käsi oli, pidivad seda kõigi surelikkude teed tarvitama, kui nad pastori viha alla ei tahtnud sattuda.

Siinne õpetaja koht oli ümbruses peaaegu kõigeparem. Suur oli kihelkond ja tore oli mõisa, millel head põllud ja heinamaad olivad.

Pastori isa oli siin halliks läinud ning hauda pugenud. Ema oli isa juurest kellegi noore paruniga juba ammu ennem „jalga lasknud“, kui praegune pastor ülikooli läks. Peaasi oli ikkagi see, et praegusel pastoril hea koht oli, kus ta ka väga palju paiukikassasse ei tarvitsenud maksta, nagu neil see harilik mood on.

Pastori amet on iseenesest vististe kõige lihtsam, kuigi ta ennastsalgav töö on. (Austatud lugejad: see kirjeldus käib vana veneaegse korra kohta, millal oli veel mõisnik peremees). Üks ainus päev tuleb nädalas tööd teha ja kui rohkem vaja teha on, siis saab selle eest ka iseäralist tasu — kõige selle juures veel viisteist kuni kakskümmend tuhat rubla aastas; seal kõrval veel taskurahad korjamisekassadest j. n. e. Lauakirjutust ja muid asju toimetas veel köster, kes kirikuteenistuses vana ja vilunud mees oli ja selle kõige eest ei tarvitsenud õpetajahärral mitte sigaritki pakkuda.

Halb ja ennastsalgav on pastoriamet muidugi sellepärast, et sa mõisnikkude politikat pead ajama, tõde maha salgama ja ebatõde kuulutama, et sa talupoegade ees ennast unustada ei tohi, sest vastasel korral hakkaksivad need rumalad oriinimesed ka arvustama ja elutõde otsima. Seda kõike silmas pidades ei hakka ka ükski aumees hea palga peale vaatamata niisugusesse ametisse.

* * *

Üks imelikumatest asjadest on harjumise seadus...

Tema oli kõigiti vagune, alandlik ja vähetahtev inimene, ta oli inetu: vanematest polnud ta omale ilusat näojume pärinud, ta ise teadis seda väga hästi ja poolteed sellepärast hoidiski ta teistest eemale, kus need vahest teopoisid ja vaimutüdrukud mõisa lähedale kõrgemale künkale laupäeva õhtutel lõbutsema läksivad. Nii oli temakene, kelle kohta tüdrukud tähendasivad, et ta vanaks tüdrukuks jäevat, mida ka mehedki kinnitasivad.

Teopoiste hulgas oli iseäralik subjekt, keda teised Karu Peetriks kutsusivad: näo poolest harilik eesti poiss, lühikene, tüse ja tugev, kes isegi härja kinni suutis pidada, kui see vast lusti tujus oli — ta astus igal ajal kolme mehe vastu välja ja vististe sellest ta omale nime saigi... Ta oli elava loomuline — jõi enese joobnuks, mängis teistele toru- või mõnda muud pilli. Südant ei näidanud temal nagu olevatki, vähemalt mitte niisugust, mis tigedaks või vihaseks oleks saanud. Kui teised teda arukordadel narrisivad, vastas ta ikka naljaga ja ei tarvitanud kunagi oma suurt jõudu. Ka teisedki ei tohtinud tema juuresolekul kakelda, ta astus kohe kaklejate ette ja lahutas nad ära, või paiskas neid kuhugile kõrtsi nurka. Tööd tegi ta nurisemata ja oli omas töös osav. Ta oli renditaluniku vanem poeg, nii siis eesõiguse järele tulevane taluomanik. Tema müüs aga selle õiguse ära, mitte nagu Eesav läätse leeme

eest, vaid viina ja pillimängu eest. Oli väeteenistuses ja asus pärast jällegi mõisateomeheks.

Juba enne väeteenistusesse minemist oli temale kirikumõisa Miina meeldinud. Ta ei pannud seda tähelegi, et Miina inetu oli — temale meeldis aga Miina alandlikkus ja ühes sellega naiselikkus. See oli iga kord nii liigutav, nii kütkestav, kui ta kirikumõisast mööda kodupoole tuli (ta elas kirikumõisa lähedal ja nägi nii üsna tihti kirikumõisa härraste teenijaid) ja Miinat kusagil pingil istuvat ja nutvat nägi, nutvat oma inetuse ja võib olla ka mõne muu üle, ningPeetril käis nii isesugune, kurblik õndsuse tunne läbi keha. . . Nii harjus ta teda alati vagune ja kurb nägema.

Tõtt ütelda, e i olnud Peetril aimugi, et Miina ta südame lähidal seisab, peale selle otsustas Peeter nagu praktikamees kunagi Mäeotsa peremehe vanemat tütart Madlit kosida, kes oma kurjuse ja tigeda südame poolest kuulus oli ja vististe nendesama põhjuste pärast mineval aastal oma kahekümneviieaastast sünnipäeva mälestas. Madli pidi aga sada rubla sularaha, lehma, paar lammast ja kirstu täie kõiksugu riideid kaasavarana saama. Peeter oli ju naljamees ja hädakorral, kui riid õige tõsiseks läheks, võis ta oma jõu peale loota. Väeteenistuses olles mõtles aga Peeter rohkem Miina kui Madli peale. . . Peeter tuli välja, nägi Miinat ja Madlit, viimane oli vananenud, kuna esimene kui kahekümnekolme aastane neiu oma täielises värskuses õitses, ja nii ei saadud enndele ilu poolest vahet teha. Võitma kippus esiotsa ikkagi Madli. . . Kui aga Peeter kord pastori jutul oli, ütles viimane, et Peeter pidada naisemeheks hakkama ja Miina omale naiseks võtma. Pastor tähendas veel, et Miina, kes teda mitu aastat orjanud, hea kaasavara saavat.

Peeter läks Miina juurde ja ütles sellele asja seisukorra lihtsatel sõnadel ära. Miina kahvatas ja hakkas nutma, Peeter kohlas tema ümbert kinni, Miina värises

tema käte vahel, nagu oleks temal külm olnud, kui ta aga toibus, põgenes ta pooljoostes eemale... Järgmisel pühapäeval kuulutati Peeter-Miinat kantslist kogudusele, kui pruutpaari maha ja Madli oli kogu nädala tulivihane.

— — — — — — — — — — — —

Raba serval oli kõrgem küngas ja sellel künkal oli lopsakalt kasvav kuuse mets, siit algasivad ka mõisa põllud, milledel nagu lõppu ei näinud olevatki... Siia metsa äärde, mäe nõlvakule olivad paljud hurtsikud, arvatavasti õige vanal ajal tekkinud ja seda kutsuti ka mõisaks, muidugi sellepärast, et mõisa kahejalgsed tööloomad peaaegu kõik siin elasivad. Imelikult olivad aga siinsed hooned viletsamad, kui mõisa karjalaudad, mis toredad kiviehitused, pilbastest tehtud katustega olivad, kuna siin aga kõik nii närune, viltune ja sammeldanud oli — eemalt paistis sellel hurtsikutekogul midagi setu kaltsukoormaga ühist olema. Igal urtsikul täitsivad korstna kohuseid unkad, kust suits nagu kusagilt mulla rüppest välja näis aelevat.

Lihtne ja must, närune ja nõgine oli nende eluase. Madalad viltu vajunud uksed eeskujuliselt kõrged uksepakud, aukline savipõrand, lõuka lähidal oleva kiviga, mille peal harilikult puid lõhuti. Suur nagu ainuüksinda savist kokkupätsitud ahi, mis nagu kraaterisuu näis haigutavat. Ahju lõhede vahel jalutasivad tumepunased prussakad ja siristasivad kilgid. Mööbel oli ka ümbrusega kooskõlas: kitsas pikerik söögilaud, mille lõhed ajajooksul toidujätistega kinni olivad kititud, paar õlgedest punutud põhjadega tooli ja saharaua puust järgi või taburetti. Vokk, kerilaud ja leivaküna olivad kusagil kaugemal nurgas. Väikene haisev söögiashver, pisukene laut, kus lehm ja paar lammast vaevalt sisse mahtusivad. Sigade jaoks oli igal moonakal hagerik, mis lauda katusega kokku sulas.

See oli nende eluase, kellede päralt taevas on, keda

usuisa Abram oma süles hoida, kes Issandale oma harjumata häälega kiituselaulu laulda ja neid laulmast ei väsi, nagu nad suvel mõisaväljadel härgi hüüdmast väsida ei tohi. See oli nende eluase, kes Jeesusele patsi pidada lööma ja kannelt mängima, millest neil siinses ilmas aimugi pole. Siin peavad nad kõige selle headuse ja labase lõbu eest, mis seal olemata ilmas pakutakse — oma ülemate, kui Jumala käsku täitma ja neid Jumalaid on tohutu hulk, nagu: mõisahärra, selle omaksed, valitsejad, kubjad, metsavahid, pastorid jne. ja need Jumalad on kuradi hirmsad, tigedad olevused, nagu see olemata Jumal isegi, „keda kartma peab" — maapealsed nõuavad aga orja, selle tulevase taevariigi kodaniku käest higi ja verd, nende hüüdsõna on: „Kes on pandud orjama (nälgima), see orjaku (nälgigu) heameelega!"

Nagu iga teinegi mõisateomees, nii pidi temagi oma härra ja pastori kui jumalaasemiku sõna kuulma, kes seal veel siis naist valida võib. Hea oli veel seegi, et naisi enam esimesel pulmaööl mõisahärra juurde magama ei viidud, nagu ennevanasti. Peeter aga oli osalt ka luuleliste mõtetega: ta oli Miinat vagusa, kurva ja vaikse iseloomuga harjunud nägema ja kõik see väljanägemine ei kadunud temast nüüdgi. Tihtigi nägi Peeter oma noort naist nutmas, kui ta töölt kodu tuli. Peeter pani siis ikka oma karedad käed oma noore naise piha ümber ja trööstis teda. Ta armastas Miinat nii, et ta Miina pärast isegi kõrtsi ja pilli ära unustas.

Nelja kuu pärast sündis neile tütar, kelle tuleku üle rahvas mõndagi rääkis ja mis Peetrile vastumeelt oli. Peeter arvas nüüd mõndagi selginevat: naisesoovitust, kaasavara jne. Abielupaari vahel oli nüüd mõndagi teravat kuulda ja Peeter pidas jällegi kõrtsist ning pillist palju enam lugu, kui oma noorest naisest, jõi kõrtsis palju ja noris harukordadel tüligi, naer ja nali olivad temast võe-

rad. Naine aga oli veel kahvatum ja igakord kui Peeter joobnult koju tuli, silmitses ta teda paluvalt ning püüdis tema tahtmist juba näolt üles lugeda.

Vaevane ja närune on mõisateomehe elu, kuid viletsam on ta siis, kui teomees veel joodik on. Peeter jõi aga oma väikesest palgast iga aasta peaaegu poole ära, ja kõhnakene Miina pidi hästigi kraapima, et nälg kallale ei tuleks. Lapsed aga olivad puhtad, kui siin üleültse puhtusest juttu võib olla.

Õrnatundeline naisterahvas, kes alandliku ja südamlise olikuga kõigist oli armastatud, kellel kunagi teiste teomeeste naistega tüli ei olnud, sattus nüüd ka teiste omasuguste põlgtuse alla. Tema naiselik õrnus, ei öösine nutt, kui Peeter joobnult kodu tuli ja ilma ühegi põhjuseta teda peksis, kõik see ei puutunud nüüd enam teistesse. Viimasel ajal, kus tema silmad alati nutust punased olivad, kus ta tihtigi mehe ja naabrite teravaid, pilkelisi ütelusi pidi kuulma ja vaikses valus alla neelama, kus ta ennastsalgava alandusega ja nagu rahulolemisega kõike seda kannatas, nüüd näis ta ühine kannatuste kogu olema ja keegi ei tahtnud tema südamesse teed leida, ei keegi tema sügavsinistesse abipaluvatesse silmadesse vaadata. Isegi tema lähemad omaksed võerdusivad temast ära. Kibedasti, valusasti tundis ta nüüd, mis naisterahval eelarvamiste vastu patustamine tähendab

Ta oli usklik, nagu kõik naisterahvad harilikult, kuid nüüd ei tahtnud, ei julenud ta kirikussegi minna; ta arvas, et terve kogudus teda tunneb ja tema peale põlgavalt vaatab. Piirita piin ja segadus oli temal igakord lauakirikusse minnes. Temale andis samane mees patud andeks, kelle pärast ta kõikide põlgtuse alla langes, isegi samane kombluseapostel põlgas teda nüüd.

Ta harjus kõigega: oma vaikse valuga, oma naabrite pilkesõnadega ja mehe peksu, ning alatise joobnud ole-

kuga. Ta tundis, et just tema kõige selle juures süüdi on, et mees sarnane on ja oli oma osaga rahul.

Nagu päike, nagu iseäraline koht, kus nutta ja ohata võib, oli tema väikene tütar.

Siia, tema juurde tuli ta ja siin nuttis ta oma valu, kuni pisaraid enam ei olnud.

Samane tütar sai ka tema emaliku õrnust ja naisterahvalikku tundmuserikast südant kahekordselt tunda; mitte üksnes sellepärast, et see temale esimeseks ema nime andis, mitte üksi sellepärast, et ta seeläbi oma suurt naisterahvalikku elu otstarbet tundma õppis. Ei, siin oli ema naiivliku esimese armastuse pant, peale selle oli veel emaliku õrnuse tõukejõud ka see, et isa seda lapsukest vihkas.

Aeg kadus ja tütarlaps sirgus aastatest ette. Vahest oli ta isemeelne ja tujukas, vahest liig terane ja vallatu, siis jälle unistaja ja üksilduse armastaja. Viimastel juhtumistel puges ta teiste seast kõrvale, läks kaugemasse metsa, heitis siia pehme rohu peale pikali ja nüüd oli igakord nagu midagi kurba, nagu üksikut tema lapse hinges.

Kui ta siis teiste juurde tagasi tuli oli ta jällegi tujukas: nüüd ei meeldinud temale paigatud riided, ta tahtis omale samasuguseid saada nagu valitseja tütardel olivad, ja oli isa peale pahane, et see jõi, et see isa teda nagu vihkas, kunagi temale saia ega midagi muud maiustusi ei toonud. Niisugusel momendil saivad mänguseltsilised tema tujukust tunda.

* *
*

Kõik oli nii tume ja rusuv. Maa oli külmetanud ja lumesajul ei näinud lõppu olevatki. See ei meeldinud temale. Ta pidi tuppa jääma, ka nendel viivudel, kui ta unistada armastas.

Valitsesid külmad talveilmad.

Plika oli sirgunud neisse aastaisse, kus ta alaliselt ketrava ja kuduva ema kõrval õppima pidi, end külakooli ettevalmistades. Talle ei meeldinud, et tema hea emake nii palju — nii väga palju pidi töötama, omal sõrmed rakus ja verised ning sageli pisarad silmis. Nuttis ema ikka siis, kui isa mitmel ööl järjest koju tulemata jäi.

Nii läks elu edasi. Plika võrsus neiuks, kuid vilets lapsepõlv oli muutnud ta iseloomu kurvaks, melankoolseks ja alandlikuks. Viimaks, olles juba küllalt kaua pidanud lapsehoidja ning karjase ametit, sai ta mõisa karjatüdrukuks. Isalt — pastorilt — oli ta pärinud mustad juuksed ja peened näojooned, emalt — alandlikkuse. Ta erines kõigiti muist talutüdrukuist, olles kaunim, saledam, arukam. Kõik see äratas härraste tähelepanu—ja varsti ta ülendati karjatüdrukust toatüdrukuks.

Siin ta sattuski Jürile silma ning Jüri armus temasse. Ka tüdruku sügavluuleline hing vastas ta tunnetele kogu neitsiliku esimese armastuse kirega, ehk küll kumbki sellest midagi sõnadel ei avaldanud. Kuid silmad rääkisid, küsisid, vastasid harilikus armastajate tummkeeles. Mõlematele oli see õnnis, kuldne aeg, kus hinged teineteise leidmisel joobuvad, kus inimene end harilikest surelikest kõrgemana tunneb, aimates oma hingesügavustes jumalikkuse eoseid.

Kuid sealt, kust tol ajal alati häda oodata oli, kerkis nende õnnetaevasse ähvardav pilv. Nimelt oli plikale silma heitnud noor üliõpilane—parun Betrüger, kes sõitis väljamaalt ülikoolist, et veeta suvist vaheaega vanematele kuuluvas W. mõisas, kust ta jahiseltskonnaga juhtus K. mõisasse, toatüdruku Miina teenistuskohta.

Noort elumehelikku parunit võlus näitsiku naiivsus, arglik, vaikne, naiselik tagasihoidlikkus ja eriline arukus. Ning parun Betrügeri südames süttis iha — noppida seda süütuseõiekest.

Neiu loomusunniliselt aimas hädaohtu ja vabadel hetkedel ta põgenes Jüri manu, kurtes sellele oma hirmu lähineva katastroofi ees.

Ori-inimesed iseenesest olid parunite vägivalla vastu jõuetud, kuid Jüri lootis, et tema härra tad ses asjas ehk aidata suvatseb.

Ta rääkis härrale loo ära. Härra kuulas Jüri juttu kortsus kulmudega, kuid ei ütelnud midagi kindlat, vaid läks ära.

Jüri nägi, et on omis lootusis petetud, kuid parata polnud midagi.

Õhtul püüdis noor parun oma ülevoolavat loomalikku kirge rahuldada, kuid tüdruk kaitses end südilt, kuni minestas ja võrgutaja käte vahele langes just sel hetkel, mil K-u mõisa omanik sisse astus. Parun Betrügeril hakkas häbi—ja nii pääseski tüdruk vägivalla eest.

Jüri aga mäletas seda kaua, pealegi jäi õrnahingeline tüdruk vapustusest haigeks ja põdes kaua aega, kuni viimaks pikaldaselt paranes.

Nüüd, kus Jüri K-u mõisast lahkuma pidi ja vargaelu oli sunnitud alustama, — nüüd otsustas ta parun Betrügeriga arveid õiendada esimesel soodsal juhul.

Ning soodus silmapilk saabuski varsti.

8.

Jälle kannul.

Päike hakkas õhtutaevasse kalduma, kui Jüri heaks arvas metsaalust maha jätta ja maanteele siirduda, mis, muidugi mõista, polnud temast kuigi tark temp: kõikjale olid ometi vahid välja pandud.

Ta sai vaevalt paar versta edasi sõita, kui keegi talunik, kes linnas käinud, talle vastu sõitis. Mees oli Jürile tuntud, pidas hobuse kinni ja ütles:

„Ma tean juba kõik! Härrased ootavad „Luigel“, vahid on teedel väljas, ja kui sa nii avalikult edasi sõidad, oled varsti lõksus.“

„Kas lugu tõesti nii täbar?“

„Muidugi. Milleks peaksingi valetama?“

„Siis tuleb küll tagasi sõita ja teisele maanteele keerata...“

„Küllap härrased ka seda arvesse on võtnud ning sul taganemistee äralõiganud. Annan sulle paremat nõu: mine ühe mu sugulase juure, kes siin lähedal elab. Tema ajab

vahetevahel isesorti äri ning tal on tuttavaid, tublisid mehi, kes sind aidata oskavad nõu ja jõuga."

„Ole sa terve, kallis mees! Jah, näen ise kah, et mul muud üle ei jää, kui sinu sugulase poole hiilida: need verekoerad on mul kõikjal kannud."

Mõlemad mehed keerasid kitsale metsateele, kuid just selsamal silmapilgul ilmusid maantee käänaku tagant nähtavale ka tagaajajad — T. mõisa valitseja ning veel keegi teine. Nad märkasid kohe ratsanikku ja vankrimeest ning taipasid jalamaid, et tegemist on põgenikuga, kuid kuna mõlemad — nii valitseja kui ka tema kaaslane, olid relvata, siis ei julgenud nad jälgimist jätkata, vaid sõitsid edasi, et abi kutsuda.

Metsatallu jõudes nägi Jüri kohe, et siin sõprade keskel viibib. Ta hobune viidi taluhoonetest eemele metsa ning seoti puu külge kinni, Jüri aga heitis tagakambrisse akna alla magama. Taluniku sugulase hobune ja vanker tõmmati rehe alla, mees ise heitis vankrisse puhkama.

Võis mööda läinud olla umbes neli tundi, kui viis ratsanikku õue kihutasid. — Klopiti uksele ja nõuti sisselaskmist.

Talurahvas ei kohkunud põrmugi, säärase juhtumi vastu oldi ettevalmistatud, sest see polnud esimene kord, kus neid üles põrutati: siin majas leidsid vargapoisid tihtipeale ulualust.

Jüri puges otsekohe tagakambri aknast välja, pimedasse aeda, kus marjapõõsaste vahel, öö kaitsva katte all, võõraste lahkumist ootama jäi.

„Kus on ratsanik, kes siia sõitis?" küsisid tagaajajad: „Too mees on röövel ja hobusevaras, kes surmanuhtluse väärt."

„Kulla parunihärrad, seda meie ei tea. Ta käis küll siin, lasi omale süüa anda, maksis ausasti ja küsis otsemat teed Nabala mõisasse. Meie saatsime tad natuke maad, ja kui ta teelt kõrvale ei eksinud, siis peab ta nüüd juba ammu olema Nabalas."

„Seda ei saa uskuda!" hüüdsid tulnukad ja asusid läbiotsimisele. Kuid puistamine ei annud tulemusi — ja härrased lahkusid sama targalt kui olid tulnudki, selle vahega ainult, et nad nüüd valejälgedele juhatati.

Hommikul tulid tallu iseäralised „laadalised“, tuues kaasa kaks hobust ja muud ilma rahata „ostetud“ laadakaupa. Uued mehed tutvusid Jüriga ja asjatundjatena kiitsid ta hobust väga.

Kuid Jürile mehed hästi ei meeldinud, nende käitumine oli liialt toores ja jultunud. Ent leppida tuli nende seltskonnaga tahes-tahtmatult, kusjuures Jüri end lohutas sellega, et ta tulevikus uusi tutvaid ehk taltsutada suudab.

9.

Eelteade.

Päike oli loojenemas, kui kirjavedaja mõisasse jõudis ja postikoti ära andis.

Parun sorteeris posti läbi, kuid üht kirja lugedes ta muutus näost valgeks ja hakkas meeletus vihas vanduma. Kirja sisu oli järgmine:

Väga austatud parun V!

Et mitte meeldetuletuseta kaduda, kasutan juhust, et viibin siin lähedal, ja astun homme õhtupoolikul teie poole sisse. Nagu teate, on meil veel vana arve õiendamata ja ma olen teid ikka, nagu ennastki, pidanud aumeheks, mistõttu ripakile jäänud arved meile ei passi. Asi on nimelt sihuke, et niipalju kui ma mäletan, teie mu isale sauna kütsite, kuid mitte mõisatallis, nagu harilikult, vaid „Nõmmevälja“ rehes. Sellepärast ka mina omakord tahaksin teile sealsamas paigas homme jaaniõhtu puhul valmistada väikese ilutulestiku. Loodan, et mu kiri teid minu isikust heale arvamusele jätab ja et teie mu vastuvõtuks kõik korda säete.

Tervitades J ü r i R u m m.

Parun kirus tulist kurja, tagus rusikaid vastu lauda ja tõotas Jürile valmistada niisuguse üllatuse, et ta enam ilmaski ühtegi rida ei kirjuta.

Parun kõlistas ja ütles ilmunud teeneile:

„Käse opmanil kohe siia tulla!“

Varsti ilmus opman — paks, toore näoga mees.

Parun ei lasknud tal lävest kaugemale astuda ja tegi korralduse, et homme lõunast alates mõisa ümber vahid välja pandaks. Eriti valvatagu rehehoonet, kuhu Jüri ähvardanud tulla. Nabitagu Jüri kohe kinni ja toodagu mõisasse.

„Peale selle," lisandas parun, kui opman juba minekule asus, „peale selle pea meeles, et iga vaht saab tubli peatäie, ning sina — viis rubla, kuid ainult niisugusel korral, kui Rummu kinni võtate."

Opman kummardas ja tõttas paruni korraldusi täitma.

* * *

Oli kõrvetavalt kuum päev, heinalised higistasid hullupööra, ja härrasedki ei suutnud umbsetesse tubadesse jääda, vaid jalutasid varjuohtras pargis. Mõisasse oli külalisigi tulnud, sest naabermõisnikud, saades kuulda Rummu püügist, tulid ka seda lõbu pealtvaatama.

Pargis, väätkasvudest ümbritsetud paviljonis, oli kaetud rikkalik laud, kus aegajalt käidi end karastamas. Laual kuhjus rikkalikult toite ja jooke, niisama rikkalikud olid ka serviisid, iseäranis ohtrasti läikis õbenõusid.

Mõisa ümber seisid vahid, härrased pidid siis paviljonist lahkuma, kui vahtide hüüded märku annavad, et Jüri kinni on nabitud.

Päike valjus ikka madalamale ja madalamale, kuumus hakkas tunduvalt kahanema, juba sirtsus mõni linnukenegi.

Kõik ootasid kärsitult: vahid ja mõisasulased igatsesid lubatud viinasuutäit, opman mõtles viiele rublale, härrased ise aga nautisid juba ette varstist Jüri sissekukkumist.

Jüri Rumm aga, nagu suur saks kunagi, lasi end kaua oodata.

„Ta peaks ikka tõesti peast põrunud olema, kui nüüd tulla julgeks," räägiti valvurite ridades.

„Mine tea, mihukese viguriga ta hakkama saab."

„No ei ta tule, tahtis parunit ainult narrida."

„Ilma jääme seekord küll kärakast . . ."

Umbes nõndasamuti mõtles ka opman ega lootnudki näha lubatud viit rublat.

Isegi härrastele hakkas asi kahtlaseks minema ning neis süvenes arvamine, et Jüri neid püügilõbust ilma jätab.

Mõisa ümbrus oli peale lõunapoolse pargi hoopis lage, ainult laialdased viljaväljad lokkasid kõikjal, eemal aga sinetas tihe kuusemets.

Päike hakkas juba puie taha vajuma, kui metsast välja sõitis talunik. Ta puuassidega kitsas vanker kriiksus ja kägises, hobune oli kõhn kont ja sõrkis naga tukkudes. Vanker oli pärit isaisade ajast: logisev ja nii kitsas, et sellesse kaks inimest kõrvuti istuma ei mahtunud. Seetõttu talunik ise istus ees, olles hobuse sundimisega kibedasti ametis, ta selja taga, vankripäras kõssitas aga vanaeit — nähtavasti taluniku ema, kes oli end mässinud laiaruudulisse suurrätti ja ajaviiteks sukka kudus, ehkki vankri rappumine seda tegevust märksa segas.

Vankriredelite vahele, värske, lõhnava heina sisse, oli susatud vikat ja paar reha.

Teatavasti olid talunike heinamaad põllulappidest pahatihti kümnete verstade kaugusele planeeritud — sinna nimelt, kus asusid kehvad ääremaad, milliseid mõisnikud ise ei ihaldanud. Ja seetõttu heinaajal talumehed võisid kodus veeta vaid poole pühapäeva, muu aja aga olid nad kaugel heinamaal, kus magati ka ööd.

„Kas kadaka peremeea oma heinateoga juba valmis?" küsis üks vahtidest talunikult, kui see oma kääksuva vankriloksiga oli jõudnud mõisarehe kohale.

„Panime täna jah viimased saod kuhja, tüdrukud-poisid läksid „Soovete" kaudu otse jala. Aga keda teie siis siin ootate?"

„Ei me õigupoolest oota kedagi. Rummu-Jüril, näe, tuli tuju meie parunit ärritada, lubanud rehe põlema pista, teda'p me nüüd valvamegi, kuid ega ta tobu ole, et tuleb."

„Kus sa'nd sellega, valged ööd ja . . ." kaugemale talunik ei saanud, sest äkki veeres rehe poole hirmsa kiirusega mingi koledasti kisendav tulikera.

See oli Rummu Jüri temp. Vankripäras kükitav vanaeit polnudki keegi muu, kui tema ise. Ta oli kassi petrooliga üle valanud, seda kogu aja suurräti all varjanud,

parajal hetkel lahti lasknud. Muidugi tormas põlev kass kõige lähemasse hoonesse — ja see oli rehi.

„Kratt! Kratt! . ." kisendasid kõik läbisegi ja põgenesid hirmuga eemale, keegi südikam mees aga lõikas kähku oma pastla rtstpaela läbi, sest siis pidavat kratt koorma maha jätma.

Kratiks arvatud loom tuiskas rehte, õlgede sisse, ka laialijooksnud mehed hakkasid nüüd rehe ümber kogunema.

Talunik vaatas seda sagimist mõne minuti, siis aga andis hobusekondile piitsa ja sõitis edasi. Tema ei aimanud ikka veel, kes on ta vankripäras istuv vanamoor: ta oli eide pahaaimamata metsa vahel peale võtnud ega vaadanudki tad lähemalt.

Vahtidereast läbi jõudes, palus „vanaeit" hobust peatada, kobis vankripärast maha, tänas talumeest ja komberdas mõisapargi poole.

Rehe juures aga kujunes lugu kurjaks: põlev kass süütas õlekuhjad — ning varsti seisis kogu suur hoone leekides.

Tulekahju häiris ka härraseid, nad tõusid ärevalt lauast ja väljusid paviljonist, et rutata õnnetuskohale.

„Ma ei suuda aru saada, kuidas need neetud matsid olid nii ogarad, et lasksid Jüril rehe põlema pista!" kirus parun.

Jüri, kes härraste lahkumist oli oodanud, tuli põõsastest välja, astus paviljoni, võttis suurräti alt koti ja kraamis sellesse kõik kuld- ja hõbenõud, pannes lauale nende asemele mõne kaasatoodud puulusika ja paar puuliuda. Aga ka kirja jättis ta rüüstatud lauale. See kiri käis nõnda:

> „Täna te nägite, et olen sõnapidaja mees. Tegin teile ilusa jaanitule ja tulin ka ise teie õhtusöögile, kuid nähtavasti huvitas härraseid jaanituli rohkem kui minuga ühes lauas istumine. Et ma aga mõisateenijate ausust ei usalda, siis ei taha ma härraste kuld- ja hõbeasju jätta siia lohakalt ning järelvalveta, vaid viin kaasa, oma hoiu alla, sest teenijatele need võiks teha silmahimu. Ma toimetan asjad linna kindlasse paika, kust nad hoiutasu eest jälle kätte võite saada. Kuna ma kardan, et

teil ehk rohkem toidunõusid ei ole, siis jätan oma ausad isaisade nõud siia asemele.

Teid tervitades ja head isu soovides

Jüri Rumm."

Tasakesti vilistades lahkus Rumm seepeale paviljonist ning sammus metsa, kus heitis ült suurräti ja seeliku — ning oligi jälle harilikus meesterõivastuses.

Koidukuma kerkis juba poolde taevasse, kui Rumm teatud talu juure jõudis. Enne õuele astumist tegi ta kolm korda kaarna häält, siis alles tuli ukse manu ja koputas.

Talu oli, nagu iga muugi tolleaegne eestlase elutis, rehealuse, rehekambri, kahe elukambri ja toidusahvriga. Põhjapoolses otsas asus haganik, rehetoa akna all aga oli väike „kuntrik", milles alal hoiti igasugu pudi-padi koli. Muidugi, oli sel pikal taluhoonel ühine sammeldunud õlgkatus, korsten aga puudus täielikult.

Jüri õuele jõudes must karjapeni haugahtas paar korda, kuid tundis kohe oma inimese ära, jäi vait ja roomas meelitades Jüri jalge ette. Jüri heitis oma koti rehetoa akna all olevasse kuntrikusse.

Tarest kuuldus mingi kolin — ja varsti lükati raske välisuks kõrvale (uks käis nimelt väikestel puurullidel). Lävele ilmus peremees jämedais takustes aluspükstes ja samasuguses särgis.

Astuti tarre. Selleks tuli läbida veel kaks ust. Ühel neist oli auk sees, mille kaudu ahjusuits välja pääses, teine uks oli päriselt kinnine ja paksu tahmakihiga kaetud.

Rehetare savipõrandal, õlgede sees, magas mitu meest. Määratusuurest reheahjust möödudes ja kambrisse astudes lõi neile haisevat, läpastavat, leiget õhku vastu just nagu kapast.

Kambris magas jälle mitu meest.

Mindi tagakambrisse, kus oli niisamasugune paks õhk, kuid sellest ei tehtud väljagi, vaid võeti istet nagisevatel, õlest punutud põhjaga toolidel.

„Täna öösel oli meil hea ots: varjupaigas terveniste kuus hobust," ütles peremees.

„Noh, teie hobused minu noosi ikkagi üles ei kaalu," lausus Rumm.

noh? Kas sul Nosiis puha kuld "ja hõbe?" ...

„Umbes küll ... Jah, mis teiesugused väikesed mehikesed muud oskavadki, kui aidauksi lõhkuda, hobuseid näpata ja muud vaeste maameeste näljavarandust varastada ... Kuid varsti ma panen nood poisid ausamale tööle, teata neile seda, et nad liialt laiali ei valguks. Minu kuld ja hõbe aga, mille sinu kuntrikkusse panin, toimetage linna juut Josseli kätte. Ma ise lähen kohe siit ära. Mul on midagi uut ees. Ja kui peaksin langema lõksu — siis las need poisid astuvad samme minu päästmiseks."

Nende sõnadega ta lahkus.

* * *

Päike oli just looja minemas, kui üksik jalamees mööda põllupeenraid Kadaka talule lähenes. Meest koormasid sügavad mõtted, sest ta ei märganud ilusat suveõhtut, hällivaid rukkimüüre, sahisevaid kasesalusid ega muud sellest kaunist loodusest. Kadaka talu oli teistest ümbruse taludest suurem, uhkem ja puhtam.

Lävel võttis tulnuka vastu tüübiline talurentnik.

„Meie noored ootasid ja ootasid, viimaks läksid eel ära ja käskisid sul järele tulla," ütles ta tulnukale, kes polnud keegi muu kui Jüri Rumm.

„Heaküll, eks ma siis lähe otsekohe," vastas Rumm ja sammus läbi õue alla heinamaale.

Andis astuda tugevasti üle poole tunni küll läbi luhtade, sooribade ja võsa, kuni vastu tuli tihe metsamüür.

Metsaveerul Rumm peatas ja hakkas kuulama.

Kusagilt kostsid laul, kilked ja pillihääl.

Jüri süvenes puie vahele ja jõudis varsti avarale metsalagendikule, kus kahe suure kuuse vahele oli kiige ehitatud, kiige ümber aga laiutus sile tantsuplats.

See oli ümbruskonna noorte kogunemispaik, kus laupäeva õhtati lauldi, tantsiti ja muidu vallatati.

Ka täna oli siin koos umbes kolmkümmend poissitudrukut, kõik punapõselised, tugevad ja rõõmsad, et lust näha.

Kõik näisid Jüri tuleku üle rõõmustavat.

Teiste hulgast paistsid silma kolm näitsikut, kes olid paremini rõivastatud, kui muud.

Need olid Kadaka peretütred. Vanem neist oli juba kahekümneviiene. Ei või ütelda, et tal kosilastest puudus tundunuks, kuid ta valis liig hoolikalt ning seetõttu ähvardaski vanatüdrukuks jääda. Niisuguse pirtsakuse põhjuseks oli see, et ta salajaseimas südamesopis Jüri Rummust unistas.

Kuid see oli ainust tühine unistamine, sest Jüri armastas, nagu me teame, toatüdrukut Miinat, kelle kõrval tad ükski muu naine ei huvitanud.

Ka Miina oli täna siin, ja ehkki ta kandis lihtsaid rõivaid, paistis ta ometi teiste hulgast oma oleku ja kenadusega silma.

Hoopis tema vastandiks oli Kadaka Ainna, kes linnas õmbluskoolis käinud ning omandanud nii mõnegi linnapahe. Kadakal arvati küll, et Jüri neil käib ainult Ainna pärast, kuid igale tähelepanelikule vaatlejale siin oleks pidanud olema selge, et Jüril silmi ja sõnu jätkus üksnes Miinale.

Ainna aga kangekaelselt ei tahtnud seda märgatagi, vaid koketeeris Jüriga hullupööra. Ta koguni haaras Jüri käest kinni ja vedas poisi eemale võsastikku.

Kuid Jüri jäi jahedaks ta vastu.

10.

Seikluste keerises.

Mäest allaveerevat kivi pole kerge peatada. Nii on ka libedale teele ja ühiskondlike seadustega vastollu sattunud inimesega. Üks üleastumine põhjustab järgmist — ning nõnda see lugu areneb, kuni inimene viimaks satub katastroofilisse ummikusse, kus üle jääb ainult veel — halastamatu sõda kõikide vastu.

Harjumaa piiril, metsarikkas maakohas asus Hans von Hackelile kuuluv T. mõisa. Hackelil oli noor, kena tütar, kelle kätt püüdis mõisavalitseja Nachtigall. Kosilasel oli isa silmis häid väljavaateid, ja ka preili Hackel ise hakkas vähehaaval harjuma selle mõttega, et Hachtigalistl saab tema tulevane mees. Kuid siis tuli loosse pöörak.

Metsas jalutades preili kord kohtas kedagi tundmatut noort kütti. Selle välimus oli nii sümpaatne, käitumine peen ja jutt libe, et mõisnikupreili talle juba esimesel kohtumisel südamekese kaotas. Noor kütt tutvustas end hiljuti kohalejõudnud arstina, kes elab ajutiselt naaberalevikus. Kohtumised metsas muutusid sagedamaks, noor arst — pealetikkuvamaks, mõisnikupreili — alistuvamaks. Vahetevahel preilile küll paistis kummaline olevat see tagasihoidlikkus, millist väljendas noor kütt, kui preili tad palus oma mõisasse külla, ent hra doktor oskas oma tagasihoidlikkust seletada nii mõnegi põhjusega, armunud naised aga üldse ei kaldu arvustusse — ja sellest siis tuligi, et preili hra doktorile kaotas oma neitsilikkuse.

Pärast seda ta oma armastajat enam ei näinud. Ja hilisematel järelepärimistel selgus, et alevikus ei tunta üldse mingitki uut isikut, seda vähem veel uut noort arsti . . .

Mõisnikupreili noor elu oli murtud, häärberisse asus lein ja must mure . . .

Nii imelik, kui see esimesel silmapilgul ka ei paista, kuid noore arsti osa oli mänginud ei keegi muu, kui . . . Jüri Rumm!

Põlev viha härraste vastu oli teda tõuganud sellele mõttele. Jah, kas pole küllalt mõjuv kättemaks uhkele aadlikule, kui ta tütar langeb endise toapoisi ja varga ohvriks ?

Muuseas, meie ei imesta, et Jüri oskas nii rahuldavalt arsti-osa mängida naiivse mõisapreili silmis: eks mõisas toapoisina teenides oli Jüri ometi näinud nii väga palju härrasmehi ja omandanud mõnesuguse kultuurilise lihvi, mis teatava näitleja-ande juures võis anda häid tulemusi. Pealegi, ei saanud tookordne maa-aadel ka ise hoobelda kuigi kõrge hariduse ja kultuuriga.

See armuseiklus kihutas Jürit edasi samal teel.

Tallinnas, Toomvaestekooli tänavas, elas üksik mõisnikutütar Marie von Hase. Ta polnud küll eriliselt rikas, kuid surres oli isa talle ometigi pärandanud 10.000 rubla, milline summa oli hoiul vaestelastekohtus. Peale vanemate varaku kaotuse oli sel neiul veel suuremgi elutraagika: ta oli nimelt veidi küürakas. Tema hing janunes õrnuse ja armastuse järele, kuid vigane keha muutis ta

meeste silmis hüljatavaks. Loodus aga nõuab oma osa — ja mis siin siis erilist, kui õnnetu Marie õnnejänu aastatega üha kasvas.

Päris loomulik siis, et kui ühel päeval Mariega samas majas elutsev noormees talle mahedalt naeratas, siis vaene Marie seda naeratust nii pea unustada ei suutnud.

Too noormees oli alles mõne päeva eest asunud elama Marie korteri vastas asuvasse üürituppa.

Libedakeelne ja lahke nagu ta oli, võitis ta üksiku Marie südame otsekohe. Vahekord muutus päevpäevalt soojemaks — ning varsti olid abielujutudki kokkuräägitud.

Noormees — Arnold Metzl, nagu ta end nimetas, hakkas värske mõrsjaga sageli korraldama väljasõite Kopli poolsaarele, kus kahekesi veedeti päevi hommikust õhtuni.

Marie oli juba oma rahagi — 10.000 rubla — vaestelastekohtu hoiulaekast välja võtnud, et enne peatseid pulme see summa vaeste heaks ohverdada, nagu soovis suuremeelne peigmees.

Ühel päeval, mil Marie ja ta peig jälle Kopli metsas mõnulesid, kostis sealt revolvripauk.

Tollest päevast Marie jäigi kadunuks, kuni kord hommikul lained Kopli rannakividele kandsid küüraka naisterahva laiba. See oli Marie von Hase. Tal oli kuul südames.

Hakati otsima mõrvarit, satuti kummalise „kosilase" jälile, viimaks see tabatigi. Heasüdamlises „peigmehes" Arnold Metzl'is tunti ära Jüri Rumm.

Leidis aset kõmuline protsess — ja Jüri mõisteti elua'jaks Siberisse snnnitööle.

Vabamehe elu oli läbi. Algasid hirmsad ajad.

11.

Vana arm roostetab.

Jüri Rummu kõmuline sunnitöölemõistmise protsess käis kulutulena üle maa. Loomulikult, et sellest kuulsid ka Miina ja Ainna.

Esmalt nutsid ja hädaldasid mõlemad, kuid kuna

ükski mure ei välta lõpmatuseni, siis haihtus siingi meeleheide, ning mõlemad piigad leidsid varsti lohutust.

Miina läks jälle mõisasse tagasi, sest toatüdruku elu on kergem kui taluteenija töö.

Nüüd ta tihtilugu puutus uuesti kokku parun Betrügeriga, kusjuures see viimane oli juba palju järjekindlam oma eesmärgile lähenemisel: ta osutas neiule suurt viisakust ja otse pelglikku tagasihoidlikkust, just nagu häbeneks ta oma esimest pealetikkuvust.

Muidugi, tegi see Miinale headmeelt, ja tüdruk sai parunist viimaks päris hea mulje.

Ka parun, nähes oma edu, rõõmustas salaja, tõmmates võrku üha koomale.

Viimati, kord augusti lõpul, laupäeva õhtul, mil Miina üksinda pargis jalutas ja mõtiskles, mida küll noor parun temast peaks tahtma, tuli see talle vastu ja teretas ülivii-sakalt.

Miina, kelle südames noor aadlik juba eesõigustatud ruumi leidnud, punastas õnnelikult.

„Vabandage," ütles parun, „et teie rahu segan, kuid lubage mul veidi teiega seltsis jalutada, sest mul on teile midagi ütelda."

„Ma ei saa aru, mis peaks teil, parunihärra, mulle ütelda olema — mulle, lihtsale talutüdrukule?"

„Mis võin ma sinna parata, kord teid armastama olen hakanud, Miina? Armastus on vaba lind ega küsi midagi seisustest, vaid otsib omale ise teed, püstitab omi ideaale ja ergutab südametundeid."

Parun oskas libedalt rääkida, ja ta rääkiski, kuni õnneliku tüdruku pea ringi hakkas käima, süda aga nii magusate soovidega täitus.

Tüdruk värises, nagu oleks tal külm.

„Saa minu omaks, saa minu omaks!" sosistas noormees viimaks kirgliselt, „ma hoolitsen su hiilgava tuleviku eest ja tahan sulle ikka olla armastavaks ning heaks meheks! . . "

Nagu väsinult, nägu närtsinult langes neiu ta rinnale, ja mõlemate tuksuvad huuled sulasid kokku.

* * *

Tallinnas, Harju tänavas, oli parun Betrügeril oma maja, sinna saatis ta oma armsama ning palkas talle teenija. Eesmalt valas neiu küll palavaid pisaraid, aimates oma langemist, kuid inimene, eriti veel unistav, nõrk naine, harjub viimaks kõigega. Nii ka Miina: nädalate möödudes ta enam ei tunnud end üksikuna ja mahajäetuna, sest parun Betrüger oli ikka tema juures, see aga sundis tad kõike unustama. Kiremõllus kadusid nädalad ja kuud. Neiu tundis, et varsti saab emaks ning ootas seda saatuslikku momenti hirmuga, parun aga muutus päev-päevalt jahedamaks ning tagasihoidlikumaks. Kuid last ootav Miina seda alul ei märganud.

Noor parun aga ei kohkunud millegi eest tagasi, vaid saatis raseda tüdruku kellegi oma tuttava juure, kes Tatari tänaval pidas määrastki ülikahtlast „pansiooni".

Siis hakkas Betrüger omale otsima uut ohvrit.

* * *

Kuu kadus kuu järele, ja aja möödudes juhtus veel nii mõndagi.

Ka Ainna oli, Jüri Rummu saatusest kuulda saades, teise kaenlasse langenud, kuigi ehk õnnelikumalt kui Miina: ta nimelt oli naabertalunikule mehele läinud, ehkki ainult puht majanduslikel kaalutlusil.

Kuid see on ikkagi parem tee noorele naisele, kes enesest veidikenegi lugu peab, seda ei saa võrreldagi Miina saatusega, keda eluratas viimaks paiskas avalikku majja, kuhu enne teda juba sattunud oli nii palju lõbutseva aadli vaikseid ohvreid.

Ja Jüri Rumm ise? Kas kopitas ta kusagil kitsas vangikongis või mõõtis raudade kõlisedes Siberiteed?

Ei üht ega teist: valvurite lohakuse tõttu oli Jüril korda läinud Rakvere lähedal ära põgeneda. Läbi soode ja rabade, metsade ja laante, põldude ja padriku sammus ta ikka edasi, ikka Harjumaa südame lähedamale.

Sest Harjumaal oli tal veel palju asju pooleli, palju arveid õiendamata.

Kuuldus Rummu põgenemisest levis kulutulena — ja ühed ootasid ta ilmumist hirmuga, teised aga kahjurõõmuga. Sest kõigile oli selge, et Jüri enesest veel kuulda laseb.

12.

Tasuja tõttab.

Öö mustad tiivad laiutusid üle Harjumaa metsade ja paeranniku.

Ümbritsev vaikus ja sügav rahu nähtavasti mõjutas ka üksikut rändurit, kes laisalt, lohiseval sammul edasi astus ja millegi üle sügavasti näis järelemõtlevat.

Viimaks hakkas üksiku metsatalu aknast vilkuma punane tulesilm, mis ränduri tegi tähelepanelikuks. Varsti ta jõudis helendava akna all sahisevasse kirsiaeda ning koputas aknale. Läbi ähmase klaasi langevas valgusevihus võinuksime nüüd koputajas ära tunda vana tuttava.

See oli Jüri Rumm.

Jüril tuli akna all seista ainult paar silmapilku, siis algas toas mingi kolin, aknast vaatas keegi välja, kostis rõõmus hüüatus, keegi läks üle toa ukse juure — ja kohe selle järele avanes ka uks.

Rummu võeti vastu väga südamlikult, talle pakuti istet ja otse ujutati üle lõpmatute küsimustega.

„Tähendab, on ikka tõsi, et sul korda läks ära põgeneda?"

Jüri noogutas.

„Sulle on ehk raha vaja?" küsis peremees. „Sinu kuld- ja hõbeasjade eest andis Jossel küll pagana vähe, aga kolmsada saime ikka ära, oleme selle praegu küll ära kulutanud, kuid osalt võiksime ikkagi tasuda."

„Kes see raha kunagi ära põlgab. Kuid ega ma kõike kolme sada tahagi, pistke mulle esialgul viiskümmend rubla pihku — ja asi tahe. Nüüd ma enam ei saa nii vabalt ringi hulkuda, pean end varjama ning maskeerima, see aga nõuab raha."

„Küll saab kõik korda, Jüri. Aga mis sa nüüd mõtled peale hakata?"

„Mul on parun Betrügeriga veel kanake kitkuda, kuid üksipäini ma selle aumehe juure minna ei taha, sest tal on oma väike kaitsevägi olemas. Tahaksin endaga kaasa võtta kümmekond parajat poissi."

„Ei tea, kuidas seda'nd . . ."

„Kuulake, mehed. Tahan kokku koguda päris kindla salga, kellega edaspidi siin ja mujal ülesastuda. Pidage meeles, et kümme tuhat, mille vanalt küürakalt sain, ikka mul alles on ja sellepärast ma kaaslastele ka head palka suudan maksta."

„Tohoh, või kümme tuhat kohe! No siis oled ju põhjatu rikas ning poleks sul pruukinud siia kanti tullagi, selle rahaga võib igal pool hästi äraelada."

„Ütlesin juba, et on siin kanakene kitkuda . . . Nüüd aga, mehed, laske ma lähen magama, perenaine valmistagu mulle pärast hea lõunasöök, üks mees sõitku linna ja toogu mulle sealt härrasmehe rõivad, et ma võiksin esineda ehtsa paru nina. Prille kah ärgu ta unustagu. Küll ma siis ise tean, mis edasi teha."

Pererahvas ja talus varjupaika leidnud vargapoisid kuulasid Jüri sõna vasturääkimata: Jüril oli palju raha — ja teenida tahtis igaüks.

Jüri magas kaua ja magusalt, ta ärkas alles siis, kui päike juba õhtutaevasse oli kaldunud. Ta tõusis üles, käis saunas vihtlemas, ajas habeme maha ning kärpis juuksed ja vurrud hoopis teisiti kui senini. Varsti jõudis tagasi ka linna saadetud mees, ja kui Rumm nüüd värske siidpesu ning kalli ülikonna selga tõmbas ja prilli ninale vajutas — ei oleks keegi selles isandamehes ära tundnud äsjast põgenevat sunnitöölist.

Ta võttis kätte hõbenupuga kepi ja lahkus talust, kellelegi ütlemata, kuhu läheb.

W. mõisa juure jõudes küsis ta kellegilt vastujuhtunud teomehelt, kas parun Betrüger kodus on.

„Jah, aulik härra, parun on kodus, sest täna on rendi vastuvõtmise päev," vastas teomees aupaklikult, kahmates uhke härrasmehe ees mütsi maha.

Rohkem Jüril polnud vajagi teada, ta keeras ringi ja jalutas tagasi.

Vaevalt versta maad oli ta käinud, kui talle keegi talunik vastu juhtus ja, härrasmehelikku võõrast nähes, pea paljastas.

„Kuhu lähed?" küsis Jüri.

„Eks ikka mõisasse, renti maksma, aulik härra."

„Kui suur sinu rent on?"

„Mul on kaunis suur talu ja maksan sadaviiskümmendviis rubla."

„Tubli, mul on just praegu kibedasti raha tarvis, — pean kohe siit kuhugi sõitma. Anna see raha mu kätte, ma kirjutan sulle paruni jaoks kirja kaasa ning tulen ka ise õhtul tema juure. — Ära karda, kui ta minu kirja läbi on lugenud, kirjutab ta sinu rendi kohe tasa."

Et Jüri käskival toonil kõneles ja kanget mõisnike eestikeelt kõneles (seda keeleväänamist me siin täpsalt üle ei annud), siis talunik ei kahelnud silmapilgukski, et tema ees seisab parun Betrügeri mõni lähidane sugulane, seda enam, et Jüri riietus millegi poolest sakste omast ei erinenud.

Silma pilgutamata andis talunik talle raha kätte, Jüri luges summa hoolikalt üle, pistis rahapunga, siis aga võttis taskuraamatu ja hakkas selle lehele kirjutama järgmise sisuga saksakeelest kirja, mille siin toome tõlkes:

Austatud parun Betrüger!

Vabandage, et ma end teie asjadesse segan, kuid nagu teate, segavad ka teised end minu asjadesse, näiteks kas või sellega, et mind vastu mu tahtmist saadeti pikemale reisile. Mind ei meelitanud too reis juba algusest peale, seepärast ma võtsin omale vabaduse ja tulin ära. Raha oli mul praegu otsakorral, mispärast ma selle kirja toojalt ära võtsin tema rendiraha, mille palun tasakirjutada. Õhtul tulen end teile esitlema ja vaatama, kas mu palve raha kviteerimise mõttes on rahuldatud. Pealegi on meil veel õiendamata vanu arveid.

Soovides teile parimat tuju

teie vana tuttav

Jüri Rumm.

Talunik oli kogu aja seisnud paljaspäi ja aukartlikult oodanud. Nüüd ta võttis Jürilt kirja vastu ja sammus edasi mõisa poole, midagi paha aimamata.

Mõisaõu oli päris tore, täis lillikuid ja rohuplatse. Kahelpool peatreppi seisid kõrged lillevaasid ja kaks raidkuju.

Kuid see polnud trepp, kust alam rahvas parunihärra

jutule tohtis ronida. Proletariaadi jaoks oli häärberi teises otsas kohmakas kivitrepp, mille kõrval seisis pühkmekast, ülemisel astmel aga magas suur siberikoer.

Siit võisid lihtsurelikud paruni kontorisse pääseda, siin pidid ka rendimaksjad talupojad paljastatud päi ootama, kuni neid kõrge härra sisse kutsub.

Kontori sisustus polnud ülearu uhke, kuid kaugeltki mitte ka päris lihtne: ruumi lahutas kaheks kõrge puuvõre, selle taga paiknes paar kirjutuslauda, rahakapp ja riiul äriraamatutega.

Eespoolse laua juures istus valitseja, taga aga jalutelles närviliselt noor parun, näpud vestitaskus.

Imestades võttis parun talunikult kirja — ning kui ta seda lugema hakkas, võis kohe näha ta äkilist näoilme muudatust: ta silmis lõi lõkkele viha, kuid seal vilkusid ühtlasi ka kartusesädemed.

„Kus kohal antama see kiri sinule?" küsis ta.

„Ussimäe tiigi juures teekäänakul."

„Kas see kirja andja ka midagi rääkima või ütlema, mis mees tema olep?"

„Ei ta ütelnud ühtigi, muudkui käskis kirja parunihärrale edasi anda."

„Noh, heaküll, võid minna."

„Kuradi hull lugu!" kirus parun valitsejale, kui talunik oli lahkunud. „Rumm on vangist põgenenud, talumehelt rendiraha sissekasseerinud — ning lubab ka ise veel siia tulla."

„Niisugust kõmu kuulsin ma juba paari päeva eest, kuid pidasin seda tühjaks lobaks," vastas valitseja.

„Aga mis me talumehe rendiga teeme? Ma arvan, et selle peame kirjutama tasa, vastasel korral too lurjus Rumm pistab mõne hoone põlema, nagu ta seda varemaltki on teinud."

„Kuidas parunihärrad käsevad," oli valitseja nõus ja kirjutas taluniku rendiraha tasutuks.

„Aga vahid peame ilmtingimata välja panema, „algas parun uuesti: „Mine tea, ehk tulebki hullul tuju mõisat külastada, sest sedaviisi on ta talitanud varemaltki."

Seejuures parunile meenus, kuidas ta Jüri mõrsjaga talitanud — ning ta süda vajus saapasäärde.

Vahid saivadki väljapandud, see rahustas parunit märksa, ja kui talle veel ka meelde tuli, et täna kokku pidid sõitma hulgalised külalised naabermõisadest, siis ta viimaks enam ei kartnud sugugi.

Talunik aga sammus noruspäi teed mööda kodu poole ning mõtles kurvalt kuidas kokku saada tulevase aasta rendimaksu. See, et täna keegi tundmatu temalt raha vastu võtnud, ei teinud talle vähimatki muret, sest parun ise oli ju selge sõnaga öelnud: „Võid minna."

Suur aga oli mehe imestus, kui ta voöra saksa endiselt kohalt eest leidis.

„Noh, kas parun jäi kirjaga rahule?" küsis võõras.

„Hm, hea meel tal just polnud, kortsutas teine kulme ja kirus kah, kuid rendi kirjutas tasa."

„Et rendi tasa kirjutas — see on peaasi," ütles Jüri ja siis äkitselt tooni muutes, lisandas: „Pea aga nüüd meeles, mis ma sulle nüüd ütlen: kas sul häbi ei ole raha mõisasse tassida, ise sa aga nälgima pead? Säh, siin on sulle su raha — Jüri Rumm sinu kopikaid ei vaja. Hoia aga, et sa teinekord mõisnikule enam raha ei vii!"

Neid sõnu üteldes ruttas ta kähku minema, et õhtuseks visiidiks kõik valmiks korraldada.

Rumm siirdus metsatallu tagasi.

Nüüd oli sinna juurde tulnud veel paar meest, nii et ühtekokku oli kuus kahtlast selli.

„Noh, täna ma viin teid korraks ka lõbusale tööle," hüüdis neile Rumm. „Parun Betrüger on täna rikas mees, sest on just rendimaksmise päev. Minule tema raha, muidugi, tarvis ei ole, võite selle omale pidada, kuid teistsuguste arvepidamiste juures peate mulle abiks olema."

„Heaküll, aga mis meil siis õieti teha tuleb?"

„Kas kõigil on revolvrid?"

„Kõigil, peale Hansu."

„Noh, tubli, niipea kui hämaraks läheb, asume teele."

Jüri teadis väga hästi, et võtku ta kaasa nii palju mehi kuitahes ja olgu need relvastatud kas või kõige eeskujulisemalt — ta ometigi vägivallaga midagi ära teha ei saa, samuti, nagu ta ei tohi lahingut lööma hakata, sest siis jääks ta varem või hiljem ikkagi alla.

Viimaks jõudis õhtu.

Umbes pool versta mõisast eemal peatus maanteel salk kahtlasi mehi ja kadus võsasse.

Siin andis Jüri kõigile viimased käsud ja saatis eemale luurekäigule ühe mehe, kes öökulli-huikega kokkulepitud märku pidi andma.

Umbes tund aega võisid nad varitsenud olla, kui eemalt lähineva tõlla mürinat kuuldus ning varsti seejärele öökulli huige kostis.

Ruttu tõmmati jäme kõis hoburinna kõrguselt üle tee ja jäädi härraste tõlla saabumist ootama.

Varsti ilmuski nähtavale tõld, neljast mustast täkust tõmmatud.

Kergel sõidul tormasid hobused varitsejateni ja jäid seisma kõie ees.

Kutsar sundis neid edasi, kuid loomad ei liikunud paigast.

„Mis seal olema?" küsis meeshääl, ja tõlla uks tõugati lahti.

„Ei midagi iseäralikku," vastas Jüri Rumm, kes vahepeal oma meestega juba ümber tõlla oli asunud.

„Mis mehed teie olema?" kurjustas parunihärra ja märkas siis ettetõmmatud kõit. „Miks teie meid kinni pidama? Kohe võtma kõis eest, muidu ma. . ."

„Tasa, tasa, parunihärra. Küll kõiski ära võetakse, kui tuleb aeg. Kõigepealt aga olge pai ja ronige omast karbist välja, me tahame seda veidi tarvitada. Ning ütelge ka oma naistele, kui teil need kaasas on, et nad välja kobiksivad."

Küll punnis parun vastu ja sõimas, kuid revolvrit nähes ta jäi vait ja astus tõllast välja. Sedasama tegid ka daamid.

Kaks Rummu meest võtsid nad oma valve alla, kuna Jüri ja veel kolm meest tõlda asusid. Ka kutsar käsutati pukist maha, hobuseid juhtima istus üks Jüri käsilasist.

Kui kõik nõnda korraldatud oli, sõideti edasi.

Varsti peatas tõld mõisa trepis.

Lävele väljunud teener avas tõlla ukse. Tõllast hüppas maha Jüri Rumm, surus tugeva käega teenri suu kinni, siis sirgus tõllast veel kaks kätt, vaene teener kisti tõlda, susati talle revolvritoru nina alla ja sunniti vaikima.

Nüüd tuli tõllast välja veel kaks meest, see aga, kes pukis istus, lasi hobustel tasakesi eemale jalutada.

Jüri Rumm aga kaaslaste saatel astus häärberisse sisse, mille ruumide jaotust ta veel endistest aegadest põhjalikult tundis.

Parun Betrüger istus kabinetis kirjutuslaua taga, ta polnud võõraste ettesõitu kuulnudki. ja tema imestus ning kohkumine oli suur, kui talle äkki revolvriots peaaegu näkku torgati ning Jüri Rumm ähvardavalt sõnus:

„Noh, parun, kas ma pole sõnakas mees? Nagu lubasin, nii tulingi vanu arveid klaarima."

„Mida teie minust tahtma?" küsis parun värisedes.

„Ega midagi erilist. Palun ainult nii lahke olla, suu kinni pidada ja meiega kaasa tulla. Peaksite aga piuksatamagi, siis. . ."

Ja Jüri osutas revolvrile.

Parun nägi, et pole midagi parata, ning ta sammus, Jüri käealt kinni hoides, trepile, sealt laskus alla ja ronis tõlda, mille ukse Jüri kolmas abiline lahti tõmbas. Kui parun oli tõllas, istus sinna sisse ka Jüri, mõlemad abilised ja Jüri ise, mees pukis andis hobustele rooska — ja sõiduk veeres tuldud teed tagasi

Maanteele jõudes aga käskis Jüri sõita hoopis vastassuunas, mitte sinna poole, kust nad olid tulnud.

Jõudnud mõisast tüki maad eemale, peeti hobused kinni ja Jüri käsutas paruni tõllast välja, kuna mõisateener jäi sõidukisse.

Seistes paruniga maanteeserval mees mehe vastu, küsis Jüri aadlikult:

„Kas teil laskeriist on?"

„Ei, mul pole kaasas midagi seetaolist, üldse ei olnud ma sinu jultunud sissetungi vastu valmistatud!"

„Või ei olnud valmistatud! Mõisa ümbruses nägin ma kõikjal minu jaoks ülessäetud auvahte, igaühel tukid pihus. Kuid mina oskasin nendest ja teistest kavalamalt talitada."

„Mis sa minust õieti tahad?"

„Kannatust, kannatust, parunihärra. Küllap saate varsti kuulda. Ehk oleksite nii lahke ja ütleksite, kus ja kuidas elab minu mõrsja Miina?"

Neid sõnu kuuldes parun kahvatas näost valgeks nagu surnu, kuna külm värin ta keha läbistas. Ta aimas, et kord jutt säärase pöörde võtnud, siis peab ootama kõige halvemat.

„Noh, kas teie ei kuulnud mu küsimust?“

„Ma ei tea, missugust Miinat e mõtlete?“ kogeles parun hirmunult.

„Eks ikka todasama keda teie kord K-u mõisas ärahäbistada tahtsite. Ma tuletan teile veidike meelde: te meelitasite ta mõisast minema ja viisite linna. Kas nüüd mäletate?“

„Ega mina teadnud, et ta teie mõrsja on. Säärasel korral ma poleks tad puutunud. Ma arvasin, et . . .“

„Et teil tegemist on kõige harilikuma kaitsetu talutüdrukuga, keda teie kui parun igal ajal võite mudasse tallata, ilma et keegi selle üle protesteerida tohiks. Kuid eksite, parun. See oli minu mõrsja, ning nüüd ma küsin teilt — kus ta on. Või pole mul õigust oma mõrsja elukohta teada?“

„Oo, tema praegust elukohta ei saa ma teile parimagi tahtmise juures juhatada, sest ma ei tea seda isegi. Tookord, kui ta minu juurest ära läks . . .“

„Lubage — väike parandus: siis, kui ta ühes väikese lapsega enese juurest ära ajasite — kuhu ta siis siirdus?“

„Seda ma täpsalt ei tea, kuid arvan kuulnud olevat, et ta astunud kuhugi avalikku majja.“

„Ja teie julgete seda rääkida — teie, kes te tema viisite sellele teele?! Teil polnud õnnetu vastu niigi palju halastust, et talle ulualust ja kõhutäidet muretseda? Ah, tõbras, tõbras!“

Parun vaikis. Ta leidis, et parem on — mitte sõnagi vastata.

„Ma laenan teile revolvri ja kutsun teid kahevõitlusele,“ teatas Jüri Rumm. Me tulistame kümne sammu kauguselt, ja mina sooritan oma lasu esimesena. Kui ma ikkagi peaksin langema, astub minu asemele teine mees — ja tulevahetus kestab seni, kuni teie kah olete külm. Kas jah?“

„Maksan teile nii suure summa kui iganes nimetate, aga säärastel tingimustel ma kahevõitlusele ei tule. Üldse

käib see kahevõitlusele kutse minu au pihta, sest teie olete talupoeg, kuna aga mina . . . "

„Ma ei saa aru, mida teie au all mõtlete — teie, kes te neiu au halastamatult mudasse tallasite! Mina, kui alatu talupoeg, poleks sellase vägiteoga tõesti hakkama saanud."

„Aga lubage, armsad mehed, ma maksan kõik kinni, kõik, kõik! . . . "

„Vait! Meie ei vaja sinu raha! Kord aga kahevõitlus käib su au pihta, siis anname sulle teistsuguse, sinu enese poolt tarvitusele võetud õpetuse. Marss, tõlda!"

Istuti jälle sõidukisse. Jüri käskis hobustele piitsa anda, kuid mees pukis tähendas:

„Seisame veel tsipake: parunihärra teener lippas minema ning Jaak läks tad taga ajama. Ah näe, seal nad juba tulevadki!"

Nüüd läks sõit tuldud teed mööda tagasi, kuid juba tolle kohani, kus tõllaomanik ja tema daamid ennist sõidukist välja astuma sunniti.

Siin peeti uuesti kinni, hobused jäeti pukis istuja hoolde, kästes tal seni oodata, kuni härrased jalutuskäigult tagasi jõuavad.

Kogu jõuk ühes teenriga astus teelt kõrvale ning peatus kusagil tuulest maha murtud kuuse juures.

Jüri sosistas ühele mehele midagi kõrva sisse, see naeratas kelmikalt ja eemaldus veel kaugemale võssa, kust ta veidikese aja pärast jälle tagasi ilmus, midagi selja taga varjates.

Jüri tõusis langenud kuusetüvelt püsti ja käskis, parun Betrügerile osutades:

„Meil on siin tegemist ühe hukkaläinud poisiklutiga. Vanade mälestuste põhjal kutsusin tad omale mänguseltsiliseks ja pakkusin talle mängimiseks tukki, kuid tema tõrkus vastu. Seepärast peame ta tõrksust vähendama ja talle, nagu see poisikese kohta sünnis, veidi lapsevitsu andma."

Küll püüdis noor parun vastu seista, küll ta rabeles, palus ja ähvardas, kuid kõigest hoolimata tõmmati ta kuusetüvele sirakile, ja kuna kaks meest tad kinni hoidsid, käristas kolmas ta pükste istmikukoha lõhki — ning algas vitsade vilistamine.

Särtse anti üle saja, tehes seda mehisel kombel, sest

sopsutajad pidasid hästi meeles, kui lahke oli parun alamrahvale vitsanuhtlust määrama.

Viimaks, kui minestunud paruni südametegevus hakkas nõrgenema, tõsteti ta tõlda.

Jüri ja üks kaaslasist astusid kah sõidukisse ning pukis istujale anti käsk — mõisasse kihutada.

Muidugi võeti kaasa ka Betrügeri teener.

Mõisasse saabudes kanti ikka veel minestanud parun tuppa sohvale, Jüri aga otsis paberi, tule ja tindipoti ning kirjutas niisuguse kirja:

Kallis opmani-isand!

Mul on au teile teatada, et ma täna juba kahel korral teist mööda sõitsin ning teie paruniga kõik vanad arved ära klaarisin. Härra parun ise on praegu veidi uimane, seepärast oleks parem, kui teie sealt omalt vahipostilt lahkuks ja tuleks talle istmikukohale kompresse panema.

Jüri Rumm.

Selle kirja andis ta teenri kätte ja käskis otsekohe valitsejale viia.

Ise aga istus kaaslasega tõlda ning sõitis kohale, kus parun „lapsevitsu" saanud.

Siin anti tõld päris-omanikule tagasi ja kästi tal ühes daamiga sõitu jätkata, kusjuures enne, kui tõlda minema lasta, Jüri härrastele kogu loo viimsete peensusteni ära seletas.

Peksu olid need härrased ise pealt näinud, nad ainult ei teadnud selle eel-lugu ja põhjust.

Peksu nähes oli üks daamidest — parun Betrügeri kihlatud pruut — ära minestanud. Nüüd aga haaras tad viha ja jälestus ning ta tõotas, et kunagi ei abiellu mehega, kes sellaste tempude eest nii alatult naha peale saanud.

Parun Betrüger oli peksu ja hirmu pärast mitu nädalat haige ja toibus alles pikkamööda. Noh, ja ega tema elu võinudki olla hädaohus tühise saja löögi pärast, sest nagu vanem rahvas veel hästi mäletab, anti 1906 aastal Kohila verepulmas Muna-Tooma juhatusel nii mõnelegi talumehele üle neljasaja hoobi, ja keegi Keava mees saanud koguni seitsesada, kuid kõik paranesid ometigi.

13.

Mülkas.

Tallinna tookordses agulis, Tartu maantee lõpul, süüdati parajasti viimaseid petrooleumi-laternaid, kui Jüri nõndanimetatud „Valge Kirbu“ ukse ees kõlistas. „Valge Kirp“ — laialt tuntud patu-urgas — asus kaunis suures kivimajas, peaaegu Ülemistemäe all.

Et Jüri härrasmehena rõivastatud oli, siis lasti ta viisakalt ja lahkelt kohe sisse.

Saalis istet võtnud, tellis ta õlut ja hakkas teraselt silmitsema siinseid naisi, et nende hulgast leida oma endist armastust — Miinat.

Viimaks ta nägigi seda kusagil nurkmise laua juures, kus see kellegi teise „daamiga“ kaarte mängis.

Jüri kohkus. Ah, kui põhjalik muutus oli teostunud kena piigaga! Ei midagi peale sõstrasilmade unistava vaate polnud endisest Miinast järele jäänud.

Et Jüri hoopis saksiku riideid kandis, ta vurrud ja juuks teisiti põetud olid ning ninal näpitsprill läikis, siis ei tundnud Miina temas oma endist armsamat ära, pealegi, kus tüdruk teadis, et Jüri praegu kusagil kaugetel Siberi lumeväljadel vaevleb.

Jüri kutsus Miina käeviipega oma juure ja tähendas, et ta temaga soovib terve öö mööda saata.

Jüri maksis perenaisele vastava raha kinni ja tõusis tüdrukuga teisele korrale, üksiktuppa.

Siin alles Rumm esitles end. Ta oli uskunud, et tüdruk südantlõhestavalt nutma puhkeb, kuid eksis rängasti. Aeg, mille Miina siin urkas veetnud, polnud mõju avaldamata jätnud.

„Noh, see on ju tore!“ hõiskas pooljoobnud tüdruk: „eks mälestagem siis oma tookordset armastust ja elagem nii, kuidas me tookord ei julgend! . .“

Toapunkrisse oleks nagu tunginud jäine õhk. Jüri tundis, kuidas see kangestav õud ta südamesse tungis, pulsilööke harvendades.

Ta tõusis aeglaselt püsti, kuna viinastanud Miina tuimalt istuma jäi.

Jüri käis kitsas toakeses ringi nagu lõvi puuris, viimaks jäi neiu ette seisma ja sõnus, rääkides saksakeeli, sest teadis, et „daam“, kes elab sääräses majas, peab seda keelt veidikenegi oskama, pealegi porssis Miina parunikeelt juba toatüdrukunagi kaunikesti; niisiis ütles Rumm:

„Vabandust, preili, mina saan armastusest teisiti aru: mulle pole vaja armastatavalt ei rikkust, ei kuulsust, ei ka kõrget seltskondlist seisu. Armastan armastatavat ainult armastuse pärast. Ja seepärast pole mulle mõõduandvad mingid sotsiaalsed vahekorrad ega mingi „suursugune“ tunnetepuhang.“

Ta vakatas ja tõstis seni mahapöördud pilgu neiu näole.

Miina istus ta ees tugitoolis ja mängis painduvate, peenikeste sõrmiga oma kleidi voltides. Viimaks ta küsis värisevi hääli:

„Aga, härra Rumm, kas teie ei tunnista ka seda hullustavat huima, mida suudeldava soontesse valab temast kõrgemal seisva mehe suudlus?“

„Jah muidugi,“ kostis Rumm mornilt, „sest minu silmis on kõik inimesed ühetaolised ega pole nende hulgas kõrgemaid ja vähemaid.“

Kaua istus Miina jälle sõnatumalt, siis aga äkki tõstis otsustavalt pea ning ütles häälega, milles helises vaikne lein:

„Inimesed võivad ju Looja ees olla kõik ühetaolised, kuid seesama Looja on igaühele neist annud erilised kalduvused. Ja mulle andis ta — iha toreduse, hea elu järele. Mida oleksite abielludes mulle pakkuda suutnue teie? Ja mida tõotas mulle noor parun? Noh, näete, lubadused ja võimalused olid väga erinevad — ja pole midagi imestada, et ma jooksin paruni lõksu. Ah . . . ah . . .“ Ta tahtis midagi veel ägedalt edasi rääkida, kuid puhkes nutma ja vajus kokku leentooli korjule.

Jüri vaikis, ainult ta musklid tõmblesid nagu krambihoos.

Neiu aga hingeldas läbi pisarate edasi.

„Jah, olen patustanud . . . sest olen ju ainult nõrk tüdruk . . . Kuid kas peab see mulle siis loetama nii määratusuureks patuks? Jüri, mu ainus Jüri, tule suudle

mind ja ütle mulle, et sa lahkudes mind ei vihka ega põlga! Ainult seda palun ma sinult, Jüri! . . ."

Jüri näost libises üle tume vari. Ta astus otsustavalt ukse juure ja tahtis lahkuda, kuid peatus siis hetkeks, ukse-pidet käes hoides. Ta kõhkles . . . kõhkles — ja tuli siis tagasi ning vajutas Miina laubale pika suudluse. Kuid see-juures ta huuled olid külmad nagu jää.

Miina värises, just kui vaevaks tad langetõve hoog...

Siis Jüri astus jälle ukse juure, peatus veel minutiks ning kõneles:

„Armas Miina, see on viimane kord, kus teineteist näeme. Kuid selles oled süüdi osalt ka sina ise — nimelt su iha mugava elu järele . . . Mis teha . . . Inimene on nõrk ja ekslik . . . Ka minagi . . . Jää siis Jumalaga, head õnne ei sõanda ma sulle soovida . . . Jumalaga, Miina!"

Miina nuuksus südantlõhestavalt, kuid ei teinud katsetki Rummu kinni hoida.

Rumm aga lahkus mülkast vaaruval sammul, ja ta südant näris ahastuse-uss.

14.

Naiserööv.

Parun Hackel, kelle tütre Jüri Rumm pettuse teel äravõrgutanud, jõudis pikemalt ringsõidult koju.

Tütar langes talle rõõmsalt kaela, kuid isa vastas neiu embusele ainult jaheda suudlusega.

Miski salajane mõte tegi mõisnikku silmnähtavalt kärsituks.

Ehk tütar vanemate külmusega küll harjunud oli, mõjutas tänane kohtlemine tad nüüd, pärast sügava draama läbielamist, eriti valusalt.

Ta ei suutnud pisaraid tagasi hoida, jooksis oma tuppa, heitis kummuli voodisse ja hakkas nuuksuma.

Von Hackel siirdus oma kabinetti, kus rahutult sammus nurgast nurka. Viimaks ta helistas niisuguse ägedusega, et kellanöör peaaegu pidi katkema.

Teener ilmus jooksusammul·

„Käskige valitseja mu juure tulla!" ütles mõisnik lühidalt.

Möödus umbes kümme minutit, kuni valitseja kohale jõudis.

„Kas teate, too linalakk ei anna mulle rahu," ähkis parun."

„Noh, see on ju teie enese võimuses — tad omandada," vastas valitseja.

„Kuidas nii?" imestas mõisnik: „Sa ometi tead, et ma rahaga kitsi ei olnud — ja ometigi ei tulnud midagi välja."

„Ilma rahata võib veel rohkem korda saata," sisistas valitseja.

„Kuidas nii?"

„Andke ainult käsk — ja ma muretsen tüdruku teile kätte."

„Teed sa nalja?"

„Olen ma varemalt naljatada julenud?"

„Noh, talita siis, kuidas arvad, kuluta raha nii palju kui vaja, too ta ainult siia. Kuid pea meeles, et kui sa sellega hakkama ei saa, siis parem ära tulegi mu näo ette!"

„Teie heaks teen ma alati kõik, mis üldse inimese võimuses, mu härra. Kunagi tegite teie minule suure heateo — ja seda ma ei unusta," ütles valitseja.

Selle valitseja ilmumise kohta mõisasse tõepoolest räägiti kõige kummalisemaid jutte ning ta minevikku peeti üpris kahtlaseks. Isegi ta nime kohta oldi kaksikarvamusel: ühed kinnitasid päris kindla sõnaga, et valitseja õige nimi on Peeter von Nachtigall, teised jälle arvasid, et kui ta praegune nimi — Anatoli Verchovsky — ongi varjunimi, siis ta ikkagi põlveneb Venemaalt, kus temaga juhtunud iseäralisi seiklusi.

Kuidas lood tõelselt olid, seda näeme eelpool.

Paruni juurest väljudes käskis valitseja kaks vankrit korda seada, võttis kaasa neli meest, kes talle truid olid nagu koerad, ja sõitis nende seltsis minema.

Nüüd peame aga lugejale selgitama, kes too „linalakk" oli, kellest von Hackel nii tuliselt sisse oli võetud.

Kord mõisapõldudel jalutades oli ta kohanud kedagi

taluneidu, kes oma erakorralise iluga ja graatsiaga kohe ta südame kütkestas.

Tõepoolest oli neiu ütlemata kena ja sale, nõtke blondiin, sügavate sõstrasilmiga.

Von Hackel jälgis tad kodukülani, saades nõnda teada neiu elukoha ja nime.

Neiu osutus kellegi jõuka taluniku mõrsjaks.

Von Hackel aga otsustas temast teha oma mängukanni: vana mõisnik tundis kulla nõiavõimu, ta uskus, et neiugi hõlpsasti kuldõnge otsa hakkab.

Kuid kuld osutus siin võimetuks, neiu armastas oma peigmeest ja hindas oma neitsilikku puhtust üle kõige.

Kõik mõisniku püüded tad omandada — jäid tagajärjetumaiks, seetõttu vana parun nüüd oligi nii tusases tujus.

Aga siis astus appi valitseja, olles otsustanud oma isanda kapriise täita ja nõnda tema silmis oma krediiti tõsta.

Õhtuks jõudis ta tüdruku koduküla, kus peatus mõisa metsavahi juures. Siin ta kuulis, et tüdruk iga päev oma isale töö juure lõunat käib viimas, sooritades selle käigu keskpäeval.

Peale selle käivat tüdruk õhtuti kell kaheksa veel oma peigmehel vastas.

Asja läbikaaludes leidis valitseja, et tüdrukule kõige parem on kallale kippuda õhtusel ajal.

Ja valitseja ei lükanud asja edasi, vaid otsustas kohe tegevusse astuda.

Tee ääres, mida mööda neiu peigmehele vastu jalutas, oli väike metsatukk, sellesse valitseja seadis üles omad mehed.

Kella kaheksa paiku neiu tuligi, ise rõõmus ja lustiline nagu lõoke, et peiule vastu minna.

Hetkel, mil ta metsa viivale teeharule pidi pöörama, tungisid varitsejad talle kallale — ja kolm minutit hiljem lamas ta juba kinniseotud vangina vankris.

Vaene neiu esmalt kisendas mis suutis, kuid kohe sidus valitseja ta suu kinni — ja nüüd ei saanud ta enam häältki teha.

Pöörase ajuga kihutati von Hackeli mõisasse tagasi.

Jälgijaid valitseja ei kartnud. Tüdruku isa töötas metsas, ema oli aga võõrasema, kes tüdrukust suurt ei hoolinud. Ning peigmees ei teadnud midagi aimata. Ka pidi ta, nagu kuulda oli, veel täna õhtul kaugemasse valda ehitustööle minema.

Olles mõne versta edasi kihutanud, päästis valitsjeja tüdruku suu lahti ja ütles:

„Nüüd, tuvike, võid kisendada nii palju kui soovid, keegi ei saa sind mu käest ärakiskuda."

Ja tal oli täielik õigus, sest von Hackeli võim oli selleks küllalt suur, et keegi poleks julgenud õnnetuma appihüüete peale ta eest välja astuda, nähes, et valitseja ise tad sõidutab.

Esimeses peatuskohas — metsavahi majas — püüdis tüdruk küll kisa tõsta, kuid sai selles nii karmilt takistatud, et katsest kohe loobus.

Ka metsavaht — mõisniku teener — tegi näo, nagu ei märkaks ega taipaks ta midagi, sest mõisniku viha alla sattuda polnud nali. Pealegi maksis valitseja talle kõrge vaikimishinna.

„Loll tüdruk oled," ütles valitseja oma vangile, „oled loll, kui oma kasu ei näe ja end ei taltsuta. Ega sind tappa ei kavatseta, sind ootab rikkus ja õnnelik elu."

„Ei midagi taha ma . . ." nuuksus õnnetu piiga: „Laske mul koju minna, palun teid! . . ."

„Ära puikle, narrike. Ma ei tea, mis paradiis see kodu sulle on: võõrasema sind ei salli. ainult toda talupoisiklutti sa ihaldad," tähendas opman.

„Jah, lubage mind ometi tema juure, kas teie siis ei tea, et olen tema pruut?"

„Küllap saad tema naine olla veel palju ja palju aastaid" hirvitas valitseja.

Arvame, et me kauem ei tarvitse seda tragöödiat jälgida, vaid läheme jutujärjega edasi.

15.

Visiit.

Ühel igavalt udusel päeval peatus von Hackeli häärberi trepi ees reisivanker, mida vedasid kaks talupojaho-

bust, ja sõidukist astus välja härrasmees, kes väga sarnles tollele „arstile" kelle osa oli mänginud Jüri Rumm, võrgutades Hackeli tütart.

Kuid ometigi torkas härra välimuses silma ka mõningaid erinevaid jooni, nii, et just vanduda ei oleks võinud, et tegemist on ühe ja tama isikuga.

Kas oli siin mängus Jüri maskeerimis-oskus? Väga võimalik, sest tema näojumestamiskunst oli nlisama suur nagu ta piiritu, jultunud julguski . . .

Võõrastetuppa astunud, palus ta oma tulekust mõisnikule teatadaf

Varsti ilmuski von Hackel.

„Mul on au end esitleda," ütles võõras kombeliselt: „olen siinse ümbruskonna uus arst."

„Uus arst?" mõmises mõisnik kahtlustavalt: „Pagana pihta, üht uut arsti me otsime taga tänapäevani, kurat ja põrgu! . . ."

Uustulnuk naeratas.

„Kuulsin küll tollest inetust vahejuhtumiset ning seepärast ruttasingi end tutvustama otsekohe, niipea kui kohale jõudsin. Nimelt on mul õnnetus veidike sarnleda tolle metsaröövli —Jüri Rummuga, millist sarnasust tema kohe ärakasutama ruttas, saades teada, et ma varsti siia lähikonda elama asun. Ta niiöelda ruttas minust ette. Või arvate, et mina olengi Rumm ning julgesin pärast toda suurt lärmi tulla koguni teie majja, kus mind teie lugupeetud tütar otsekohe ära võiks tunda?"

Ning arst hakkas südamlikult naerma.

Parun von Hackel leidis, et see jutt on päriloogiline, pealegi avaldas noor arst meeldiva ja südi mehe mulje. Seepärast mõisnik ulatas talle lahkesti käe, vabandas asjatu kahtlusevilke pärast ja juhatas siseruumidesse.

„Teie, nagu ma arvan, pole siit lähikonnast pärit?" tähendas parun, võõrale istet ja peent sigarit pakkudes.

„Jah, olen Viljandimaalt."

„Ning amet meeldib teile siin vist üsna hästi, olgugi, ümbruskonna seltskond alles võõras?"

„Ei tea, kuidas lugu tulevikus kujuneb, kuid praegu ma ei nurise. Ning ka koht on päris hea."

„Arvatavasti pole te veel kõigi siinsete mõisnike ja muude auväärt isikutega veel tutvunud?"

„Olen peaaegu kõigile juba sooritanud tutvusevisiidi ning kõikjal sooja vastuvõttu leidnud."

„Kas tunnete ka minu majaarst Vasmanni, kes linnas elab?"

„Jah. Ta on linnas praegu üks lugupeetavamaid."

„Nii, nii, doktor. Kui olete kütt ja armastate jahilõbu, siis pole teil siin eales igavust karta."

„Olen kirgline kütt ja kaunis põhjalikult juba tundma õppinud siinseid jahiolusid. Muuseas, seda mu kirge tundis ka mu „teisik" – auväärt rõõvel Rumm."

Mõisnikule ei meeldinud küll meeldetuletus Rummust põrmugi, kuid ta tegi hea näo ja rääkis ladusasti edasi, nagu armastusvääriline peremees kunagi:

„Rõõmustab väga, et teil midagi selle vastu pole, kui kord seltsis metsadesse ratsutame?"

„Suurima heameelega, parun."

Nad liikusid söögituppa, kus oli serveeritud suurepäraline laud.

Lauas juba ootas mõisapreili, kes arsti nähes, esimesel hetkel hirmsasti ära kohkus. Kuid varsti oli asi seletatud ja parunipreili kinkis külalisele kogu oma tähelepanelikkuse.

Muidugi, ei räägitud Rummust sõnagi, seda enam, et toda piinlikku vahejuhtumist parem üldse püüdis varjata ning, kus võimalik, hoopis maha salata.

Noor arst ja mõisapreili sobisid teineteisega nii hästi, et lõunasöögi lõppedes arst õhates jumalaga jätma asus. Ka parunipreili ei püüdnudki varjata, kui kahju tal külalisest on lahkuda.

„Teine kord astuge sisse lihtsalt, ilma tseremoniaalideta, härra doktor," ütles mõisnik jumalagajätul.

„Olen õnnelik teid jälle külastades, preili paruness ja härra parun!" kummardas arst.

„Niipea, kui jahiseltskond kokku tuleb, teatan sellest teile kohe, härra doktor."

„Tuhat tänu, tuhat tänu!"

Vankris istudes ja trepist ära sõites nägi arst mõisa

preilit veelkord läbi akna ja tegi talle kummarduse. Neiu punastas veetlevalt ning vastas talle armsa naeratusega.

Ka arsti süda tuksus soojalt, sest tal polnud aimugi, kui kaugele mõisapreili asjad Jüri Rummuga tegelikult olid arenenud: ta mõtles, et Rummu temp piirdus üksnes tutvuse sobitamisega, et siis hõlpsamini pääseda vana paruni kassakapi kallale.

Mõisnik jäi samuti arstiga väga rahule. Ta mõtiskles, et aeg on ammu tütrest lahti saada, et tütrel pole just kõige kuldaväärsem kuulsus ja et häid kosilasi üldse napilt leidub. Kihelkonna-arsti nimi, amet ja seltskondlik seisukoht sobiks ju — hm — ka temagi väimehele . . .

Pealegi vajas mõisnik nii mõnigi kord arsti ametlikku abi, olgu see tiivaripsutamise tagajärgede varjamisel või tööorjale liig ettevaatamatult antud „isaliku õpetuse" tulemusena tekkinud surmajuhtumi puhul.

Varsti peale arsti visiiti teatas valitseja rõõmust sårades, et „linnukene on puuris".

16.

Pilk tagasi.

Et lugejaile mõnede tegelaste isikud tumedaks ei jääks, läheme jutustusega veidi tagasi.

Pikas vooris liikus Siberi lagendikul, auklisel teel, vangiderong, mis koosnes osalt sunnitöölistest, osalt aga — asumisele määratud isikuist. Sellele jalgsikäijate voorile järgnesid veel kraamikoormad ja haigevankrid, milledes lamasid need, kes käia ei suutnud. Voori konvoeerisid vangidesaatjaiks määratud sõdurid ja mõned kasakad oma väikeste, kuid tuliste hobuste turjal.

Veel mõne päeva teekond — ja pikale rännakule tuleb lõpp, sest n. n. asumispaik ei olnud enam kaugel.

Saatjatele oli senini kõik hästi edenenud, sest tuhandete kilomeetrite pikkusel teel polnud tervest partiist veel ainuski vang ära põgenenud.

Voori saatis vilunud ülem. Ta oli juba tuhandeid konvoeerinud neile määratud asupaikadele — ja veel kordagi polnud tema all juhtunud põgenemisi. Kui heasüdam-

line mees, oli ta armastatud mitte üksnes sõdurite, vaid osalt isegi vangide poolt. Kehvapalgaline ja varanduseta ohvitser, nagu ta oli, ei võtnud ta ometi kunagi kelleltki altkäemaksu vastu, ehkki altkäemaks tookordses Venes oli päris harilikuks asjaks saanud.

Üsna tema lähikonnas marssisid ka seekord kõige kardetavamad kurjategijad, keda ilmaski ei võinud usaldada, sest alaliselt haudusid nad põgenemisplaane ega soovinud sugugi arvestada sellega, et põgenemiste eest langesid trahvi alla saatjad ning vooriülem ohvitser.

Sellesse kahtlasse salkkonda kuulus ka keegi hoopis iseäraline isik. Ta oli välimuselt kaunis ilus ja, nagu näha võis, ka haritud mees. Ehkki sellase teekonna raskustega harjumata, ei jäänud ta ometi kordagi haigeks, vaid marssis visalt edasi. Teda hüüti Peetriks.

Peeter oli ikka rõõmus ja lustiline ning oma kaaslaste hulgas väga lugupeetud. Kaaslased nimelt nägid temas raudse iseloomuga inimeet, kelle vankumatu tahtejõud paljugi korda võis saata.

Kõige rohkem aga seltsis Peeter kellegi Artese nimelise vangiga. Nende esimene tutvus oli tulnud tahtmatult: nad neediti ühise ahela külge, ja Artes nägi kohe, et kaaslane tad oma energiaga ülegi trumpab. See nii energiline isik oli lähemasti kolmekümneaastane, kõrget kasvu, kahvatu, muskulaarne ja suure kehajõuga.

Kord varem oli ta juba sunnitöövanglast ära põgenenud.

Ühel päeval Artes küsis kaaslaselt:

„Sa oled kord juba põgenemisega toime tulnud ja oskad kettidest vabanemise kunsti. Mis oleks, kui me nüüdki püüaks jalga lasta?“

„Ei ma hooli sellest mõteldagi. Tegelikult küll põgenemine poleks kuigi raske, ent ma ei tahaks meie vooriülemale ametalalisi pahandusi valmistada: ta on ju päris mõnus mehike.“

„Mina aga arvan hoopis teisiti,“ vaidles Artes: „Ega temale muud tehta, kui saab mõne päeva kodust aresti — ja asi tahe.“

Kuid vana põgenik ei nõustunud.

Nii jäigi nende plaan katki.

Viimaks jõuti Jekaterienburgi, kus oli pikem peatus.

Seal ütles ahelakaaslane Artesile hoopis ootamatult:

„Olen põgenemisega nõus. Teeselgem, nagu oleksime haiged, meid pannakse vangla-laatsaretti, sealt aga on juba hoopis lihtne ära aurata."

Aga kuna meil raha pole ja ümbrus tundmatu — kas ei nabita meid seetõttu varsti jälle kinni ja kas me nälga ei sure?"

„Noh, kinnipüüdmise vastu pole põgenik kunagi kindlustatud, mis puutub aga nälgasuremisse, siis seda üldse pole karta: siinsed elanikud on jooksikute vastu armulikud ja annavad neile alati toitu ning kehakatet. Nad ju enamasti ise kah kõik — endised sunnitöölised või kodumaalt väljasaadetud isikud."

„Aga kas siinsete mõisnike hulgas ka mõni niisugune peaks leiduma, kes põgenikele tööd annaks?"

„On sääraseidki, kuid mitte just lähikonnas. Eriti kuulus selle poolest on keegi kolonist," seletas Peeter.

„Kas ta ka rikas on?"

„Oojah, esimene rahatuus. Eks me või temagi poole pöörduda, kui põgenemine peaks õnnestuma."

Kohe hakkasid mõlemad ahelakaaslased simuleerima raskestihaigeid.

„Varsti tuleb arst, see vaatab teid läbi," ütles vooriülem, „küllap siis kuuleme, millise otsuse ta teie kohta teeb."

Tuligi vangla-arst, keegi pikk, kuivetanud sakslane Meyer. Selle otsus oli: vangid on tõepoolest haiged.

„Kas haigus raske on?" küsis vooriülem.

„Jah, ta võib võtta ülikardetava pöörde, sest rauad on neile ihusse lõikunud, see aga võib tekitada raske veremürgituse."

„Tähendab, ma ei saagi neid kaasa võtta?"

„Ei. Vangid peavad minema haiglasse."

Arsti korraldus täideti, mõlemad vabastati raudadest ja saadeti laatsaretti.

„Tubli, et viimaks siia saime," kiitis Peeter: „Niipea, kui valve meie üle veidi nõrgeneb, viskame varvast."

„Aga mu jalg on ju päris haige!"

„Pole viga, küll me edasi saame — ja paar ööd metsas magada ei tähenda kah midagi."

„Kuid arst kartis ju veremürgitust?"

„On keegi varemalt arsti loba tähele pannud?"

Seejärele mõlemad pistsid nii kõvasti hoigama, et laatsaretiülem nad erikambrisse käskis paigutada.

„Siin võite nüüd mõirata nagu härjad, see ei sega teiste rahu," ütles neile velsker.

Järgmisel päeval külastas neid dr. Meyer ja vaatas haavad üle. Mehed hoigasid jälle mis jäksasid.

Arst vangutas pead.

Siis tuli arsti otsus: meestel jalad maha lõigata.

Vaevalt oli arst väljunud, kui meie kangelased ka oma otsuse tegid:

„Nüüd peame ruttama, muidu jääme jalgadest ilma!"

„Kuidas seda põgenemist aga teostada?" küsis Artes.

„Asi on päris lihtne. Õnn pole meile veel selga pööranud. Rauad on ära võetud. Velsker on ikka joobnud Haiglavalvurid on mõlemad vanad mehed, tarbekorral saame nendega hõlpsasti hakkama."

„Aga välised tunnimehed?"

„Meie kambri aknad on hoovi poole, all kasvab pehme muru. Saeme trellid läbi, selleks on mul ka tööriist. Asume siin teisel korral. Eks voodilinadest keerutame kõie, selle abil laskume aknast alla. Liisk otsustab, kumb meist esimesena laskub."

Kui laatsaretis kõik vaikseks jäi, otsis Peeter kusagilt oma riidehilpudest väikese teras-sae ja asus tööle. Peale tunniajalist tööd andis ta sae seltsilisele üle. Ei möödunud kolme tundigi, kui trellid lõplikult läbi olid.

Õnn naeratas põgenikele.

Pimedus oli pilkane ja ühes valju tuulega sadas jämedat, pladisevat vihma.

Heideti liisku.

Peeter pidi esimesena välja ronima.

Põksuval südamel libises ta improviseeritud kõit mööda alla, kuid kõie lõppedes osutus, et jalad ei puuduta maapinda.

Üles tagasi ronimiseks puudus tal jõud — ja nii ta

lasigi kõiest lahti ja hüppas. Ilmnes, et vahet oli vaid mõni jalg, nii et hüpe ei tekitanud suuremat müdinatki.

Peetri kannul libises alla ka teinegi vari. Öõpimeduses tunnimehed neid ei märganud, ka nende sammudesahina sumbutas tormitsev tuul.

Poole tunni pärast oli põgenikel linn juba selja taga.

17.

Öömaja.

Mõne versta kaugusel Jekaterienburgist peatusid põgenikud tihedas ürgmetsas. Artes jäksas veel vaevu edasi longata: ta jalg valutas piinavalt.

„See pagana tohter rääkis tõtt: valu on nii äge, et ma seda hästi kannatadagi ei suuda!“ kirus Artes.

„Ära muretse,“ lohutas tad Peeter: „Puhkad mõne päeva — ja oledki jälle joones.“

„Hea on ütelda – puhkad mõne päeva! Aga kus me puhkame? Niisuguses sunnitööliste univormis ei lase meid keegi majjagi, ja kui kusagil peakski lastama, siis küsitaks kohe passi.“

„Pole viga. Ega ma huupi põgenenud. Selle öö ja järgmise päeva ajame kuidagi läbi, homme õhtul aga viin su kellegi tubli vanakese juure, ta annab meile toitu ja ulualust kuni saame terveks, küll tema meid ka vastavate riietega vatustab, et võiksime edasi matkata.“

„Kes see sihuke heategija on?“ imestas Artes.

„Heategija on ta tõepoolest,“ kinnitas Peeter. „Tema oma poeg sattus süütult sunnitööle ja suri seal. Naine ei kannatanud välja seda hoopi ja suri kah. See mõjus vanamehesse nii väga, et ta tõotuse andis — igale sunnitöölt põgenejale alati abiks olla. Tal on siin lähedal trahter ja öömaja teekäijaile. Küllap homme õhtul näed.“

„Ja ta aitab ka meid?“

„Ilmtingimata!“

„Tead, Peeter, ma olen hirmus väsinud ja mul on külm. Kas ei leidu sul tikke, et tuld teha?“

„Lambapea!“ riidles Peeter: „Kui mul olekski tikke, ei tohiks me ometigi lõket süüdata, sest see saaks meile

äraandjaks. Parem juba püüa joosta ja end natukene sellega soojendada."

„Ah, ei mina jäksa joosta, ma vaevalt seisan jalgel."

„Noh, siis püüame jääda magama. Ka mina olen puruväsinud."

Põgenikud heitsid niiskesse samblasse, ja nende väsimus oli nii suur, et nad kohe uinusid.

Nende ärgates seisis päike juba kõrgel, olles nende riideid mõnusalt kuivatanud ja soojendanud.

Kuid nüüd hakkas piinama uus häda: nälg.

Viimaks, pika ootamise järele, saabus ometigi õhtu.

„Läheme nüüd, Artes, küllap leiame öökorteri ja toitu," ütles Peeter.

Nad ajasid end jalgele ja, teineteist toetades, vaarusid aeglaselt läbi metsa. Umbes kahetunnilise käigu järele jõudsid põgenikud öömaja juure, mille aknad heledalt kumasid.

Põgenikud vaatasid läbi akna üldruumi. See oli päris tühi, laua juures istus ainult üks habemik, lähemasti 50-aastane tugev mees.

„Ahaa, peremees ise on kodus, nüüd läheb meil kõik hästi!" hüüdis Peeter ja koputas aknale.

Aken lükati pikaldaselt lahti ja habemik mees vaatas välja.

„Ivan Ivanovitsh, kullake," palus tad Peeter: „laske meid jumala pärast sisse, oleme õnnetud põgenikud!"

„Kohe, kohe, sõbrakesed, olge täitsa mureta."

„Kas midagi karta pole?"

„Jumal on meiesugustele ikka armuline," kostis peremees ja tõmbas akna kinni.

Varsti kuuldus sisemiste uste kääksumist ning kohe seejärele keegi vanaeideke avas laia hoovivärava, näidates tulnukaile laternaga valgust.

„Olge tervitatud tulemast!" kummardas neile vanaeit.

„Mis moor see sihuke on?" sosistas Artes umbusklikult Peetrile. „Kas ta meid ei reeda?"

„Ära karda, ka see eit on üks endine sunnitööline ja temagi armastab meiesuguseid, nagu ta peremeeski."

Põgenikud astusid avarasse esikusse, mille lävel neid habemik peremees vastu võttis.

„Mu sõbrad," ütles ta, „rõõmustan teid nähes väga.

Tundke end minu majas nagu kodus. Ja et julgem oleks — minge teise kambrisse. Seal küll puuduvad aknad, kuid selle eest pole ka midagi karta, seda enam, et pórandas on salaluuk, mille kaudu pääseb keldrisse."

Tulnukad ei lasknud seda enesele kaks korda ütelda, vaid siirdusid kohe salakambrisse.

Varsti oli neil laual toit, viin ja teemasin, ning juba poole tunni pärast olid kõik raskused unustatud.

„Aga Ivan Ivanovitsh, kas te mind enam ei tunne?" küsis Peeter.

„Oh, sõbrake, mul käib siin nii palju sinutaolini abivajajaid ning külalisi, et võimata on kõiki meeles pidada!"

„Kallis heategija, pean tähendama, et ma juba teistkordselt teie suurmeelset abi tarvitan," seletas Peeter.

„Tähendab, te kukkusite juba teistkordselt lõksu?"

„Jah. Peeterburis nabiti mind uuesti kinni, kuid eile põgenesime selle sõbraga Jekaterinburgist ära."

„Kuidas see teil õnnestus?"

„Me tegime oma jalgadele haavad, meid saadeti laatsaretti, sealt aga pole kunst putket mängida, ehkki arst otsustas meil jalad alt lõigata."

„Ah, sõbrakesed, siis te peale muu olete veel ka haiged!" hüüdis peremees, avas ukse ja hõikas kööki: „Arisha, Arisha! Tule siia, siin vajatakse sinu arstikunsti!"

Peremehe kutse peale ilmus toosama vanaeit, kes põgenikud majja juhtinud. Ta pani haavadele mingit salvi ja sooritas sidemed. Siis valmistas voodid — ning põgenikud heitsid õnnelikult puhkama.

18.

Rännakul.

Põgenikud magasid magusasti teise päeva lõunani

Peremees hoolitses nende nagu laste eest. Ta oli neile juba valmikspannud siberi talupoja rõivad, meeste ärgates aga saatis tubli lõunasöögi.

Toodi teemasin, ja peremees astus sisse.

„Head inimesed," ütles ta, „rõivastuge nüüd ümber, sest teie vangikaltsud ei kõlba kuhugi."

Põgenikud täitsid kohe ta käsu.
Pärast sööki tähendas Peeter, et nad õhtul minema hakkavad.
„Ravige jalad terveks, küll siis asute teel," soovitas peremees.
„Ei, Ivan Ivanovitsh, pean kohe minema, sest tahan kodumaale," ütles Peeter.
„Kuidas ise soovid. Ent sinu sõber peab veel siia jääma, tema jalahaavad on raskemad."
„Ah, kulla Ivan Ivanovitsh!" rõõmustas Artes: „Kui lubate mul siin veel jõudu koguda, siis oleksin teile surmani tänulik!"
„Oh, armas inimene, minu majas on teiesugused õnnetud alati teretulnud külalised."
Õhtul jätsid endised ahelakaaslased jumalaga, soovides teineteisele kõige paremat edu. Peremees varustas Peetrit toiduainete ja viinaga ning andis talle veel ka kakskümmend rubla raha.
Nii asus Peeter matkale.
Reis polnud aga sugugi kerge.
Kaitsvast rõivastusest hoolimata, ei julgenud põgenik päeval liikuda, ei sõandanud ka suurt-teed tarvitada, vaid hiilis mööda metsi.
Siis tuli peale veel käre tali, mis hulguse seisukorra hoopis keeruliseks tegi, ehkki tal soe kasukas oli.
Kuid kõige rohkem hirmu valmistasid talle hundid, ja ükskord puudus veel ainult vähe, et nad tema nahka oleks pannud.
Viimases hädas ronis ta puu otsa.
Verejänulised, näljased kiskjad piirasid puu ümber ega lasknud Peetrit silmist. Ahastades ootas põgenik päästjad, sest paukuv pakane ja liikumatu olek tegid olukorra päris hirmsaks.
Et mitte maha kukkuda, oli ta sunnitud kramplikult puu ümbert kinni hoidma, seetõttu aga käed külmetasid rohkem.
Tal hakkas pea pööritama, silmi ees läks mustaks. Veel mõni minut—ja ta oleks kukkunud murdjate keskele.
Abi polnud kusagilt oodata, ja Peeter hakkas juba harjuma surmamõttega.

Äkki kõlas kaks pauku ja põgenik langes puu otsast meelemärkusetult.

Kui ta jälle teadvusele tuli, siis ta ei tahtnud uskuda omi silmi: ta lebas voodis, mille ees seisis noor, nägus naine, kuna kõrval laua ääres kaks venesärkides noormeest viina jõid.

„Kus ma olen?“ küsis Peeter nõrga häälega.

„Heade inimeste juures,“ vastas noor naine.

„Tubli, et sa ometi kord meelemärkusele tulid,“ lausus üks noormeestest, tulles voodi juure: „Mina ja Sahaar juba kartsime, et sa enam kunagi ei ärka.“

„Head inimesed, rääkige, kuidas te minu päästsite? Ma mäletan ainult, et puu otsast maha pidin kukkuma, huntide keskele.“

„Nii küll, ning sa pääsesid vaid õnneliku juhuse tõttu. Mina ja vend oleme siinsed metsavahid ja me otsustasime hundijahile minna. Jälgi mööda jõudsime selle puuni, mille all hundikari sind varitses. Et sina puu otsas olid, seda me korraga ei märganudki. Me tühjendasime omad kaheraudsed püssid, neli hunti jäi maha, teised pistsid punuma. Äkki kukkus puu otsast midagi robinal alla. See olid sina. Noh, tassisime su siia — ja see ongi kogu lugu.“

„Head inimesed, ma ei tea, kuidas teid tänama pean!“ hüüdis Peter.

„Aga kuidas sa teelt metsa eksisid?“

Peeter kohkus, kuid kogus end varsti.

„Eksisin ära. Tõttõelda, olin kõvasti vintis. Kuid huntide eest suutsin siiski puu otsa ronida.“

„Oled sa kaugelt pärit?“

„Oi, väga kaugelt.“

„Ja kuhu minna mõtled?“

„Oma kodumaale, Balti kubermangudesse.“

Siin, lahke metsarahva majas, puhkas Peeter paar nädalat, siis asus uuesti teele.

Peale üliinimlikke pingutusi ja kannatusi jõudis põgenenud sunnitööline viimaks ometigi Läänemeremaadele, Eestisse. Selle sunnitöölise täielik nimi oli Peeter Nachtigall.

19.

Uues asukohas.

Hans von Hackel oli ümbruskonna rikkaim mõisnik. Kuidas nimelt ta oma miljonitesse ulatuva varanduse kokku ajanud, seda ei teadnud keegi täpsalt, teati ainult, et ta Venemaalt, kus tal vabrikud ja kaevandused olnud, mõne aasta eest siia tulnud ja siin mõisad ostnud. Teati ka sedagi, et ta feodaalaadel ei olevatki, vaid aadlikunime välismaal ostnud. Ta oli lesk, peale tütre polnud tema perekonnas kedagi.

Von Hackel oli iseloomult suur despoot ning, uhkeldades oma suure rikkusega, ei sallinud vasturääkimist. Õigupoolest oli ta peast veidi „soe", ja kes teda kiitis ning austas, see sai temaga väga hästi läbi. Omi valitsejaid ta ei usaldanud ja vahetas neid peaaegu iga aasta.

Selle mõisniku juure sattuski Peeter Nachtigall.

Hans von Hackel istus omas toredas kabinetis, ku kammerteener teatas, et keegi talupoeg temaga rääkida tahtvat.

„Kes see niisugune lurjus on?"

„Ei tea, härra parun."

„Noh, lase ta sisse, kuulame, mis healt ta teeb."

Peeter Nachtigall astus kabinetti ja, olles viisakalt kummardanud, jäi ukse kõrvale seisma.

„Kes sa oled?" küsis mõisnik, tulnukat karmi pilguga silmitsedes.

„Põgenenud sunnitööline", vastas Peeter silmapilgutamata.

Säärasest ootamatusest rabatud parun hüppas püsti ning jäi totralt Peetrile näkku jõllitama.

Peeter kannatas pilgu vapralt välja.

„Ja sa julgesid minu juure ilmuda?!" käratas mõisnik kurjalt.

„Jah, julgesin, sest tean, et teie olete nii vägev mees, keda kõik kardavad ja kelle kaitse all mul rahulik oleks elada. Pealegi ma tean, et olete heasüdamline härra — ja seepärast julgesingi teilt tööd küsima tulla."

Oma kavala otsekohesusega oli ta tõepoolest loodetud sihi saavutanud. Peetri julged sõnad ja originaalne

väljaastumine avaldasid parunile suurt mõju. Peetri kiidusõnad aga kõditasid mõisniku enesearmastust mõnusalt.

„Aga kui ma siiski teenri kutsun ja sinu kinni siduda lasen ?" küsis parun uurivalt.

„Loodan, et teie seda ei tee, sest vajate häid tööjõude, mina aga olen üks tublimaid."

„Kes sa siis ameti poolest oled ?"

„Olen Preisi mõisniku Arnold von Nachtigalli poeg — Peeter von Nachtigall. Isa mul oli suurpõllumees, mina lõpetasin kõrgema põllutöökooli ja olin kauemat aega isa mõisas praktikal. Õnnetu juhuse tõttu jäi isa pankrotti. Mina asusin Venemaale vürst Stavrovi mõisa ülemvalitsejaks, kust aga väikese omakasulise tehingu pärast Siberisse sunnitööle sattusin. Sellest sai mul himu täis ja ma otsustasin siinpool kandis uut õnne otsida."

„Arvan, et mul tegemist on mehega, kes oma tööd hästi tunneb, seepärast võtan su proovile, kuigi esialul ainult kirjutajana."

„Olen teile südamest tänulik."

„Kuid pea meeles, et ma kõige suuremat aumehelikkust nõuan ning peale selle veel täpipealsust ja mu iga käsu täitmist. Loodan, et sina, kui aadlik, ses mõttes mind ei peta. Kas kuuled ?"

„Kuulen ja püüan teie lootusi rahuldada."

„Vähimagi eksituse eest rändad tuldud teed tagasi."

„Oo, võite kindel olla, et mul tagasi minekuks väga vähe lusti on !"

„Nüüd mine — ja mu rätsep valmistab sulle ülikonna. Õhtul teatan sulle, milline töö su ülesandeks jääb."

Siis mõisnik mõtles veidi aega ja lisandas :

„Kuid tänasest päevast ei ole sa enam Peeter von Nachtigall, vaid Anatoli Verchovski, keegi Kovno kubermangu mõisniku poeg."

„Saan aru."

„Lähemal ajal saad sa sellenimelise passi."

„Palju tänu, härra parun."

„Nüüd mine aga puhkama — ja homme asud tööle. Algad kontoritööga, ja kui ma veendun, et sinust asja saab, siirdud paremale tegevusalale. Noh, nüüd aga võid minna."

Hackeli uus ametnik— hakkame meiegi tad hüüdma

uue nime järele — vastristitud Anatoli Verhhovski väljus kabinetist, olles enesega täiesti rahul.

Tema töö meeldis peremehele hiljem väga, ja ta sai, nagu parun lubanud oli, uue passi. Ei möödunud kuud aegagi, kui ta oma peremehe täie usalduse võitis ja mõisas lemmikametnikuks muutus, sest ta oskas Hackeli hingesse teed leida: paruni suurimaks kireks oli enesearmastus ja teenijate aupaklikkus — ning seda kirge oskas uustulnuk täiel määral rahuldada.

See oligi, mida me lugejale vahepeal teada anda tahtsime, sest Hackeli uus valitseja mängis Jüri Rummu seiklusis teatavat osa ning tema isik seetõttu nõuab lähemat selgitust lugeja silmis.

20.

Jälle kinnipüütud, jälle vaba!

Mülkast murtud südamega lahkudes, sammus Jüri Rumm uimaselt mööda agulitänavaid edasi, ise teadmata, kuhu tad jalad viivad.

Tema mõtted keerlesid minevikus. Kui ilus oli ta esimene armastus olnud, kui luuleline ja hingeline — ning nüüd leidis ta selle õilsa tunde porisse tallatuna. Oma õnne hävitajale oli ta küll mehiselt kättemaksnud, kuid tema enese hingevalu see ei kahandanud.

Äkki ta jahmatas. Oli alateadlikult jalutanud Koplisse, omale endisele kohtamispaigale Kopli tookordses metsas, kus ta vaese küüraka tapnud,

Ta süda läks veelgi raskemaks, kadus viimnegi elulust. Ta otsustas koduküllа omakste juure tagasi minna, seal mõne aja ausalt töötada ning siis igavesti Eestist kaduda.

Nõnda otsustanud olles, hakkas ta linna tagasi sammuma. Vaevalt jõudis ta aga Krulli tehase kohale, kui talle vastu tuli keegi endine linnatuttav, kes tad küüraka tapmise protsessis aidanud paljastada. Tolle tutva nimi oli Theodor.

„Tere!" sõnus Theodor, kelle lähinemist Jüri polnud tähelegi pannud: „Ma juba kuulsin sinu põgenemisest —

ja juhus tõi meid uuesti kokku. Kas käisid kuritöö kohal või küüraku neiu peidetud raha ära toomas?"

Nende sõnade juures tõmbas Ferdinand taskust revolvri ja kõneles edasi:

„Et sa enam kurja ei teeks ning ausad inimesed rahulikult magada võiks — tahan su lõplikult kahjutuks teha . . . "

Ta tulistas, kuul tabas märki. Jüri tundis vasakus õlas kibedat valu, kuid ei kukkunud maha, vaid pistis linna poole jooksma.

Theodor, püsides ta kannul, tulistas vahetpidamata ja kisendas:

„Võtke Jüri Rumm kinni! Võtke Jüri Rumm kinni!"

Varsti ilmus tänavale ka inimesi, kuid õnneks juhtus Jürile esimesena vastu tuttav kingsepp, kes talle ruttu hüüdis:

„Mina elan siinsamas majas, alumisel korral, esimene uks paremat kätt. Jookse sinna, mina aga põgenen sinu asemel edasi, las nad jälgivad mind ja võtavad kinni, küllap ma kohe lahti saan."

See abi oli Jürile teretulnud, sest suur verekaotus väsitas tad.

Kingsepast-sõber pistis plehku, tagaajajad ta kannul, Jüri aga lipsas majja.

Tuppa jõudes ta minestas. Kui kingsepp, kelle tagaajajad kohe vabastasid, koju tuli, leidis ta, et Jüriga on asi hoopis paha.

Kutsuti keegi nurgavelsker, sest arsti ei julgetud tuua.

Kuid ehmatuse, suure verekaotuse või ka halva ravimise tõttu pidi Jüri lähemasti kaks kuud voodis veetma, siis alles paranes niivõrd, et võis välja minna.

Haiguse ajal oli ta niivõrd habemesse kasvanud, et tad nüüd raske oli äragi tunda. Siiski sammus ta Koplisse päris kartlikult. Siis ta otsis metsast tuttava peidupaiga üles, võttis sealt oma kümme tuhat rubla kaasa, tuli linna tagasi ning tasus kingsepale kõik ravimiskulud kuninglikult.

Seejärele Rumm lahkus Tallinnast, minnes ära maale.

Talu, kuhu ta varjule asuda kavatses, seisis külast

väljas, just nagu teistest elutistest ära eksinud. See oli meile juba tuntud „Kadaka" talu.

Oli udune, sombus talveilm, tee sügavasti kinnituisanud, kuuvalgus ei suutnud tungida läbi udu.

Puruväsinult jõudis Rumm tallu. Vastuvõtt seal polnud kaugeltki endine.

Kaks talutütart olid juba mehele läinud, ka kolmandal oli kindel peigmees, seega siis Jüri kui kosilane ei pakkunud enam huvi. Jüri nägi ka ise ära, et tad ülearu külmalt koheldakse, ent ta oli nii väsinud, et edasi minna ei viitsinud, vaid palus süüa ja puhkamispaika.

Ta astus tarest korraks välja, vaatas hoolega ringi ja, kuna kedagi lähikonnas ei näinud, pistis oma rahapaki reheotsas asuva haganiku räästasse.

Peale sööki ta heitis rahulikult magama.

Ta poleks aga kaugaltki nii rahulikult maganud, kui oleks teadnud, et tema ülesandjale on määratud kolmesajarublaline tasu.

Umbes pool tundi võis ta uinunud olla, kui teda tugev, toores müks äratas.

Silmi avades nägi ta enese ümber hulga inimesi. Ühtlasi leidis la ehmatades. et ta käed on kinni seotud.

Ta oli vang . . . Talunik omas rahahimus oli Rummu ära annud.

Rumm käsutati jalgele — ja nüüd algas teekond vallamajja.

Poolel maal tuli neile vastu keegi mees. See tundis Jürit ja Jüri—teda, kuna see mees varem oli kuulunud Jüri salkkonda.

Jüri sai mahti -- silmadega märku anda, et mees tema järele tuleks ning vangistuskohaga tutvuneks.

Tähelepanematult järgiski mees vangisaatjaile ning, olles näinud, kuhu ruumi Rumm vallamajas paigutati, ruttas jälle minema.

Järgmisel öõl olid vallamaja ümber vahid välja pandud, ja need täitsid oma ülesannet hästi.

Kuid kuna vahtide määramist teisel ööl tülikaks peeti, siis neediti vang ahelatega seina külge kinni ja arvati, et sellega temalt iga põgenemisevõimalus on ära võetud.

Ent just sel ööl tulidki kohale Jüri omad mehed, vis-

kasid talle läbi akna viili ja käskisid tööle hakata. Paaritunnilise viilimise järele Jüri oligi vaba.

Kuid ka väljas ootavad mõtteosalised polnud maganud: nad olid aknaraami eest ära tõstnud ja isegi aknaaugu laiemaks teinud, et sellest hõlpsamini läbi mahuks.

Varsti Jüri oligi jälle vabaduses.

Vallamajast eemal, väikeses metsatukas, ootas mehi väle hobune ja kerge saan — ja hommikuks, koidu ajaks, olid nad vallamajast juba kaugel.

Järgmisel õhtul mindi reetlikku „Kadaka" peremeest karistama.

Jüri võttis haganiku rääastast oma rahapaki ära, tema abilised aga tegid aida tühjaks ning viisid kaks hobust ära.

21.

Heategu vana mälestuste tõttu.

Kui inimene, olgu linnas tehases või maal mõisas, juba nii armetuks jääb, et enam töötada ei suuda, siis laseb mõisnik või muu kapitalist ta töölt lahti.

Nii oli lugu ka Karu Peetriga. Ka tema vallandati mõisatöölt, ja kuna tal maal midagi pealehakata polnud, siis kolis ta linna. Siin ta ühe kauge sugulase abil sai tehasesse öövahiks. Kuid vana, ärakurnatud mees jäi varsti haigeks ning oli sunnitud ka tehasest lahkuma

* *
*

Uudishimulikult piilus kuu läbi pilvesagarate. Ta kollane kiir libises väikese, teistest väiksema agulihurtsiku katusele, liugles siit pööningukambri aknani ja vaatas sisse.

Kurb ja vilets oli selle toa sisemus: vigane, ajalehepaberiga kaetud laud, heeringataldrik ja paar rohupudelit selle keskel, siis veel paar logisevat tooli ning taganurgas — kriiksuv voodiloks.

Selles toakeses elaski nüüd Karu Peeter oma päris kõhnakeseks ja põduraks jäänud naisega.

Praegu naist polnud toas — see oli tööd otsides terve päeva linnas ringi hulkunud ja vedas nüüd väsinud keha tusaselt kodu poole . . .

Kodu — milline mõru maik on sel sõnal, kui su kodu nii lõpmata vilets ja kurblik!

Sadas pehmet, valget lund, nagu oleks loodus tahtnud end katta pidurüüga, sest jõulud olid ukse ees.

Vanaeit oli juba onni ees, kus ta oma tõbise taadiga majaomaniku vastutulelikkuse tõttu tohtis ainult veel jõulupühad mööda saata, siis aga pidivad mõlemad, kui üürivõlglased, välja kolima.

See tegi eidekese südame eriti raskeks.

Äkki ilmus plangu varjust ta ette tume kogu ja võttis tal käest kinni.

Eit tunnistas tad hetke, siis aga põrkus kohkunult sammu tagasi, karjatades:

„Sina — Jüri?!"

„Mina jah, kuid pea mokk ja juhata mind oma urkasse."

Nad ronisid nagisevat treppi mööda üles ärklituppa.

„Kuidas läheb?" küsis Jüri Rumm.

Vanad ainult ohkasid.

Siis eit seletas, et viimases hädas ta käinud armuandi palumas isegi tollelt pastorilt, kes ta noorelt äravõrgutanud oli, saades tema tütre isaks. Kuid õpetaja olevat ainult vaguralt ohanud ja ta tühjade kätega uksest välja saatnud, trööstides, et lootku aga jumala peale, küll see annab.

Jüri Rumm otsis taskust sada rubla ja pani lauale.

„See on teile minu poolt," ütles ta karmilt.

Vanakesed, nähes niisugust ootamatut rikkust, seisid tükk aega keeletult. Viimaks eit nuuksus läbi õnnepisarate:

„Õpetajahärra sõnad olid ikka õiged, kui ta ütles, et jumal ei jäta omi lapsi hädasse . . ."

„Kas mina siis jumal olen?" torkas Jüri.

„Sina oled jumala saadik, kelle ta siia läkitas kõige suurema häda ajal . . ."

„Kuule, kui sa niisugust narrust suust välja ajad, siis ma võtan raha tagasi, sina aga elata end pastori trööstisõnadest," vihastas Rumm.

Kuid ta jättis raha ikkagi lauale, pöördus mornilt ringi ja läks välja, vanakeste tänusõnu kuulamata.

Et üsna pime oli, julges Jüri jalgsi kuni Tõnismäen i

minna. Seal ta astus tuttava poole sisse ja palus selle enesega kaasa, sest ta kavatses otsekohe ette võtta teekonda Kirna mõisasse.

Mõlemad istusid reele ja sõitsid linnast välja.

Sillaotsa ja Kanamaa vahel tulid neile heinamoormad vastu, sest talupoegadel polnud igakord aega heinu vedada, mistõttu needki mehed olid nii hilised. Et meie linnameestel hobusemoon otsakorral oli, siis Jüri astus reelt maha ja tõmbas ühest koormast tubli sületäie heinu, tõi need oma rekke ja tahtis juba edasi liikuda, kui üks heidavedajaist kiruma pistis:

„Mis kuradima mehed need on? Tulevad koorma kallale, nagu oleks kõik nende päralt, võtavad heinu ja litsuvad muudkui edasi!"

„Mõned vargapoisid ikka on," torises teine talunik vastu, „kes teab, kuhu aita lõhkuma sõidavad. Võtame nad kinni, mida's sihukesed kratid inimeste rahu rikuvad!"

Tormasidki talunikud Jüri ja ta kaaslase kallale, sasisid kinni ja hakkasid Sillaotsale talitaja juure vedama.

Teel Jüri tähendas oma arreteerijatele:

„Sähke, siin on kaks head uuri, raha mul praegu puudub, kuid teine kord, mil minu kui Jüri Rummuga kokku puutute, tuletagè seda asja meelde, küll ma siis ära tasun. Nüüd aga laske meid lahti."

„Kas sa tõesti Jüri Rumm oled või luiskad ainult?"

„Muidugi, olen Rumm. Kuidas ma seda luisata saaks?"

„Noh, kui nii, siis võite mõlemad minna jumala rahuga, sest Rumm pole kunagi omasuguseid puutunud — ja mis ma sellest heinanatukesest ikka ahnitsen!?"

Mehed pöördusid tagasi ja jätsid meie seiklejate kätte isegi ühe oma hobuse, mille nad hiljem, kui töö Kirna mõisas valmis, Saku Rahamäe hurtsikust jälle kätte pidid saama.

Kuid seegi päev osutus Jürile õnnetuks, ja kõk läks kavatsetust hoopis vastupidiselt.

22.

Hunt ja talleke.

Rõõvitud tütarlaps pandi elama häärberi tollesse ossa, kus olid valitsejaruumid. See kamber asus alumisel korral ja oli härrastetubadest lahutatud valitsejaruumide läbi.

Siin oli neiu vaevelnud juba mitu päeva, kuid mõisnik polnud ikka veel oma sihile jõudnud. Parun otsustas aga nüüd ainult natuke aega kannatada, siis aga väevõimu tarvitada.

Kogu oma vaba aja saatis mõisnik neiu juures mööda, kuid ei saanud oma asjaga sammugi edasi.

„Kas sa, tüdruk, mind kunagi armastama ei hakka?“ küsis ta.

„Ei, härra, sest mul on enesel peigmees.“

„Jäta peigmees kus seda ja teist, mina annan sulle nii palju varandust kui soovid, ma võtan su koguni naiseks!“

„Härra, mina pole sugugi teie kohane, olen lihtne talutüdruk. Laske mind koju, tahan siis teie eest kogu eluaeg jumalat paluda!“

„Ehkki sa mind ei armasta, ei lase ma sul ometigi minna. Aeg oleks sul juba toda poisinolki unustada ja minu vastu lahkem olla.“

„Siis võite mind küll vangis pidada kas või elu lõpuni, teie omaks ei saa ma kunagi.“

„Eks näeme!“ ähvardas parun, ust enese taga paukudes kinni lüües ja ära minnes. Ärrituse tõttu näost punane, ruttas ta valitseja juure ning ütles sellele:

„Ma ei tea, mis teha, tüdruk ei taha kuidagi alistuda.“

„Kui ta heaga ei taha, küll ma tema siis pehmeks teen!“ lubas valitseja.

„Ei, seda ma ei soovi. Ma ei saa aru, mis minuga on juhtunud, kuid temale ei tahaks ma vägivaldselt läheneda. Ma vist päriselt armastan teda.“

Valitseja jäi mõttesse.

„Hm . . .“ venitas ta viimaks: „lubage, parun, et tüdrukuga veidi kõnelen.“

„Hea, luban. Ma ootan sind pargis.“

Valitseja läks neiu tuppa. Neiu nuttis.

„Mis sa tõinad? Rikud ainult omi silmi!" porises valitseja karmilt.

Tüdruk laskus põlvili, võttis tema jalge ümbert kinni ja palus tad:

„Pai valitseja-isand, kui väga tänulik ma teile oleks, kui te tahaksite härrat paluda, et ta mu lahti laseks!"

„Niisugust rumalust ära mõtlegi. Teine sinu asemel oleks õnnelik, et rikas mõisnik temale silma heitnud, sina aga räägid narrusi."

„Laske mu lahti, muidu ma tapan enese ära — ja patt langeb teie hingele!"

„Sedasama ma sinust kardangi. Mu süda on hale. Istu, armas laps, ja püüame mõtelda, kuidas sa võiksid vabaneda."

Et valitseja hääl ja nägu nii lahked olid, siis neiu rahunes.

„Kuula, mis sulle ütlen," algas valitseja uuesti: „Sa ometi tead, et ma pole vaba inimene, ja kui aitaksin sul põgeneda, võiks härra mind vihatujus maha lasta. Minule aga on oma nahk armas."

„Kuid mis siis ometi teha, eks õpetage!"

„Tead, sa pole esimene linnukene, kes siin puuris istub. Kuid teisi kohtles härra teisiti kui sind: ära nähes et heaga ei saa, võttis ta nende juures ikka jõu abiks."

„Kuidas nii?"

„Noh, käskis näiteks anda soolast toitu, kuid vett ei piiskagi. Algas hirmus jänu, mis sundis alistuma."

Neiu kahvatas.

„Jumal küll, kui toores ta on!" sosistasid ta huuled.

„See pole veel kõik. Kui jänu ei aidanud, siis hakati nõeltega torkima."

„Taevake!" kiljatas tüdruk, kattis näo kätega, langes uuesti põlvili ja hädaldas läbi nutu:

„Päästke mind!"

„Selleks ma siia tulingi, et sinuga läbirääkida. Kui kuulad minu nõu — oled päästetud, vastaskorral aga ära mind süüdista. Tõuse püsti ja kuula!"

Tüdruk tõusis püsti ja sõnus:

„Täidan kõik, mida käsete, sest näen, et olete hea inimene!"

„Minu arvates peaks sa paariks päevakski oma saatusega leppima, peaksid härra vastu lahkem olema ja näitama, et teda armastad . . . "

„Ei, ei!" kiljus neiu vahele: „Seda ma ei või, tahan peigmehele truuks jääda!"

„Aga kuidas teisiti sind päästa? Mina küll muud teed ei leia. Jah, ma näen, et sa ise pääsemise vastu oled, seepärast — head päeva!"

„Oh, ärge minge, ärge minge, ütelge, mis ma tegema pean! . . ."

„Ütlesin juba, et pead lahke olema. Mis sellele järgneb, pole patt isegi jumala ees, sest on selge, et iga muu pääsevõimalus puudub."

„Kui aga mu peigmees sellest teada saab, siis ta tapab mu ära!"

„Rumalus! Kord ta sind tõsiselt armastab, siis peaks tal parem meel olema — näha sind elavana, mitte aga surnuna. Ta teab ju, et sa sellele sammule olid sunnitud."

„Aga kuidas ma seda suudan, kord parun mulle nii vastik on?"

„Peab väljakannatama, Kui oled tema vastu lahke, siis ta arvab, et sa teda armastad, ja jätab su lukustamata tuppa. Sulle antakse luba jalutama minna — ja siis pole raske põgeneda."

„Kas tõesti mõnd muud teed pole?"

„Ei ühtki muud teed. Vali nüüd, mis sulle rohkem meeldib: kas alistumine peale piinamist, või vabatahtlik alistumine, väike lõbumäng härraga, ning siis põgenemine?"

Tüdruk ohkas sügavasti ja lausus nukralt:

„Kord teist peaseteed pole, siis peab sellega leppima . . ."

„Tubli, tee nõnda — ja annan sõna, et juba paari nädala pärast peigmehe juures tagasi oled."

Peigmehe nime kuuldes kattis tüdruk jälle näo kätega ning purtskas nutma.

Valitseja jäi oma missionitööga täiesti rahule ja ruttas kärsitumalt ootava härra juure.

„Noh, kuidas on?" hüüdis parun juba eemalt.

„Loodan, parun, et täitsin oma ülesande hästi. Ta leppis kokku ja lubas teie tunnetele vastata."

„Oi, kui tubli mees sa oled! Ma usun, et just oma vaimukuse tõttu sa mulle meeldisidki. Palu nimelt, mida eales tahad — iga su palve saab täidetud!"

„Ma ei soovi teilt mingit tasu, sest häda ajal te olite mu vastu hea."

„Homme saad minult hinnalise kingituse. Von Hackel armastab omu tublidele teenijatele kingitusi teha. Nüüd ma aga lähen tolle tujuka kassi juure."

23.

Jahil.

Viiendal päeval pärast eelkirjeldatud juhtumisi vooris mõisasse kokku määratusuur jahiseltskond. Toredad hobused hirnusid, koerad kilasid, püssid ja jahivarustus säras ja sätendas.

Jahiseltskond sõitis rõõmsal traavil metsa poole.

Valitseja püsis oma härra kannul, olles jahilõbust päris joovastatud.

„Tähelepanu! Koerte haukumine läheneb!"

„Nad jälitavad vist hunti, sest nende hääled on tigedad."

Tõepoolest haukusid penid ebahariliku lõrinaga.

Koertering üha lähenes ja lähenes.

Hobused trampisid, kraapides kapjuga lund.

Võsast volksahtas välja hunt.

Küttidereast käis läbi rõõmuline kahin.

Hundi jooks kiirenes.

Kütid kihutasid talle järele.

Hunt tormas meeleheitlikult, järgmise metsatukani jäi tal jooksta veel vaevalt paarkümmend meetrit.

Koerad püsisid tal kogu aeg kannul. Üks koer napsas tast kinni — ja kiskja pöördus ringi. Veel hetk—ning ta oligi kuuest koerast ümberpiiratud.

Von Hackel oli esimene, kes hundi juure jõudis ja talle oma jahinoa keresse virutas.

„Tubli koer on minu Porcha," kiitis mõisnik ning käskis penile tüki liha anda.

Jahiseltskonna hulgas oli ka noor ringkonnaarst — meie hiljutine tuttav — ja see tähendas:

„Teie jaht on tõesti suurepäraline, parun. Nii toredat lõbu pole ma juba ammu maitsenud."

„Nüüd, esimese saagi puhul peaksime klaasid kokku lööma ja einestama," ütles parun.

Laotati maha suur vaip ning lina ja sellele kuhjati pudelid ja suupisted.

Sööming-jooming kestis umbes tunni, ja kui von Hackel siis üles tõusis, oli ta eriliselt roosilises tujus.

Kui seltskond õhtul koju pöördus, oli jahisaak tore: lugematu hulk jäneseid, kaks hunti ja hirv. Kell kuus oli mõisas hiilgab õhtusöök.

Mõisaomaniku tuju aina tõusis, ja ta jõi täna eriliselt palju.

Viimaks ta tahtis külalistele iga hinna eest demonstreerida oma uue ratsahobuse võimeid. Täkk toodi treppi ja joobnud parun hüppas sadulasse.

Kuid täkk oli liig tuline ja mõisnik — ülearu purjus, sellest siis tuligi, et ühel järsul pöörakul parun sadulast maha prantsahtas. Külalised ruttasid ta manu, arst kõige ees.

Von Hackel oli surnukahvatu ja lamas meelemärkuseta. Arst püüdis tad äratada teadvusele, ja see õnnestus alles pärast pikka vaevanägemist.

Vigastatu avas silmad, kuid ei tunnud tad ümbritsevaid nägusid ära.

Parun tõsteti raamile ja kanti häärberisse.

Nõnda lõppes see hiilgav jahipidu kurvalt.

Haige ei tulnud ikka veel selgele mõistusele — ja arst pidi viimaks oletama, et ta aju on viga saanud.

Valitseja käskis sellest preilile ettevaatlikult teatada.

Tütar aga, aimates kõige pahemat, tõttas isa voodi juure ja nuttis siin südantlõhestavalt, kuni minestas.

Nüüd oli arstil ühe haige asemel kaks ravitseda.

Arst saatis apteeki ravimite järele ja palus lasta apteekrile ütelda, et see talle kedagi abiks saadaks.

Kahe tunni pärast oli töömees apteegist tagasi, tõi küll vajalikud rohud, kuid teatas, et apteekril kedagi võimalik pole saata.

Vigastatud paruni seisukord oli aga nii tõsine, et tad

üksinda ei võinud jätta. Nii jäigi arst mõisasse ja võttis haigeravitsemise enese hooleks.

Peab ütlema, et parunipreili, noormehega ühe katuse alla jäädes, ikka rohkem ja rohkem arstile lähines.

Valitseja oli esimene, kes parunipreili neid tundeid ja lähenemiskatseid märkas. Armukadedus ja kartus asus valitseja rinda.

Olgu siin nimelt tähendatud, et see endine sunnitööline omale pähe oli võtnud fantastiliselt jultunud plaani: rikas parunipreili äravõrgutada ja temaga siis abielluda.

Kui arst valitseja ähvardavaid pilke oleks näinud, siis ta oleks kohe taibanud, et tema elu on hädaohus.

Mõisnikuga juhtunud õnnetus ajas maja sisekorra niivõrd segi, et kinnipeetav talupoeg kõigil meelest läks. Tüdruk kasutas seda segadust ning põgenes ära.

Kui sellest valitsejale teatati, saatis valitseja küll kohe tagaajajad välja, kuid need tulid tühjalt tagasi.

Mõne päeva pärast arst teatas, et haige seisukord paranema hakkab.

Nüüd sai ka arst ise kord ometi koju sõita.

Von Hackeli tugev organism võitis haiguse varsti.

Esimene küsimus, mille ta valitsejale esitas, oli küsimus kinnihoitava piiga kohta. Seda küsimust oli valitseja hirmuvärinail oodanud.

„Mis? Kas ta on surnud?“ küsis parun, nähes valitseja hirmu.

„Ei, ta põgenes ära . . . “ pomises valitseja pelglikult, laskudes ise armupaluvalt põlvili.

„Tõuse, ma pole sulle kuri. Ta oli mulle juba paaril korral vastutulelik — ning varem või hiljem oleksin pidanud ta ikkagi vabaks laskma.“

Haigus nähtavasti oli mõju avaldanud paruni muidu nii isemeelsele ja upsakale iseloomule. Ta oli nüüd kaunis heasüdamline vanahärra ja õrn isa oma tütre vastu. Mis aga nooresse arstisse puutub, siis seda parun kohtles nagu oma elupäästjat kunagi.

Niisugust olukorda ärakasutades otsustas arst parunilt paluda ta tütre kätt. Ta rõõm ja ka imestus oli suur. ku parun ta kosimisele heatahtliku nõusolekuga vastas.

Pulmad pidid olema kuu aja pärast.

24.

Kuratlik plaan.

Teade preili kihlusest täitis valitseja südame pöörase vihaga. Ta ei võinud sugugi sellega leppida, et nii tore saak ta suu eest ära tõmmatakse.

„No pulmi küll ei tule!" kiristas ta endamisi, oma korterisse astudes. „Ma lähen härra jutule ja palun, et ta oma otsuse üle veel järele mõtleks. . ."

Äkki lõi ta omale käega otsaesisele ja hakkas närviliselt, ebaloomulikult naerma.

„Loll olen, kui hellitan sääraseid idiootlikke mõtteid! Kas von Hackel juba unustanud on, et ma põgenenud sunnitööline olen, kelle sõna ja isik tema silmis midagi väärt pole? Ehkki ma temale meeldin truu teenrina, ei taha ta mind ometigi omale väimeheks! Hm, peab leidma teise nõu. . ."

Üks kava hullem kui teine keerlesid öö läbi ta peas. Ta viskles koidikuni rahutult voodis, olles hommikul päris roidunud ja haige.

Nõnda möödus kaks nädalat, pulmapäev lähines. Kõik ettevalmistused olid juba tehtud, sest mõistnik tahtis, et sellest peost kõik veel kaua räägiksid.

Peigmees, kes iga päev pruuti külastas, sooritas neid sõite, loomulikult, mõisa hobustega ja paruni kerge kalessiga, mille ette neli tulist täkku rakendatud.

Pulmadeni jäi veel ainult kaks päeva. Noor arst viibis mõisas hilisõhtuni ja kui ta siis pruudi saatel trepile astus, anti kohe neljahobusega kaless ette.

Oli täitsa pime, seetõttu ei märganudki keegi kaht võõrastavat asjaolu: kutsarile oli valitseja toatüdruk annud nii palju viina, et kutsar vaevalt pukis püsis; ja peale selle oli kellegi käsi talitanud hobuste rakmete kallal, rakmeid täielikult sassi ja vööriti säädides.

„Homme, armsake, näeme jälle," ütles õnnelik peig, suudeldes mõrsja kätt.

„Jah, kallis, kuid tule varem, sest sinuta on mul nii igav," vastas neiu Elisabeth.

„Hiljemalt kell üksteist olen kohal, mu tuvike."

Veerand versta mõisast eemal algas mägine maastik.

Siin tee tegi kuristiku kaldal mitu käänakut. Niipea, kui kaless liikuma hakkas, hakkasid ka hobused perutsema, joobnud kutsar aga oli ohjad hoopis käest libiseda lasknud.

Arsti ärasõidust oli möödunud vaevalt pool tundi, kui äkki valitseja aknale koputati. Valitseja avas akna ja küsis, mida soovitakse.

„Vabandage, valitseja- härra, kuid kuristiku juures on õnnetus."

„Önnetus? Aga kellega nimelt?"

„Seda ma ei tea. Tulin linnast ja olin peaaegu kuristiku kohal, kui nägin nõlvakult allatormavat neljahobuse kalessi. Sain vaevalt mahti kõrvale tõmbuda, muidu perutsevad täkud olek mu sodiks tampinud. Kaless kihutas teekäänakule, kuid selle asemel, et siit paremale poole pöörata, tormasid täkud otse edasi ja langesid ühes kallessi ning sõitjatega alla. Üksainus karjatus kostis — siis jäi kõik vait."

„Oota mind!" käskis valitseja, kahmas kübara ja sööstis toast välja.

Hüüti kokku mõned inimesed, läidati laternad ja mindi talupoja juhatusel õnnetusepaigale.

Laternate ähmases valguses avanes siin kohutav pilt.

Kuristiku veerul lebas lõhutud sõiduk, mille all mustendavaks, veriseks lihakuhjaks segunesid hobuste ja sõitjate hirmsasti purustatud kehad.

Üle valitseja näo lehvis kuratlik naeratus.

„Kas peame surnukehad mõisasse viima?" küsisid töömehed.

„Seda ei tohi," kostis valitseja: „Eestkätt peab teatama politseile. Jäägu paar meest siia vahile, mina aga lähen ja teatan härrale õnnetusest. See surmasaanu oli nimelt härra tulevane väimees."

Kui valitseja astus härra magadistuppa, oli parun alles ärkvel.

Valitsejat säärasel ebaharilikul ajal nähes, küsis mõisnik:

„Mis lahti?"

„Suur õnnetus, millest ma rääkidagi ei julge. . ."

„Önnetus? Kas preiliga? Räägi ruttu! . ."

„Ei, parunihärra, mitte preiliga, vaid tema peigmehega!

Hobused vist kohkusid millegi pärast, kutsar nähtavasti ei suutnud neid taltsutada — ja nad tõmbasid kalessi kuristikku."

„Ja doktor?"

„Härra doktor ja kutsar on purustatud laibad."

Von Hackel haaras mõlema käega peast kinni.

„Issand! . ." sosistas ta: „Kui hirmsasti nuhtled sa mind! . . Tule, valitseja. . . Ma tahan tad ise näha. Jumal hoidku, et mu tütar sellest ei kuuleks! See teade võiks äkiliselt teda surmata, ma pean tad aegamisi ettevalmistama. . ."

* * *

Teisel hommikul tõusis parunipreili juba õige varakult voodist ja hakkas kärsitumalt jälgima kella osutit, just nagu sundida tahtes seda kiiremale käigule, et rutem jõuaks õnnerikas kohtumistund kallimaga.

Viimaks ta astus alla aeda.

Isa tuli talle sinna järele.

„Papa, kas oled haige, et su nägu on nii kahvatu?" küsis tütar õrnalt.

„Ei, armas, mul pole midagi viga, ma sain vaid halbu uudiseid."

„Halbu uudiseid?"

„Tead, kallis, sinu peig on veidi haiglane. . ,"

Neiu nägu muutus lubivalgeks.

„Papa, sõidame kohe ta juure!"

„Ei, armsake, seda meie ei või. Haigus, pealegi, pole kardetav, sinu sinnasõit ainult erutaks teda."

„Aga mis temaga ometi on?"

„Siit ära sõites hakanud hobused lõhkuma, tema kukkunud kalessist välja ning saanud veidi viga."

„Papa, sa varjad minu eest tõtt! . . Näen su ärritatud olekust, e on juhtunud midagi halba! . ."

Samal hetkel astus aeda politseiametnik, kes midagi ei teadnud sellest, et õnnetust preili eest varjatakse. Seepärast seadusemees ütles varjamatu otsekohesusega:

„Hirmus lugu jah, mõlemad on surnud!"

Neiu kiljatas ja kukkus meelemärkuseta.

Ta kanti häärberisse, ning paari tunni pärast kanti sellesama katuse alla ka tema peiu jäänused.

Meelepõrutus oli nii suur, et neiu üle kuu aja elu ja surma vahel vaakus ning ainult oma noore organismi elujõulikkuse tõttu viimaks paranes.

Valitseja näis väliselt küll rõhutuna, kuid südames ta endamisi ometigi juubeldas.

Tema kuratlik plaan oli hästi õnnestunud: tema korraldusel kutsar purju joodetigi ning tehti hobused peruks.

Tema oli võitjaks jäänud — ja tegevusväli tema päralt.

25.

Uus katse.

Noore arsti surmast oli möödunud juba kolm kuud, kuid parunipreili ei suutnud ikka veel peigmeest unustada, leinates tad vaikses valus.

See tütre valu ei jäänud vastukõlata ka vana paruni hinges, kes ka ise vanul päevil tunda saanud armupettumuse valusid, sest põgenenud taluneiu pilt elas endiselt ta vananevas südames.

Üldse oli vana parun nende kuudega väga palju muutunud: endise energilise, uhke mehe asemel näeme nüüd veel viletsat inimvarju, kes huvi ei tunne ühegi asja vastu, jättes kõik valitseja hoolde.

Aga kõige halvem oli see, et ta elumõruduse peletamiseks jooma hakkas ning igal õhtul end omas toas hirmsasti täis kaanis.

See aga laastas ta niigi nõrka tervist veelgi rohkem.

Ühel päeval tad tabaski äge krambihoog, millele järgnes suur nõrkus. Linnast kohaletoodud arst ütles, et asi on ülimalt tõsine.

Parun nüüd ei saanud enam voodist väljagi, ta kustus silmnähtavalt, tütar aga istus ta aseme kõrval ja nuttis lakkamatult.

„Tütreke," ütles isa kord nõrga häälega: „Kui mina igavikku rändan, siis kõik varandus jääb sulle. See varandus on väga suur, ja sa võid elada muretumalt. Mulle teeb ainult hirmu su noorus ja vilumatus, seepärast ma sooviksin, et praegune valitseja siia edasi jääks, sest ta paistab asjalik töömees olema ning suudab sulle olla suureks toeks."

„Ära räägi surmast, kallis papa, ma tean, et sa ellu jääd." Nende sõnadega Elisabeth langes voodi kõrvale põlvili ja suudles haige käsi.

„Ei, laps, sellest haigusest ma ei parane, ning sa pead juba varakult leppima mõttega, et üksi jääd."

Neiu puhkes nutma.

Rääkimine oli haiget väsitanud, ta silmad vajusid kinni.

Neiu ehmus, arvates, et isa sureb. Ta jooksis toast välja, hüüdes appi.

Arst ruttas kohale.

Teisel päeval tundis haige end tugevama ja lasi valitseja oma juure kutsuda.

„Istu siia," osutus ta toolile, „ma pean sinuga rääkima, valitseja."

Valitseja võttis istet.

„Loodan et sa minust aru saad. Tahan nimelt, et sa enne mu surma vandega kinnitaksid, et sa mu tütart maha ei jäta."

Valitseja sattus ärevusse.

„Tema on vilumatu neiu," jätkas mõisnik, „ja ta ei saa sinu abita hakkama."

„Kui see jumala tahtmine on, et ta teid siit oma juure kutsub," algas valitseja pühalikult, „siis vannun teile, et tahan ikka jääda teie tütre truimaks orjaks. Teie tegite mulle suure heateo, andes mulle, jooksikule, elamisvõimaluse, seepärast on iga teie soov mulle pühaks käsuks."

„Usun sind, Kuid pean sulle avaldama veel ühe saladuse. Pane hoolikalt tähele."

„Ma kuulan, härra parun."

„Minu armas tütar Elisabeth on väljaspool abielu sündinud, ja seega ei ole tema seaduse järele mitte minu pärija. Kui mul testamenti poleks, läheks kogu mu varandus üle riigile, tütar aga jääks kõigest ilma. Kuid mul on kirjutuslaua sahtlis testament. Niipea kui ma suren ja riigivõimud siia ilmuvad, anna see testament otsekohe neile üle. Kas said aru?"

„Täidan kõik täpsalt."

„Nüüd võin ma rahuga surra, sest tean, et tütrel on hoolitseja . . ." sosistas vana parun.

Õhtupoolikul oli von Hackelil jälle päris halb. Arstid tegid kõik, mis oskasid, kuid ükski inimlik jõud ei suutnud enam aidata — ja hommikul, ärgates, oli preili Elisabeth vaenelaps.

Kohe pärast mõisniku surma avas valitseja kirjutuslaua laeka, võttis testamendi välja ning viis oma tuppa, kus hoolega ära peitis.

Varsti tulid ka valitsuseametnikud ning tegid oma tõõ ja kirjutasid omad aktid.

* * *

Pärast parun von Hackeli matuseid tähendas valitsuseametnik neiu Elisabethile, et tema, kui paruni sohilaps, mingisuguseid õigusi ei evi paruni varanduse peale ning et ta siit lahkuma peab, kuna mõisa on nüüdsest peale riigi omandus.

See teadaanne, mille ametnik ette kandis küll väga viisakas toonis, lõi ometigi vaese neiu rinda veel uue sügava haava.

Ta ei olnud eluvõitluseks põrmugi ettevalmistatud — ja nüüd seisis ta täitsa üksinda, puupaljana, isegi ilma nimeta raske küsimuse ees: mis teha?

„Annan teile väljakolimiseks kaks päeva aega, ja kui te siis mõisast lahkunud pole, pean tarvitama vägivalda," lõpetas ametnik.

Neiu heitis talle põlgliku pilgu ja lahkus toast. Korridooris ta kohtas valitsejat.

„Mind aetakse siit välja, õeldes, et pärast isa surma mul siin millegi peale enam õigust pole. Kas on see tõsi?" küsis preili Elisabeth.

„Kahjuks on see tõsi, preili," vastas valitseja.

„Ja kas teid kah ära aetakse?"

„Esialgul veel mitte, vähemesti uue valitseja nimetamiseni pean ma kohale jääma."

„Mina ei oska enam midagi pealehakata. Ehk võiksite teie mulle nõu anda?"

„Teie ju teate, et kadunud parun oli mu heategija, seetõttu oleksin üliõnnelik, kui tema tütrele samaga võiksin vastata. Senikaua, kuni ma siin valitseja olen, võin teile ulualust pakkuda. Mina kolin esimesse väikesse tuppa, teie aga võtke omale kaks tagumist ruumi."

„Ma ei julge seda ettepanekut vastu võtta: esiteks, oleksin teile tülinaks, teiseks aga — teile võiks sellest tulla ebasoovitavad sekeldused valitsuseametnikuga."

„Mis viimasesse puutub, siis ei karda ma midagi. Ma pole mõni käperdis, vaid väljaõppinud valitseja, kellele igas mõisas meelsasti koht antakse. Minu eluülesanne on — teie eest hoolitseda."

Neiu ulatas talle tänulikult käe.

Kaup oli koos, Elisabeth asus valitseja korterisse, lasi lahti kõik isiklised teenijad ning hakkas ise korraldama oma pisitillukest majapidamist.

Juba kolm nädalit oli ta valitsejaga ühises korteris elanud. Valitseja käitus ülima viisakuse ja taktitundega. Igal sammul püüdis ta neiut teenida ja talle head teha — ning naiivne neiu hakkas valitsejast iga päevaga üha rohkem lugu pidama.

Valitseja, nähes, et neiu tunded tema vastu muutuvad, otsustas viimaks neiule armastust avaldada.

„Teie olete ülihea," vastas Elisabeth valitsejale ta tulise kõne peale, „ja ma tahan teile avaldada täit tõtt. Ainus inimene, keda ma palavalt armastasin, oli mu peigmees. Teid ma hakkasin viimasel ajal kah armastama — kuid ainult hea sõbrana, mitte rohkem. Seda aga, arvan ma, on abielumehele liig vähe, ja ma teeksin pattu, kui niisuguste tundmustega teile naiseks tuleksin."

„Kuid ma loodan, et teie mind juba abielu kestes armastama õpite, sest minu palav tundmus ei võiks teid alaliselt külmaks jätta, pealegi tahan teid kätel elust läbi kanda, nagu kõige truim ori!"

„Kardan siiski, et mu tundmused teie vastu ei muutu."

Valitseja jättis seks korraks kosjajutud pooleli ja eemaldus päris rahutult oma tuppa. Ta oleks kannatlikult oodanud, kuid olukord ise sundis tad ruttama, sest kombinatsioon testamendiga pidi tehtud saama õigel ajal.

Igapäev võis ju oodata, et riik mõisa lõplikult üle võtab, siis aga järgneks Elisabethi õiguste jaluleseadmiseks aastaid kestev kohtuprotsess. Praegu aga ta testamenti mängu panna ei võinud, sest kui Elisabeth oma tohutu varanduse nüüd kätte saaks, siis valitsejal poleks enam vähimatki lootust temaga abiellumiseks.

Seepärast valitseja veel selsamal õhtul võttis pooleli jäänud jutu uuesti üles.

„Teie naerate mu armastuse üle," ütles ta, Elisabethi vastas õhtulauas istudes. „Teie külmus viib mu meeleheitele ja kas või enesetapmisele. Armastan teid hullumeelsuseni, vastake mu tundele ometi natukenegi!"

„Ärge piinake mind. Uskuge, et minul, kui peavarjuta orvul, keda teie heasüdamlikult oma korterisse võtsite, väga raske on teile eitavat vastust anda. Kuid kes suudab südant sundida? Ja pealegi oleks varajane rääkida mu laulatusest ajal, mil veel kuut nädalatki pole möödunud isa surmast!"

„Mis sellesse puutub, siis eksite, armuline preili. Kuni senini ma varjasin teie eest üht asiolu, nimelt seda, et teie isa surivoodil palus, et ma teid ilmaski maha ei jätaks ning tema õnnelikuna sureks, kui teaks, et mina võimalikult ruttu teiega abiellun."

„Kas minu isa rääkis teile nii surres?" küsis neiu kerge imestusega.

„Jah, vannun kõige püha nimel, et ta just selleks mind oma juure lasigi kutsuda," kinnitas valitseja.

Neiu jäi mõttesse.

Tahtes lõpuni ärakasutada selle silmapilgu tulukikkust, võttis valitseja ta ümbert kinni ja suudles tad tormiliselt.

Nüüd ei jäänud Elisabethil üle muud, kui ütelda oma jah-sõna.

Nädala pärast sai valitseja ametnikult käsu, valmistuda mõisa lõplikule üleandmisele. Kuid üldiseks suurimaks üllatuseks valitseja näitas ette kadunud paruni testamendi, millega väljaspool abielu sündinud tütar Elisabeth ainukeseks seaduslikuks pärijaks tunnistati.

Niipea, kui ametnik nägi testamenti ja veendus, et see õige on, ruttas ta Elisabethi juure ja vabandas neiu ees oma ebataktilise ülesastumise pärast, kuid valitseja sasis ametnikul kraest kinni ja viskas ta uksest välja.

Seejärele ta seletas neiule, et on juhuslikult testamendi üles leidnud ja et mõisa ning kõik muu varandus seaduslikult kuulub neiule. Elisabeth uskus, et kõik on sündinud ainult valitseja hoolikuse ja truusüdamlikkuse

tõttu, ja ta oli oma abistajale veelgi tänulikum. Ta nüüd peaaegu juba armastas seda meest.

Neli kuud pärast vana paruni surma olid valitseja Peeter Nachtigalli ja preili Elisabethi pulmad, mis peeti suure toredusega.

Nachtigalli õnnetäht oli tõusmas. Neiuga ühes kosis ta ka kõik vana paruni miljonid. Kuid talle oli seda veelgi vähe. „Kõik võib juhtuda," mõtles ta: „Elisabethil võib kunagi minust isu täis saada, ta kihutab mu minema — ja olengi jälle kuival."

Peale pulmi oli ta nooriku vastu veelgi õrnem, luges ta silmist kõik soovid ja suutis oma osa nii hästi mängida, et naine ei kahelnudki tema pööraselt tulises armastuses.

Noorik oli varsti emaks saamas, see aga tähendas, et siis mees jääb teisele plaanile. Peetril, järjelikult, oli viimane aeg, et omi plaane täielikult püüda teostada. Ta hakkas naisele ääriveeri mööda rääkima, et parem oleks kõik kinnisvarad maha müüa ja sularaha mehe nimele panka panna.

Eluvõõras, naiivne naine oli Peetri üllatuseks sellega kohe nõus — ja nii sai rikkast paruni pärijannast üleöö kerjus, kuna aga Peeter Nachtigall ootamatult miljonäriks muutus.

Varsti Elisabeth sai emaks ning pojale pandi nimeks Konstantin.

Aga end miljonärina tundes muutis Naehtigall põhjalikult oma senist käitumisviisi, temast sai nüüd kõige karmim ja isemeelsem diktaator, isegi oma vastsündinud poega ei panuud ta tähele.

Elisabeth nägi nüüd küll, millise saatusliku vea ta teinud, kogu varandust kõlvatule mehele ära kinkides, kuid mis hilja, see hilja.

Päris hulluks läks asi aga siis, kui Peeter suurte summadega hakkas spekuleerima kõige kardetavamates ärides. Õnneks aga tuli ta senini igast spekulatsioonist terve nahaga välja, nii, et vähemasti esialul polnud karta vaesestumist. Mitmed ümbruskonna mõisad sattusid värske spekulandi omanduseks, ja ehkki töölised nois mõisais oma uut härrat väga harva nägid, kartsid nad kõik tad ometi nagu tuld: Peeter Nachtigall oli nende

vastu südametult kuri. Paljud alamrahva hulgast käisid salamahti prouale oma häda kurtmas, kuid mis võis siin Elisabeth aidata, kui tal omas majas enam vähimatki sõnaõigust polnud.

Vahetevahel noort prouat vaevasid isegi enesetapmismõtted, kuid ta sundis end elama, et kasvatada last, kellest isa midagi ei hoolinud . . .

* * *

Poolteist aastat hiljem Elisabeth sünnitas kaksikud: poja ning tütre.

Perekonna juurekasv parandas õnnetu naise saatust märksa. Mees hakkas tad kohtlema lahkemalt, sest armastas nooremat poega, kes täielikult oli tema enese, s. t. isa nägu. Kuid see lühike õnn ei kestnud kaua: varsti Peeter Nachtigall armus kellegi vaese ametniku veetlevasse naisesse, kes sarnles eksootilisele kaunitarile, meenutades veidi juudinaist ja olles kokettt ja kirglik.

Too daam tegeles ümbruskonna mõisades ämmaemandana. Nachtigallide majas tõrjus ta perenaise varsti sootuks kõrvale. Lapsi ta ei armastanud, kuid et härrale meeldida, teeskles, nagu seisaks talle Nachtigalli noorim poeg õige südame lähedal.

Proua Elisabethi elu muutus lausa põrguks. Kõigele lisaks sai ta mees omalt ämmaemandalt paha haiguse, mille edasi andis ka Elisabethile, kes selle järeldusel sunnitud oli voodisse heitma.

Kutsuti arst, see leidis, et proua Elisabethi juures on haigus võtnud kardetava pöörde.

Nüüd esmakordselt Nachtigall tundis südametunnistuse piina. Ta kutsus arsti kabinetti ja ütles:

„Päästke mu naine — ja ma tasun teile kuninglikult."

„Selle haiguse vastu," kostis arst, „on teadus võimetu, ja kõik, mis ma teha suudan — oleks haige vaeva vähendamine."

Möödus veel nädalat kolm. Haige proua vaevles kogu aeg hirmsasti. Kehalisele piinale seltsis siin veel ka hingevalu, sest mis saab küll lastest pärast tema surma!

Viimaks, tundes surmatunni lähenemist, käskis ta kut-

suda pastori, kes talle jumalaarmu andis; selle järele ta avaldas soovi — oma meest näha.

„Armas mees," lausus sureja tasase häälega, „mina lahkun siit, anna mulle andeks, kui millegagi olen su vastu eksinud . . ."

Need sõnad tungisid karmile mehele otse südamesse, kogu ta minevik ja see jõhkrus, millisega ta naist piinanud, lendas ta vaimusilma eest mööda. Ta vajus sureja voodi kõrvale põlvili, võttis naise jahtuvad käed pihku ja ütles värisevi hääli:

„Armsam, anna mulle andeks! Mitte sina ei ole paluja, vaid mina — see kõlvatu, kes omi patte sinult andeks palub! . ."

„Ma ei ole sinu peale enam pahane, andestasin sulle juba ammu. Pealegi pole sa nii suur süüdlane, nagu too naisterahvas, kuid temalegi olen nüüd andestanud . . ," rääkis Elisabeth ülejõu.

Mees kattis naise käsi palavate suudlustega.

„Täida aga ainult mu viimane palve — ja siis on kõik hea," rääkis sureja edasi: „Pea laste eest hoolt, ära jäta neid maailma tõugata, armasta neid kõiki ühteviisi . . . Vannu, et mu palve täidad! . ."

„Armsam, vannun, vannun sulle, et su viimse soovi täitmine on mu püha kohus!"

Elisabethi pea langes tagasi.

Ta oli surnud.

26.

Tublid poisid.

Peterburi peauulitsa uhkeima maja ees peatasid kaks puhastverd täkku, kes olid rakendatud toreda, siidpolstriga vooderdatud kalessi ette.

Tüse kutsar tõmbas ohjad pingule, hiilgavas livrees uksehoidja aga tõttas sõiduki juure, et härrat maha aidata

Sõidukist väljus kõrgekasvuline, kahvatu, mustahabemeline härra, kelle brünetis juuksestikus juba ka üksikuid hõbekarvu võis märgata.

Härra ei lausunud uksehoidjale sõnagi, vaid astus

kiiresti üles mööda treppi, mille astmeid kattis kallis vaip ning mida kaheltpoolt piirasid lõunamaa igirohelised puud ja marmorkujud.

Ülal, lahtisel uksel, tad aupaklikult juba ootas teener, kellele uksehoidja alt elektrikella abil härra tulekust teatanud.

Härra heitis hoolimatult oma uhke palitu, silindri ja hõbenupuga kepi teenri kätte ning siirdus tubadesse, mis olid sisustatud otse põrutava luksusega. Oma kabinetti jõudes hakkas ta siin ärevalt edestagasi sammuma.

„Ei, ma ei võinud kuidagi eksida," ümises ta endamisi, „see oli tema ise! Kohe ta healekõla kuuldes valdas mind värin. Oleme veetnud nii palju nädalaid ühise ahela küljes ja näinud seltsis nii palju häda, et ma seda ealeski unustada ei suuda! Ning ma usun, ka tema tundis mu ära, sest kogu aja, mil ma hobuseid vahtisin, silmitses ka tema mind teraselt. Kas ma tõesti nüüd, kus ma rikkuse tipul seisan, üht haledat sunnitöölist pean kartma, oodates värinal iga tund, et ta mu juure raha väljapressima võib ilmuda või mind otsekohe Siberisse saata laseb? Kas tõesti on mu õnneajad läbi ning ees ootab hirmus saatus?!"

Lugejad vabandavad, kui me nüüd jutujärjega veidi tagasi läheme.

Elisabethi surmast saadik on juba kakskümmendviis aastat mööda läinud. Nachtigall on kaelamurdvate spekulatsioonidega juba kahekümnemiljoni rublalise varanduse kokku ajanud. Nii põhjaturikka mehena andis ta, mõistagi, ka oma lastele hiilgava hariduse. Kuid kasuks tuli see ainult vanemale pojale Konstantinile, kes kõikjal oli isa paremaks käeks. Oma pehme, maheda iseloomu tõttu, mille ta emalt pärinud, oli ta kõikidele isa hulgalistele ametnikele alati hea.

Noorem poeg Mihkel, kes isa iseloomu pärinud, oli tigeda, salaliku hingega, armastas omasuguste päevavarastega ringi pummeldada ja priiskas palju raha läbi. Isa, kes tad lapsepõlves armastanud, nägi hiljem ära, et sellest poisist õiget asja ei saa, mistõttu isa ja poja vahel nüüd külmad suhted valitsesid.

Nachtigalli tütar Elisabeth, kellele see nimi ristiti kadunud ema mälestuseks, oli kah kergats ja lõbuarmastaja

daam, kelle moraalne tase kuigi kõrgele ei küündinud. Seega siis kõigist lastest võis vägev miljonär lootusi panna vaid Konstantinile.

Ämmaemand Anna Quälgeist oli pärast proua Elisabethi surma majavalitsemise täielikult oma kätte koondanud ja ainuvalitsevaks perenaiseks muutunud. Tema armastas ja hellitas ainult Mihklit ehk Mishat ning vihkas Konstantini (lühendatud nimega — Kostjat), kuid nüüd, kus Kostja isa abiliseks tõusnud, ei suutnud hõel naine talle midagi kurja teha.

Olles Eestis mõisad ära müünud, rändas Nachtigall Uurali mägedesse, kus ostis mitu kaevandust. Et ta aga tööliste vastu kare oli, siis hakkasivad töölised streikima. Vana Nachtigall hakkas kartma ja põgenes ära Peterburgi, kuna Uuralisse kaevanduste tegelikuks juhiks jäi poeg Kostja. Ning Kostja ajas kõik asjad lühikese ajaga joonde, kusjuures ei talitanud karmusega, vaid hoopis pehme käega.

Isa aga võttis omale Peterburgis määratusuure korteri, kuhu asuski elama ühes oma armukese Anna Quälgeistiga, andes korteri teise poole ülejäänud laste käsutusse.

Anna pealekäimisel hakkas ta mängima hüppodroomil ja muretses selleks isegi omad traavlid. Kord jälle uusi traavleid vaatama minnes sattuski ta kokku endise Siberi ahelakaaslase Vassili Artesega, kellega ta seltsis sunnitöölt põgenenud.

Siberi taigasse Nahtigallist maha jäänud Vassili Artese elukäik ja Süda-Venemaale põgenemine oli seiklusrikas ja kirju. Vale nime all asus ta Moskvasse ja astus siin ühe rikka kaupmehe juure teenistusse, kus oskas end viie aastaga teha nii ülitarvilikuks isikuks, et kaupmees enam miski hinna eest temast lahkuda ei soovinud. Hiljem kaupmees andis talle naiseks ühe omadest tütardest, makstes ka kenakese kaasavara. Pärast äia surma asutas endine sunnitööline omale juba isikliku äri Peterburgi ja tõusis siin varsti lugupeetud tegelaseks. Muuseas paristas ta ka hobustega, ning kellelgi kogu pealinnas polnud paremaid traavleid kui temal.

Ta perekond koosnes peale tema enese veel kahest hingest: naisest Mariest ja kahekümneaastasest pojast Peetrist . .

Ka tema oli ammu juba kuulnud mitmekordsest miljonärist Nachtigallist, kuid isiklikult polnud seda kuulsust veel kunagi näinud.

Nüüd aga, kus ta teda hobuseostul nägi, ütles ta endamisi:

„Ma ei eksi, see on tõesti tema. Arvan, et ka tema mu ära tundis, ehkki ta minuga paari sõnagi ei tahtnud rääkida. Vaat, kus vana ahelakaaslane, kellega seltsis nii palju läbielatud! Seda kõike teeb suur varandus, nüüd temal kui miljonäril on nina püsti, minuga ei sobi enam sõprust jatkata. Aga oota, vennas, kui sina mu vastu sihuke oled, ära siis minultki enda suhtes looda midagi paremat! Sina, suur isand, kohtled mind kui lihtsat hobuseparisnikku, sa maksid mulle kauplemata kahekordse hinna, et aga ainult minuga mitte kõnelusse astuda. Kuid oota, vennas, küll ma sulle veel näitan!"

Ka Nachtigall, sammudes rahutult omas toredas kabinetis, oli niisama erutatud ja kirus maapõhja kõiki ja kõike:

„Idioot olin, et hobuseid ostma läksin! Ja kõik see on lolli Anna süü: mangub ja mangub uusi traavleid, hüppodroomi-haige sihuke! See nali läks mulle aga palju maksma, ja tont teab, mis sellest veel tuleb. Kuid katsugu aga see Vassiili-närakas mu teele ette astuda: ta võib kergesti kaotada oma naha, sest kellel raha, selle päralt on ka võim! Ja siis veel poeg Mihkel! No see oma meeletu pillamisega saab tõesti mulle kirstunaelaks. Iga päev muud kui maksa, maksa ja maksa tema rumaluste eest! Üks pidu teise peale, üks skandaal teise kannul — ja mina muudkui maksku! Ah, häda, häda küll!"

Nachtigall elas nagu mõni Krõõsus. Üksnes köögiarved juba tõusid tal nädalas üle neljasaja rubla, mis tolle aja kohta oli külakoolmeistri kolme aasta palk. Peale diplomeeritud koka, kel kaheksa abilist ja üks naiskokk, töötas ta köögis veel viisteistkümmend inimest. Siis veel muinasjutuline veinikelder, triiphooned, talveaiad . . . Tallis oli ametis kuusteist inimest, sest kolmekümne traavli ja hulgaliste sõidukite eest hoolitsemine nõuab palju töökäsi.

Niisugune oli toredus, mis miljonäri ümbritses.

27.

Kuldne noòrus

Prantslase Bourcois' luksushotelli erakabinetis istusid hommikueinet süües kaks noormeest. Üks neist oli juba umbes kolmekümne-aastane, teine kahekümneviie ümber.

Vanem oli lüheldane, tüse, ruugete juuste ja samasuguse lõua- ja mokahabemega, tüübilise talupoja-nina ja mustade silmiga mees. — Ninal kandis ta kuldraamidega näpitsprilli. Tal oli palju sarnadust mõne kaukaasia vürsti pojaga, sest ta tõmmu näonahk reetis temas lõunamaalast. Ta oli hästi rõivastatud ning kommete poolest täieline gentleman. Ta kortsuline nägu ja mõned hallid juuksekarvad lubasid oletada, et ta juba palju on läbielanud.

Noorem neist oli kõrget kasvu, sale noormees, kelle näole unetud ööd ja priiskav eluviis oma kustumatu pitsati olid vajutanud.

Laual seisis kolm pudelit shampanjerit, kaks neist juba tühjaks joodud.

Noormeeste punased näod ja roidumus näitasid, et mõlemad viinajumalale juba tublisti ohvreid on toonud.

„Kas tõesti, Misha, tõrgub isa su viimast vekslit kinnimaksmast?“ küsis vanem.

„Jah, selle karutembuga sai ta hakkama küll.“

„Ja millega ta seda põhjendas?“

„Eks ikka üks ja sama laul: minu kätte ei tohtivat üldse raha usaldada. ma ise ei teenivat midagi, ma saavat 1000 rubla taskuraha kuus, peale selle tegevat ma veel iga kuu 150.000 võlga. — Noh, ja soovitab mulle eeskujuks Kostjat, kes tegevat tööd kümne mehe eest ja peaaegu midagi ei kulutavat.“

„Aga mis ütleb su võlausaldaja?“

„Pikendasin ta juures veksli ühe kuu võrra.“

„Kuid mis kuu aja pärast saab?“

„Jumala eest, ei tea! Mine või hulluks! Ehk oskad sina head nõu anda?“

„Oleks aeg teisem, annaksin ma ise sulle raha. Kuid sa tead, et neil päevil meie uus asutus avatakse, ja ma pean ise ringi vaatama, kust võtta see summa, mille kohustatud olen notari juure sisse maksma.“

„Kui suur su sissemaks on?
„Sadaviiskümmend tuhat.“
„Ja vähemaga ei saa läbi?“
„Ei.“
„Häda jah,“ ohkas noorem.
„Aga miks ei pöördu sa palvega Anna Quälgeisti poole?“ küsis vanem: „Nagu ma kuulsin, oled sa tema lemmik, kellele ta vist ära ei ütleks.“
„Ei aita. Oli küll aeg, kus ma kaunikesti pigistasin tema rahakotti, kuid nüüd on sealgi mu krediit kinni.“
„Kas ta sind väga armastab?“
„Seda ma täpsalt ei tea, kuid kord näis lugu küll sedaviisi olevat.“
„On tal palju raha ?“
„Väga palju! Isa täidab iga ta soovi, ja sa tead, kui suur tagavara priljante tal on.“
Hugo von Ochsenstirn—nii oli vanema elumehe nimi —jäi mõttesse. Siis aga, pead tõstes ja sõbrale näkku vaadates, ütles ta:
„Jah, sinu seisukord on keeruline küll, kuid ma tahan sind aidata, mul peas juba valmib väike plaan.“
„Sinu nupukeses pole ma kunagi kahelnud.“
„Vaata, ma tutvustan sind kellegi greeklasega. Too on põhjatu rikas mees, kuid suur võrukael, kes oma varanduse on kokku ajanud liiakasuvõtmisega. Praegusmomendil saad sa läbi kolmekümne tuhandega, ja ma usun, et greeklane seda raha sulle ei keela. Tõsi küll, kolme kuu pärast tuleb talle kolmekümne tuhande asemel maksta 60, kuid see ei tee viga, küllap kolme kuu pärast uue kombinatsiooni küpsetame.“
„Sul on hea ütelda-- küpsetame kombinatsiooni. Aga kui minu vanamees maksta ei taha — siis ei aita ükski kombinatsioon.“
„Ei, Misha. mu plaan on keerulisem.“
„Nonoh ?“
„Sa tutvusta mind Anna Quälgeistiga. Usu mind—ma tunnen naisi ning annan sõna, et tedagi suudan viia nii kaugele, et ta sulle kohe uue krediidi avau.“
„Hugo, jumala eest, sa oled geenius, kui selle plaani

läbi viid!" rõõmustas Mihkel Nachtigall, tormiliselt sõbra kätt raputades.

„Tasa, tasa, poiss. Niisiis — oled mu ettepanekuga nõus?"

„Sa veel küsid! Ma tean juba ette, et sa Annaga hakkama saad!"

„Noh, heaküll, joome veel klaasikese ja läheme siis."

„Kuhu ?"

„Otseteed greeklase juure. Praegu on ta juba kodus. Ta mängib öödläbi klubis kaarte ning tal veab alati. Kurjad keeled räägivad selle mänguõnne kohta küll seda ja teist, kuid keegi pole tad veel kelmuselt tabanud."

„Aga kas ta muidu korralik inimene on?"

„Pole just viga. — Armastab pummeldada, armastab naisi, seltskonnas aga esineb ikka helde kuldonklina."

„Kui nii, siis su greeklane mulle meeldib ja ma ei tõrguks tema abi tarvitamast."

„Jah, olen kindel, et ta sind aitab. Ta tunneb su isa rahalist seisukorda väga hästi ning tal pole midagi karta, sest oled ju rikas pärija."

„Noh, pärandusest võib rääkida alles kauges tulevikus, sest vanamees on alles priske ja täis elujõudu. Võimalik, et mina veel enne teda kõrvad pea alla panen."

„Noh, ega sa siis ka enam võlgade pärast tarvitse muretseda."

„Kärvata ma just ei tahaks, mulle meeldiks rohkem küll rikka pärijana esineda. Otse kole, et ma alati puudust pean kannatama, kuna isal seda puru ometigi ülearugi on!"

„Noh, puudust sa just ei kannata: sul on uhke elamine, teenijad, tõllad, hobused, taskuraha. Jah, terveniste tuhat rubla kuus!"

„On's siis tuhat rubla mõni raha? See kaob paari õhtuga, kui vähegi inimesekombel tahad elada."

„Noh, pole viga, küll su raha-asjad paranevad, las ma aga Anna Quälgeistiga tuttavaks saan . . . Aga aeg on minna."

Nachtigall kõlistas. Ilmus frakis teener ja küsis aupakliku kummardusega:

„Mida härra parun käseb ?"

„Siin on sulle kolm rubla jootraha, hommikueine aga lase mu arvele kirjutada.“

Kelner libistas raha vestitaskusse, saatis võõrad siis välisukseni ja hüüdis:

„Hei, Ivan! Anna tõld ette!“

28.

Ämblikud.

Teatud greeklane elas Suure-Konjushennaja tänavas, luksusliku maja teisel korral. Kust ta pealinna oli ilmunud, seda ei teadnud keegi. Pass, mida tolleaegsel Venemaal nii piinlikult nõuti, oli tal korras, ja sellest passist nähtus, et tegemist on Greeka alama Apollon Honorius'ega, kes paljude omade kaasmaalaste eeskujul Venesse on tulnud õnne otsima.

Kahekümneviie-aastase kena noormehena oli ta tegevust alustanud poesellina Peterburi ühes delikatesskauplusses. Siis oli ta tundmaõppinud vanapoolset, kuid kirglist daami, kes ta oma meheks tegi ja talle laheda äraelamise võimaldas. Kahe aasta pärast oli meie greeklane juba suur härra, asutsa klubisid ja spekuleeris elavalt.

Aastate jooksul kapital kosus ja kasvas ja nüüd, neljakümne-aastasena, võis ta muretumalt vaadata tulevikku. Oma pika, saleda kasvu, mustade elavate silmi ja klassikaliste näojoonte tõttu suutis ta ikka veel naiste juures heas kuulsuses püsida.

Kell lõi kolm. Greekamees avas silmad ja surus voodi kõrval olevale kellanupule, mille peale magadistuppa ilmus noor toatüdruk, asetas voodi kõrvale lauakesele aurava kohviserviisi ja ise siis kohe kadus nagu vari.

Kõlistati paraadukse taga.

Teenija tuli tagasi ja teatas:

„Härraga soovib rääkida Hugo von Ochsenstirn.“

„Palu tad salongis veidi oodata, ma tulen kohe.“

Siin peab selgituseks kohe ütlema, et raha, mida greeklaselt seekord laenata kavatseti, greeklase oma ei olnudki, vaid et see summa Hugo von Ochsenstirnile kuulus, sest, tõttõelda, oli Hugo salamahti alati oma sõbra ku-

lul elanud ja teda märkamatult eksploateerinud, tema taskust joobnud olekus koguni tuhandeid üle lüües. Veel paremaid „otse“ tegi ta aga sel moel, et oma enese raha tutvate kaudu Mishale laenutas, võttes tasuks kohutavaid protsente.

Greeklane tõmbas omale siidist hommikukuue selga ja astus salongi.

Hugo teretas tad südamlikult ja tutvustas talle oma sõpra.

„Rõõmustab väga tutvuda uii kuulsa miljonäri pojaga,“ sõnus greeklane. „Vabandage, härrased, et teid niisuguses rõivastuses vastu võtan, kuid teenija unustas ütlemast, et mu sõbral hra Hugol veel keegi teine isand kaasas on. Hugoga aga oleme juba vanad tuttavad, nii, et meie vahel pole vaja mingeid tseremoniaale. Kas võiksin härradele midagi karastavat pakkuda?“

„Täname väga, just praegu tulime einelt,“ vastas Nachtigall.

„Noh, kui asi nii, siis joome uue tutvuse auks vähemasti klaasikese vahuveini,“ pakkus lahke peremees.

„Vaat see on juba teine asi,“ kiitis Ochsenstirn. „Vahuviinast ei ütle ma ilmaski ära.“

Greeklane käskis teenijal tuua shampanjerit.

„Õigust öelda, Apollon, tulin ma sinu juure äriasjus,“ seletas Hugo.

„Äriasjus? Ja nimelt?“

„Pean kellegi tuttava eest sooritama väikese sissemaksu, milleks vajaksin raha. Ma tean, et sinul mõnikord juhtub olema seda puru, mistõttu tulingi sinu palvele.“

„Aga sa ju tead, et ma kunagi raha ei laenuta?“

„Jah seda lollust, et oma raha teiste kätte loopida, seda lollust sa küll pole vist teinud.“

Greeklane naeris heatujuliselt ja küsis:

„Aga palju sulle siis tarvis läheks?“

„Tühine summa — kolmkümmend tuhat.“

„Ah seda pead sa tühiseks summaks?“ itsitas greeklane. „Või arvad, et mina olen mõni india vürst?“

„Vürst sa pole, kuid selle raha annad ikkagi.“

„Ja mis oleks kindlustuseks?“

„Veksel.“

Vastuse asemel greeklane vilistas.

„Mis sa vilistad? Või pole sa vekslipabarit näinud?"

„Olen näinud küll ja tean, et see paber on kõige odavam paberisort, kui seal puudub varandusliselt kindlustatud isiku allkiri."

„Noh, mainitud summat vajab seesama mu sõber siin."

„Ah teie? Noh, Hugo, miks sa seda kohe ei öelnud?"

„Nii, et sa ei keeldu laenamast?"

„Ei keelduks miski hinna eest, kuid kogu mu raha on teiste käes — ja kätte võin seda saada vaid kindlail tähtaegadel."

Noor Nachtigall, kes oli istunud nagu nõeltel, ütles:

„Aga kas teie kusagilt ehk ise laenata ei saaks?"

„Kas kauaks?"

„Kolmeks kuuks."

„Hm. Mul on küll keegi tuttav juudieit, kellelt ma raha võiksin laenata, kuid see nõid võtab kohutavad protsendid. Kui teie temalt kolme kuu peale saate kolmkümmend tuhat, siis nõuab ta teilt kuuekümnetuhandelise veksli, ja iga päev, mis veksli tähtajast üle läheb, maksab tuhat rubla."

„On aga su tuttavatel daamidel verejanu!" tähendas Hugo naljatades.

„Seepärast ma kahjatsengi, et minu oma raha praegu teiste käes on: mina pole kunagi võtnud üle kuue protsendi."

„Ja kui ma nende tingimustega nõustuksin, millal võiksin siis raha saada?" küsis Misha Nachtigall.

„Tooge homme kella kolmeks veksel siia – ja saate kohe oma summa kätte."

„Kes peab vekslile alla kirjutama?" küsis Misha.

„Kirjutage juba teie ise alla, sest teie isa on pealinnas nii kuulus, et too juudimoor teie vekslit vastu võtmast ei keeldu."

„Tänan teid juba ette ja tulen homme täpsal ajal."

„Vabandage, härra, kui ma veidi uudishimutsen," lausus greeklane naeratades: „Kas te võiksite ütelda, kes oli too kaunis, brünett daam, kellega teie isa eile itaalia teatri loozhis istus?"

„See on mu õde."

„Milline veetlev, võluv olend! Niipea, kui ta ühes isaga saali astus, olid kõikide pilgud tema poole pöördud."

„Jah, on teine kaunis kena plika."

„Ah, terves Peterburis pole teist niisugust iludust!"

„Kuule, vanamees, sa vist sipled armuvõrgus!" nõõkis Hugo.

Vastuse asemel greeklane ainult ohkas ja pigistas silmad kinni.

„Kuidas kaardilauas veab?" küsis Hugo.

„Mitte just kõige paremini. Eile kaotasin tuhat rubla."

„Kaotasid? Noh, seda ma poleks sinust küll uskunud!"

„Oma viga muidugi, närvid ei kuulanud sõna."

„Aga kuhu su käteosavus jäi?"

„Aga Hugo, kuidas sa võid nõnda rääkida! Sinu sõber ei tunne mind ja võib arvata jumal teab mida."

„Ärge kartke, ma tean juba, kuidas Hugo inimesi torkida armastab," rahustas tad Misha. „Kuid mul on aeg minna ja teile head päeva soovida. Hugo, kas sina kah tuled?"

„Ei, armas sõber, ma pean selle magnaadiga siin veel äriasjus kõnelema."

Nachtigall lahkus.

„Noh, kas pole kena ots, mis?" küsis Hugo, kui nad greeklasega kahekesi olid jäänud.

„Tubli jah, aga palju sa mulle lubad?"

„Noh, nagu harilikult ikka, on kümmetuhat sinu oma. Arvan, et sellest jätkub."

„Eks peab leppima."

„Raha saad kätte siis, kui ta oma veksli on väljalunastanud, seni aga — säh, tuhat rubla käsirahaks."

Greeklane ohkas raha vastu võttes, ohkas seepärast et temi ise ei osanud sellaseid hanesid püüda.

„Lähme nüüd kuhugi mõistlikku restoraani lõunale," tegi Hugo ettepaneku.

„Aga kumb maksab?"

„Olgu pealegi — mina," vastas Hugo von Ochsenstirn ehk, nagu tema õige nimi oli — Jüri Rumm.

Greeklane läks rõivastuma, Jüri Rumm ootas seni salongis ja maitses vahuveini.

Siis greeklane ja Jüri Rumm sõitsid lõbutsema.

29.

Võitjana lahinguväljal.

Hugo von Ochsenstirn (või nagu me nüüd juba teame — Jüri Rumm) ei kahelnudki omas võidus Anna Quälgeisti üle. Pealinnas pika aja kestes väljapoleeritud poolilma lõvina oskas ta iga naise pea kihama panna. Ja Anna ootas teda alati kannatamatult, olles temasse armunud.

Anna oli ärevuses. Ta lasi prantslannast kammerneitsil omale teha kõige moodsama soengu, rõivastus õhtutoaletti — ja esines nõnda, omast viiekümnest aastast hoolimata, veel ikka kaunis kena naisena.

Kell kõlises, ja teener teatas tolle Hugo von Ochsenstirni tulekust.

„Paluge ta minu buduaari," käskis Anna.

Mustas, just rätsepa käest tulnud ülikonnas astus Hugo buduaari ja suudles perenaise kätt.

„Armsam," ütles Anna, ta pead üles tõstes ja tad huultele suudeldes: „Kuidas elate?"

„Päris lõbusalt, kallis Annake, ainult igatsus teie järele rikub vahel meeleolu."

„Ja kuidas on lood teie äri-ettevõttega? Kas see hakkab varsti teoks saama?"

„Juba avatud, ning esimene õhtu oli üsna tore."

„Siis võin teile küll õnne soovida, ehkki kardan, et äriga seotud olles, te mind unustama kipute."

„Just vastupidi, kulla Annake: äris ma mõtlen ainult teie peale."

„Kallis, kallis," hingeldas proua, rippudes Hugo kaelas: „Ega sa mind kunagi ei unusta? Mis?"

„Ära mõtlegi sihukesi patumõtteid. Kas sa siis ikka veel ei usu kirglist armastust?"

„Ma tean, ma tean, kuid olen su juures ikka nii ütlemata õnnelik, et sind ikka kardan kaotada!"

„Anna, kallis Anna, lahkumine oleks — minu surm!"

„Vannun sulle, et sa esimene mees oled, keda ma meeletult, põletavalt armastan!"

Seetaoline armujutt kestis tükk aega, kuni viimaks kalduti rääkima Mishast.

„Mina ei saa küll aru, mis sel Mishal arus on, et ta

nii hirmus palju raha läbipraalib," kurtis Hugo silmakirjaliselt. „Tal on ju kodus kõik, mida inimene iganes vajab."

„Arvan, et ta joobnud päi end petta laseb. Isa on tema peale väga pahane, sest nõnda võib poiss viimaks kõik oma osa läbilüüa," seletas Anna.

„Agu Misha on ometi isa lemmik?"

„Varemalt oli küll, nüüd enam aga mitte. Vanamees on tark inimene. Ja ta ei soovi, et lapsed tuulde heidaks selle, mida tema eluaeg on kogunud."

„Viimaks pärandabki ta kogu oma varanduse ainuüksi sinule — ja see oleks temast kõige targem samm, mida ainult heakskiita võib."

„Ei, Hugo, seda ta ei tee, sest tema vanem poeg on tema arvates väga tubli mees, pealegi on tal veel ka tütar. Muidugi, ei unusta ta omas testamendis ka mind, pealegi on mul juba praegu pangas poolemiljoniline isiklik hoiuarve."

„Kaunis ümarik summake," nõustus Hugo, vaevu suutes varjata oma rõõmulist ärevust. Siis ta küsis edasi:

„Aga kas neiu Elisabeth polegi kodus?"

„Ta läks isaga teaatrisse, kuhu ka mina oleksin pidanud minema, kuid ma teadsin, et sina tuled ja vabandasin end peavaluga . . . Kas sa tema järele puudust tunned?"

„Kuidas võid sa seda küsida!" hüüdis Hugo etteheitvalt.

„Ma näen väga hästi, et Elise ilus on," jätkas proua armukadedalt, „kuid seda ma sulle ütlen, et kui sa temasse peaksid armuma, siis ma tapan sinu ja enese!"

„Kulla Annake, ehk mind su armukadedus küll rõõmustab, sest see tõestab su suurt armastust, kuid ometigi pean paluma — loobu niisugustest mõtetest. Temataoline nägus nukk ei suuda minu pead veel segi ajada ega sind unustama sundida."

„Sa ei tunne selle iluduse iseloomu. Ta on kehastatud kurjus, elav hõelus, enneolematu kokett ja moraalselt . . . noh, ei maksa rääkidagi. Kes temaga abiellub, kahjatseb seda surmani. Pealegi on ta ütlematu ihne ega anna oma sala-armukesele krossigi, küll aga armastab end makma panna koguni füüsiliselt."

Hugo naeratas.

„Te kirjeldate tema iseloomu väga piltlikult, ja kuigi ma senini pole tad lähemalt silmitsenud, arvasin ma ometigi ise kah, et ta on umbes niisugune."

„Hugo, ma ei räägi mitte sellepärast, nagu kardaksin temas võistlejannat, vaid niisama."

„Kas isa armastab teda?"

„Isa on tema vastu hea ja näeks meelsasti, et ta mõne kõrgema ametniku naiseks saaks."

„Tema rikkuse juures on see vägagi teostatav. Kuid mulle näib, et vanahärra ise kuigi kõrgest seisusest ei ole."

„Kuidas seda'nd võtta. Tema ise seletab, et ta põlvenevat õige vanast aadliperekonnast, kuid ka mulle on jäänud mulje, nagu varjaks ta hinges nii mõndagi ebameeldivat saladust."

„Kas temal teie eest tõesti saladusi peaks olema?"

„Kõik võib olla. Ta on väga kinnine."

„Millest te arvate, et ta saladusi varjab?"

„Osalt naiseliku instinkti abil, osalt aga seetõttu, et ta peale vahetevahel langeb kummaline tusatuju. Eriti viimasel ajal on ta hoopis isesugune: mõtlik, vaikne, ehmub iga äkilise kolina puhul, vahetevahel aga unustab end niivõrd, et kuuldavalt ümiseb teenrite kuuldes: „See on tema, see on tema, ma ei võinud eksida." Siis ta haarab pea käte vahele ja tormab rahutult ringi."

„Imelik küll, kuid võibolla põeb ta mõnd närvihaigust?"

„Ei, see pole haigus, vaid mingi saladus, mis tad alaliselt vaevab."

„Kui asi nii, siis oleks ju väga huvitav toda saladus teada saada," arvas Hugo.

„Ma korra natuke kuulsin, kuid väga uduselt. Siis kord küsisin, kuid ta muutus otse hullumeelseks, hakkas möratsema ja lubas mu koguni ära tappa, kui ma ei lakka tema järele luuramast."

„Noh, siis ma juba aiman ta saladuse sisu."

„Oh, vabanda, lobisedes ma sootuks unustasin ära kingituse, mille sinu jaoks hankisin. Toon selle kohe siia, mu armas Hugo."

Anna lahkus natukeseks, varsti aga tuli tagasi, käes — tore karbike. Karbis oli raske kullast sigaritoos, mille

kaanele oli graveeritud vapp ja selle all seisid nimetähed H. v. O. Siin-seal särasid priljandid.

„Igakord, sigarit suhu pistes, tuletate mind nõnda meelde“ — lausus Anna.

Kell kolm Hugo lahkus ja läks koju.

„Kas keegi siin ei käinud?“ küsis ta teenrilt.

„Greeklane käis ja palus, et teie teda homme hommikul ootaksite. Olevat väga tähtis asi.“

„Ah jaa!“ tuletas Hugo endamisi meelde: „Täna on ju Misha vekslitähtpäev.“ Ja ta mõtles edasi. „Arvatavasti poiss ei saanud kusagiltki raha. Kogu aeg kurtis ta mulle oma häda, mina aga trööstisin tad sellega, et küll Anna aitab. Nüüd pean ma aga ütlema, et Anna peale loota ei maksa. Poiss peab leidma raha hankimiseks teised võimalused, milliseid minu greeklane, kui veksli karm sissenõudja, talle peale sunnib. Aga Anna — see on nüüd minusse armunud, see teeb aina mulle tuhandelisi kingitusi, Misha jaoks ei taha ta ohverdada midagi. Pagana pihta, tal on 500.000 rubla — ja see peab varsti minu taskus olema! Hea oleks ka Elisabethiga abielluda, kuid kaht jänest ei maksa korraga küttida, vaid tarvis enne üks tabada, küll siis pärast selgub, mis teisega teha. Ka Misha vaja lagedale viia . . . Ja siis — vanamees ise. Sellel on mingi saladus, ka tolle saladuse pean ma lahendama. Jah, tuleb aga tööle asuda. Räägitakse, et seal, kus kurat ise kah jänni jääb, vanad naised kõige paremini suudavad aidata. Eks proovime, eks proovime! . . “

Voodisse heites et tulnud Hugol, s. t. Jüril und. Peas kihasid tuhanded mõtted ja plaanid, alles koidu eel suutis ta uinuda.

Palume lugejailt vabandust, et jutujärjega nii kaugele ette ruttasime, kuid nüüd pöördume ajas jälle 25 aastat tagasi ja vaatame, kuidas Jüri Rumm Venemaa pealinna sattus, kuidas ta siin nii hiilgavaks „aadlikuks“ muutus ja mida ta vahepeal üldse oli teinud ning toiminud. Küllap siis leiame, et Jüri juures teostunud kummalises muutuses pole midagi üliloomulikku, sest elu on tihtilugu palju fantastilisem ja seiklusrikkam, kui kõige kõrgema luulelennuga romaan.

30.

Tühi revolver hirmutab.

Kell võis olla juba kaksteist, kui mehed Kirna mõisa juures peatusid.

Kirna mõisa peahoone oli vanamoeline kahekordne kiviehitis, mis seisis umbse järvekese või suurema tiigi kaldal.

Peahoone taga eemal laiutusid soised heinamaad, teispool järvekest asusid kitsad põlluribad, otse hoone tagaküljeni ega küüdis rägastikuks kasvanud metsik park.

Mõisas oli tol ööl kõik vagane. Talliukse ees istus öövaht ja tukkus. Siin peab veel tähendama, et mõisablokil terveniste neli sissekäiku oli: kummastki otsast ja külgedelt. Mõisaalune oli läbiuuristatud vanamoeliste keldritaoliste käikudega, sissepääs nendesse asus järvepoolsel küljel. Tallide poolt sissekäik viis teenriteruumi, kööki ja edasi — härraste tubadesse. Teiselt poolt otsast pääses valitseja-köögi kaudu kontorisse.

Mainitud neljast käigust sissetungida ei saadud, seetõttu Jüri ja ta kaaslane murdsid keldriukse eest tabaluku maha, kuna vedrulukk muukrauaga avati. Võlvialustesse sisestudes hakati otsima, kas kusagil ehk ülesviivat treppi ei leiduks. Varsti see oligi käes, luuk tõsteti üles — ja mehed sattusid mõisabloki sisemusse.

Kontorisse pääsedes sissetungijad katsusid läbi kõik kapid ja sahtlid, ei leidnud aga rohkem raha kui vaevalt paarsada rubla. Viimaks satuti puhvetikapile, mis sialdas hulga kuld- ja hõbenõusid; need võeti muidugi kaasa, kuid et mehed liialt ruttasid, siis ei talitanud nad küllalt ettevaatlikult ja tasa — ning härrased ärkasid üles. Nähes lahtimurtud kappe, taipas härra kohe, mis juhtunud, ja ruttas teenijaid ülesäratama.

Jüri andis osa asju oma kaaslase kätte — ja nüüd algas kiire põgenemine otsekohe üle järve jääkatte. Kuid sulade ilmade tõttu oli jää juba päris pude, nii, et jalg mitmel korral läbi vajus. Ometigi jõudsid mõlemad õnnelikult teisele kaldale.

Nähes, et tagaajajad alles mõisahoonete ümber suruvad, võttis Jüri kõik asjad oma hoole alla ja käskis kaas-

lasel üksipäini rekke istuda ning linna poole sõita, ise aga hakkas mööda maanteed otse Hageri poole sammuma.

Ta oli juba metsaservale jõudnud, kui enese taga ratsahobuse kabjaplaginat kuulis.

Tagasi vaadates nägi ta, et ratsanik on mõisnik ise.

Jüri pöördus ringi ja hüüdis:

„Miks parunihärra nii vara väljas on ja talvel ratsasõitu teeb? Kas parun äkki ehk kuutõbine pole?"

Nii jultunud oli Jüri muidugi see tõttu, et muid tagaajajaid lähikonnas märgata polnud.

„Ah sina julgema mind veel narrida, varganägu?! Seisma paigal ja andma asjad kohe siia!"

„Ärge vihastage, parun, see võib teie tervisele paha teha. Oodake, ma seletan kohe kõik ära. Mul on iseäraline haigus, ja üks saunaeit õpetas, et sellest tõvest muidu lahti ei saa, kui pean mõnest mõisast hõbeasju tooma ja nendega haiget kohta muljuma. Olen muidu hoopis häbelik ja õiglane mees, kuid häda ei anna häbeneda. Teie ju tunnete mind, olen Jüri Rumm, too haige koht aga — mu rahakott, mis praegu üsna tühi, s. t. haige on."

„Sina, lurjus, julgema veel narrida! Kohe asjad siia, või muidu mina ajama su hobuse alla!"

Seda kisendates püüdis parun oma sõnu teoks teha.

Jüri tõmbas taskust revolvi, ja ehkki revolver oli laadimata, ähvardas:

„Ajage aga otsa, kui te ise hobuse alla tahate kukkuda. Mina olen harjunud revolvit tarvitama, kui inimesed liig tooreks lähevad."

Ta polnud omas arvamuses eksinud: parun, olles relvata, ei julgend sammugi edasi sõita, kuna nägi, et Jüri iga hetk valmis on päästikule vajutama. Ja hambaid kiristades pidi ta pealt vaatama, kuidas Jüri rahulikult maanteed mööda veidi edasi astus, siis aga metsapadrikusse keeras ja silmist kadus, ilma et kordagi oleks tagasi vaadanud.

Umbes poole tunni pärast olid juba ka mõned teised mõisa-inimesed suutnud hobused regede ette rakendada ja jõudsid siia.

Kuid regedega metsatihnikusse kihutada polnud või-

malik, ja nii pidi härra raske südamega tagasi minema, kuna sulased valitseja juhatusel jalgsi edasi läksid, et varast kinni püüda, mis aga neile enestelegi lootusetu ettevõttena paistis.

Sügaval metsas oli vana ahervare. Selle ahervare juures ronis Jüri suure tiheda kuuse otsa ja jättis koti röövitud väärtasjadega sinna, siis tuli alla ja, olles veendunud, et alt kotti sugugi näha pole, liikus jälle edasi.

Tagaajajad, kes jälgi mööda ta kannul püsisid, nägid küll, et Jüri kuuse kohal on peatanud, kuid kellelegi ei võinud mõttessegi tulla, et ta varastatud kraami siia maha jättis.

Ja nii nad sumasidki läbi sügava lume aina edasi. Viimaks jõuti väiksele külavaheteele, kus jäljed lootusetult kadusid, nii, et taga-ajajad sunnitud olid pettunult tagasi pöörama.

Mõnetunnilise käigu järele jõudis Jüri meile juba tuntud metsatallu. Et siin aga ainult naispere kodus oli, siis Jüri kirjutas kirja ning käskis selle peremehele kohe kätte anda, niipea kui peremees tagasi jõuab. Kiri ol järgmine:

Armsad seltsimehed!

Käisin korraks kindralihärrat von K-d vaatamas, võtsin temalt mõned hõbeasjakesed mälestuseks kaasa ning pistsin ka paarsada rubla teeraha taskusse. Kuid et ma kiire käigu tõttu asjad maha pidin jätma, siis kirjutangi teile, et teie need ära tooks. Teie teate, et Kirna mõisast umbes kaks versta eemal on „Kõlli" metsas ahervare. Selle kõrval kasvava üksiku kuuse otsas ongi kott asjadega. Need koristage oma hoole alla ja toimetage siis Josseli kätte. Ning siis on veel teine ülesanne: minge Kiviloo mõisa juure, seal, kakskümmend sammu maantee käänakult edasi, on kiviaias pudel peidetud. Pudelis on ligi kolmsada rubla paberraha. Pealegi kavatsen ma tunahomme seal olla, et siis teiega seltsis uut sõbralikku käiku kahte mõisasse ette võtta. Loodan, et tolleks ajaks mu korraldused täidetud on, ma ise aga lähen maad kuulama.

Teie Jüri Rumm.

Koju tulles täitis metsatalunik Jüri käsud täpsalt, kümme tublit poissi aga asusid tegema ettevalmistusi, et Jüri kirjas näidatud paigal kohata, sest viimase töö eest, mis parun Betrügeri juures sooritati, oli Jüri neile tasunud otse kuninglikult.

31.

Vorst vorsti vastu.

Hakkas koitma. Külm raksus puuokstes ja aiateivastes ning sundis üksikut teekäijat kiiremale sammule. Loojeneva kuu kollakas valguses helkis lumi kristalliselt ning kriuksus astuja saabaste all otse karjuvalt.

Kusagil eemal kägises kaevuvinn, siis hakkas kostma inimeste jutukõminat ning selle sekka — koerte haukeid.

Teekäija jõudis külla. See üksik rändur oli Jüri Rumm.

Ta astus külavahelt läbi ja keeras siis viimasesse tallu, mida külast eraldas väike metsatukk. Ta koputas tagakambri tahmunud aknaruudu pihta ja tuli siis ukse juure.

Uksele ilmus sasipäine, jämedas takuses särgis ja aluspükstes talunik. Rummu ära tundes, lasi ta selle sõnalausumata sisse.

Talle toodi ettekambrisse lauale toitu, ja kogu pere asus ümber laua, ehk küll peale tema keegi ei söönud.

Jüri jutustas pikait-laialt linna-uudiseid, rääkis ka omadest vägitegudest, pererahvas aga kuulas põnevalt, suurima huviga.

Seejärele Jüri heitis magama.

Lõuna paiku ta ärkas ja otsustas mõisa-asju lähemalt järelekuulata.

Mõisas oli kõik vanaviisi. Härra oli ikka veel poissmees, nagu varemaltki, ja kõvas naisevõtu-tuuris, mida aga tema vend sugugi ei soovinud.

Jüri plaanitses tad järgmisel õhtul külastada.

Varsti teostus ka kohtumine eelmises metsatalus mobiliseeritud jõuguga. Mehed andsid Rummule aru ja teatasid, et hõbeasjad kuuse otsast, on ära toodud ja Josseli kätte edasitoimetatud. Rahapudel kiviaiast aga olevat jäänud ülesleidmata.

* * *

Kord õhlul oli parun Kopikas end liialt külmetanud ja ei saanud sel öõl sõba silmale. Vahetevahel ta küll suikus määrtsessegi pooluimastusse, ja siis piinasid tad rasked nägemused nagu luupainaja. Poolunes nägi ta oma kadunud ema, kes väga oli armastanud teda ja niisamuti väga põlanad tema vanemat venda. Too vanem vend oli suur joomar, kes perekonnanimele tihti häbi tegi ning keda ema seetõttu pärandusest ilma oli jätnud. Uneviirastustes nägi ta ka oma endist teenert Jüri Rummu, kes vanasti ikka nii hoolikas, sõnakuulelik ja arukas olnud.

Ka mõrsja Ida kummitus talle unelmais.

Ta ärkas jälle, ise üleni märg, hingeldav ja palavikust värisev. Siis uinus uuesti — ja uuesti ilmus ta vaimusilma ette ka vend, kelle varanduseosa ta ärvinud . . .

Sõnaga — parunil oli ränk palavik.

Hommikuks võttis haigus nii halva pöörde, et parun linna tuli saata. Seal ta omas majas siis põdes tükk aega, kuna arstid tad iga päev vaatamas käisid.

Paarinädalalise voodisoleku järele ta viimaks paranes ning sõitis mõisasse tagasi. Tal oli tervenemise üle nii hea meel, et ta kohe suure peo korraldas, kuhu olid palutud ka kõik Tallinnas elavad aadlikud.

Pidu õnnestus ülihästi, sai palju söödud, palju joodud, palju käratsetud ja lõbutsetud.

See oli järgmisel hommikul pärast pidu . . . Teenijad olid veendunud, et väsinud härrased kaua magavad, seetõttu käidi kikivarvul.

Kell näitas juba keskpäeva, seega oli ka lõunatund lähenemas, kuid vanapoisist- paruni toas jäi kõik endiselt vaikseks.

„Vaja vaadata, mida's ta täna nii kaua peaks magama," pomises vana teenija, astudes rõdule, et läbi akna magadistuppa vaadata.

Ta piilus läbi kardinavahe sisse, kuid hüppas siis ehmunult tagasi ja hakkas erutatult hüüdma teenreid.

„Mis on?" küsisid need, rutates kohale ja vahtides vanakese kohkunud näkku.

„Armuline taevas! Veri . . . veri . . ."

Ka teenrid vaatasid kardinapilu vahelt sisse ja hakkasid omakord hirmunult kisendama.

„Oi, veri, veri, veri!“ . . .

„Siin kindlasti on toimitud mõrtsukatöö,“ sõnus üks külmaverelisem teener. „Murrame ukse maha ja läheme sisse!“

„Ei, ei, seda ei tohi, enne peab politseile teatama!“

Külmavereline elatunud teener saatis teate kolme kohta: kohtu-uurijale, politseile ja arstile, ise aga jäi magadistoa ukse kõrvale valvele.

Varsti jõudsidki kohale ka politseinikud ühes arsti ja kohtuametnikega.

„Uks on seestpoolt lukus ja riivis,“ konstateeris üks politseinikest. „Las sepp tuleb siia.“

Sepp ilmus jalamaid, kuid kohtu-uurija võttis temalt tööriistad, öeldes:

„Ma ise avan ukse ettevaatlikult.“

Uurija osutuski osavaks meheks, lukk avanes kohe.

Kõik astusid tuppa. Avanes erakorraline pilt.

Parun Kopikas oli voodisse tõstetud, ta riided olid päris närudeks rebitud ja, nagu näha, oldi teda hirmsal kombel pekstud.

Arst askeldas tükk aega keha juures, siis äkki teatas:

„Ta elab alles, süda veel tuksub, ehkki kaunis nõrgalt. Ta on meelemärkuseta. Ma püüan tad teadvusele äratada, küllap siis kuuleme, mis siin on juhtunud.“

Pikemate ponnistuste järele sai arsti vaev viimaks tasutud. Haige avas silmad, kuid ta pilk oli segane, ta ainult hoigas.

Varsti vajusid silmad jälle kinni.

Haavatud parun oli väga nõrk.

„Praegu, mu härrad, ei ole teil siin midagi võimalik ära teha, sest õnnetu on väga nõrk,“ ütles arst. „Kuid annan sõna, et ta ei sure, siis võite ülekuulamisele asuda, nüüd aga vajab vigastatu täielikku rahu.“

Ametivõimud nägid, et arstil on õigus ja lahkusid.

Arst pesi haige haavad puhtaks, sidus kinni ja tegi muud, mis vajalik. Pärast seda kannatadasaanu jäi rahulikult magama, mille järele arst lahkus.

Järgmisel hommikul ta ilmus oma patsiendi juure juba kaunis varakult.

Haige oli pooluinakus ja avas arsti sissetulles silmad.

„Kuidas te end tunnete?“ küsis doktor hoolitsevalt.
„Salv, millega mu sissemäärisite, põletab hirmsasti!“
„Peate kannatama. Veel tänagi kordan sedasama sissesalvimist, muidu võib tulla haavapalavik.“
„Kas politsei käis siin, või oli see ainult unenägu?“
„Jah, kuid te olite liig nõrk, et teid ülekuulata. Kas soovite, et politseivõimud nüüd tuleks?“
„Jah, palun.“
Ametvõimudele saadeti sõna.
Paari tunni pärast olid need jälle kohal.
„Jutustage,“ ütles kohtu-uurija.
Ning vigastatu jutustas:
„Saalist magadistuppa tulles olin ma parajas peotuuris ju seetõttu kaunis segane. Hakkasin end parajasti riidest vabastama, kui äkki tundsin, et mu ümbert kinni haarati, mulle topis suhu pisteti, mind voodisse paisati, ja peksma hakati. Kui kaua mind peksti, seda ma ei tea, sest minestasin ja ärkasin alles siis, kui ametivõimud esmakordselt siin käisid.“
„Kas tundsite kallaletungijaid?“
„Ei. Siiski . . .“
„Noh?“
„Ühte ma nägin . . .“
„Keda?“
„Seda, kes mulle topise suhu pistis.“
„Ja see?“
„See oli talupojana rõivastatud. Kuid kes nimelt, ei tea.“
„Kas kahtlustate kedagi?“
„Kas kahtlustan? . . .“
„Nojah.“
„Hm . . . Nüüd mulle meenub et paar päeva enne peoõhtut sain ma kirja . . .“
„Kirja?“
„Jah.“
„Kas too kiri on alles?“
„Otsige kirjutuslaua alt, paberikorvist.“
Kohtu-uurija saatis kordniku kirja otsima, ise aga jätkas ülekuulamist:
„See kiri oli siis iseäralik?“

„Jah."

„Kuid miks te selle siis ära viskasite?"

„Arvasin, et keegi teeb rumalat nalja."

„Ah nii?"

Kordnik tõi paberikorvi ühes kogu sisuga.

Uurija puistas paberid põrandale, parun osutas nõrga käega ühele kägarassemuljutud paberile.

Uurija silus selle sirgeks ja luges kõva häälega:

„Ma kavatsen siit kandist lähemal ajal lahkuda, kuid enne seda tahan teha teile visiidi ja teile tegelikult selgeks teha, missugune tunne on inimesel pärast niisugust nahatäit, missuguseid te inimestele omas tallis sageli anda käsete ja missuguse kunagi ka mina teie armust sain.

Jällenägemiseni —

Jüri Rumm."

„Vorst vorsti vastu," pomises vana teener naeratades, kuid pomises nii tasa, et keegi seda ei kuulnud. Siis ta ruttas toast välja, et ka teistele teenijatele kõmulist uudist teatada.

„Jüri Rumm?" imestas uurija.

„Kuradi Rumm!" kirus politseinik: „Sel lurjusel on palju patte soolas, ja nüüd, kus tasu tema tabamise eest on kahekordseks tõstetud, loodan tad varsti trellide taga näha."

Ametnikud lahkusid, jättes paruni kurbi mõtteid mõlgutama selle üle, kuidas peks mõisaorjadele peaks maitsema.

Parun põdes veel kaua, kuid päriselt ei tervenenud ta koleda peksu järeldusist kunagi.

* *
*

Suur-Tartu maanteel, üsna Ülemiste mäe lähedal, elas Tallinna kodanik Arnold Stachelbeerenstrauch oma naise, tütre ja pojaga.

Arnold ise oli laia ning kirglise iseloomuga, niisamasuguseks kujunes ka tema tütar.

Tütar käis kasvatusmaja koolis, lõpetas selle seitsmeteistkümne-aastase neiuna hiilgavalt, sooritas siis kodukooliõpetajanna-eksami ja asus elama vanemate juure.

Siin käis ta läbi paljude meestega, kes tema kirgesid jahutada aitasid, viimaks temast sai V. mõisa omaniku parun Betrügeri nooremate õdede-vendade koduõpetajanna.

Noor parun Betrüger, see meile juba tuntud naistekütt, hakkas päris tõsiselt armastama ka seda neidu, kes oma süütuse juba ammu kaotanud.

Neiu oli terane tähelepaneja, ta märkas noore paruni tundeid otsekohe.

Et parunit kindlamini köita, mängis ta häbeliku ja äärmiselt tagasihoidliku süütuse osa, õhutades sellega paruni kirge viimase kraadini.

Niisugusele strateegiale ei suutnud parun kaua vastu panna — ja ühel ilusal õhtul ta avaldas neiule lehtlas oma armastust. Õhates ja värisedes langes neiu ta embusse.

Pulmad olid vaiksed ja tagasihoidlikud, sest parun teadis väga hästi, et teised aadlikud niisugusele ebaühtlasele abielule põlastavalt suhtuvad.

Aasta pärast laulatust möödus, noorik sünnitas parunile kaksikud, veel kaks kuud hiljem aga jättis ta oma mehele niisuguse kirja:

„Mu endine abikaasa !

Nagu sa nüüd teada tohid, ei olnud ma sinuga abielludes enam süütu neiu, mu veri oli mürgitatud. Kuid ega sa isegi targem ole, sa oled alles 29-aastane, kuid ennast kõlvatu eluga juba nii tühjaks kurnanud, et enam midagi pakkuda ei suuda naisele, kes ihaldab kirge, tuld ja teravaid elamusi. Aasta otsa pidin ma leppima haledate riismetega, kauem ma enam leppida ei soovi ja lähen otsima mõnd teist, kes sinu aset täidab paremini.

Su endine naine

Alma."

Kuidas see kiri mehe südamesse lõikas, võib juba arvata.

Mitu päeva oli Betrüger nagu juhm, nagu meeletu.

Nukruse- ja leinahood vaheldusid märatseva vihahoogudega ning meeleheitega.

Betrüger oli oma naist tõsiselt armastanud.

Nüüd aga see armastatu jooksis teise kaenlasse ja pealegi veel lõi tema mehe-aule nii ränga haava !

Kuid omas suures valus ei saanud ta etteheiteid tegemata jätta ka iseenesele, sest kas ka ta ise polnud nii paljudele meestele — ehkki küll ainult talupoegadele —valmistanud niisamasuguseid valuhetki?

Ta jäi elu lõpuni kurvameelseks ega suutnud sellest kunagi enam paraneda.

Hiljem sai ta teada, et tema naine kellegi ohvitseriga ära põgenenud ja Peterburis selle armukesena elavat. Parun oli aga nii uhke, et ta lahutusprotsessigi ei algatanud, seda enam, et naine elas oma neiupõlve nime all.

Jah, jälle oli saatus mänginud vorsti vorsti vastu!

* * *

Jüri Rumm aga lahkus Eestist ja siirdus elama Peterburi, mis oli seda hõlpsam, et tal taskus krabises üle kuue tuhande rubla, mis oli tolle aja kohta karjamõisa hind.

Tänu rahale, oma osavusele ja mõisateenistuses saadud lihvile, tõusis Jüri pealinna „kuldse noorsoo" keskel varsti teatavale kohale ja, nagu nägime, oskas head tutvusesidemed sõlmida isegi Nachtigall-Werchowsky perekonnaga.

Neli aastat pealinna-elu ja alalist askeldust klubides ning paremates restoranidest oli tema „lihvi" veelgi märksa täiendanud. Selle ajaga oli ta ka venekeele päris rahuldavalt selgeks õppinud, ja et Peterburi tookordne seltskond armastas rääkida saksakeelt, siis Jüril, kelle saksakeelt juba kodumaal laita ei saanud, tuli keeleküsimuse mõttes üpris lahedalt toime.

Noore Misha Nachtigall-Werchowsky'ga oli ta kah tutvunud ühes peenes restoranis, ja et ta Mishale heaks rahamuretsejaks hakkas, siis noor elumees pidas teda oma parimaks sõbraks.

Eestimaale ta esialul veel sõita ei julgenud, ehkki tal olid korralikud dokumendid Hugo von Ochsenstirn'i nimele, ta käitumine elumehelikuks muutunud ja isegi nägu teisenenud, sest nüüd kandis ta prantsusmoelist lõuahabet,

Oma endistele jõugukaaslasile aga saatis ta järgmise kirja:

„Armsad endised seltsimehed!

Olen praegu kodumaalt ära, ja võib juhtuda, et ma sinna enam kunagi tagasi ei tulegi, seepärast

teatan teile, et mul koguni kahes kohas raha pudelitega on ära peidetud. Avaldan teile need salakohad, ja kui te raha kätte leiate, siis võite selle enesele pidada, mina ei vaja sellest kopikatki. Peidukohad on nimelt märgitud siin juures olevale kaardile.

Elage hästi ja ärge unustage oma vana sõpra, kellega nii mitmedki vigurid koos toime pandud. Ja pigistage mõisnikkude saba, kus aga vähegi võimalik!

Jüri Rumm.

32.

Lõks.

Teisel hommikul kell 9 oli greeklane Hugo juures ja äratas ta ise üles.

„Ah sina oled, sõbrake?" haigutas Hugo. „Kuidas ma ometi nii kauaks magama jäin... Kell on vist juba kaksteist!"

„Või kaksteist!" torises greeklane. „Üheksa ikka alles!"

„Nonoh, kas kõigest? On's sul mõni õnnetus juhtunud, et nii vara platsis oled?"

„Minul pole häda midagi, küll aga sinul enesel."

„Kuidas?" imestas Hugo.

„Vaata, sa võid kergesti oma raha kaotada."

„Mina?"

„Jah. Eile sai Misha vekslitähtaeg täis."

„Ja siis?"

„Ma arvasin kohe, et ega Mishal maksmiseks raha pole, sellepärast ma . . ."

„Edasi!"

„Ma kirjutasin tema isale . . . "

„Ja isa?"

„Saatis mulle vastuse."

„Siis on asi ju joones!"

„Ei ole."

„Miks?"

„Eks loe vana miljonäri vastust."

Ja greeklane ulatas Hugole kirja.

Hugo võttis selle vastu ja luges:

„Lugupeetud härra!

Sain kätte teie kirja, milles kurdate mu poja tasumata veksli üle. Ka mu poeg ise tunnistas mulle kõik üles. Ta olevat tõepoolest teile võlgu kuuskümmend tuhat rubla ja ta palus, et mina selle võla tasuksin. Pealegi olevat tal iga päeva eest, mis möödub üle veksli tähtaja, tasuda tuhat rubla. Nagu ma näen, olete teie otse koorimismeister, ja te võite olla õnnelik selles vagas lootuses, et too vekslivõlg niisugusel kombel ükskord kuni miljonini kasvab, sest mina, tänu taevale, olen veel hea tervise juures ja mõtlen veel hulk aastaid elada, nagu teie aga ise teate, ei ole mu pojal kopikatki isiklikku varandust, ja ta võib loota ainult pärandusele pärast minu surma. Kuid seegi lootus on savijalgadel, sest ma ei kavatse Mihklist-pojale midagi pärandada. Siiski, tal on väike maja, selle müügist saaks ehk tuhandet kümme, kuid ega teie ole tema ainuke võlausaldaja, nii, et kui isegi tolle maja müügile lasete, ei saa ükski võlausaldajaist nimetamisväärilist summat.

Oma uue laenuga tegite teie temale selle heateo, et ta minult nüüd viiel aastal punast krossigi taskuraha ei saa, võibolla, toob see talle aru pähe.

Teie alandlik teener

Anatoli Verchovsky."

Kirja lugemist lõpetades puhkes Hugo täiest kõrist naerma ja naeris kaua.

„Mis sa naerad?" küsis greeklane. „Kas sul rahast kahju polegi? Minule maksad sa vahetalituse eest kümme tuhat, seda summat ma sulle ei kingi, peale selle aga kaotad kolmkümmend tuhat omaenese sularaha."

Hugo turtsus ikka veel naerda.

„Idioot!" kirus greeklane. „Kas oma rumaluse üle naerad? Oletame, et see kõik oligi tema enese raha, mille sa temalt joomalauas vähehaaval taskust oled võtnud, kuid kaotus on see siiski. Ning too neetud vanamees pilkab veel pealegi!"

„Ära riidle, muidu naeran sind kah."

„Hull, hull mees!"

„See kaotus polegi kaotus!"
„Kuidas nii?" imestas greeklane.
„Sest et mä selle kaotuse kuhjaga tasa teen."
„Mil kombel?"
„Väga lihtsalt. Misha on arg."
„Ega see veel tad rikkamaks tee."
„Ta on nii arg, et sinu juure vekslipikendust paluma tuleb."
„Kuradilt võib ta midagi paluda!"
„Ja sina pikendad talle veksli."
„Mina?"
„Sina jah."
„Ega ma ogar pole."
„Ei ole jah, ning sellepärast pikendadki."
„Seleta lähemalt," ütles greeklane.
„Noh, vaata, sa täidad veksliplanketi sajakahekümne tuhande peale ja nõuad siis, et ta vanamehelt sellele allkirja võtaks."
„Ahaa, nüüd ma hakkan taipama!"
„Vanamehe asemel kirjutab alla muidugi tema ise, omaenese käega. Ja kui tolle veksli tähtaeg tuleb — siis ta kas või varastab vanamehe tagant raha, aga võltsitud allkirjaga vekslit ta protesti ei lase."
„Tõsi küll, ega ta Siberisse soovi rännata."
„Muidugi, saad ka sina siis vaevatasuks 20.000 rubla."
„Mis see kakskümmend tuhat sul maksta on, kord sa ise oma 30.000 asemel nii koleda summa tasku pistad."
„Kas oled nõus?"
„Miks mitte. Pealegi on mu vaev seejuures väike, ja..."
„Mis — ja?"
„Ja ma olen ikka korrektselt tegutsenud . . ."
„Või korrektselt! Kuule, su jutt korrektsusest ajab hobuse naerma. Ei, vennas, su korrektsusest hoolimata tahan ma, et selle tehingu kohta meie oma vahel kirjaliku kokkuleppe teeme."
„Kui soovid . . ." nõustus greeklane.
„Nüüd aga pead mind veel ühes asias aitama."
„Ja see oleks?"
„Ma armastan Misha õde hullupööra, kuidas saaksin temaga tuttavaks?"

„Võibolla tahad teda koguni kosida?"
„Ei, säärast õnne ma ei looda."
„Rumalus on temaga tutvuminegi. Ta raibe, pole midagi väärt. Aga kui soovid, siis . . . "
„Muidugi soovin."
„Noh, siis kannan ma hoolt, et sa vanamehe enesega tuttavaks saaks, pärast seda on sul juba lihtne tütrele end esitada."
„Tubli."
„Võtan selle asja veel täna käsile, kuid sa pead samuti täna väljategema lõunasöögi Kuba juures ja õhtuleine — Donnouni juures" tingis greeklane.
„Nõus. Aga kas ma ikka tõesti tolle piigaga peaks tuttavaks saama?"
„See on klaar nagu päev."
Tuli teener ja teatat Misha tulekust.
„Noh, näed, asi hakkabki juba hargnema," ütles Hugo rõõmsalt. „Kui ta sinuga veksli üle peaks juttu tegema, siis vii ta oma poole koju. Niisugustes asjus on tunnistajad ülearused. Kas mõistad?"
„Mõistan."
Noor Nachtigall-Werchovskuy (siit peale hakkame tema perekonda hüüdma lihtsalt Werchovsky'teks, sest Nachtigalli nime ei teadnud keegi peale vanamehe enese) astus tuppa. Ta oli kahvatu ja rõhutud.
„Tere, härra, Apollon," ütles ta greeklasele. „Teid ma just vajangi tungivalt."
„Mis sa sellest greeka meriröövlist tahad?" naljatas Hugo.
„Hugo, ära naljata, mul on hra Apolloniga äriasjad."
„Heaküll siis. Eks rääkige omad jutud maha, mina teid ei sega, sest mul on aeg oma ärisse sõita."
„Ah sinu asutus on juba avatud?" küsis Misha Verchovsky.
„Avatud jah."
„Tead, kulla sõber," algas Misha arglikult, „ma ei saa oma vekslit praegu väljalunastada ja tahtsin sind paluda, et sa oma sõbra hra Apolloni ees minu kasuks paar sõna räägiks, kallis Hugo . . . "

„Nonoh! Apollon, kas kuulsid? Ole hea ja ära saada sõpra Mishat võllasse!"

„Aga see pole ju minu raha, ma ei suuda midagi teha!" hädaldas greeklane silmakirjaliselt.

„Kallis härra, püüdke ometi kuidagi abiks olla!" palus Misha pisarsilmi.

„Sõidame minu poole," ütles greeklane, „niisugustest asjadest olen ma ikka harjunud omas kabinetis rääkima."

„Hugo, kas sina ka tuled?"

„Ei, ma juba ütlesin, et pean oma ärisse sõitma."

Greeklane ja Misha lahkusid seltsis.

* *
*

„Kui keegi mind küsima peaks," ütles greeklane koju jõudes teenijale, „siis ütle, et ma kedagi vastu ei võta."

Ja ta juhatas Misha kabinetti, palus võtta istet ning pakkus sigareid.

Siis, aromaatilist suitsu pahvides, küsis:

„Kas te ikka tõesti praegu oma vekslit väljaosta ei suuda, hra Verchovsky?"

„Kõige parema tahtmise juures — mitte! Küsisin isalt raha, kuid ta ei annud. Aga kolme kuu pärast loodan asja korda seadida."

„Kuid mis võin mina siin parata, kord raha minu oma ei ole? Juba too juudimoor käis kaks korda minu pool ja küsis, kuidas lugu on."

„Jumala pärast, katsuge ometi kuidagi!"

„On olemas ainult üks peasetee, kuid ma ei tea, kas see teile meeldib."

„Ja nimelt?"

„Kirjutage uus kolmekuine veksel sajakahekümne tuhande rubla peale."

Esialgu, seda summat kuuldes, noor Verchovsky küll kohkus, sest kolmekümne tuhandelise laenu pealt kuue kuu jooksul maksta üheksakümmend tuhat protsente — see oli isegi tema meelest liig. Kuid parata polnud midagi, ja ta andis alla.

„Kuid see pole veel kõik," jätkas greeklane: „veksel peab tingimata kandma teie isa allkirja."

„Oo, see on täitsa võimata! Mu isa ei anna üldse

veksleid välja, ilmaski ei nõustu ta ka sellele vekslile alla kirjutama!"

„Teie isa tõeline allkiri polegi tähtis, mõistate? Allkirja on juudimoori rahustamiseks vaja, ega too moor allkirja võrdlema lähe . . ."

„Kui lugu nii, siis ma ehk katsuksin . . . hm . . . Usun, et olete aumees ja mind sunnitööle ei mängi."

„Olge täitsa julge," sõnus greeklane, „ilmaski ei peta ma teie usaldust."

„Homme toon teile veksli," ütles noormees, tugitoolist tõustes.

„Nüüd on mul teile aga omaltpoolt väike palve," lausus greeklane.

„Palun, õelge aga, ma püüan täita, mis võimalik."

„Teil on isa korteris omaette ruumid?"

„Just nii, elan ühes õega maja teisel poolel."

„Kas ma tohiksin teid mõnikord külastada?"

„Näeksin teid meelsasti oma pool."

„Ja kas ma tohin loota seda au, et teie mind oma õele esitaksite?"

„A v e c p l a i s i r!" vastas noormees prantsuskeeles, mida ta tegi ikka siis, kui inimestest võimalikult ruttu igatses vabaneda.

Võrdlemisi heas tujus tuli ta greeklase poolt välja.

„See oleks ju väga tore, kui too greeka pärdik mu õesse armuks, siis võiks ka minu vekslitega veel hästi minna. Vaja Elisabethi hoiatada ja paluda, et ta minu pärast selle narri vastu lahke oleks."

33.

Murtud mees.

Greeklane otse juubeldas. Kõik läks tema tahtmist mööda. Ta käes oli noore Verchovsky käega võltsitud veksel. Ja noor Verchovsky oli tad esitlenud kenale Elisabethile, see viimane aga kohtles tad armastusvääriliselt, isegi koketeeris temaga.

Anna Quälgeisi kasvatus polnud neiu iseloomu mõjutamata jätnud, sest neiu oli tema kihvtisest tujukusest omale eeskuju võtnud. Tüdruk kasvas väga isemeelseks

olendiks: kord ta oli kassikesena hea ja mahe, sealsamas aga muutus lausa märatsevaks nõiaks. Teenijaid kohtles ta nii toorelt, et ükski toatüdruk, heast tasust hoolimata, ei tahtnud tad üle kuu aja teenida. Vihatujus ta oli lihtsalt hirmus. Kõik, mis kätte juhtus, lendas pahandajale vastu pead, pahandada teda oli aga kergem kui kerge.

Greeklane oli tema iseloomust kohe aru saanud ja püüdis alati hoiduda, et tad mitte pahandada, seetõttu siis neiu ka omakord hindas greeklase seltskonda.

Anna Quälgeistil oli hea meel, et greeklane tüdruku ümber lipitseb, samuti rõõmustas ka Misha, kes lootis, et greeklane talle veelgi raha muretseb.

Kui vana Verchovsky kuulis, milline soe vahekord tema tütrel on kahtlase greeklasega, keelas ta greeklasel majja tuleku ära. Kuid see oli nagu õli tulesse: nüüd hakkas jonnakas neiu juba ise greeklasega salaja kohtamisi otsima.

Viimaks asi edenes nii kaugele, et tüdruk greeklase pool kodus hakkas käima.

Nii kestis lugu hiliskevadeni — ja siis tuli äikeselöök: vana Verchovsky äkki märkas, et tema tütar on emaks saamas . . .

Verchovsky vihal polnud piire, ja esimene inimene, kes selle all kannatada sai, oli Anna Quälgeist.

Anna kihutati majast välja: Verchovski süüdistas tad nõrgas järelvalves ja armastajate kaasaaitamises.

Mis puutub Mishasse, siis see oskas end tasa ja targu eemal hoida.

Tütresse Verchovsky ei julgend puutuda, sest ta teadis, et äge ja vihane tüdruk nii teda kui ka ennast ära võiks tappa.

„Sa tegid häbi mu hallidele juustele" — see oli kõik, mis ta tüdrukule ütelda sõandas.

„Kes käskis sul nii kangekaelne olla!" haukus tüdruk vastu: „Anna aga luba — ja juba homme võin ma greeklase seaduslik naine olla!"

„Seda lollust ei luba ma sul ealeski teha. Sinu armsam on kaardisuli ja võllaroog — ning ma näeks sind pigemini surnuna kui tema naisena."

„See on sinu maitse. Ning ega ma toda laulatust nii

väga ei ihaldagi. Ütlesin peamiselt selleks, et kiriklikul teel häbi kinni katta," seletas jultunud neiu.

„Häbi saab teisiti kaetud. Mul on sulle peigmees juba valmiks vaadatud, see teeb su õnnelikuks ja tema kaudu satud aristokraatlikku perekonda, sest aristokraatlannal sobib abielluda ainult aristokraadiga."

„Kas mõtled toda adjutanti ?"

„Jah."

„Temaga olen nõus abielluma küll. Aga kas tead, isa, et ma oma häbiga sinu au päästsin ?"

„Kuidas — päästsid minu au ? !"

„Greeklase käes oli Misha veksel."

„Olgu."

„Saja kahekümne tuhandeline."

„Olgu."

„Selle tähtaeg möödus."

„Möödugu. Mishal pole varandust, tema käest ei saada midagi," lõi vanamees tüdinenult käega.

„Veksli all oli sinu nimi."

„M-i-i-nu ? . . "

„Jah. Võltsitud !"

„Võlt-si-tud ? !"

„Misha käega."

Vanamees kahvatas.

„Ja sina said greeklaselt selle veksli kätte ?"

„Tahtsin saada, kuid greeklane on targem kui arvasin."

„Noh ?" küsis Verchovsky, hinge kinni pidades.

„Ta oli nõus ainult ühel tingimusel."

„Missugusel ?"

„Veksel sai ümber kirjutatud 240.000 suuruseks ja pikendatud kolme kuu peale."

„See mind rahustab, sest kord võltsitud veksel hävitati, siis uus ei maksa enam krossigi."

„Eksid."

„Kuidas ? Kas ta ka uuele vekslile . . ?"

„Jah, kirjutas alla sinu nime. Ning ka mina . . . "

„Jumal küll, ja mis sina — — ?"

„Ka mina olin sunnitud alla kirjutama."

„Milline rumalus !"

„Mitte rumalus vaid tarvidus. Ja küllap meie pulmapäeval greeklane need vekslid hävitab."

„Nagu näen, on too neetud võllaroog kuratlikult kaval. Surm ja põrgu! Homme saab ta veksli järele raha, sind ma aga temale ei luba."

„Ta, vaeseke, saab küll kurvastama, kuid suur teenistus trööstib tad kohe."

„Kuule, Elise, jäta kord juba hapimine ja kuula mind."

„Kuulan ikka hoolega."

„Ma teatan kohe kõigile tutvaile, et sa raskest haige oled ning omast toast lahkuda ei tohi. Arusaadavalt, kestab su haigus seni, kuni sa omast koormast lahti oled. Eks?"

„Olgu pealegi."

Järgmisel päeval tuli üllatatud greeklase korterisse notar, ladus 240.000 rubla lauale ning nõudis vekslid tagasi.

Sellega oli asi joones.

Kahe kuu pärast sündis Elisabethil laps, kes anti amme hoolde.

34.

Nemad isekeskes.

Hugo oli omad äriasjad lõpetanud ja ruttas koju.

Juba eeskojas teatas talle teenija, et teda toas ootavat keegi daam.

Hugo astus võõrastetuppa ja leidis sealt eest Anna Quälgeisti.

„Oo!" hüüdis Hugo, rõõmsalt Anna käsi suudeldes: „Missugune õnnelik juhus tõi su siia?"

„See pole õnnelik juhus," hingeldas Anna.

„Kuidas nii?"

„See on suur õnnetus. Verchovsky . . ."

„Noh?"

„Ajas mu . . . majast välja!"

Hugo suu jäi imestusest ammuli.

„Sa naljatad! . . ." kogeles ta.

„Ei naljata. Kuid kõiges oled süüdi sina."

„Mina?"

„Jah, miks sokutasid tolle jõleda greeklase meie majja!“

„Noh, mis sellest siis?“

„Ta tegi Elisabethi emaks ja . . .“

„Elisabethi . . .!“

„Jah, ja Verchovsky kihutas ka minu tulema.“

„Miks?“

„Kahtlustas, et mina olevat Eliset kohtumistel avitanud . . .“

„Vaat kus lops, ja mina ei teadnudki!“

„Mida?“

„Et varsti pulmas tantsida saame.“

„Kelle pulmas?“ imestas Anna.

„Eks ikka greeklase ja sinu kasvandiku pulmas.“

Anna püüdis naeratada, kuid naeratus ei õnnestunud Ohates vajus ta toolile ja ütles:

„Selles sa eksid. Verchovsky lööb ennem tütre surnuks, kui et ta tema greeklasele annab.“

„Aga tütre häbi?“

„Miljonäril on lihtne tütre häbi kinni katta.“

„Aga vekslid?“

„Vanamees tasub need, ehkki on ihne.“

„Kui nii, siis on kõik hea. Aga kuhu sa mõtled elama asuda?“

„Võtsin võõrastemajas toa ja tulin siia nõu pidama.“

„Kas Verchovsky sinult raha ära võttis?“

„Seda ta ei saa, mul on jooksev arve pangas.“

„Väga tore. Võid elada nagu kapitalist kunagi.“

„Armas Hugo, kas me koos elada ei võiks?“

„Ei, armsam, see ei sobi. Olen nüüd teatava määrani seltskonnategelane, ja siis kurjad keeled hakkaks mind laimama, mis mulle kahju tooks, sest öeldaks, et ma sinu kulul elan.“

„Aga kui me ametlikult abielluks?“

„Kuni pulmadeni peame ikkagi lahus elama,“ ütles Hugo kindlalt.

„Ja millal abiellume?“ küsis Anna õhinal.

„Õige varsti, tuvike. Nüüd võtame sulle korteri ja säeme ta uhkesti sisse, see jääb meie tulevaseks perekon-

napesakeseks. Ja sinu poole miljoni protsendid ühes minu sissetulekuga võimaldavad meile ilusa äraelamise, kallis."

„Aga Hugo, sa unutad: mul ju pole enam poolt miljonit: sa ise võtsid minult oma äri korraldamiseks sadaviiskümmend tuhat."

„Mäletan küll. Selle summa võin sulle nüüd igal ajal tagasi maksta."

„Milleks, armsam? Minuga abielludes saad sa kogu mu varanduse peremeheks, Hugo."

Hugo suudles tuliselt oma värskeltkihlatud pruuti.

Varsti Anna lahkus õnnelikuna.

Kuid ta õnnelik naeratus oleks jalamaid haihtunud, kui ta oleks võinud pilku heita Hugo südamesse. Sest Hugo ei mõtelnudki temaga abielluda, Hugol olid omad salakavalad plaanid . . .

35.

Maski all.

Furstatski tänavasse üüris Hugo Annale toreda korteri, mis vastavalt sisustati.

Ja Anna kolis hotellist sinna kohe üle.

Hngo külastas tad seal igapäev, ja oskas asja niikaugele viia, et vananev naine temata elada ei suutnud.

Peigmehe soovil elas ta täitsa kinniselt, tema ainukeseks meelelahutuseks olid kaaruid. Et aga kahekesi korralikult mängida ei saa, tõi Hugo vahetevahel enesega kaasa greeklase.

Nõnda kolmekesi koos mängiti harilikult „Poola Panka." Kord pani greeklane tuhat rubla kaardi peale. Tal ei vedanud, ta kaotas viis tuhat rubla. Anna võttis kaardid — ja õnn näis talle naeratavat, sest ta võitis greeklaselt nelikümmend tuhat rubla.

Kuid hiljem ikkagi kaotas oma võidu viimse kopikani.

„Ei, Annake, sul pole täna õnne, las ma ise proovin," ütles Hugo.

Ja ta istus lauda.

„Täna teil kummalgi nähtavasti ei vea, ei maksa proovidagi," vaidles greeklane vastu.

„Ei, Apollon, ära streigi. Ma hakkan üksinda sinu vastu mängima, siis ehk tuleb pööre."

„Ma ei tahaks, et sa seda teed, kuid keelata ma kah ei saa. Ainult niipalju ütlen, ma mängin kõigest üheainsa tunni, kaotagu või võitku kumb tahes ja kui palju tahes."

„Läheb lahti!" hüüdis Hugo.

Mäng algas.

Õnnetus oli aga Hugol kogu aja kannul, ta kaotas kakssada tuhat, veel enne oli Anna juba nelikümmend tuhat kaotanud.

Tund möödus, greeklane pani kaardid lauale ja tõusis püsti.

„Härrased," ütles ta. „Lubage mu võiduraha siia, sest kaardikaotus on aumehekaotus."

Surnukahvatuna läks Anna teise tuppa ja tõi sealt neljakümnetuhandelise tseki, mille andis greeklasele.

Hugo oli väga erutatud, kui greeklane sõnus:

„Noh, Hugo, kas maksad ka sina oma kakssada tuhat kohe ära?"

„Maksan homme kell viis."

„Anna aga sihukesel korral tõendus, et mulle 200.000 võlgned."

„Kas sa mind siis ei usalda?"

„Usaldan küll, kuid see on juba mu põhimõte, nõnda toimin igaühega," seletas greeklane.

„Annake, luba mulle tükk paberit. Kord Apollon niisugune uskumatu Toomas on, siis kirjutan talle võlakohustuse, kuid enam ei soovi temaga midagi tegemist teha."

Ärrituse tõttu vaevu jalgel seistes, läks Anna paberit tooma.

„Kuule, sinust on see päris toores," ütles Hugo nii kõva häälega, et Anna iga sõna pidi kuulma: „Sa pidanuks vähemasti daami närvidele halastama!"

„Ega mina mängima kippunud, ise sa tahtsid!" vastas greeklane sama valju häälega.

Saanud paberi, kirjutas Hugo sellele, oma kirjutist Anna eest varjates, järgmised read:

> „Ootan sind homme kell üksteist. Tule tingimata minu poole, teeme väiksed tropid ja muud."

Greeklane luges paberi hoolikalt üle ja suskas taskusse.

„Noh, kas nüüd oled rahul?" küsis Hugo mängitud pahameelega.

„Jah, nüüd olen rahul, sest taskus on mul võlatõestus," ütles greeklane, soovis head ööd ja asus minekule.

„See, kes teiselt võlakohustuse välja pressib, ei saa soovida h e a d ööd!" salvas Hugo.

„Oo, äri on äri, ja raha nõuab korda," lausus greeklane ning lahkus.

Kui greeklane ära oli läinud, haaras Hugo pea käte vahele ja hakkas meeleheitlikult toas edasi-tagasi tormama.

„Jumala pärast, Hugo, mis sul on?!" hüüdis Anna kohkunult.

Hugo ei vastanud sõnagi, ainult hoigas ja joosiskles edasi.

„Ära heida meelt, ehk suudame seda asja kuidagi parandada!" palus Anna.

„Ah, Annake, kõik on kadunud, ei siin aita enam ükski trööst!" kurtis Hugo peaaegu nuttes: „Ma ei suuda maksta nii suurt summat, seda häbi aga, et aumehe-võlg jääb tasumata, ei suuda ma väljakannatada! . . . Ma kihutan omale kuuli pähe! . . "

„Armsam, hra räägi nii hirmsaid sõnu! Peab leidma muu väljapääsu . ."

„Missuguse?"

„Mul on vees kolmsada tuhat, rubla jäta oma klubi või äri kus seda ja teist ning sõidame kohe ära välismaale."

„Oo, ennem pistan omale homme revolvritoru suhu, kui et põgenen. Olen aumees!"

Saabus pikk vaikus. Anna rinnus mässasid kahesugused tundmused: tal oli rahast kahju, kuid ka Hugo surm hirmutas tad hulluseni.

„Õnnetus on mind jälgimas," ägas Hugo. „Asutasin oma äri-klubi, mis aastas üle saja tuhande puhast toob, nüüd jäta aga kõik maha ja saa veel enesetapjaks! . . Jumalaga, Anna, meie ei näe teineteist enam! . . ."

Armastus võitis. Nuuksudes langes Anna Hugo kaela ja hüüdis:

„Kallis! Ma annan sulle selle kakssada tuhat! Küll me läbi tuleme: sulle jääb ju tulukas klubi, ja ka minul on ikkagi veel sadatuhat."

„Ah, kui hea sa oled, Anna! Kuid ma ei või su suuremeelset ettepanekut vastu võtta. Mu au . . ."

Nüüd Anna hakkas Hugot paluma, kuni mees viimaks tunniajalise kauplemise järele nõustus raha vastu võtma.

* * *

Järgmisel hommikul kell üksteist oli greeklane Hugo korteris.

„Noh, sõber, kuidas näkkas?" küsis ta.

„Aga täpselt nii, kuidas plaanitsesin. Täna toon riigipangast kakssada tuhat välja, tsekk on mul juba käes."

„Hugo, sa oled suurvaim. Napoleon on sinu kõrval poisike, mu armas."

„Ära kiida liialt. Nüüd aga pean raha järele minema."

„Aga kuule, Hugo, kas see veidi veider pole, et sina saad kakssada tuhat, ja mina kõigest neljakümnega leppima pean?"

„Sina greeka ahv! Oled minu kaudu küllalt teeninud."

„Nii küll, aga ma viitsin tolle vanamoori juures ju nii mitu õhtut, selle ajaga oleksin klubis ehk palju rohkem võinud võita . . ."

„Jää aga rahule — ja asi tahe."

„Eks peab siis leppima . . ." nukrustas greeklane.

„Nüüd ma siis lähen raha järele, kahju ainult, et vanamoorile veel sadatuhat jäi!"

„Ei ole midagi parata. Kui oleksid hakanud kõike püüdma, siis temas ehk oleks tõusnud kahtlus."

„Hugo ruttas panka, greeklane aga läks Anna Quälgeisti juure, kes ööläbi silma polnud kinni saanud, kahjatsedes oma raha.

Anna imestas väga, greeklast oma pool nähes, ja võttis tad päris külmalt vastu.

„Ma näen, proua Quälgeist, et te minu peale pahane olete," algas greeklane maheda libedusega, „kuid mis võin mina parata, et võitsin? Ning Hugoga ma kah tülis olla ei taha. Nüüd eriti, kus ma teie kurvastust näen, kipub mu süda otse lõhkema."

„Mis see minusse puutub?" küsis Anna tigedalt.

„Teie veel küsite! Kas te siis tõesti pole märganud, et ma oma südame teile olen kaotanud? Juba teie nägemine teeb mind õnnelikuks!"

Anna, kes armuavaldustega juba harjunud, oli seda greeklaselt ammu oodanud, nüüd tahtis ta teise kirge ärakasutada, et püüda kaotust tagasi saada. Ta tegi kohe lahke, häbeliku näo.

„Ma ei usu teid," ütles ta koketliku naeratusega, „sest kui te mind tõeliselt armastaks, siis te minu ees poleks Hugoga nii karmilt talitanud . . . Mõtelge, ta pidi teile võlakohustuse kirjutama, see oli talle ju nii haavav!"

„Olen süüdlane, kuid tegin seda armukadedusest teie pastu: teie armastate teda nii väga, et mul mingit lootust vole . . ."

„Kust teie teate, et teil lootust pole? Võibolla, leidub minu südames ka teie jaoks väike nurgake . . ."

„Mu kuninganna!" hüüdis greeklane ja langes Anna ette põlvili: „Ega te ometi minu üle ei naera?"

„Teise inimese õilsate tunnete üle ei naerda. Kuid tõuske üles ja istuge minu kõrvale."

„Palun, kallis Anna, lepitage mind Hugoga. Nüüd ma tahan temaga uuesti mängida, kuid nii, et tema võidaks."

„Te naljatate?"

„Kas julgeksin ma naljatada oma jumalannaga? Täitke mu palvet, mu ingel! Sõidame Kuba restoraani õhtusöögile — ja homme Hugo võidab mis kole!"

„Hea, ma usun teie õrnu tundeid ja tulen teiega õhtusöögile, kuid te peate oma lubaduse täitma."

„Ma pole veel ilmaski oma sõna murdnud."

„Kas te praegu minu juures einetada ei sooviks?

„Oi, oleksin nii õnnelik! . ."

Vananev daam, kes ikka pimesi uskus oma võluvust, koketeeris nii, et jälk oli vaadata.

36.

Näitelavale ilmub uus tegelane.

Oli möödunud juba terve aasta Misha Verchovsky ja Hugo sõbrustamispäevist, ja nüüd, viimasest veksliäpardusest saadik, polnud nad kokku puutunud, sest Misha leidis, et kõige parem on isa rahulolekut ärateenida sel moel, et jätta maha kõik „vanad vigurid."

Aasta oli möödunud ka sellest, mil vana Verschovsky oma ahelakaaslase praeguses tähtsas ärimehes ära tundis. Kuid kuna too kaas-sunnitööline enesest senini elumärki polnud andnud, siis vana miljonär aja kestes rahunes. Ta ju ei võinud aimatagi, et Vassili Artes tema vastu pikaldaselt, kuid järjekindlalt oma võrku kujub ... Ka Annaga lahkuminek polnud teda eriliselt mõjustanud, ja nimelt ühel väga elulisel põhjusel: ta oli omale leidnud hoopis värske ning siduva sümpaatia. See algas nii:

Kord Nevski prospektil jalutades nägi ta kedagi väikesekasvulist ja imekena brünett neidu, kes niiöelda oli tema „tüüp" ja kes ta vananeva südame otsekohe vallutas. Tüdruk oli ka tõepoolest üpris kena, pealegi oskas ta end isegi tänaval naiselikult veelgi huvitavamaks teha. Vana Verchovsky jälgis neidu kuni selle koduni, kuid edu tal ei olnud. Siis Verchovsky hakkas pirtsaka neiu kohta koguma andmeid ning ta ümber niite koondama.

Rahamehel on võimalik paljugi. Ja nii ka siin. Varsti Verchovsky teadis, et teda huvitav neiu on lese kindraliproua Maria Golubovi tütar Nadja ning et Nadjal on veel terve rida nooremaid ja vanemaid õdesid, kes kõik pikisilmi meheleminekut ootavad, sest nende lesk ema, kelle moraalsed põhimõtted alla igat arvustust, pakub neid rikastele kosilastele peaaegu loterii-meetodil. Seetõttu pole ka midagi imestada, et kui miljonär Verchovsky, keda tundis terve Peterburg, saatis kirja kindralilesele ning selles kirjas pakkus peenete sõnade katte all varjatud raha — siis see kiri auväärse kindralilese poolt täit tähelepanu leidis ...

Ei kulunud paari nädalatki, kui vana Verchovsky kindraliproualt saavutas kutse — külastada teda.

Kindraliproua korteris sai vana miljonär kohe selge

pildi olukordadest. Korter oli sisustatud päris kena vana mööbliga, kuid iga mööblitüki küljes rippus kohtupriistavi pitsat.

Kindrali lesk Maria Golubova ise kogu oma välimusega avaldas äärmiselt ebasümpaatse mulje, sest tema jõhkrast näost võis otsekohe väljalugeda kõige alatumaid kirgi.

Ta tutvustas Verchovsky'le kõiki oma viitt ütart. Tüdrukud olid kõik ilusad, kuid suurimal määral meeldis vanale miljonärile ikkagi Nadja.

Sellest peale hakkas Verchovsky olema igapäevane külaline kindraliproua perekonnas. Viisakal ettekäändel maksis ta kinni vanaeide kõige pakilisemad võlad, nii, et kohtupriistavi pitsatid mööblilt kadusid. Eluhimuline vanaeit, kes kadunud mehelt ärvitud kaunis suure varanduse nii ruttu ja põhjalikult läbi praalinud, lasi seda kõike meelsasti sündida. Et aga veenduda, kui kaugele elatanud miljonär rahajagamisega üldse minna võiks, otsustas ta lähemalt pinda sondeerida ning selleks ühel päeval alustas niisugust juttu:

„Mul pole mingit õigust teilt nii palju heategusid vastu võtta, härra Verchovsky, ma ei tea, kuidas seda kõike kord tasuda suudan."

„Sellest ei maksa rääkidagi," lõi Verchovsky käega: „Olen rikas ja mulle meeldib teeneterikka kindrali leske hädaajal aidata."

„Kas see oleks minust liid nahaalne, kui ma teilt avalikult küsiksin, mis põhjusel te mu perekonda nii laiaulatuslikult toetate?" küsis proua, Verchovskit teraselt silmitsedes: „Meie ajal ei tehta ju midagi tasuta või põhjuseta."

„Teil on õigus, proua" vastas armunud vanamees, „midagi ei tehta põhjuseta. Ka minul ei puudu põhjus... Teie tütar Nadja on mu südame kütkestanud."

„Te olete ju lesk?" küsis proua."

„Seda küll."

„Tähendab, te vist palute mu tütre kätt?"

„Jah, proua, ehkki olen juba vana, preili Nadja aga alles peaaegu laps. Kuid väga võimalik, et mu aineline abi temas tänutunde äratab, see tänutunne aga hiljem

soojemaks tundeks muutub. Seda kõike näeme ajajooksul, mistõttu ma praegu veel vormilikku ettepanekut ei tee, sest tahan, et teie tütar minuga abielluks ainult puhtast armastusest. Ma loodan tema südant võita — ja siis juba esinen ametliku kosilasena."

„Teil on õigus, härra Verchovsky. Külastage aga meid sagedamini — ja ma usun, et Nadja teie vastu külmaks ei jää, seda enam, et te kaugeltki pole nii vana, nagu räägite."

Pärast Verchovsky lahkumist kutsus kindrali lesk tütre Nadja oma buduaari.

„Kallis Nadja," ütles ta neiule, „sinust oleneb nüüd meie perekonna õnn."

„Kuidas nii, ema?"

„Vanake Verchovsky armastab sind hullupööra."

„Kas ta mind omale naiseks tahab, ema?"

„Jah, kuid enne ta tahab veenduda, kas sina võid teda armastama hakata. Niipea kui ta märkab sinu sooje tundeid, kosib ta sind kohe."

„Aga see on ju võimata: ta on vana inimvare."

„Rumal oled, kallis laps. Verchovsky on küll vana, kuid seejuures miljonär, kes su elu muudab sõna täies mõttes kuldseks. Ning ega ta kaua ela, kõige rohkem ehk ainult kümme aastat veel. Ja kes keelab sul pärast tema surma omale valida niisugust meest, nagu soovid?"

Nadja oli oma ema vääriline tütar, pealegi oli ta kõrini tüdinenud vaesusest. Ning seetõttu vastas ta pikema järelmõtluseta:

„Sul on õigus, ema. See on minule päris sobiv partii, tahan hoolitseda, et too kullakott mu pihust ei pääseks."

„Mu armas tütar, suudle mind, ma näen, et ma sinus eksinud pole!"

37.

Traagikomöödia.

Küba restorani luksuslikus kabinetis istusid toredasti serveeritud laua juures Anna ja greeklane. Joobnud greeklane oli täielikult unustanud kõik heatooni reeglid ja suud-

les ning käperdas Annat, kes, oma raha tagasi saada lootes, seda ei keelanud ja end koguni sinatada lubas.

„Saada oma Hugo põrgusse, ta on alles noor ega oska sinusugust aaret hinnata!..." lällutas greeklane.

„Aga ta armastab mind nii väga, et ilma minuta eladagi ei saaks."

„Praegu on ta sinu vastu küll lahke," rääkis Apollon, „aga mis saab hiljem? Ei, mina sobin sinuga tuhatkorda paremini! Olen juba lihvitud, elukogenud mees, ja kord ma sinusse armusin, siis see armastus kestab ka surmani. Pealegi olen ma rikas, väga rikas, tema aga — paljas nagu põial. Ning peale kõige muu ei oska ta milleski piiri pidada. Mängib ainsa tunniga kakssada tuhat maha, nagu oleks tegemist kahesaja krossiga. Nojah, ta maksis mulle selle kaotuse küll kinni, kuid kust ta raha sai? Kindlasti — sinu käest, sina talle andsid selle summa. Ah, kui ma seda ette oleksin teadnud -- ma poleks temaga miski hinna eest mängima hakanud. Kuid ma lubasin temaga nüüd veel kord mängida, et ta oma kaotuse tagasi saaks. Ja kui ma seda teen, siis nimelt armastusest sinu vastu, sest sinu pilti kannan ma südames. Ja mis on mulle mu rikkuse juures kakssada tuhat? Tühi puru! Saada Hugo kus kurat – ja elame kahekesi nagu paradiisis!..."

„Ei, seda ei suuda ma. Miks peaksin õnnetuks tegema mehe, kes mind armastab?"

„Kas aga sina kah teda armastad?"

„Tema tahab end minuga laulatada lasta," vastas Anna põiklevalt.

„Seda ma ei tahaks uskuda, ta tahab ainult sinu raha. Minul aga on omal üle miljoni — ja kord mina sulle südant ja kätt pakun, siis pole siin mängus enam raha, vaid üksnes tunded. Tule mu rinnale, kallis!"

Anna ei tõrkunud ja greeklane embas tad tuliselt.

Äkki avanes uks ning lävele ilmus Hugo.

Greeklane oli nii kohkuud, et Annat kaisust lahti lasta ei märganud.

Anna püüdis Apolloni kaisutusest lahtirabeleda, siis aga karjatas ja minestas.

Ehmunud greeklane, et teda meelemärkusele äratada, valas talle kaela terve karahvinitäie vett.

See külm vann tõi minestanud naise teadvusele.

„Vabandage, et ma segasin seda nii liigutavat stseeni!" lausus Hugo tigedalt, „ma ei teadnud, et see kabinett on võetud."

Anna ja Apollon vaikisid.

„Ma ei võinud uneski näha, et mu pruut ripub selle mehe kaelas, kes mind alles hiljuti paljaksmängis ja pealegi veel ka haavas. Anna Quälgeist, võin ainult imestada teie truudust! . . ."

Anna hüppas sohvalt püsti, tormas Hugo juure, laskus ta ette põlvili ja kiljus:

„Hugo, anna andeks, ma tulin siia ainult selleks, et sinu kaotatud raha püüda tagasi saada!"

„Tõuske üles, armuline proua!" käskis Hugo hõelalt: „Pärast niisugust ülestunnistust olete mulle veel vastikum. Sihukest jultumust ei suuda keegi andestada."

„Hugo, halasta!" . .

„Mina peaksin halastama? Kas teie minu au peale halastasite, kas te mu armastusepühaduse peale halastasite? Teile meeldib see greeka röövel, kellel nina asemel näos on kaarnanokk, eks mõnulege aga temaga edasi!"

Greeklane, kes senini vaikinud, kargas nüüd solvunult püsti ja röökis:

„Armuline härra! . . . Palun mitte puudutada minu isikut! . . . Kas kuulete?"

Hugo ei teinud temast väljagi, vaid viilis oma ees põlvitavat naist edasi:

„Teid vaimustas too rasvamagu nii väga, et te isegi ukse lukustamata unustasite."

Apollon, viha pärast punane nagu kukk, mõirgas jälle vahele:

„Küllalt, mu härra! Küllalt, ütlen ma! . . ."

Hugo pöördus ta poole ja heitis põlglikult:

„Teile, mu härra, kihutan ma homme kahevõitlusel kuuli keresse. Hommikul tuleb teie juure mu sekundant, õhtuks aga on teie rasvases kõhus niisugune auk, mida ükski arst enam kinni ei lapi. Nägemiseni! . . ."

Anna kargas püsti ja tahtis Hugot kinni hoida, kuid greeklane ei lasknud tal seda teha.

„Anna, mis te tahate teha?" hüüdis ta, naise kätt

pihku haarates: „Ärge jookske järele tollele nahaalile, see oleks hoopis asjatu skandaal siin peenes kohas."

„Ah, laske mind, laske! Teie oletegi mu õnnetuses süüdi — teie!..."

„Rahustuge, asi pole kaugeltki nii hull. Selle asemel, et saada Anna von Ochsenstirniks, saate teie..."

„Ma ei taha midagi kuuldagi, laske mind lahti! Armastan üksnes Hugot!"

„See ainult paistab teile nii. Uskuge, et te varsti mind armastama hakkate."

Anna langes toolile ja puhkes nutma.

Suuri vaevu läks greeklasel korda tad rahustada. Siis võttis Apollon ta käesanga, talutas voorimehe-troskani ja sõidutas koju; ise ta Anna korterisse sisse ei astunudki, vaid sõitis otsekohe restoraani tagasi.

Restoraanis ta küsis kelnerilt Hugo järele ja kelner juhatas ta kohe väikesesse kabinetti, kus Hugo päris üksinda istus ning vahuveini jõi.

„Kuidas too komöödia lõppes?" küsis ta Apollonilt.

„Mis seal ikka," lõi greeklane naerdes käega, „esialul veidi nuttis, siis rahunes. Noh, kas mängisin oma osa hästi, armas sõber?"

„Jah, sa täitsid mu käsud täpsalt," kiitis Hugo.

„Kuid mina pole sinuga küll rahul, Hugo."

„Miks?"

„Sa sõimasid mind liig toorelt, olen päris pahane. Miks pidid sa just mu nina nõõkama?"

„Rumal, selle auhaavamise eest saad sa Anna sadatuhat omale, see on küllalt kõrge tasu."

„Hm, kui ta aga nii loll on, et annab!"

„Annab küll, kindlasti annab. Homme tuleb ta minu juure, mina, muidugi, ei võta tad vastu. Siis hakkab ta mind kirjadega pommitama, kuid kirjadele ma ei vasta. Nii ta viimaks hakkabki sinuga mehkeldama, sest temasugusel eidel peab alati olema mees. Sina siis nõua, et ta raha sinu nime peale kirjutab — ja kuna ta ka sind kaotada kardab, teeb ta seda kahtlemata."

„Aga kuidas kahevõitlusega jääb?"

„Sa ütle talle, et haavasid mind käsivarrest. Mina ei

näita end paari päeva jooksul väljas ning hiljem kannan kätt mõne aja kaeluses."

„Oi, Hugo, Hugo, on aga sinul nupp!"

* * *

Hugo ennustus läks täide. Kui Anna lõplikult veendus, et Hugo temaga enam tegemist teha ei soovi, hakkas ta greeklast püüdma. Greeklane palus ta kätt, Anna nõustus. Kolm päeva enne pulme nõudis greeklane, et Anna oma raha tema nimele kirjutaks — ja Anna täitis selle nõude.

Raha kättesaades sõitis greeklane Odessasse, sealt aga edasi Konstantinopolisse.

Õnnetu, hüljatud Anna andis oma uhke korteri käest ja kolis viletsasse mõbleeritud toakesse. Siit ta saatis Verchovskyle meeleheitliku kirja, paludes andestust. Kuid vastus jäi tulemata. Siis Anna tegi katse — Verchovskyga isiklikult kõnelda, kuid teener ei lasknud tad miljonäri majja sissegi.

Eluraskused hakkasid Annat vaevama. Raha lõppes. Ta müütas omi asju ning riideid, kuni neid jatkus. Siis tuli nälg ning ta haigestus.

Üleelatud vapustused olid niivõrd mõjustanud ta närvikava, et ta pikapeale hoopis vaimuhaigeks jäi ja märatsema hakkas. Arstid tunnistasid ta parandamatuks hulluks.

Greeklane julges Konstantinopolist tagasi sõita alles Hugo telegrammilisel kutsel. Hugo võttis tad jaamas vastu ja teatas talle, et tema „pruut" nüüd hullumajas elab.

Nii said Peterburgi klubid vana kaardisuli jälle tagasi.

38.

Ahvatlused.

Vana Verchovsky külastas iga päev kindralileske ja viis omale mõrsjale kalleid kingitusi.

Need rikkalikud kingitused tegid mõrsja õe Shenja nii kadedaks, et plika otsustas sõsaralt peigmeest „üle lüüa". Selle plaaniga hakkas väike võrukael ka kohe pihta.

Verchovsky märkas neid kirglisi pilke, millistega kuueteistkümne-aastane neiuke tad pommitas; vanamees sai

kohe aru, kust poolt tuul puhub — ja kuna Nadja talle veidi külm paistis olevat, siis tad päriselt hakkas ahvatlema meelitav flirt, millele tad meelitas Shenja.

Kord õhtul miljonär sõitis jälle kindraliproua poole, kuid ei seda ennast ega ka Nadjat polnud kodus. Verchovsky tahtis juba lahkuda, kuid esikusse tuli Shenja ning palus ta tubadesse.

Siin plika algas kohe vanamehe südame ründamist. Ta pakkus Verchovskyle teed, koketeeris mis suutis, siis asus klaverit mängima ja sütitavaid armuromansse laulma.

„Bravoo!" aplodeeris talle vaimustatud Verchovsky: „Ah, preili Shenja, nii jumalikku laulu pole ma senini veel kuulnud! Ning toon, millisega laulsite, laseb oletada, et te kedagi armastate."

Neiu ainult ohkas vastuse asemel ja langetas silmad.

„Näete nüüd, kas ma ei arvanud õieti! Avaldage mulle oma saladus, ma olen vana mees ja oskan vaikida."

„Või vana! Niisugune vanamees, kellesse iga neiu võib armuda! . . "

„Ärge pilgake mind, armas näitsik!"

„Ma ei mõtlegi teid pilgata, ma tean neidu, kes teie pärast südamepiina tunneb."

„Kes see võiks olla?"

„Saladus!"

Verchovsky võttis pihku Shenja käe ja usutles tuliselt:

„Jumala pärast, ärge piinake mind, ütelge, kes too neiu on!"

„Teie teate seda väga hästi, ainult teesklete, nagu ei aimaks midagi . . . "

„Kas see tõesti teie peaks olem?a!" küsis miljonär väriseva häälega, võttes neiu piha ümbert kinni.

„Ärge küsige seda, mida ise teate . . . " hingeldas tüdruk.

„Mu kallis, mu ainus, sa armastad mind? !"

„Armastan . . . " sosistas kaval neiu.

„Ja sa ei narrita mind, ei mängi komöödiat?"

„Ma pole näitlejanna ega pole ka õelt Nadjalt sel alal tunde võtnud."

„Kas Nadja siis minuga mängib?"

„Ta armastab mitte teid, vaid teie kingitusi . . . Minule aga pole kingitusi vaja, mulle olete teie ise kallis."

„Kui asi nii on, siis saa minu naiseks, õde aga otsigu omale mõni teine ohver."

„Ega te Nadjale ometi ütle, mis ma teile rääkisin?"

„Ei, mu ingel, ära muretse."

„Kardan, et õde teid lahti ei lase, siis olen ma veel õnnetum kui praegu! . . " kurtis väike kelm ja puhkes nutma.

Miljonär kukkus sisse. Ta oli sattunud niisamasugusesse püünisesse, milliseid noores põlves teistele oli üles seadinud. Kirgliselt hüüdis ta:

„Shenja, vannun sulle, et sa mu naiseks saad!"

„Aga millal teie emalt mu kätt palute?"

„Kahe nädala pärast on minu tütre pulmad. Sa tead, et ta abiellub vürst Urussoviga. Kohe selle järele palun emalt su kätt — ning siis teeme meiegi pulmad."

Nüüd miljonär siples juba lootusetult armuvõrgus . . .

* * *

Tütre pulmade puhuks ootas Verchovsky koju ka oma vanemat poega Kostjat.

Ta läks pojale vaksali vastu.

Rongi tulekuni oli veel veerand tundi aega, ja Verchovsky hakkas platvormil edasi-tagasi jalutama. Korraga ta kahvatas kriitvalgeks: hobuseparisnik Vassiili Artes tuli talle vastu . . . Verchovsky tahtis ringi pöörata ja ära minna, kuid oli juba hilja: Vassiili oli vana vanglakaaslase ära tundnud, see paistis Vasiili silmist selgesti.

Kuid kumbki kummalegi juure ei astunud, mõlemad tegid niisuguse näo, nagu ei tunnekski teineteist . . .

Rong sõitis ette.

Esimese klassi vagunist astus perroonile pikk, sale noormees. Verchovsky tõttas talle vastu ja surus ta oma rinnale.

Konstantin oli tõepoolest just nagu ema suust väljakukkunud. Ta nägu oli sümpaatne, heasüdamlik.

Istuti tõlda ja sõideti koju, vana Verchovsky ohkas kergendatult, et Vassiili lähedusest pääses.

Olles kaunis jahedalt õde ja venda teretanud, läks Kostja isa kutsel kabinetti.

„Kas kaevandustes on asjad korras?“ küsis isa.

„Kõik on hästi, papa.“

„Olen sinuga väga rahul ja tahan sulle teha mõne väärtusliku kingituse. Ütle, mida sa sooviks.“

Kostja vaatas isale imestades otsa: nii lahke polnud vanamees veel kunagi olnud.

„Noh, palu, mida aga soovid.“

Vastuse asemel poeg äkki laskus põlvili ja hüüdis:

„Isa, anna andeks!“

„Andeks? Mida see tähendab? Kas kaotasid kaardilauas mõne suure summa? Räägi, kui palju!“

„Ma ei mängi kunagi kaarte, isa.“

„Aga mis sa siis tegid?“

„Andesta, ma olen juba terve aasta naisemees ja laps on mul ka . . .“

„Naisemees!“ ütles isa muheledes ja poega üles tõstes: „Kellega sa abiellusid siis?“

„Ühe vaese, Siberisse asumisele väljasaadetud mehe tütrega . . .“

„Asumisele väljasaadetud mehe tütrega! Kas sa siis paremat ei leidnud?“

„Olgugi, et mu naiseisa väljasaadetu on, kuid ta on aus mees. Ta oli riigirentei ülem. Tema abiline lõi kaks tuhat rubla läbi, ta ei tahtnud abilist hukutada ja varjas seda. Kuid ootamatu revisjon paljastas selle loo — ja mu praegune naiseisa mõisteti süüdi kuriteo varjamises. Tema naine suri Siberis, ma abiellusin ta ainsa tütrega.“

„Miks sa enne minult luba ei küsinud?“

„Ma ei usaldanud seda teha, papa. Kui sa luba poleks annud, siis see oleks mu mõrsja surmanud, vastu sinu tahtmist ma aga naituda ei soovinud.“

„Olgu, Kostja, ma andestan sulle — su õndsa ema nimel ja su oma tubliduse tõttu teen seda. Kus su naine praegu on?“

„Ma ei julgend tad kaasa võtta ja jätsin ühes lapsega Moskvasse.“

„Saada talle kohe telegramm ja kutsu ta siia.“

Pisarsilmi suudles Kostja isa kätt.

„Mul on kah sulle uudist, poeg: pärast õe pulme hakkan mina ka naisemeheks.“

„Kelle sa kosid, isa?“

„Ühe kindralilese tütre. Mu mõrsja on seitsmeteistkümne-aastane.“

„Annaks jumal sulle õnne, isa.“

„Tänan, Kostja, niisugust vastust sinult ma ootasingi. Kuid ära sellest veel praegu räägi õele ega vennale, need lööks asjatut lärmi.“

Kahe päeva pärast jõudsid Peterburgi ka Kostja naine ja väike poeg. Naine oli ilus, armas, lahke olend.

39.

Laulatus ja kosjad.

Elisabeth Verchosky laulatus hiilgava adjutandiga teostus suure toredusega. Kirik sätendas tuledemerena, küünlasäraga võistlesid kalliskivid ja mundrite kuld.

Pikk, sirge adjutant oma uhke mundri, musta mokahabeme ja läikiva monokliga sobis ülimalt mõrsja kõrvale, kes kandis Pariisist tellitud shikki pruutkleiti; priljantidest diadeem otse põles ta lokkidel, kallid käevõrud aga tegid nii mõnegi vürstitütre kadedaks.

Kirikust sõideti mõrsjakodu, kus külalisi ootas suurejooneline peosöök. Noorpaar jõi lauas vaid bokaali vahuveini ning sõitis kohe vaksali, et siirduda pulmareisile.

* * *

Järgmisel hommikul külastas vana Verchovsky kindralileske.

„Armuline proua,“ ütles ta, „tulin teie juure asja pärast ning sooviksin neljasilma all rääkida.“

„Lapsed läksid jalutama ja meid ei sega keegi,“ vastas vanaproua. „Kuid mis saladus teil ometi on?“

„Tahaksin hakata naisemeheks.“

„Naisemekeks? . . Kas otsustasite Nadjat kosida? Oo, see rõõmustab mind väga!“

„Ei, Nadjat kosida ma ei kavatse.“

Kindraliproua, omast tüsedusest hoolimata, hüppas püsti nagu vedru tõukel.

„Aga keda siis? . .“ hüüdis ta kahvatades.

„Palun teie tütre Shenja kätt."

Kuuldes, et miljonär ikkagi võtab ühe tema tütardest, ohkas vanaeit kergendusega.

„Kust see siis tuleb, et äkki teist soovite? . . See on küll teie oma asi, kuid ma kardan, et vanem tütar saaks olema õnnetu," puikles ta.

„Kuulge, kui kosiksin preili Nadja, siis saaksin naise, kes mind ei armasta."

„Kust teie teate, et ta teid ei armasta?"

„Olen selles veendunud."

„Hm, hm . . . Aga kas Shenja teid armastab?"

„Ta avaldas mulle armastust juba kuu aja eest."

„Vaat kus kelm plika, ja mulle pole ta sellest sõnakestki lausunud! Noh, andku jumal teile õnne . . . Ah, siiski ma kardan, et see Nadjale väga haiget teeb! . . ."

„Armuline proua, uskuge, kui mu tulevane naiseõde omale südamepärase mehe leiab, siis annan ma talle korraliku kaasavara."

„Ah, kui kuldne inimene te olete!"

Verchovsky kummardas viisakalt ja lahkus.

Varsti olid ka õekesed jalutuskäigult tagasi ja Nadja kutsuti buduaari.

Nagu lugeja juba arvata võib, ei olnud Nadja uudist kuuldes sugugi ülearu õnnetu, seda vähem veel siis, kui kuulis, et Verchovsky talle suure kaasavara lubanud. Ta veidike ainult nurises õega, kes omi mahhinatsioone korraldanud nii salalikult tema selja taga.

Selle eest aga kelm Shenja otse juubeldas: ta oli saavutanud oma eesmärgi ja asus teel rikkusele.

40.

Vaat kus pagana temp!

Vana Verchovski istus omas kabinetis ja mõlgutas rõõmulisi mõtteid, kui teener talle teatas, et keegi isik temaga rääkida soovib.

„Kes too isik on?" küsis miljonär.

„Keegi kaupmees, kes nimetab end Shukoviks, ta on tulnud äriasjus."

„Laske ta sisse.“

Kabinetti astus Vassiili Artes.

Verchovsky muutus näost surnukahvatuks, hüppas toolilt üles nagu ussist nõelatud ja kähistas ebainimliku häälega:

„Sina siin! . .“ Siis aga parandas oma lauset, sisistades: „Mis te soovite? . . Ma ei tunne teid! . .“

„Mis kommetit sa, Peeter, mängid! Kuidas sa‘s mind ei tunne? Kas sul häbi pole vana seltsimeest nõnda vastu võtta?“

„Teie eksite . . . eksite põhjalikult. Mu nimi on Anatoli . . .“

„Jah, seda ma usun, et su nimi praegu Anatoli on, sest ka mina võtsin teise nime —“ ja seda üteldes laskus ta sohvale, ehkki peremees talle istet ei pakkunud.

Miljonär seisis soolasambana.

„Mu armas Peeter, ma ei arvanudki, et su jälle leian nii suure toreduse keskel: juba mööbel sellessamas ruumis siin maksab rohkem kui terve minu varandus ühtekokku.“

Verchovsky oli end veidi koguda suutnud ning surus suust vägisi järgmised sõnad:

„Mis te minust tahate? Mul on väga vähe aega . . .“

„Nüüd on teil vähe aega, kuid tollal, mil ühe ahela küljes vaevlesime, oli teil aega küllalt, et minuga sõbralikult vestelda,“ hüüdis Vassiili pilkavalt ja kõva häälega, rõkates jämedalt naerma.

„Ärge kisage!“ hüüdis Verchovsky hirmuga, „meid võidakse kuulda!“

„Mis mul ikka karta? Aga aitab naljast, Peeter, kõnelgem asjalikult. Kas mäletad, kui too rumal tohter meie jalad tahtis maha lõigata? Kas mäletad, kuidas meil näljased soolikad pilli lõid?“

Miljonär langes jõuetult leentooli, ta nägu oli otse kohutav, suu viltu kistud.

Teine aga rääkis rahulikult edasi:

„Ära pahanda, Peeter, ma näen, sul on halb olla . . . Jah, tookord ahelais ei võinud sa uneski näha niisugust luksust, mis sind praegu ümbritseb!“

„Ma kinnitan teile, et te minu isiku suhtes eksite," kinnitas miljonär väsinult,

„Jajah, sa nähtavasti ei mäleta sedagi, kuidas viimati jumalaga jätsime vanaisa Vlasõtschi juures. Me suudlesime teineteist ning tõotasime ka tulevikus jääda sõpradeks. Oi, on sul aga lühike mälu!"

Verchovsky valas omale klaasi vett ja jõi ahnelt ära.

„Noh," sõnus ta siis, tulnukale hoopis lähedale astudes ja talle otse silmadesse vaadates: „Noh, oletame, et teil õigus oleks. Aga edasi?"

„Mis – edasi? Tahan lihtsalt uuendada vana sõpvust. Noh — ja siis vajan midagi ka enesele . . ."

„Pean teile aga meenutama, et ma teie sõprust ei otsi ning seltskondlik seis meid nüüd lahutab."

„Tõsi, sina oled miljonär, mina aga — lihtsalt jõukas hobuseparisnik. Kuid sunnitöölise-ahel vôib meid varsti uuesti ühenda."

„Kui vajate raha, siis ütelge — kui palju."

„Noh, tont sinuga! Kord sa mu sõprust ei soovi, siis anna vähemasti raha."

„Palju?"

„Hm, sain alles täna teada, et sa oled oma tütre mehele pannud. Kui ma oma plaani varemalt oleksin hakanud teostama — oleksin palunud su tütre kätt omale pojale."

Verchovsky hakkas värisema.

„Nüüd aga," jätkaks Vassiili, „nüüd aga, kus see plaan on mokas, pead mulle andma viis miljonit—ja ma ei tülita sind enam ilmaski."

„Viis miljonit! Olete hull!"

„Jah, sõbrake, olen veidi ogar küll, et nii vähe küsisin. Kuid kord sa kauplema hakkasid, siis nõuan ma nüüd kümme miljonit."

„Tore küll, kuid kust ma niisuguse summa peaksin võtma?"

„Ütlen sulle kohe. Olen väga hästi informeeritud su varanduslise seisukorra üle. Sul oli sularaha 25 miljonit — sellest andsid tütrele — viis. Seega siis jäi sulle veel kakskümmend miljonit, millest nõuangi omale poole. Kinnisvarandusi on sul Uurali mägedes kah umbes samavõrra,

kuid tollest ei küsi ma omale midagi. Näed nüüd, kui leplik olen, sõber."

„Kui te mind narritama tulite— siis katsuge, et kaote, muidu ei anna ma teile kopikatki!" kiristas Verchovsky.

„Ära uhkusta, kullake. Kui sa heaga leppida ei taha, siis pole vajagi, sest pea meeles — mina olen mees, kes oma jonni ei jäta; küll sa näed, mis tuleb, nüüd aga on mul au sulle head päeva soovida."

Ja parisnik tõusis sohvalt üles, hakates ukse poole minema.

„Kuhu te lähete?" küsis Verhovsky hirmuga.

„Prokuröri juure."

Miljonär hakkas lõdisema, tahtis midagi ütelda, kuid vajus kokku meelemõistusetult.

Parisnik ruttas ta manu, kuid Verhovsky ei liigutanudki.

„Vaat kus pagana tempi" kirus Vassiili. „Erutasin tad üleliia."

Ning ta avas ukse ja hüüdis kõigest jõust:

„Appi, appi! Härral on paha!"

Teenrid jooksid kokku; Vassiili kasutas üldist segadust ja lippas välja.

Rutuliselt väljakutsutud arstid pidasid nõu, mis teha, sest Verhovskyt oli tabanud halvatusehoog. Õnnetu vanamees ei saanud liikuda ega kõneldagi.

Kostja oli üpris õnnetu.

„Härra professor," küsis ta ühelt kuulsalt arstilt, „kas isa seisukord tõesti lootusetu on?"

„Ütlen teile tõtt," vastas õpetlane: „Tema elu saab natuke veel pikendada küll — kuid halvatuks jääb ta surmani . . ."

„Päästke mu isa — ja saate vürstliku tasu!"

„Teeme kõikvõimaliku, kuid ma kardan, et head lõppu pole loota."

Kui Mishale, kes parajasti kusagilt pummelungilt tagasi jõudis, õnnetusest teatati, oli selle väärilise poja esimene küsimus, kas isa on testamendi teinud või mitte. Sest ta kartis väga, et testamendis kõik varandus võib Kostjale määratud olla.

41.

Uus kavalèr.

Verchovsky haigus langes kindraliproua perekonnale nagu pikne selgest taevast. Mõne päeva pärast oleks Shenja saanud miljonäri naiseks ning siis kogu perekonda aidanud —nüüd aga . . .

„Nüüd oleme jälle kerjused!“ kiristas vanaeit, viha pärast värisedes: „Kõik unistused on mokas!“

„Oo, ta võib veel terveks saada, mamma,“ trööstis Shenja.

„Ei ta enam tervene – tema aastates on see hoog surmav.“

„Kui vähegi võimalik oleks, ma läheks veel nüüdki ta juure ja paluks, et ta mind testamendis ei unustaks...“ arvas tüdruk.

„Jah, kuid pärijad ei lase sind tema juure. Nad teavad, kuidas sind kartma peavad.“

„Noh, mammi, ma pole arg ja püüan tema juure pääseda.“

„Aga kuidas nimelt?“

„Ütlen otsekohe neile seal, et olen tema mõrsja.“

„Aga sa unustad, et Verchovsky seda saladuses käskis hoida. Ja veel pea meeles, et kui ta sureb, siis see ülestunnistus sind ainult asjata alandaks.“

„Just vastupidi: mu aktsiad tõusevad hoopis kõrgele, kui pealinna seltskond teada saab, et miljonär minu kätt palus.“

„Ah, Shenja, tee kuidas tahad, mina pesen käed puhtaks.“

Neiu ruttas halvatud peigmehe majja.

„Mis te soovite?“ küsis uksehoidja.

„Tahan härraga kokku saada.“

„Võimata, preili. Härra on väga raskesti haige ning meil on käsk — mitte kedagi ta juure lasta.“

„Kes selle käsu andis?“

„Tema poeg – noorhärra Mihkel.“

„Kui nii, siis teatage noorhärra Mihklile.“

Sellega uksehoidja nõustus ja kõlistas teenri.

Shenja juhatati võõrastetuppa.

Misha ei lasknud end kaua oodata, ja enese ees ilusat neidu nähes, küsis ta mahedalt:

„Millega võin teid teenida ?"

„Olen teie isa mõrsja. Ehk olete sellest kuulnud?"

„Ehk küll isa sellest mulle midagi pole rääkinud, ei julge ma ometi teie sõnades kahelda," vastas Misha, lapseohtu neidu imestades silmitsedes.

„Tahaksin väga Anatolit näha, sest kuulsin — et ta haige olevat."

„Oojah, ta lamab liikumatult. Täidaksin meelsasti teie soovi, kuid arstide keele tõttu pole mul see kuidagi võimalik . . ."

„Lubage mul korrakesegi tad näha. Ma armastan tad nii väga, nii väga!"

Misha vaatas neiule umbusklikult otsa ja ütles:

„Kord teie tad armastate, siis te ei peaks tema surma soovima; igasugune erutus aga tapaks ta . . . Palun andke oma aadress, ma ise tulen ja teatan teile iga päev isa seisukorrast."

„Olen teile selle eest väga tänulik, mu härra!"

Noormees oli neiust nii vaimustatud, et veel selsamal õhtul kindraliproua perekonda külastas.

„Kuidas on mu armsama tervis?" küsis Shenja kohe.

„Ma ei taha teie lootusi asjata hellitada. Parimad arstiteadlased vangutavad ainult pead ja ennustavad lõppu."

„Ma vaene, õnnetu! . . ." kiljatas Shenja ja ruttas teise tuppa, kuna aga noormees ta emaga vestlema jäi.

„Mu tütar on väga õnnetu, sest ta armastas teie isa tõsiselt," seletas ema. „Palun, trööstige tad kuidagi."

Neiu tuli tagasi.

Isa raskest haigusest hoolimata, leidis noormees ometigi kaks tundi aega, et neiu Shenja seltsis vestelda — ja koju sõites pidi siiski tunnistama, et aeg liig kiiresti möödalennanud. „Tüdruk on ilus nagu ingel, ta ema aga — lausa vanasarviku sõsar," pomises ta, tõllas istudes. Ning esmakordselt elus kiitis ta isa maitset, kes osanud leida nii kena tüdruku.

Kindralilesk aga, jäädes Shenjaga kahekesi, ütles:

„Tead, Shenja, räägitakse küll, et ära istu võõra ho-

buse selga, kuid mulle näib, et see noormees sinusse varsti on kõrvuni armunud."

„Ah sina ka märkasid seda?"

„Oo, mul on terane pilk, lapsuke, ja annan kas või pea, et ta varsti su järele jookseb nagu hull!"

„Kui asi nii, siis olen ma väga õnnelik. Ta on ju noor, kena ja võrratumalt meeldivan kui isa!"

„Kuid isa oli rikkam."

„Tühja kah; suur tükk ajab suu lõhki," filosofeeris tragi tüdruk.

Ja ema vaatas tad vaimustuse ning südamerõõmuga.

42.

Läbirääkimised.

Samal päeval, mil sõlmus tutvus isa „mõrsjaga", sõitis Misha üle hulga aja Hugo poole.

„Tulin sinult head nõu küsima," ütles noor elumees Hugole. „Sa ometi tead, et mu isa väga haige on?"

„Tean."

„Noh, vaata siis, asi on järgmine. Mõne päeva eest, minuga ära leppides, teatas ta mulle, et Kostja olevat väga suurte summade peale kaarte mänginud ja temale vale-arveid esitanud."

Hugo tegi näo, nagu usuks ta seda juttu.

„Jah, ka mina kuulsin midagi seetaolist," ütles ta.

Misha vaatas imestades Hugole näkku, siis jätkas:

„Isa on sellepärast tema peale väga pahane ning soovib teha testamendi, milles määrab mind omaks ainukeseks pärijaks."

„Kas ta siis senini veel testamenti pole teinud?"

„Seep'see viga ongi, et veel mitte. Isa soov on mulle aga seaduseks— ja niisiis palungi sinult nõu – kuidas toimida?"

„Kas haige täie mõistuse juures on?"

„Jah, kuid ta ei saa rääkida ega ainustki jäset liigutada."

„Kas arstid võivad tõestada, et isa täie mõistuse juures on?"

„Seda ma kindlasti ei tea.“

„Kuula, mis sulle soovitan : saada senised arstid minema, mina muretsen sulle uue arsti, kes su isa terveksravida suudab.“

Misha vaatas kohkunult Hugole silma ja muutus hetkeks segaseks.

„Ja kui ta ei peakski suutma haiget terveks ravida,“ rääkis Hugo edasi, „siis ta vähemasti tõendab kirjalikult, et halvatu on täie ja selge mõistuse juures.“

„Kas seda tõendust nii hädasti vaja on?“

„Sa tahad ju isa soovi täita, et ta testamendi saaks teha? Aga isa ei saa seda sooritada ju suusõnaliselt ega kirjalikult, kuna ta on halvatud.“

„Armas Hugo, sul on õigus, sa said minust täielikult aru — ja ma usaldan sinu hoolde tema viimse tahtmise täitmise. Saadan need arstid kus kurat — ja homme tulgu sinu mees.“

„Sinu jaoks olen ikka teenevalmis. Kuid pean sulle meelde tuletama, et kogu selle lavastuse eest pean saama vähemasti viis miljonit.“

„Viis miljonit testamendi korraldamise eest! No see on ju ennekuulmatusumma !“

„Tee kuidas arvad. Eks otsi omale ise sobiv arst ja sobiv notar, võibolla oskad sa asju odavamini korraldada.‘

„Hugo, Hugo, ma armastan sind väga, kuid summa on tõesti kohutav.“

„Mina aga arvan hoopis teisiti — sellest summast tuleb mul tasuda arstile, neljale tunnistajale ning notarile. Ja nii jäävad mulle enesele kogu muusika eest naeruväärilised kopikad: meie ajal hindavad ju inimesed omi teeneid kuradi kallilt.“

„Hm, tont sinuga, olen nõus.“

„Nüüd mine koju, homme ma saadan arsti.“

Nad väljusid seltsis ja lahkusid tänaval.

Hugo keeras Kudrjevski tänavasse.

Selles tänavas elas arst Doppelkümmel oma venna — notariga. Mõlemad olid pikad, kõhukad, blond vurrudega ja vesihallide silmiga isikud; kuid sellasest välimusest hoolimata arvasid paljud, et nende soontes tilgake hebrea-verd voolab.

Arsti praktika polnud kuigi suur, ja needki vähesed, kes tema abi kord tarvitanud, ei tahtnud ta juure enam tagasi minna. Arst aga armastas raha ja ilusaid naisi üle kõige.

Niisama raha-ahne oli ta notarist-vend ning ümariku summa eest iga asja peale valmis.

Viimasel ajal kannatasid mõlemad vennaksed eriti teravat rahakriisi, mistõttu nad otse hõisates vastu võtsid Hugo, kes neile senini oli võimaldanud nii mõnegi hästi tasutud, ehkki kahtlase tehingu.

Varsti olid jutud räägitud, avansid antud ja kaubad koos.

Jüri lahkus vendade juurest enesega rahulolles ja sõitis greeklase poole, kellele ütles :

„Mul on testamendi tegemisel tunnistajaid vaja."

„Ega sa ometi surra kavatse?"

„Mina küll mitte, aga vana Verchovsky on hinge vaakumas."

„Tubli, tubli. Tulen tunistajaks."

„Kuid peale sinu vajan veel kolme, kes poleks liig hella südametunnistusega."

„Mis sa maksad?"

„Sinule kümme tuhat, teistele igaühele — viis."

„Tubli. Aga kui mu südametunnistus peaks ärkama, siis ma ei vastuta millegi eest."

„Küllap su südametunnistus ka tulevikus rahulikult magab, kulla sõber."

„Aga mu uudishimu ei maga. Seleta, milline see testament peab olema."

„Küllap haigevoodi juures kuuled, seniks aga on see minu saladus."

„Millal tulla haigevoodi juure?"

„Eks ma teatan, kui on aeg. Kes on su teised kolm tunnistajat?"

„Kõik mõistlikud ja libedad mehed, pole olnud isegi kohtu all. Üks on tubakapoe omanik Markus Morochaine, teine — kuuekümneaastane jalaväe-lipnik Ippolit Brandachlõstin, kolmas aga — erukapten Djeduschkin. Viimase pean aga aegsasti siia tooma ja luku taha panema, sest ta on päevadläbi täis nagu kaan."

Seega olid Hugo asjad siingi joones ja ta lahkus.

„Nagu näha, läheb kõik libedasti," mõtles ta, voorimehe troskasse istudes. „Viis miljonit jääb peaaegu tervelt mu taskusse, sest kulud on tühised. Oo, Jüri Rummu saab siis veel näha Tallinn ning kogu Harjumaa, seal õiendatakse tublide tutvatega viimased arved, selle järele aga — välismaale! Mis minusugusel miljonäril piiri taga viga elada! Nüüd aga läki Misha juure, võtan temalt veksli. Tore mõte sigis tolles lolli Misha ajus! Teda taheti pärandusest ilma jätta, tema aga, näe, trumpab kõik üle!"

* *
*

Koju jõudes oli Mishal esimene asi — vennale ette luisata, et ta olevat leidnud kuulsa arsti, kes isa terveksarstimist garanteerib, kui tad teised arstid ei sega. Kostja oli sellega väga rahul, ning Misha saatiski senised arstid minema.

Hommikul ilmus Doppelkümmel, vaatas halvatu läbi, ütles, et see terveks saab ja kirjutas rohud. Õhtul tuli ta jälle ning andis veel suuremaid lootusi.

Saades teada, et Kostjal järgmisel päeval linnas asjatoimetusi on kuni õhtuni, saatis Misha sellest Hugole teate, et Hugo oma meestega ilmuks testamenti koostama.

Nõnda ilmusidki haigetuppa keskpäeval arst, notar ja neli tunnistajat. Halvatud vanamees vaatas neid imestades ning nende hulgas ka greeklast nähes, hakkas kortsutama kulme.

„Härra doktor," algas notar pühalikult, „kas olete haige põhjalikult läbivaadanud. Missuguses seisukorras on Anatoli Vershovsky, kes mu siia kutsus, et oma testamenti teha?"

Halvatu silmad laienesid ehmatusest.

„Võin kinnitada, et ta täie mõistuse juures on ning miski ei takista meid tema soovi täitmast," konstateeris arst.

„Siis, härra doktor, kirjutage meile selle kohta vormiline tõendus."

„Meelsasti."

Ja arst asus kirjutama.

„Anatoli Verchovsky," pöördus notar haige poole:

„Teie soovite, et kõik teie liikuv ja kinnisvarandus jääb teie poja Mihkli ainuomanduseks?"

Haige hakkas ägedalt nägu krimpsutama, tahtes sellega märku anda, et ta ei ole nõus.

„Teie, härrad tunnistajad, näete, et haige näoliigutusega oma nõusolekut avaldab," rääkis notar edasi.

„Näeme jah," kinnitasid tunnistajad.

Notar algas testamendi kirjutamist.

Haige miljonäri nägu oli otse hirmus: sealt peegeldus meeletu viha ja ahastus, huuled tõmbusid siniseks, neile ilmus vaht.

Greeklane, nähes kõike seda, otsustas momenti ärakasutada oma huvides. Ta astus Hugo juure ja sosistas:

„Testament koostatakse vastu haige tahtmist. Mu südametunnistus ei saa sellega leppida ja ma protesteerin."

„Oled sa ogar?" kurjustas Hugo samuti sosinal: „Palju su ärganud südametunnistus nõuab?"

„Sinu meeleheaks, sõbrake, olen nõus tad viiekümne tuhandega rahustama."

„Oled nülgija ning näru, kuid ma siiski maksan sulle selle summa."

„Otsi aga siiski tükike paberit ja sirgelda sinna allkiri, muidu võiks see asi kogemata ununeda."

Hugo heitis greeklasele leekiva pilgu, kuid täitis ta soovi.

„Aga kus Misha on?" küsis greeklane.

„Omas toas. Ta ei tahtnud siin juures olla."

„Lubage, mu härrad, kas me nüüd vahepeal ühe tubli klahvi ei teeks ja midagi hamba alla ei pistaks?" tegi ootamatult ettepaneku vana erukapten: „On just sihuke paras lõunaoote tund."

„Praegusel pühalikul hetkel ei sobi einetada," seletas greeklane. „Küllap hiljem virutame siit otse restorani."

„Nõnda sa narrid mind ikka, greeka pärdik, juba teist päeva laulad sa seda laulu ega anna piiskagi vedelat. See võib inimese päris hulluks teha!" kurtis erukapten. „Kurat teid kõiki võtku, ma lähen trahtrisse!" Ja, oma ähvardust teostada kavatsedes, pöördus ta ukse poole.

Kuid greeklane haaras tal varrukast kinni ja sosistas:

„Ärge olge ogar, härra kapten! Pidage meeles, et tunni

aja pärast võite juua nii palju kui iganes soovite. Ma annan teile tuhat rubla lisa."

„Noh, sunnik sinuga, eks ma siis püüa veel kannatada. Kuid ütle tollele paberitõrvajale, et ta rutem teeks!"

Notar jõudiski testamendi kirjutamisega lõpule ja luges dokumendi kõigile valjusti ette.

Kuuldes testamendi sisu, põles haige silmis meeletu viha, siis aga veeresid ta laugedele pisarad, nagu oleks ta notarit tummalt palunud, et see hirmsa dokumendi hävitaks.

„Noh, härrad tunnistajad," ütles Hugo, silmi vanast Verchovskyst ära pöörates, „kirjutage alla!"

Tunnistajad andsid omad allkirjad.

Sellega oli testament kinnitatud ja Kostja kerjuseks, Misha aga miljonäriks tehtud.

Greeklane pistis igale tunnistajale sada rubla pihku ja käskis neil Palkini restorani minna, kuhu ise lubas tunniaja pärast järele sõita.

„Vaata aga, et sa meid ei tüssa," hoiatas Djeduschkin minnes: „Kui sa vigurit mängima peaks, siis tea, et ma sulle nihukese pööna keeran, et sul taevas silmi ees mustaks muutub! Ma teen sinust niisuguse rosolje, millist üheski puhvetis ei leidu," lõpetas ta rusikat vibutades.

„Jätke, jätke, härra kapten," rahustas tad greeklane: „Kelleks te mind õieti peate?"

„Greeka paavianiks," vastas erukapten külmavereliselt.

Kui asjad korras olid, läksid arst, notar, Hugo ning greeklane Misha juure.

Noormees oli kahvatu ja hoopis löödud.

„Noh?" küsis ta erutatult: „Kas testament valmis?"

„Kõik on parimas korras, sinu isa tahtmine tähttähelt paberile pandud ning sina ainsaks pärijaks määratud," seletas Hugo.

Noormees ohkas kergendusega.

„Kas ma testamendi oma kätte võiksin saada?" küsis ta.

„Ei, testament jääb isa surmani notari juure hoiule, alles pärast isa surma antakse ta sulle üle — ja siis sa esitad ta kohtule."

„Aga kes mulle ja mu abilistele raha maksab?" küsis arst Hugolt.

Hugo tõmbas taskust rahapunga ning luges arstile ja notarile lubatud summa pihupeale.

Tuppa astus teener ja teatas, et haige seisukord hoopis halvaks muutunud.

Poeg ja arst ruttasid kohe haigetuppa.

„Hugo, sa oled pagana pagana peenike sell, et asja nii toredasti oskasid väljaklaarida," kiitis greeklane.

„Täitsin vaid oma peale võetud kohustusi."

„Räägi mis tahad, kuid ma nägin väga hästi kuidas vanamees voodis kibeles. Ja kui ma seda poleks märganud, ega ma siis sinult ka lisaraha poleks saanud norida.',

„Tahad, et ma sulle kogu saladuse avaldan?"

„Jajah, sa ju tead, kui uudishimulik ma olen."

„Noh, siis kuula, sõbrake. Kui sa lisa nõudsid, vaatasin ma sind imestusega. Imestasin seepärast, et arvasin, nagu oleks sa äkki targaks muutunud. Siis aga nägin, et olen eksinud, sest su lisanõudmine oli lollus. Kogu see asi seisis tol hetkel ju sinu käes! Kui sa ühes tunnistajatega oleks lahkunud — poleks testamendist midagi välja tulnud, sina aga nõudsid miljoni asemel tühised krossid. Vaene sõber, su sünnihetkel on tuul hullumaja poolt puhunud, ja idioodina sa siit maailmast ka lahkud."

Greeklane kahvatas ja peaaegu pidi minestama. Jah, Hugol oli õigus: suur „snitt" läks kaduma!

„Sa veel naerad ja nõõkad mind!" hüüdis greeklane, viha pärast värisedes. „Noh, tea siis, ma lähen otsekohe prokuröõri juure ja avaldan talle kõik! Eks vaatame, mis tantsu te kõik siis tantsite!"

Hugo hakkas laginal naerma.

„Oled ikka päris tobedake küll. No eks jookse siis kohe! Aga ma tahaks näha, mis sellest välja tuleb. Sinu tunnistajad saavad vanduma, et sa valetad, sest neile on oma nahk kallis, sedasama teevad notar ja arst. Mina omalt poolt lisan juure, et teised pärijad su äraostnud on — ja asi vask."

Greeklane veendus, et siin enam midagi parandada ei saa ja langes murtult sohvale.

„Siin, mu kallis, on tunnistajate tasu," ütles Hugo,

talle raha ulatades, „õhtul tule minu juure, siis saad oma osa.“

Ohates tõusis greeklane püsti, võttis raha vastu ja läks ära.

Restoraanis tad ootasid tunnistajad.

Djeduschkin oli kahepäevase paastu järele põhjalikult klaasipõhja vaadanud ning oli nüüd juba päris purjus.

Greeklane, kes oma paha tuju kellegi kallal lahutada tahtis, kargas otsekohe temale kallale:

„Mida sa lakud nagu huligaan!“ kisendas ta erukaptenile. „Siga ja lakard oled! . . “

„Mis sa põrised, pudrunägu!“ müristas kapten vastu: „Või mina pa-pa-passatski! . . M-ma ta-tahan sssind, sssinder tolmutada nii, et sssa . . . “ ähvardes vana sõjakaru ja, just nagu ähvardust teostada kavatsedes, püüdis sohvalt tõusta, kuid jalad ei kuulanud sõna — ja ta kukkus pikali, kukkudes aga haaras kinni laudlinast ning tõmbas omale selga kõik pudelid ja toidunõud.

Kolina peale ruttas kelner kohale.

„Palju maksta on?“ küsis greeklane ärritatult, „mina maksan kõik!“

Kapten upitati jalule.

„Armas kapten, mis üle te ometi nii väga vihastasite?“ püüdis greeklane vahejuhtumit heaks teha: „Ma ju ainult naljatasin veidi . . . “

„Ah naljatasid! Noh, heaküll, anna lubatud raha siia ja käi kus kurat.“

„Raha annan küll ja ära lähen siit ka, sest sa oled täna toores ja tormakas.“

„Mine, mine, täikrae! Ma oskan üksindagi juua. Aga raha siia!“

Greeklane luges talle tuhat rubla lauale, kapten pigistas selle kägarasse ja pistis taskusse.

„Kas teie kah soovite saada?“ küsis greeklane teistelt tunnistajatelt.

„Kui võimalik, siis meelsasti!“

Neile andis ta kummalegi kaks tuhat rubla ning lahkus kohe.

43.

Abielusadamas.

Kui arst halvatu juure jõudis, oli haige juba meelemärkuseta, ja alles suure vaevaga läks korda tad teadvusele äratada.

Verchovsky avas silmad ning, nähes enese lähedal Mishat, seiras tad needivalt. Varsti tuli haigevoodi juure ka Kostja.

Haige muutus just nagu elavamaks ja vaatas Kostjale armastava pilguga otsa, kusjuures ses õrnas pilgus ühtaegu ilmutus ka kirjeldamatu kurbtus. Ta oleks oma pilkudega just nagu ärajutustada tahtnud seda kuritahtlikku tegevust, mis siin äsja aset leidnud.

„Armas isa, kas sul nüüd parem on?" küsis Kostja.

Haige raputas eitavalt pead.

„Misha, sa ehk tead, kus mu abikaasa on?"

„Ma saatsin ta midagi ostma, kuid ta lubas ka kirikust läbi astuda, et isa tervise eest palvetada."

Isa vaatas kurjalt poja poole, ning ta suu ümber tõmbles isegi mingi hõela naeratuse vari.

Konstantin nägi seda küll, kuid arvas, et grimass on tingitud ägedast valuhoost.

Haige seisukord ei muutunud, kaevandustes aga vajati juhtiva jõu juuresolekut, seetõttu Kostja oli otsustanud Uurali mägedesse tagasi sõita.

Haigega jumalagajätt kujunes hoopis iseäraliseks ja südamlikuks. Halvatu nähtavasti kõigest hingest ihaldas Kostjale kõik avaldada, kuid see soov jäi ainult teostamatuks sooviks, sest halvatus ei võimaldanud vanamehele mingisugust eneseväljenduse viisi.

Pärast venna ärasõitu ei hakanud Misha vanameest enam hellitama. Ta võttis oma kätte rahakapi võtmed ja talitas nüüd suurte summadega täielikult omaenese heaksarvamuse kohaselt.

Mis puutub kindraliprouasse, siis tema perekonna seisukord pärast vana Verchovsky haigestumist oli muutunud ärarääkimata viletsaks.

Nüüd hakkasid tad iga päev piinama väiksemad võlg-

nikud, kes senini tagasihoidlikud olnud, lootes heale abielupartiile.

Kuid kindraliproua õnnepäike polnud veel päriselt looja läinud. Oma tuttava van-der-Flüe juures sattus Shenja kokku ühe Flüe kaugeltsõitnud jõuka sugulasega ning hakkas tolle ümber kohe armuvõrku punuma.

Ja kui too võõras talle teatavat tähelepanu ei keelanud, teatas tüdruk sellest kohe emale.

„Kas ta rikas on?" küsis ema.

„Mitte just eriliselt, aga umbes nelikümmend tuhat tal ikka on."

„Aga kas ta sulle meeldib?"

„Pole viga, läheb korda. Ta on kaunis lahke mees."

„Noh, lipitsemise-ajal on nad kõik niisugused, abielludes aga ilmuvad neil kohe hambad nähtavale. Muidugi, püüa toda lollikest seni kütta, kuni ta sulle ettepaneku teeb. Ega aega või huupi raisata."

Ja teisel päeval — Shenja oskas oma asja juba vastavalt korraldada — palus too väikemõisnik Shenja kätt!

„Minul pole teie vastu midagi," sosistas kaval tüdruk silmakirjaliku häbelikkusega, „kuid ma ei tea, mis mamma arvab . . . "

Õnnelik peigmees ruttas kohe kindraliproua juure ja palus sellelt nõusolekut.

„Ma näen, et teie kena ja viisakas noormees olete ja ma imestan tütre heamaitselist valikut," kõneles vanaeit mesikeelselt, „ma loodan pealegi, et teie kooselu igati õnnelikuks kujuneb, sest Shenja on lausa ingel. Ärge mõelge, et ma oma tütart, nagu emad harilikult ikka, pimesi kiidan. Ei, seda ma ei tee: olen otsekohene, õiglane naisterahvas ja ütlen puhtast südamest, et Shenja on kõige tublim perenaine ning omab kuldse südame. Loodan, et ka teie omalt poolt talle liiga ei tee."

„Ärge muretsege, kogu mu elu saab olema sihitud Shenja õnnestamiseks."

„Pean teile aga avameelselt tunnistama, et Shenja vaene on ning mingit kaasavara ei saa."

„Armuline proua, ma ei vajagi kaasavara, sest mul

on oma tagasihoidlik kapitaal. Õelge julgesti, kui palju talle pulmade ettevalmistamiseks tarvis läheb."

„Noh, tuhandet viis kuluks ikka ära . . . " arvas proua.

Peigmees lubas järgmiseks päevaks selle summa tuua ja lahkus.

Proua kutsus kohe Shenja oma juure ja seletas:

„Tead, Shenja, sinu kavaler on üsna mõistlik mees ja pealegi pole ta kitsi. Kui tema naiseks saad, püüa kohe kõik varandus oma korraldusse võtta."

„Kui ta aga annab . . . "

„Noh, sellest küljest ma tunnen sind päris hästi ja tean, et sul selleks sammuks iseloomu ning tahet jätkub. Peale pulmi avaldad talle kohe kategooriliselt, et tahad olla täielik perenaine — täielik valitsejanna mitte üksnes tema südame, vaid ka tema varanduse üle. Ja ma usun, et ta alla annab."

Nõnda sai kindraliproua tütre peigmehelt viis tuhat rubla ja kulutas sellest tütre hilpudeks üheainsa tuhande, ülejäänud raha aga pistis oma taskusse.

Kahe nädala pärast olid pulmad — ja noorpaar sõitis oma väikesse mõisasse.

44.

Osa tegelasi kaob näitelavalt.

Haige Verchovsky seisukord oli lihtsalt kole. Halvatus ei riisunud talt mõistust, kuid omade mõtete väljendamiseks oli vanamees võimetu. Suurimat hingepiina aga valmistas talle see, et ta vaeva, häbi ja verega teenitud varandus läheb mitte üksnes tuulde, vaid ka Kostja jääb kõigest ilma. Ah, mis ta küll kõik poleks annud selle eest, et üheksainsakski päevaks tervist ja teguvõimet tagasi saada! Aga ta kartis, et isegi ajutine tervenemine asjale kasu ei tooks, sest küllap juba Misha selle eest hoolitseks, et isa testamendi muutmise alal midagi ette võtta ei saaks!

Ja tõepoolest oligi Misha tarvitusele võtnud omad ettevaatusevahendid, pannes haiget teenima ainult niisugu-

seid isikuid, kes talle truud olid ja talle kõigest ette kandsid.

Nõnda piineldes voodis lamedes tuletas vanamees kibedusega meelde isa sõnu, kes ikka oli armastanud kinnitada, et mitte rikkuses ei peitu õnn. Nüüd käisid ta vaimusilma eest kohutavas reas läbi kõik need loendamatud alatused, kelmused ja kuriteod, milliseid ta oli eluajal sooritanud, ikka sellesama ainsa sihiga — rikkaks saada. Ah, ja sellessamas rikkusejänus ihaldab praegu oma lihane poeg ta surma, sulgedes ta vangina siia haigetuppa! Nüüd Verchovsky-Nachtigall päriselt igatses surma— igatses seda kui päästjat, sest südamepiin on kõige hirmsam karistus maailmas, ja sellest karistusest suudab vabastada ainult surm . . .

Kuid kogu see aeg ei suutnud õnnelik olla ka Misha. Ta kartis koledasti, et isa võiks terveneda, siis tuleks kogu pettus ja vägivald ilmsiks — ning tema, Misha, oleks jäädavalt kadunud . . .

„Kas poleks parem talle juba korraga lõpp peale teha ?“ harutelles roimarline poeg endamisi : „See oleks ka temale endale kergenduseks . . . Hm, kui arst tuleb, siis vaja pidada õige nõu . . .“

Varsti tuli dr. Doppelkümmel ja Misha kutsus ta oma kabinetti.

„Kuidas te arvate, doktor, kas isa veel kaua peab kannatama seda piina, mida nähes mul süda lõhkeda ähhardab ?“ küsis ta arstilt.

„Kui nõrkus sel kujul edasi kestab, siis võib haige veel kaua hingitseda,“ vastas arst. „Või soovite, et arstide konsiilium kokku tuleks nõu pidama ?“

„Oh ei, ma usaldan täielikult teie teadmusi ning olen veendunud, et teised arstid siin midagi rohkem korda saata ei oska!“ seletas Misha.

„Tänan teid usalduse eest,“ ütles arst, „nüüd aga lubage mul lahkuda, sest pean visiteerima veel teisi haigeid. Õhtul tulen jälle tagasi.“

Arst kummardas ja läks.

Kulus veel paar päeva — ja siis ühel hommikul haige

pääses vaevast: ihaldatud surm oli halastanud ta peale ning ta tormitseva hinge uinutanud . . .

Misha esines kõikjal kui õige, hoolitsev ja leinav poeg, ta mure ja kurbtus näisid piiritumaina.

Matusepidu oli ülitore, sest noor pärija ei hoolinud rahast.

Testament esitati kohtule, ärakiri saadeti Kostjale, kusjuures misha talle kirjutas, et ta isa tahtmise vastaselt Kostjale saadab viiskümmend tuhat rubla, tehes seda omast heast südamest ja vennalikust armastusest.

Testament, nagu juba teame, tegi Misha kõige liikuva ja kinnisvara ainuomanikuks, võimaldates talle seega kõige hiilgavama tuleviku.

Varsti saabus Konstantinilt vastus, millega ta teatas, et testament temas suurt umbusaldust äratab, kuid, austades isa mälestust, ei taha ta alustada kohtuprotsessi, mis liig suurt ja läpatavat tolmu tekitaks. Ka Misha poolt pakutavat summat ei võtvat ta vastu ning astuvat üldse ära kaevanduste-juhataja kohalt.

* *
*

Viis aastat oli isa surmast juba mööda, ja Misha varandus hakkas lõpukorrale jõudma, sest ta pöörane elunautimine ületas kõikvõimalikud piirid. Lisaks sellele tuli veel mänguhasart, ta kaotas kaardilauas nii kohutavaid summe, et varsti sunnitud oli majad ära müüma, sest kaevandused olig juba läinud.

Nüüd tuli kahjatsus,— kuid hilja. Ta sõitis oma venna juurde, tunnistas sellele kõik puhtsüdamlikult üles ja — puupaljas nagu ta nüüd oli — jäigi venna juure elama.

Kuid kaua ta vennale koormaks ei olnud: juba varemalt saadud tiisikus edenes kiirel sammul — ja varsti tormakas Misha oli surnud.

Pärast Misha surma sai Kostja venna haledate varanduseriismete pärijaks ja, kuulda saades, et Hugo von Ochsenstirn pealinnas oma viie miljoniga uhkeldab, sõitis ta Peterburgi, otsis Hugo üles ja ähvardas tad kohtu kätte anda, sest kadunud venna pihtimus oli tunnistajate juuresolekul kirja pandud.

Seega Hugo von Ochsenstirn või õigemini Jüri Rumm oli sunnitud kogu omast varandusest loobuma ja ka Peterburgist lahkuma, sest varanduseta isikul pole pealinnas midagi teha. Nii Jüri Rumm kadus pealinna horitsondilt, tema käest tagasi saadud raha aga Kostja ohverdas vaestele.

Hobuseparisnik Vassiili oli hoopis nukker, et asi just tema tõukel niiviisi hakkas minema, sest miljonäri halvatuses oli nimelt tema süüdi.

Anna Quälgeist lõpetas oma elu hullumajas.

Shenja sai mehe varanduse küll oma kätte, kuid lõi selle kiiresti läbi ning siirdus jälle mammi kraesse tagasi.

Dr. Doppelkümmel ja ta vend saadeti mingi kelmustüki pärast Siberisse, Konstantin Verchovsky-Nachtigall aga emigreerus Ameerikasse ning tõusis seal hiilgavle järele.

Nii oleks siis jutu selle järgu tegelastega lõpp, kuid et aga peakangelasel Jüri Rummul ees oli veel pikk seiklusterida, siis vaatame lähemalt, kuhu ta Peterburgist kadus.

45.

Uus tegevusväli.

Mitte just väga ammu elas Tallinnas Toompeal omas vanamoelises hülsikarbi taolises majas keegi vanapoolne parun Hull, kellel maal veel mitu mõisat oli ja kes seetõttu oma rikkuse poolest aadlike hulgas esimesel kohal seisis.

Tal oli kaks tütart, üks kahekümne-, teine aga kahekümnekuue-aastane : Adelheid ja Kunigunde. Mõlemad olid alles tanu alla saamata.

Parun Hull elas nii, nagu teisedki temataolised parasiidid : kell kümme või üksteist ta tõusis voodist, sõi, soris oma posti, luges ajalehte, siis lõunatas ning siirdus oma kahe koera saatel linna puiestikkudesse jalutama.

Kord jäi parun oma jalutuskäiguga hiljemaks kui harilikult. Kell lõi juba kuus, kui ta kübara ja kepi võttis ning Kadrioru poole astus.

Miks hilines parun seekord oma harjumuste vastaselt? Noh, tal oli selleks päris mõjuv põhjus, nagu kohe näeme.

Tema noorema tütre ümber oli juba kaucmat aega lipitnenud keegi viisakas noormees Zoege von Kühler, andes mõista, kui väga meelsasti ta abielusadamasse tahaks tüürida.

Selle vastu polnud ju vanal parunil midagi ütelda, sest noormees oli kena, rikas, heas kuulsuses jne., kuid arusaadavalt oleks parunile rohkem meeldinud, kui Kühler vanemat tütart oleks kosinud, sest sada ähvardas vägisi vanapiigaks jäämine.

Täna enne lõunat oli siis noor Zoege von Kühler vana paruni kabinetti tulnud ja palunud luba paar sõna rääkida ühe väga tähtsa asja pärast.

„Laske aga tulla," ütles parun.

„Mul on ööd kui päevad teie Adelheidi kuju südames, ma armastan teda tuliselt, otse hullumeelseelt. Ka tema armastab mind niisamuti, ja me vandusime teineteisele igavest truudust. Nüüd palun ma teid — ärge olge karmi südamega ja lubage meil õnnelikeks saada."

„Oh, ega mul teie abiellumise vastu midagi ole, kuid täna nii ootamatult ei saa ma siiski teile lõplikku vastust anda, sest pean asja enne veel igakülgselt läbikaaluma. Hm jah, kuid mida te arvate mu vanemast tütrest Kunigundest?"

Noormees sai väga hästi aru, milleks parun talle selle küsimuse esitanud, ja ütles:

„Neiu Kunigunde kohta pole mul midagi erilist ütelda. Ta on viisakas ja kena neiu ning võiks iga mehe õnnelikuks teha. Ning inetuks ei saa teda kah keegi nimetada."

„Aga noh, ideaalseks iluduseks ei pea teie teda nähtavasti mitte ning päris südamelähedane ei näi ta teile olevat."

„Oo, nõnda pole ma sugugi mõelnud, kuid — —"

„Jah, kuid sümpaatne ei ole ta teile ikkagi?"

„Pigemini on ta mulle küll sümpaatne kui antipaatne," kogeles noormees.

„Mu härra," küsis vana parun edasi: „kas te ikka

tõeliselt armastate mu nooremat, või on see ainult kerge möödaminev tundmus?"

„Viimane arvamus igatahes on ekslik. Armastan neiu Adelheiti tuliselt, ja seda tuld ei suuda aeg nii pea kustutada. Ehkki Kunigunde väga õrnahingeline neitsi on, siiski teda ma — —"

„Kraamige aga välja, mis teil Kunigunde kohta veel ütelda on," naeratas vana parun, nähes noormehe ilmset segadust.

„Ma ei suuda teda armastada . . ." kogeles kosilane.

Viimaste sõnade juures noormehe südamelt langes just nagu kivi, sest nüüd oli ometi kõik lõplikult väljaöeldud, sest kaunis inetu Kunigunde ei võinud ju kellegi südant võluda.

„Teil võib õigus olla," nõustus vana parun, „ja ma ei taha teie plaanile vastu seista . . ." Mõne päeva pärast räägime sellest põhjalikumalt."

Noor parun väljus rõõmsalt toast: ta lootis, et vanamees talle järgi annab ning romaan hästi lõpeb.

Parun Hull aga, pärast seda jutuajamist, jalutelles Kadrioru alleedel, oli väga erutatud ja vahetevahel kogunt rääkis iseenesega valjusti. Vanema tütre vanapiigasaatusega ei suutnud ta kuidagi leppida . . .

Aeg lendas kiiresti ja juba hakkas kesksuvine hämarik puiealust mähkima.

Hilisõhtu niiskus tungis läbi vanamehe õhukese suverõivastuse, pannes ihu värisema.

Vana raatusekell põrutas üksteist lööki. Vana parun ärkas nagu unest, vaatas ringi ja hakkas kojupoole tõttama.

Teisel hommikul, olles juba riides ja juues kohvi, tuli talle meelde, et juba tükk aega seisab tasumata üks restoraaniarve. Ta pistis käe taskusse rahakoti järele, et toapoisi läbi võlga ära saata. Kuid tasku oli tühi. Kohkunult kompas ta ja otsis, aga rahakott jäi kadunuks.

Rahakotis oli olnud üle tuhande rubla sularahas ning veel seitsme tuhande eest väärtpabereid ja veksleid. Vanamees ei teadnud arvata muud, kui et on rahapunga hajameelselt ühes taskurätikuga välja tõmmanud.

Kahju oli suur — ja paruni tusk seetõttu niisama

suur. Ka too neetud kosilane oli siin osalt süüdi, sest eks see noorema tütre kosimine ja vanema istumajätmine tegigi paruni eile hajameelseks.

Ei jäänud üle muud, kui kaotuse üle ajalehes kuulutada, sest kes teab — ehk osutub leidjaks mõni aus inimene, kes siis hea tasu eest rahakoti tagasi toob.

Järgmisel päeval ilmuski kohalikus lehes vastav kuulutus.

* * *

Eelkirjeldatud sündmusest oli möödunud kolm kuud, november oma külma ja poriga juba saabunud.

Vana parun oli Zoege von Kühlerile ja Adelheidile abiellumisloa annud, noored olid juba kihlatud ning pulmad pidid aset leidma jõulu paiku, pärast mida noormees oma ihaldatava võinuks koju viia.

Parun Hulli ajalehekuulutus polnud tagajärjeta jäänud, sest paar nädalat pärast kuulutuse ilmumist oli vanamees saanud järgmise kirja:

V. a. härra parun Hull!

Mina, nende ridade autor, leidsin paari nädala eest Kadriorust rahakoti, milles tuhat rubla sularaha ning seitsme tuhande eest muid väärtpabereid. Et ma aga linnas ei ela, vaid Läänemaal, omas O-si mõisas, siis polnud mul varem sellest võimalik teatada. Leiupäeval juhtusin olema Tallinnas, kuid sõitsin sealt kohe jälle maale tagasi. Leidu ei taha ma postiga ära saata, vaid tulen lähemal ajal Tallinna ja toon teile isiklikult kätte.

Aupaklikult
Hugo von Ochsenstirn.

Kiri rõõmustas parun Hulli väga, sest nüüd ta teadis, et kaotatud raha kätte saab. Peale selle huvitas tad kirjasaatja nimi, millest nähtus, et leidja aadliseisusse kuulub. Seejuures parunit huvitas veel väga, kas leidja on abielus või poissmees, sest, kes teab — ehk naeratab ka Kunigundele kunagi õnnepäike . . .

Kirjas oli küll öeldud, et leidja lähemal ajal Tallinna

saabub, kuid sellest „lähemast ajast" olid saanud nädalad ja kuud — ning ausast aadlikust polnud ikka veel kuulda kippu ega kõppu. Ka ei saatnud ta leitud raha postiteel ära.

46.

Imelik isik.

Ühel udusel novembrikuu päeval teatas toapoiss parunile, et keegi temaga rääkida soovib. Ühtlasi toapoiss ulatas parunile nimekaardi, millel aadlikuvapi all seisis Hugo von Ochsenstirni nimi.

Otsekohe tuli parunile meelde kaotatud raha.

„Saada ta võõrastetuppa ja palu veidi oodata, ma tulen kohe," ütles parun.

Varsti ta, olles kohendanud soengut, ilmuski võõrastetuppa, kus juba istus aus rahaleidja. See oli ruugete juukste, lühikese tüseda keha ja prantsusemoeliselt pügatud lõuahabemega mees, kelle silmad läbilungivalt vaatasid läbi kuldraamiga prillide.

Ta kandis elegantset musta ülikonda, peenest nahast saapaid ja head triikpesu.

„Kas saite mu kirja kätte?" küsis Hugo, olles parunit teretanud.

„Kui arvate toda kirja, milles te minu raha leiust teatasite, siis — jah," vastas parun Hull.

„Jah, selle kirja üle ma küsingi. Ma ei kahtle põrmugi, et minu poolt leitud rahakott teile kuulub, kuid korralik asjaajamine nõuab, et kõik saaks väljaklaaritud. Palun, kirjeldage mulle toda rahakotti."

„Ta oli pruunist peen-nahast ja umbes vaksapikkune."

„Läheb ühte küll," ütles võõras ja tõi taskust nähtavale rahakoti, milles parun Hull otsekohe oma punga ära tundis.

Hugo von Ochsenstirn ulatas rahakoti paruni kätte, see võttis vastu, tänas ja lausus:

„Lugupeetud härra, ega ma teid sellega ei haava, kui pakun teile seadusliku leiutasu?"

„Oo, ma ei soovi krossigi tasu."

Parun soris rahakoti sisu ja leidis kõik alles olevat.

Veidi aega valitses vaikus, siis parun ütles:

„Juba selle lühikese vestluse kestes olen ma teid tundma õppinud kui aumeest, ning ma sooviks väga, et meie tutvus ka edaspidi kestaks. Kas teie ehk olete nii lahke ja võtate osa väikesest õhtusöögist, mille ma rahakoti kättesaamise puhul kavatsen korraldada? Ma paluksin täna õhtul oma poole ka mõned külalised — ja nii poleks aeg sugugi igav."

„Teie kutse teeb mulle suurt au, ja kui ma vähegi mahti peaksin saama, siis tulen ilmtingimata. Kuid päris kindlasti ma lubada ei saa, sest mul on täna veel paar tähtsat asja õiendada."

Parun Hull aga, kes aimas, et Hugo von Ochsenstirn ehk Jüri Rumm on poissmees, hakkas päriselt paluma, mispeale Rumm veidi mõtles ja vastas:

Loodan oma asjatalitustega varakult toime saada ja annan sõna, et tulen. Kuid kas tohin ma küsida teiste külaliste nimesid?"

Viimase küsimuse Rumm esitas muidugi selleks, et teada saada, kas õhtuvõõraste hulgas äkki pole mõnd niisugust, kes teda tunda võiks, kuid paruni vastus rahustas tad täielikult: kõik kavatsetavad peolised osutusid võõrasteks, kes Rummu kunagi polnud näinud.

„Olen õnnelik, et teie mu kutse vastu võtsite," ütles parun.

„Tänan väga, kuid nüüd pean minema, et asjatoimetustega õigeks ajaks joonde saada."

Seejärele lasi ta teenril eeskojas omale kasuka selga aidata ja lahkus parunist sooja käepigistusega.

47.

Väike etendus.

Nüüd palume lugejaid Tallinnast 39 versta eemale. Koht, kuhu mõttes rändame, on kaunis ilus, jõekaldal asuv küla, mida piiravad põllud ja mets. Idapool on mõisa,

väike kabel ehk abikirik, selle taga sinetab mets, mille veerul jälle mõisa, edasi on põllud, teine küla ja siis uuesti — uhkeldav mõisa.

Oli palav juunikuu ilm, kõik külarahvas rühkis heina teha. Sel ilusal päeval astus küla poole keegi linnarõivais noorevõitu mees. Ta polnud aga just väga isandalikult riides, nii, et tad võis pidada rändavaks käsitööselliks. Seljas oli tal väike pamp.

Külas ta ei peatanud, vaid sammus kabeli eest mööda maanteed otse edasi, läks üle jõe ja pööras siis T. mõisasse.

Mõisaõues uitavad koerad tormasid talle kohe vihase lõrinaga vastu. Õues polnud näha inimhingegi — ja nii pidi teekäija omal jõul võitlema kurjade penidega.

Mees haaras maast teiba ja püüdis sellega kallalekippujaid eemale peletada, kuid koerad olid nagu marrunud, ei hoolinud vastuvemmaldamisest midagi ja ähvardasid meest lausa puruks rebida.

Nähes, et muu nõu ei aita, tõmbas võõras taskust revolvri ja tulistas. Üks kõige vihasemaid koeri langes, kärvades sealsamas. Tundmatu tulistas veel teist ja kolmat korda — ning iga lask surmas ühs peni.

Nüüd aga hakkasid kostma ärevad hääled — ja keegi hüüdis ärevalt saksakeeles:

„Mis see on? Kas keegi lasti maha? On's keegi surma saanud?“

Seepeale võõras vastas vihaselt niisamuti saksakeeles:

„Hoidke omi koeri paremini, et nad möödaminejaid kiskuma ei kipuks, siis ei ole inimestel tarvidust neid mahakõmmutada.“

Nüüd mõlemad vestlejad nägid teineteist.

Valitseja, kellele koerad kuulusid, oli tüse, brünett mees. Tal oli seljas ratsaülikond, käes piits, teise käega aga hoidis ta ratsahobust suukõrvalt kinni.

Säärast ebaharilikku sündmust nähes oli valitseja alul nii kohmetanud, et soolasambana paigale kivines.

Peagi ilmus mõisaõuele veel teisigi inimesi, kes olid kuulnud revolvripauke.

„Võtke kurjategija kinni! . . Siduge ta! . .“ sai valitseja viimaks suust välja, sattudes surmatud koeri nähes otse marulisse vihahoogu.

Mõned mõisasulased tahtsid valitseja käsku täita, kuid tundmatu ei jäänud nende lähinemist äraootama, vaid putkas lähidasse lepikusse, kust tad üles ei leitud.

Õhtul aga leidis valitseja kirjakastist järgmise sisuga sedeli:

> Teie käskite mind, teile täitsa tundmatut meest, täna selle eest kinni siduda lasta, et ma julgesin maha lasta teie jultunud koerad, kes mu kallale tormasid ja mind tublisti oleks vigastanud, kui ma nendest kärmem poleks olnud. Jah, teie ise olite veel enam jultunud kui koerad. Ning ma ei unusta teie häbematuid sõnu enne, kui olen teiega arved klaarinud. Seda pidage meeles!
>
> Teile nime järele tuntud
>
> Jüri Rumm.

Kui mõisavalitseja neid ridu oli lugenud, kohkus ta nii ära, et sedel ta näppude vahelt maha kukkus.

„Või see oligi Jüri Rumm, keda igaüks kardab!“ ümises ta. „Kui lugu tõesti nii on ja ta oma ähvardust asub täitma, milles ma sugugi ei kahtle, siis pean küll igal õhtul vahid välja panema.“

Selle plaani ta täitiski ja tegi korralduse, et tänasest peale olgu tunnimehed väljas kogu öö.

Esimesel ööl mehikesel ei tulnud sugugi und, kuid see öö möödus, ilma et Rumm mõisasse oleks tulnud.

Mõisast põgenedes oli Jüri enese padrikusse ära peitnud ja äraoodanud, kuni kära vaikis, siis oli kirjutanud oma sedeli, õhtuhämaruses häärberi juure hiilinud ja sedeli kirjakasti lasknud.

Viletsate talumajade ning saunahurtsikute kohal ta peatas ning astus viimaks ühte tallu sisse.

Hurtsiku lävel istusid elavalt juteldes kaks naist.

Jüri teretas ja sõnus:

„Armsad inimesed, kas oleksite nii lahked ja lubaksite mulle öömaja?“

Teine naistest silmitses võõrast otse politseilikult uuriva pilguga ja vastas alles siis, kui tulnuka välimuse küllalt usaldustäratava oli leidnud olema.

„Küllap seda saab, astugu härra aga tuppa. Ega meil teile küll head aset pakkuda ole, kuid püüdke olla rahul sellega, mis meil on."

„Palju tänu. Olen mitmekesistel asemetel maganud, küll ma siingi end koduseks oskan teha."

Hurtsiku sisemus oli nõgine ja vaene, nagu tolleaegsed saunatoad ikka.

Leekonksule riputati pada ja keedeti tanguleent. Varsti oli leem valmis ja seda pakuti ka külalisele.

Rumm ei lasknud pakkumist korrata, vaid istus kohe lauda ja sõi hundi-isuga, sest hommikust saadik polnud ta ivagi hamba alla saanud.

Peale sööki heitis ta põrandale laotud õlekoo otsa pikali. Kuid päevase erutuse tõttu ei tulnud uni nõnda pea, ja nii hakkas ta tahtmatult kuulama saunanaiste juttu.

„Kas su vanamees juba tervem on ?" küsis see, kes Jürile leent oli pakkunud.

„Jumal paraku, ei sugugi veel. Haigus läheb aga päev-päevalt raskemaks — ja küllap taat sellesse viimaks surebki ! . . " ohkas teine.

„Kas sa talle püssirohtu oled sisse andnud ? Minu arust ei või see olla muud, kui rabandus, rabanduse vastu aga on püssirohi kõige parem."

„Oleme ikka andnud küll igasuguseid rohte, ainult püssirohtu pole saanud. Tõin mineval nädalal apteegist viie kopika eest mustaussi tuhka ja kaetuseõli, kuid kumbki ei aidanud. Ka roosiõli ja juudisitta andsin — ei paremat ühtegi. Mine sa tea, kust ta selle haiguse sai ja mis see võib olla."

„Kust ta mujalt sai, kui ehmatusest. Minu teada jäi ta haigeks tollest päevast, kui valitsejahärraga tüli oli. Aga kuidas siis teie saunast väljatõstmisega lugu on ? Kas valitseja ikka oma jonni juure jäi ? Kas te saunas ikka ainult kevadeni olla võite ?"

„Kuidas siis, ikka kevadel välja, ei muud ühtegi . . . Ei tea, kust me siis küll ulualust leiame . . . Parem ikka oleks taadil mõisavalitseja vastu alandlikum olla ja mokk maas pidada !"

„Minu arvates taadil oli õigus tülitseda, sest nii suurt

tegu, mis talle mõisa poolt määrati, poleks te ikkagi ära teha suutnud. Ja kust ta tũli ära sai hoida, kord valitseja nõudis üleliigset orjust."

„Hirmus oli see küll, kui valitseja talle kurjad koerad peale hässitas ja taadi nii mõisast välja kihutas! Tükkideks pidivad vanamehe rebima!"

„Jah, eks selle valitseja peale ole Tallinnaski käidud parun Hullile kaebamas, aga või nüüd parun aitab! Ütleb aga, et tema end mõisa-asjadesse ei sega, mindagu valitseja juure. Eks meiegi peame omast saunast Jüripäeval välja kolima, see renditegu on liig ränk."

Eided kõnelesid veel tükk aega ühest-teisest, kuid see enam Jürit ei huvitanud, sest teda häiris ainult eelpooltoodud koerte pealeässitamise jutt. Varsti tuli ka uni.

Teise päeva hommikul, pärast seda, kui Rumm saunast oli lahkunud, leidis mõisavalitseja Alfred Habicht omast kirjakastist veel ühe sedeli, millel seisis must valgel:

> Et ma teile juba teistkordselt kirjutama pean, siis võite isegi järeldada, et teie oma häbematusega juba üle piiri olete läinud ja et teie teod tingimata nuhtlust väärivad. Teie ei määranud üksnes mind koertesöödaks, vaid olete ka ühele saunikule penid nii kallale hässitanud, et mees praegu suremas haige on, seepärast pole ma teie koeri mitte asjata saatnud teise ilma, Laatsaruse paiseid lakkuma. Küll me varsti kusagil kokku saame ja omad arved õiendame. Kaks kirja panevad teid ehk rohkem uskuma mu lubadust.
>
> Nägemiseni!
>
> Jüri Rumm.

48.

Halvasti lõppenud pidu.

Oli külm, pime novembriõhtu. Toompeal, parun Hulli majal, särasid kõik aknad täisvalguses. Seal oli algamas pidu, mis õieti korraldatud rahaleidja Hugo von Ochsenstirni auks.

Peovõõraid polnud just palju, kuid selle eest nad kuulusid kõige puhtaverelisemate aadlike hulka.

Teiste aadlivõsude hulgas istusid ka parunipreilid Kunigunde ja Adelheid Nende rasked, uhked siidkleidid andsid neile otse lumelillekeste välimuse, juukstes särasid neil priljantnõelad, jalas aga valendasid kerged ballikingad.

Ka Zoege von Kühler oli peole ilmunud ja jutles elavalt paari aadlimehega, kusjuures ta pilgud tihtilugu eksisid ülikena neiu Adelheidi poole, seal neiu pilkudega ristlesid ja siis mujale pöördusid.

Hugo von Ochsenstirn polnud veel ilmunud, ehk kell küll juba üheksandat õhtutundi näitas.

Parun Hull istus mõne teise vanema härraga malelauas, kusjuures ta näis sügavasse mõttesse vajunud olema. Tema vastas istus aadelkonna peamees parun Deckenhausen, kes peole oli tulnud ühes abikaasa Almaga ja kahe tütre Aurelie ning Clarissaga. Mõlemad olid väga kaunid neiukesed, üks kahekümne, teine — kaheksateistkümneaastane. Eriti meeldivaks tegi neid see, et nad ei armastanud koketeerida, vaid väljendasid neitsilikku tagasihoidlikkust. Muidugi polnud ka nendel austajatest puudust, sest isa mõisad ja linnamajad aitasid nende ilule ju nii mõndagi kaasa rääkida. Ega siis parun Lecog ja von Vetter asjata nende ees ei peatunud, et anduda viisakale flirdile.

Algas tants. Kell oli juba pool kümme, kuid auvõõras — Hugo von Ochsenstirn — polnud ikka veel kohal.

Parun Hull lõpetas malepartii vaatas rahutult ringi ja ütles von Deckenhausenile :

„Hugo von Ochsenstirn ei tule ega tule. Ma ei saa aru, mis pikad asjatoimingud tal ometi ees on !“

Vanadhärrad liikusid kõrvalruumi, ja kui nad sealt saali tagasi tulid, oli oodatud külaline juba kohal.

Ta astus parun Hulli juure, teretas viisakalt ja sõnus:

„Palun tuhatkordselt vabandust hilinemise pärast, kuid mul oli palju tegemist, ning ikkagi veel jäid mõned toimingud homseks.“

Hugot esitledi teistele võõrastele, ja ta avaldas kõigile väga hea mulje, sest Peterburgi klubilõvina oskas ta käituda peenelt.

Kuna rahaleidja poissmees oli, siis mõlkus parun Hulli peas tema kohta nii mõnigi kavatsus — ja nagu näha, hakkasid need kavatsused osaliselt täidegi minema, sest Hugo kurameeris kõige rohkem just Kunigundega, tantsis temaga mitu tantsu ja viimaks kadus neiuga kõrvaltuppa, kus tütarlapsele ütles:

„Lugupeetud paruness! Kas tohin ma teile väikese kingituse teha selle tasuks, et kohtlesite mind nii armuliselt?"

Äkki ta laskus neiu ette põlvili ja rääkis kirgliselt edasi:

„Vabandage mu liig suurt julgust, kuid ma ei suuda oma südamesunnile vastu panna. Ma armastan teid tuliselt, esimese armastuse lõõmava leegiga — ja kui te minu peaks äratõukama, siis ma sureks. Mu jumalanna, mu ideal, saage mu omaks — ja ma olen kõige õnnelikum mees maailmas!"

Neiu punastas kõrvuni ja vajus murtud lillena noormehe rinnale, kes oli tõusnud püsti, käed neiu piha ümber pannud ja ta embusse haaranud, kattes ta roosihuuli kirgliste suudlustega.

„Mu ingel, sa armastad mind ja tõotad kuuluda mulle?"

„Olen sinu," sosistas tüdruk naiivse argtusega ja hoopis tasa.

Uhke, võiduröõmsa pilguga viis Hugo näitsiku saali ja tantsis temaga seal poloneesi niisuguse innuga, et paaril korral isegi segi läks, mille üle mõned kergemeelsed naerma pahvatasid, nii, et Jüril vihapuna palgile tõusis.

Juba oli pidutuju vähenemas ja isegi Kuninguntet vallutas rammetus: suures õnnetuhinas oli ta armsama käest nii mitmel korral veiniklaasi vastu võtnud ja selle tühjendanud, et ta pea nüüd hoopis ringi käis, seda enam, et Hugo veinile salaja midagi muudki oli juurelisanud.

Viimaks Hugo talutas näitsiku teistele tähelepanematult magadistuppa ja avitas tad lahtirõivastumisel.

Saalist kostsid mahedad klaverihelid ja naishääl laulis õrna prantsuskeelset armastuslaulu.

„Mu käskija, mu prints, kui õnnelik ma olen, nõnda

sinu rinnal hingates! . . ." sonis veinist ja unerohust uimastatud Kunigunde.

Ta seisis lahtiste juustega oma armsama ees, ta silmad põlesid alkoholist ja veinisse kallatud ergutusaineist.

Jüri ei suutnud kauem vastupidada ja — — —

* * *

Saalis ikka veel mängiti ja lauldi, kui Jüri üles tõusis neiu kõrvalt, kes surnukahvatult, ennetundmatus õnneroidumuses lamema jäi.

„Kas oli see minu süü, et ma end taltsutada ei suutnud?" ümises Jüri Rumm endamisi, riideid kohendates: „Kui palju on parunid minu suguõdesid häbisse saatnud, olgu see neile nüüd kättemaksuks!"

Ja ta hiilis magadistoast välja, pistes neiu tuimade sõrmede vahel kirja.

Parun Deckenhausen istus mängulauas ja tahtis võtta taskust oma kallihinnalist, priljantidega ülekülvatud kuldset sigaritoosi, kuid pidi imestusega märkama, et see on kadunud. Ka keegi teine aadlik, kes oma väärtuslikku teemantsõrmust tihtilugu oli armastanud mängides sõrmest võtta ja seda viivuks lauale panna, leidis, et sõrmust enam pole.

Esimene tõusis erutatult püsti ja sõnus:

„Mu sigaritoos on kadunud!"

„Ja minu sõrmus!" hüüdis teine.

Noor Zoege seejärele veendus, et tema on ilma omast kulduurist, neiu Adelheid aga — et tal enam pole uhket medaljongi.

Kõik olid kohkunud.

Seal tuikus aga sisse neiu Kunigunde, ise kahvatu kui surnu ja jalgel taaruv ning, kinnipitseeritud ja isale adresseeritud kirja sellele edasi andes, rääkis vanale von Hullile ahastaval sosinal:

„Andesta, kuid olen kõige õnnetum olend maailmas. Õhtul avaldas Hugo von Ochsenstirn mulle armastust ja austas mind hulgaliste kalliste kingitustega. Peale seda ui-

mastas ta mind määrtsegi mürgiga ja, olles röövinud mu süütuse, põgenes ära. Olin nii nõrk ja uimane, et sellele vastu panna või tad takistada ei suutnud. Isa, halasta ja anna andeks, olen hirmus õnnetu, kuid see õnnetus ei tulnud minu süü läbi!"

Viimaseid sõnu sosistades oli ta põlvili laskunud ja käed palveliselt üles tõstnud.

Vana paruni näole ilmus vihakorts, kuid ta tundis, et juhtumis ka ise osaliselt süüdi on, mistõttu ta tütre hellalt üles tõstis ja ütles:

„Tõuse, sina pole selles süüdi, vaid mina. Pean kõik heaks tegema, mis veel vähegi end heaks teha lubab."

Nüüd vana Hull astus keset saali ja teatas, et kogu segaduse tekitajaks olevat Hugo von Ochsenstirn, kelle kirja ta kõva häälega ette luges. Kirja lugemisel valitses saalis niisugune vaikus, et oleks võidud kuulda isegi nõela kukkumist. Kirja sisu oli järgmine:

Härra parun Hull!

Kui see kiri teie kätte jõuab, siis teadke, et te mind enam ei näe, kuna olen juba lahkunud teie seltskonnast. Kirjas aga avaldan teile mõndagi, mida te senini ei teadnud. Rahakoti, mille teile tagasi tõin, ma lihtsalt varastasin teie taskust, et teiega tutvaks saada. Mil viisil ma tolle „näputöö" sooritasin, seda võite ehk tänaõhtuse asjade kaotsimineku järele aimata . . . Möödunud suvel ma käisin teie mõisas ja ka mõisale kuuluvas külas. Mõisas puutusin ma kokku toore isikuga, kes on teie valitseja ning kes tahtis mind lasta koertel lõhkikiskuda, kuid ma saatsin penid mõne revolvrikuuliga põrgusse. Selle eest tahtis valitseja mind kinni siduda lasta ja, võibolla, tallis läbi peksta lasta, mis tal aga ei õnnestunud. Ka külas kuulsin ma nii mõndagi: kaks elatanud vananaist kurtsid kurba lugu, et valitseja on sauniku rendiorjuse liig kõrgele kruvinud, saunik läinud teopäevade vähendamist paluma, kuid valitseja ütles talle rendikoha üles ning hässitas talle ka koerad kallale, mille järeldusel saunik nüüd suremas. Kõik teie

talupojad on haledad inimvarjud ning nende majad — jälgid prügihunnikud. Muretsege oma talupoegade eest paremini, muidu peate mind veel tundmaõppima ! , .

Et ma rahast, mille teile kätte tõin, ilma jääda ei tahtnud, siis tegin teie kabinetis väikese revideerimise ning pistsin taskusse 10.000 rubla eest väärtpabereid, millised nüüd, mil teie seda irja loete, juba sularahaks on tehtud. Ja et pidu mu mälestuses kauem võiks kesta, võtsin ma teiek tütardelt ja külalistelt üht-teist mälestuseks kaasa, ka neiu Kunigundele ei soovinud ma jätta oma kingitust, sest peo lõpul hakkasin kahtiema tema neitsilikkuses . . . Peale selle kuulsin ma kõrva äärekesega, kuidas keegi noorhärra minu kohta tähendas, nagu ei oskavat ma tantsida. Noh, mul on ilmas olnud teha palju targemat, kui mõne tantsuõpetaja juures tunde võtta. Küllap kord meile kõigile tuleb parem tantsuaeg. Seekord aga — nägemiseni.

Hugo von Ochsenstirn.
ehk õige nimega
Jüri Rumm.

Peolised vaatasid kohkuault teineteisele otsa. Säärast lugu polnud nad mitte oodanud.

Parun Hull oli hoopis lõõdud ja sammus hommikuni kabinetis edasi-tagasi.

Peosaal tühjenes imekähku. Poole tunni pärast valitses seal juba pimedus, ainult neiu Kunigunde toast paistis nõrk valgus ja kostis tasane, tagasihoitud nuuksumine. . .

49.

Pettuse ohver.

Vaatleme nüüd Hugo von Ochsenstirni ehk Jüri Rummu päevaseid toiminguid, mistõttu ta isegi peoõhtule hilines.

Hommikul, parun Hulli juurest lahkudes, võttis ta voo-

rimehe ja sõitis Laiale tänavale, kus kaunis vanamoelise maja ees kinni pidas ja uksest sisse sammus.

Siseuksel ilutses kullatud silt, millel oli pealkiri:

Dr. med. Närtz,
närvihaiguste-arst.

Jüri Rumm helistas uksekella — ja varsti noor naisteenija lasi ta sisse.

„Palun, kas hra doktor kodus on?" küsis Rumm.

„Jah, olge head, astuge sisse ja oodake veidi."

Rumm istus toolile ja hakkas lehitsema laual lebavaid vanu kuukirju.

Varsti ilmus ka arst.

„Olen mõisnik Hugo von Ochsenstirn," esitles end Rumm. „Kuid mul on onupoeg — ja selle juures avaldavad juba mõnd aega vaimuhaiguse märgid. Ta on alles kahekümneviie-aastane, ja võibolla õnnestub hra doktoril tad terveks ravida."

„Mis ametit too noormees peab ja mil kombel avaldub ta haigus?"

„Ta oli kellegi kullasepa juures ametis, kus pidas äriraamatuid ja kasseeris arveid. Küllap vist rohke töö on ta vaimule mõjunud. Haigus avaldub aga nii, et kellega ta ka kokku ei puutuks — võtab ta taskust kohe arveplanketi ning asub raha sissenõudma. Kuidas te, hra doktor, arvate: on's tad veel võimalik terveks arstida?"

Arst mõtles veidi ja vastas siis:

„Tervekssaamise kohta ei tea ma praegu, kus ma haiget näinud pole, midagi ütelda. Kuid miks ei peaks ta paranema?"

„Teie, otsekohene vastus rõõmustab mind väga. Kas tohiksin teile haiget näha tuua?"

„Igal ajal. Ning kui vaja, võtan ta koguni oma hoole alla. Ma olen siin omas korteris nii mõndagi haiget pidanud ja terveks arstinud."

„Kui lugu nii, siis toon ma oma onupoja veel täna teie ravimisele."

„Palun," vastas arst, „teen kõik, mis minu võimuses, et talle tervist tagasi anda."

„Vahest olete ehk nii lahke ja võtate ravikulude katteks juba ette väikese summa? Kas tohin pakkuda?“ küsis Rumm ja lükkas arsti ette kahekümneviierublalise paberi.

Arst pistis raha taskusse ja ütles:

„Tulge kell kolm peale lõunat ja tooge haige onupoeg kaasa".

„Nägemiseni, härra doktor.“

Siit Jüri Rumm ruttas kullasepa juure. Ta silmitses vaateaknale väljapandud asju ning astus siis ärri sisse.

Siin ta valis mõningad asjakesed, muu hulgas ka ühe medaljongi, paar kalliskividega ilustatud käevõru ja ühe teemant-rinnanõela.

„Vabandage,“ ütles ta seejärele kullasepale, „olen maalt sissesõitnud mõisnik ja mul pole kaasas nii palju raha, et saaksin nende asjade eest tasuda. Olge lahke, kirjutage arve ja saatke see mu onu juure, — kes selle eest kinni maksab.“

Kullasepp mõtiskles veidi, siis sõnus:

„Heaküll, ma tulen arvega ise.“

Nad istusid voorimehe troskasse ja sõitsid närviarsti juure.

Arst oli kodus, nagu kokkulepitud, ja võttis tulnukad lahkesti vastu. Rumm sosistas arstile, et noor kullasepp olevatki ta haige onupoeg, kullasepale aga lausus kõva häälega:

„Palun veidi oodata, mu onu tasub kohe arve ära.“

Jüri Rumm astus välja ning lubas eestoas oodata. Eestuppa astudes polnud tal aga enam sugugi ootamiseks mahti, ta jättis lauale ainult lühikese sedeli, ruttas tänavale ja kadus rahva hulka.

Arst aga asus noore kullasepa läbikatsumisele. Noormees suhtus sellesse pahaselt ja imestusega, siis aga võttis taskust arve ja ütles nurisevalt:

„Lugupeetud doktor, vabandage mind, kui ma teid teie tegevuses segan — ent siin on arve, mille õiendamist teilt ootan; — ning ma ei saa aru, miks te mu tuiksoont katsute. Võibolla peate mind haigeks, kuid haigus huvitab mind praegu väga vähe, sest omateada olen päriselt terve. — Kas teie parem ei suvatseks arve järele kinni maksta?“

Arst mõtles, et nooremehele jällegi ta hull tuju on peale tulnud, ning ta ei pannud kullasepa juttu tähelegi.

Kuid ka see muutus ärevaks ja seletas:

„Mu härra, te olete eksituses. Vaadake mind ometi veidi terasemalt, siis veendute kohe, et ma sugugi haige pole."

Arst aga ei pööranud kullasepa jutule ikka veel tähelepanu, vaid asus lahtistama ta vestinööpe, et kuulata südamelööke.

„Kas olete läinud hulluks või narrite mind!? Ma tulin teie juure, et arve järele raha saada, teie aga peate mind omaks patsiendiks ja kohtlete vastavalt. Palun, tehke jandile lõpp, et ma võiksin ärisse tagasi minna."

Arst arvas, et noormeest on vallutamas äge hullusehoog, mistõttu ta appi kutsus oma assistendi ja teenija, kes kullaseppa kinni hoidsid, kuni arst läbikatsumisega lõpule jõudis.

Ning vaene kullasepp, kelle jõust kolme inimese vastu ei jätkunud, pidi kõigega leppima.

Viimaks arst vangutas pead ja käskis tüdrukul von Ochsenstirni eeskojast sisse kutsuda.

Kuid tüdruk tuli üksinda tagasi, teatades, et võõras on lahkunud.

Nüüd arst nagu hakkas midagi taipama, ta vaatas hämmastanult noormehele otsa ja küsis:

„Kes teie olete?"

„Kullasepp X. abiline ning ühtlasi ka arvete kasseerija. Ma ei saa aru, miks te mind asjata kinni peate, mind arstlikult läbivaatate ja mu arvet ei tasu."

„Ja kes oli too teine mees?" küsis arst, noormehe juures vähimaidki vaimuhaiguse tunnuseid märkamata.

„Te küsite tolle järele, kes mu siia tõi?"

„Jah."

„Nägin tad täna esimest korda. Ta võttis meilt hulga väärtasju, seletades, et tahab mõrsjale kingitust teha. Viimaks, kui väärtasjad juba taskus, teatas ta, et tal raha kaasas polevat ning palus mind enesega kaasa oma onu juure, kes arve tasuvat. — Siia jõudes ta tähendas, et teie olevatki tema onu. Ja siin on arve, mille maksmist nüüd

palun!" seletas noormees, lootes, et nüüd kõik selge on ja arst arve tasub.

Nüüd oli arstile lõplikult selge, et neil mõlematel tegemist on osava kelmiga, kes neid sisse vedanud — ja ta ütles:

„Armas noormees, ma pole tolle — teie kliendi onu, vaid nagu ehk uksesildilt lugesite — närviarst doktor med. Närtz. Too mees tuli hommikul minu juure ja teatas, et tal olevat onupoeg-kullasepp, kes närvihaige. Haigus väljenduvat selles, et onupoeg nõudvat igalt vastutulejalt arve tasumist. Seetõttu mina pidasingi teid haigeks, kui te kohe minule esitasite arve."

„Tähendab, too kelm polnudki teie onupoeg ning te ei olegi kohustatud arvet tasuma? . ." küsis noormees hirmunult.

„Jah."

„Ning teie tõesti ei tasu seda arvet?"

„Ei."

„Kas teie . . ."

„Ärge kauem aega raisake nende järelepärimistega," ütles arst pahaselt. „Saage ometi aru, et mul teile midagi tasuda pole. Teie olete omist väärtasjust ilma, sest too mees oli tõepoolest peenike kelm."

Noormees oli alul nii löödud, et sõnagi suust välja ei saanud. Viimaks ta kogeles:

„Võibolla aga, et . . ."

„Noh?"

„Et te kelmiga kokkumängisite ja. . ."

„Kuidas te julgete?! Mina peaksin kelmiga kokkumänginud olema!?"

„Kuid see on ju kõik nii kahtlane. Mil kombel ta siis siit minema pääses?"

„Noh, lubas eestoas oodata, kuid lippas minema. — Seda kahtlustust aga, nagu oleksin ma kelmiga kokkumänginud, ärge julgege enam korrata, ausõna!"

„Ma ei tea, kas kelmidel kah ausõna on või mitte—" hüüdis kullasepp vihaselt, pöördutes ukse poole.

„Mina pole teile miski kelm, kas kuulete? Katsuge, et minema saate, häbematu nolk!"

Ning ta avas ukse pärani ja osutas laia käeviipega selle poole.

„Ma lähen, kuid ärge arvake, et asi sellega lõppenud on," ähvardas noormees. „Olen varsti politseiga tagasi."

Arst lõi ukse noormehe taga kinni. Noormees nüüd tõepoolest enam ei viivitanudki, vaid tõttas otsekohe politseisse.

Peagi ilmusid arsti korterisse mõned politseiametnikud ja panid siin toime eestkätt läbiotsimise.

Ei kestnudki kaua, kui nad eestoast laualt leidsid järgmise sedelikese:

> „Kõikidele ütlen selgituseks niipalju, et mu nimi pole mitte Hugo von Ochsenstirn, vaid Jüri Rumm, ja et härra doktor väärtasjade väljapetmises on täiesti süütu."

Kuid sedelist hoolimata jäi arst ikkagi politseivõimude silmis kahtlaseks, sest politseinikud ei suutnud aru saada, mis põhjusel nii vilunud kelm nagu Rumm end nüüd ise paljastab.

Asuti arsti ülekuulama, ja kuna selle seletus Jüri kummalisest trikist veelgi rohkem kahtlust avaldas ning doktor Närtz hirmu pärast veidi isegi segi läks, siis kuulutati ta arreteerituks. Et aga arst selle vastu liig energiliselt protesteerima hakkas, seoti ta kinni.

Seejärele alustati assistendi ja toatüdruku ülekuulamist.

Assistent jäeti peatselt rahule, tüdrukule aga esitati rida küsimusi:

„Kas tele peremees sageli kodunt ära on?"

„Viimasel ajal on ta ikka kodus olnud, ainult läinud nädalal viibis paar päeva Tallinnast ära."

„On tal palju tutvaid?"

„Tutvaid käib ta juures vähe, ta elab kaunis kinniselt," vastas tüdruk.

„Kas ta teile vahetevahel ka kingitusi jagab, et teie mõnele asjale silma kinni pigistaks?"

„Tohtrihärra on minu vastu ikka lahke ning annab sageli kingitusi; kuid silma kinnipigistamisest ei saa juttugi olla, sest tema tegevus on täiesti avalik ega karda valgust."

„On ta karsklane või joob vahest?"

„Joomist pole ma kunagi märganud, kainuse poolest võiks tohtrihärrat seadida teistele meestele eeskujuks."

„Palju teie kuus palka saate?"

„Seitse rubla."

Politseiniku meelest näis palk kahtlaselt suur olevat ning ta uuris edasi.

„Kas varemalt palk väiksem oli?"

„Ei, hakkasin kohe seitse rubla kuus saama."

Agarad võimumehed leidsid, et tüdruk oma härrat liialt kaitseb, mistõttu ka teda arvati kaasteadjaks ning üteldi talle:

„Oleme sunnitud ka teid kaasa võtma."

Ja ehk tüdruk küll kõigest väest vastu puikles, viidi ta ometi ühes arstiga trellide taha.

Arsti asjad ning korter pitseeriti kinni, noorele kullasepale aga anti käsk — koju minna ja loo lõppu rahulikult äraoodata, kusjuures vanem politseiametnik avaldas lootust, et väärtasjad kätte saadakse.

Nagu lugejad ehk mäletavad, olid need asjad lühikest aega neiu Kunigunde käes, kuid kadusid ka sealt, ning ühes nendega „aurasid ära" ka teiste isikute mõned hinnalised asjad.

50.

Jumal tänatud!

Eelkirjeldatud sündmustest oli möödunud terve kuu. Jaanuar oma pakase ja tuiskudega kippus tegema liiga inimestele ja loomadele.

Arst ja tema teenija olid paarinädalalise vangistuse järele vabaks lastud, sest lähem juurdlus näitas, et nad Jüri Rummuga käsikäes ei töötanud, vaid et arst oli langenud niisamasuguse pettuse ohvriks nagu kullaseppgi.

Väärtasju aga ei läinud korda kusagilt leida, samuti, jäi ka kurjategija ise kadunuks.

Parun Hull samuti oli tema juures juhtunud varguseloo politseile üles andnud, kuid temagi asjas ei toonud hoolikaimadki otsingud mingit tagajärge. Tuli küll ilmsiks, et kullasepalt väljapetetud asjad korraks preili Kunigunde kätte sattunud, kuid varsti kohe jälle tagasi varastatud.

Ajalehtedes ja müürikuulutustes teatati ametlikult, et see, kes Jüri Rummu nõnda üles annab, et ta tabada võidakse, saab viissada rubla vaevatasu. Inimesed lugesid neid teateid innukalt, ja kuna palju leidus sellaseid, keda kerge teenistus ahvatles, siis oli vabatahtlikke nuhke varsti kõikjal palju, ja nii mõnigi mees, kellel õnnetus oli välimuselt Jüri Rummule sarnleda, veeti politseisse, kust vabanes alles pärast närvidele käivat sekeldust.

Täna oli neljateistkümnes jaanuar, laupäev. Homme pidi Toomkirikus aset leidma Zoege von Kühleri ja parun Hulli noorema tütre Adelheide laulatus.

Pulmad olid ülitoredad ja paljud aadlikud praalisid ülevas peotujus. Ka närviarst oli pulmas, sest viimasel ajal ta ravis vana parunit ja ka Kunigundet, kellega küll rohkem kurameeris.

Veel olid pulmaliste hulgas mõned haritlased, nimelt paar arsti ja advokaati, kes küll aadlitiitlit ei omanud, kuid eks riiginõuniku nimi avab kah salongide uksed.

Dr. Närtz leidis pulmatrallis soodsa momendi ja avaldas preili Kunigundele armastust. Neiu huultelt aga lehvis üle ainult nõrk, nukker naeratus, kuna ta nägu endiselt kurvaks jäi.

Seda nähes arst küsis:

„Olete ikka nii kurb, kas te mõnd sõbrannat või sugulast tagaleinate?"

„Millest järeldate, et olen kurb? Täna, mu õe pulmapäeval, rõõmustellen ma eriliselt," sõnus neiu põiklevalt.

„Kuid teie palgeid varjutab murepilv. Rääkige mulle, millest see on tingitud? Või vaevab teid mõni haigus? Nii ühel kui teisel puhul püüaksin teid kõigest hingest aidata."

„Haige ma pole, kuid too poolteise kuu eest meie majas asetleidnud skandaalne sündmus on minu ja papa närvid ülespiitsutanud."

„Mis lugu too oli?“ küsis arst, kes sellest midagi ei teadnud.

Siis preili Kunigunde jutustas talle Jüri Rummu kõlvatust teost.

Arst kuulas jutustust põnevalt, sest talle näis, nagu oleks saatus neid kõiki tahtnud nuhelda tolle hirmsa inimese läbi.

Kui neiu lõpetas, sõnus arst:

„Ka mina olin poolteise kuu eest tolle mehe tõttu pigis.“

Ja arst omakord kõneles kuldasjade loo algusest lõpuni ära, neiu aga kuulas tad elava uudishimuga.

„Jah,“ ütles neiu viimaks, „ka teie olete Rummu tõttu vitsutada saanud ja ma imestan väga, et teie seda jutustades nii rahulikuks suudate jääda, kuna too kole juhtum mind aga tänini hirmsasti vaevab.“

„Teil lihtsalt on õrnemad närvid kui minul. Ent närvihaigus pole surmav, palju valusam haigus on, kui inimese südames süttib lootusetu armastuse leek.“

Jälle läks arst jutuga armastuse peale üle, sest Kunigunde oli meelega jutustamata jätnud, mis tema ja Rummu vahel magadistoas juhtunud.

„Miks ma teie armuavalduse peale muigan, seda ei tea ma isegi,“ ohkas mehele-ihkav näitsik, „küll aga mõtlen ma praegu oma südamevallutaja peale . . .“

Ses asjas rääkis preili küll ebatõtt, sest viimasel ajal olid kavalerid ta maha jätnud, ja küllap sellest tuligi, et senini kättesaamatult uhke paruness Kunigunde nüüd nii lahkesti rääkis kodanikuseisusest mehega.

„Kes too õnnelik südamevallutaja küll olema peaks?“ uuris arst.

„Ma arvan, et säärases asjas nimede avaldamine sünnis ei ole,“ seletas kaval tüdruk, kes tahtis arstis äratada armukadedust, et tad nõnda kindlamini oma võrku tõmmata.

„Nime ma ei soovigi kuulda, tahan ainult teada, kas teie südamevallutaja teid ka armastab?“

„Tema südamesse pole ma vaadata suutnud, kuid väliselt näib ta minust küll lugu pidavat.“

Dr. Närtz, kellele Kunigunde väga meeldis, saigi armukadedaks ja seletas tuliselt:

„Armastuse ja lugupidamise vahel on suur vahe, ja seal peab silmad hoolikalt lahti hoidma.“

Teil võib õigus olla, doktor, sest kes suudab näha teise inimese südamesaladusi!“

„Ärge naerge mu üle, ärge tõugake mind ära, sest ma ei saa ilma teieta elada!“ hüüdis dr. Närtz ja laskus neiu ette põlvili, paludes ta armastust.

Saalis mürtsus muusik ja hõljusid tantsupaarid, siin kõrvalruumis aga langes neiu Kunigunde noore arsti rinnale, ise häbelik ja näost punetav, nagu oleks ta ikka veel ilmsüütu neitsi.

Arst oli üliõnnelik, preili aga mõtles, mis ütleb küll papa.

Kuid südames oli temagi väga rõõmus, et abielusadamasse tüürimisel ei tarvitse nooremast õest maha jääda.

Parun Hull ei aimanud vanema tütre plaanist midagi. Ometi oli ta Kunigunde pärast tõsiselt mures ja soovis tad võimalikult ruttu näha tanu all, et vahejuhtumine Rummuga omi tagajärgi kõige maailma ees ei avaldaks, sest lapsega-tüdruku isa ei tahtnud ta olla miski hinna eest.

Mõni päev pärast seda ilmus dr. Närtz parun Hulli kabinetti ja palus vormilikult Kunigunde kätt.

Parunile noor, mitte aadliseisusse kuuluv arst päris hästi küll ei sobinud, kuid kuna Kunigundega lugu võis kriitilise pöörde võtta, siis südamepõhjas ta tänas jumalat sellegi kosilase eest.

Ent dr. Närtzile ta oma heameelt otsekohe ei väljendanud, vaid pidas paremaks alul veidi kaubelda.

„Minu vanem tütar Kunigunde pole kahjuks aga enam vaba,“ ütles ta teeseldud kahjatsusega. Ta on oma käe juba kellelegi teisele lubanud.“

„Ei, niisugust takistust pole,“ vastas arst.

„Kuidas?“ imestas parun: „Kas teie mu tütart paremini tunnete kui mina ise?

„Preili Kunigunde ise ütles seda mulle. Ma tunnen tema südameasja nüüd päris põhjalikult ja julgen kinni-

tada, et ta tollele mehele mitte heameelega ei lähe, sest ta ei armasta toda teist kosilast. Meie vandusime teineteisele aga sügavat armastust ja igavest truudust, härra parun."

„Või asi on siis juba nii kaugel . . ." ümises parun. Ja ta leidis, et tarvis on veel natuke mängida karmi isa, mispärast ütles:

„Kuid see kõik tuleb nii ootamatult, nagu pikne selgest taevast. Nii äkki ei saa ma teile oma otsust avaldada, vaid pean veidi järelmõtlema ja kaalutlema. Olgugi, et teil on kaunis laialdane arstipraktika, ei tea ma ometigi..." Arst taipas, et vanamees sihib tema majanduslikule seisukorrale, ja ütles kohe vastu:

„Ma pole küll liialt rikas ning ka mingit päritud kinnisvara pole mul senini veel, kuid oman siiski päris korraliku sissetuleku."

„Astuge paari päeva pärast uuesti mu juurest läbi," lausus parun otsustavalt.

Arst lahkus lootusrikkalt.

Kahe päeva pärast oli dr. Närtz jälle platsis — ja siis andis parun oma isaliku õnnistuse ning ka ühe omast Harjumaal asuvaist mõisadest.

Pulmad algasid Tallinnas, mille järele otsustati maale sõita, et seal ühes pulmalistega veel paar päeva pidutseda.

51.

Vastumeelne tants ja valitsejale tehtud etteheide.

Linnas alanud pulmatrall oli lõppemas ja õnnelik peigmees dr. Närtz sõitis hulgaliste peoliste saatel oma kingitud mõisasse.

Suur-Pärnu maanteel oli lumi sile nagu laud, ja seetõttu saan-tõldades sõit väga mõnus, ülevat ja luulelist tuju tõstis veel omakord ka muinasjutuliselt ilus kuuvalge öö ja miljonite tähtedega kaetud sinitaevas.

Raudtalu maanteele põõrates jõuti varsti Kurna metsa vahele, kus lumiste kuuskede keskel oli veel maalilikum.

Korraga lõikas öiset vaikust ja häiris hele, üdini tungiv vile.

Zoege von Kühler ja ta noorik, kuuldes seda võigast vilet, kohkusid väga. Zoege lükkas tõllaukse lahti ja küsis kutsarilt:

„Hei, Hans! Kas tead ütelda, mida see iseäralik vile tähendab?"

Kutsar pööras härmatunud habeme härraste poole ja lausus:

„Ei minagi õieti tea, kuid küllap mõisamehed on kuusikus puid lõikamas ja annavad teineteisele märku."

Noor abielumees tõmbas tõllaukse kinni ja rahunes. Kuid mitte kauaks, sest lõikavad viled hakkasid kostma uuesti, mille järele tõldade ümber hakkasid kostma võõrad, karmid hääled. Kutsarid püüdsid hobuseid kiiremale sõidule ergutada, kuid see osutus võimatuks: tõllad olid suurest hulgast võõrastest meestest ümber piiratud ning hobustel suuäärest kinni võetud.

Zoege von Kühler tegi jälle tõllaukse lahti ja küsis:

„Kuule, Hans, mis lahti on? Mida need tundmatud mehed soovivad, et meie tõldu kinni peavad?"

Hansul aga polnud mahti midagi vastata. Mehed, kes end hästi olid maskeerinud, asusid kutsareid kõigi tõldade pukist alla kiskuma. Tundmatud askeldasid kähku ja energiliselt, suure kära ja lärmava naeruga.

Korraga kisti Zoege tõllauks karmi käega lahti ja keegi, tõlla sisemust laternaga valgustades, käsutas:

„Hei, noorpaar! Ronige aga tõllast välja — tantsule, tantsule!"

Noorpaar ei suutnud aru saada, mida neilt soovitakse ja nad hüüdsid nagu ühest suust:

„Mis kallaletung see on? . . Miks peate meid kinni?.. Mida tähendavad need viimased sõnad? . .

„Viimaste sõnadega tahtsin ütelda ainult seda, et teie tantsu-oskus mõnda meest nii väga on vaimustanud, et ta näha igatseb, kas tants teil nii hästi väljakukub ka külmetunud metsa all kui saaliparketil, kus armastatakse nöögata teisi, kes mitte küllalt ilusaid tantsusamme ei oskavat. See-

pärast astuge aga välja ning ärge asjata aega raisake!" lõpetas mees kibeda pilkega.

Noor Zoege ei võinud midagi parata ilmse ülevõimu vastu ning ronis nooriku saatel tõllast välja.

Nüüd nad nägid, et ka kõik teised külalised olid käsutatud oma sõidukitest metsa alla.

Mõne sammu kaugusel maanteest olid püsti lõõdud pikad ridvad, millede küljes laternad rippusid. Osa laternaid põles ka puuokste küljes.

Maapind oli puhtaks roogitud ja korralikult pühitud, nii, et ta väga sarnles heale tantsupõrandale.

Kõigest võis näha, et paruni pulmarahvast oli oodatud. Võõraid kinnipidajaid oli üle kahekümne, ja kõik kandsid maske.

Kõige silmapaistvamale kohale oli teiba külge naelutatud laud, millele selgete tähtedega maalitud järgmised saksakeelsed sõnad:

> „Peol paruni majas hirvitati, et ma halb tantsija olevat, eks näidaku nüüd härrased ise, mis nemad suudavad."

Igale pulmalisele anti tundmatute poolt käsk -- ettevalmistuda tantsule, ja varsti hakkas üks meestest tõmbama lõõtsapilli niisuguse hooga, et pillilõõtsad ähvardasid katkeda.

Härrased tantsisid nüüd nii, et maa müdises ja käredast külmast hoolimata higi mööda keha alla nõrgus. Võõrad mehed aga seisid ringi nende ümber, et keegi ära põgeneda ei saaks.

Veider, pealesunnitud tants kestis umbes pool tundi, siis anti peolistele luba tõldadesse tagasi minna.

Tagasiminekul hakkas keegi maskeeritud mees Kunigunde käealt kinni ja ütles:

„Kasvatage mu last hästi ja õpetage oma isa armastama!"

Noor proua värises, ta tundis häälest ära Hugo von Ochsenstirni ehk õigemini — Jüri Rummu, ka sai ta väga hästi aru, mida selle lausega ütelda taheti.

Veel teine silt-lauake torgati tee kõrvale püsti, ja selle

tekst soovis head teed Jüri Rummu poolt ning käskis antud õpetust hästi meeles pidada.

Kostis endine lõikav signaalivile, tundmatud mehed kustutasid omad laternad ja kadusid metsarüppe nagu kehatumad vaimud.

Kõik tantsijad olid enam või vähem õnnelikult libisenud, kukkunud, ja seeläbi suuremal või vähemal määral viga saanud: parun Hullil oli põlv maraskile, Zoegel püksid lõhki ja säär kriimustatud, parun Deckenhausen kurtis peaaegu nuttes, et ta olevat pikali tõugatud ja nüüd tal peas valutavat suur muhk. Ka noorpaar oli hirmu pärast paaril korral kukkunud.

Kõikidel oli meel ütlemata tusane, kiruti Jüri Rummu ja ka politseid, kes ei oska teda tabada.

Paari tunniga jõuti noorpaari värskesse kodusse, kus pummeldades püüti ebameeldiva tantsu mälestusi unustada.

* *
*

Varsti sai T. mõisavalitseja omalt härralt niisuguse kirja:

Härra Habicht!

Mulle on saabunud palju keabtusi, et teie asjad, eriti aga valla-asjad, olevat päriselt korrast ära, mistõttu sunnitud olen teid hoiatama. Eriliselt karm diktaator olevat te saunikute ja renditalu-pidajate vastu, nõudes neilt nii ränka orjust, millist nende viletsad maalapid sugugi ei väärivat.

Et mul teid ei tarvitseks vallandada, siis pange tähele je võtke teatavaks, mis teile praegu ütlen: saunikute ja rentnikkude orjust tuleb kolmandiku võrra vähendada ning nende elamud korda seadida. Inimeste kaebusi ja palveid peate alati kuulda võtma ja neid võimalustmööda täitma. Oma koertele valvake rohkem järele, et nad inimeste kallale ei kipuks. Loodan, et mu noomitus teile hästi mõjub, teid korrale kutsudes.

T. mõisa omanik parun Hans v. Hull.

P. S. Saunikule, kelle teie koerad vaeseomaks pure-

sid, peate muretsema arstiabi ja talle omast palgast eluaegse pajuki muretsema.

See kiri oli opmannihärrale nagu välk selgest taevast, ta pidi vihast otse lõhkema, kuid parata polnud midagi. Ta teadis väga hästi, kes temale sihukese supi on keetnud, ta ei kahelnud hetkegi, et see Jüri Rummu töö on.

Paruni kirja toon näitas, et parun temast võimalikult pea soovib lahti saada. Kuid koht oli valitsejale väga meelepärane, kuna ta siin oma taskuhuvide eest võis hoolitseda. Seepärast vastas ta parunile üpris alandlikult:

Kõrgesti austatud parun Hull!

Saavutasin teie lugupeetud kirja ning ruttan sellele kohe vastama. Olen küll mõneski asjas eksinud ja püüan kõike tulevikus jälle heaks teha, ehk ka senini mul parunihärra huvid ikka kõige rohkem on südamelähedal seisnud. Koeri pole ma sihilikult kellegi peale hässitanud, nad ehk on mõnikord juhuslikult lahti pääsenud ja kedagi hirmutanud. Pealegi lasi möödunud suvel keegi tundmatu mees mõisaõuel mu kolm koera maha, seda asja ma isegi ei annud kohtu kätte.

Ka vallarahva elujärje eest olen kõigiti hoolitsenud, nad kaebavad mu peale tühjast jonnist.

Kui parunihärra mind tõesti süüdlaseks peab, siis ta ehk teatab, kas ma kevadel tema mõisast lahkuma pean?

Suurima lugupidamisega valitseja

Georg Habicht.

Pärast kirja ärasaatmist muutus valitseja murelik erutus otse väljakannatamatuks. Tema südamerahu oli kadunud ja asi näis olevat väga täbar, kui parun tad valitsejaks edasi ei palu.

Parunile aga mõjus kiri hoopis vastupidiselt. Talle oli kaevatud valitseja varguse üle, valitsejal aga oli pooleisttuhat rubla välja võtmata, selle pidas parun kinni ja maksis ka saunikule valuraha. Kevadel lasi ta valitseja

lahti ning hoolitses selle eest, et ka teised mõisnikud talle kohta ei annaks.

Niisiis käis vallandatud opmani käsi pärast T. mõisast lahkumist hoopis viletsasti.

52.

Uus ohver.

Võis olla õhtul kella kümne paiku, kui parun Bayerling asus Tartu Toompealt alla-linna omale harilikule jalutuskäigule. Et juba hilja oli, siis puiestik tühjenes inimestest ikka rohkem ja rohkem, ning viimaks jäi parun ainsamaks jalutajaks. Kuid seal lähines keegi tore isand parun Bayerlingile.

Isand astus paruni juure ja teretas. Nähtavasti pidi ta parunit hästi tundma.

„Ah see olete teie, mu armas Schicksal," hüüdis parun Bayerling, tulnukat lähemalt tunnistades: „Kust teie veel nii hilja õhtul liigute?"

„Jõudsin Tartusse juba lõuna ajal ja käisin ülikooli-kliinikus vaatamas oma lähadast sugulast, kellele on tehtud kaunis kardetav operatsioon. Jäin sinna veidi kauemaks, ja nüüd ma enam ei mõtlegi linnast täna välja sõita, vaid veedan öö mõnes hotellis. Kas teie ei sooviks minuga kaasa astuda ja enne uinakut klaasikese veini rüübata?"

„A l l r i g h t, m y l o r d!" sõnus parun naljatoonil, sest see ainuke ingliskeelne lause, mida ta tundis, näitas, et ta kõige paremas tujus on.

Mindi Emajõe kaldal asuvasse peenemasse restorani, kust eest leiti veel paar tutvat ning kus siis topsitati päris korralikult. Varsti vajus sisse veel trobikond aadel-tudengeid – ja siis läks lahti lausa prassing.

Lahkuti lokaalist alles vastu hommikut, kõigil pead rasked ja jalad kerged, ning siis mürises läbi uinuva linna üldtuntud tudengilaul „g a u d e a m u s i g i t u r".

Parun Bayerling tuikus edasi, toetudes von Schicksalile, kusjuures ise lällutades nurus, et von Schicksal ennast tema kodus väljapuhkaks.

Barklay-platsil oli viimane peatus, siin tudengid lahkusid, kuna nende joobnud laulujoru veel kaua vaikust häiris.

Parun Bayerling aga juhatas von Schicksali oma kabinetti ja kõlistas siis teenri.

„Tooge kohe pudel benediktiini ja tulist kohvi!“ käsutas ta.

Teenrile polnud säärane käsk põrmugi uudiseks, sest sageli oli parun hilja koju tulnud ja kodus terve öö lärmanud.

Nähes, et parun juba üsna pehme on ega oma ümbrusest enam suuremat ei taipa, kraamis von Schicksal, kes polnud keegi muu, kui Tarutusse tulnud Jüri Rumm, — taskust vekslipaki lauale ja ütles:

„Kas teie nii lahke poleks, parun, ja mulle kui kahevõitluse-sekundant, väljakutsetele alla ei kirjutaks? Ega te ometi aumehele keela aumehelikku kaasabi?“

„Pa-paljudele ma si-is-siis k-kirjutan? Mi-mitu meest te väljakutsute?“ lällutas parun.

„Mul on homme kahevõitlus kolme isikuga, neile tuleks saata kutsed.“

„Tub-bli poissss!“ . .“

Parun kirjutas kinnisilmi ja peaaegu käsikaudu alla kolmele „kutsele“, tunnistades nõnda veksliplanketil, et ta von Schicksalile võlgneb kuusteist tuhat rubla, millise Schicksal ehk Jüri Rumm juba sellesama päeva lõunaeel rüütelkonna pangast ka välja võttis.

Suur oli paruni imestus, kui talle need vekslid väljamaksmiseks esitati, kuid nüüd polnud enam midagi parata.

Jüri Rumm oli aga sellega omale Tartus elamise võimatuks teinud, sest säärases väikelinnas ei saa end ju varjata ning mitmekesiste maskide all elada.

Veidi aega pärast seda leiame ta juba Viljandist, praegu aga peatume väikese vahejuhtumuse juures, milline aset leidis Rummu Tallinnas oleku ajal.

53.

Punane Kaarel.

See oli hoopis iselaadi tüüp — see punane Kaarel. Võimalik, et tal mõni teinegi nimi kah oli, kuid seda keegi ei teadnud, ja rahvas hüüdis tad ikka ja kõikjal ainult Punaseks Kaarliks, arvatavasti seetõttu, et tal olid punased juuksed ja habe.

Eriliselt ilus ta polnud, kuid kaugeltki mitte ka inetu: pikk, sale ja tugev nagu Simpson.

Varas, kelm ja vigurimees oli ta läbi-ja-läbi. Ta oli kaunis laialt tuntud varas, kuid kunagi ei varastanud ta talupoegadelt, vaid ikka ainult mõisnikelt ja rikastelt.

Kuidas nimelt ta Jüri Rummuga tuttavaks sai, seda ei tea keegi, kuid kindel on, et nende tutvus sõlmus juba enne Jüri asumist Tartusse. Tartust lahkudes varastasid nad seltsis parun M. kuld- ja hõbeasjad ära. Vargus tuli aga liig vara avalikuks ja seetõttu ei saadud asju hästi linna müügile toimetada. Kuid Punane Kaarel teadis hea abinõu. Ta peitis asjad piima-ankrutesse ja sai nad nõnda linna sisse, kus vana Jossel nad „mehele" pani.

Kord, kui Jüri jälle põgenemisel oli, tuli punane Kaarel tookordsesse Pirita kõrtsi ja tähendas lesele kõrtsinaisele Hackmannile ning selle kahele tütrele:

„Olen praegu suure härra teener ja härra laseb küsida, kas ta teie asutuses saaks ööbida ning korralikult õhtut süüa."

„Saab küll! Saksakamber on täiesti tühi."

Punane Kaarel läks välja ning andis selle teate Jüri Rummule edasi, siis mõlemad astusid kõrtsi. Enne sissetulekut tõstis Jüri kasukakrae hoolikalt üles, nii, et nähtavale jäi ainult ninaots. Ta ei peatunudki üldruumis, vaid, sammus kiiresti „saksatuppa."

Siia telliti mõlemate meeste jaoks rikkalikult sööke ja jooke.

„Päris kenad lapsukesed sel kõrtsimemmel," ütles Punane Kaarel, kui kõrtsinaise vanem tütar neile tellitud kraami lauale oli kandnud ja lahkunud, neid üksi jättes.

„Ei saa just laita, kuid minul on neid olnud sada korda paremaid, iseäranis tore oli viimastest paruness Kunigunde. Noh, ja ega toda mõisniku preilit kah halvemaks saa pidada, kes mulle Tartus õnge juhtus.“

„Jutusta mulle kah neist totsidest.“

Jüri rääkis, kaldudes sellastesse peensustesse, milliste tõttu meie siin tema jutu välja peame jätma.

Nõnda kõnelesid, jõid ja sõid sõbrad kaua, kuni uni nad viimaks oma kaissu võttis.

Kuid juba varahommikul olid nad jälle jalgel. Neid oli linnas nähtud ja nad kartsid, et otsijad võivad ka siiapoole sattuda.

Jüri saatis Punase Kaarli läbi perenaisele kümme rubla.

„Kuidas?“ imestas kõrtsieit. „Seda on ju ülearu palju!“

„Minu härra armastab ikka hästi maksta,“ vastas Punane Kaarel.

Natukese aja pärast mõlemad mehed lahkusid, uksest välja minnes aga ütles Rumm perenaisele:

„Kui keegi peaks tulema küsima, kas meie siin ööbisime, siis öelge, et kedagi pole olnud.“

„Seda teeme meelsasti!“ vastas perenaine, keda saadud kümme rubla rõõmustas.

Meeste äraminekust võis umbkaudu pool tundi möödunud olla, kui Pirita kõrtsi ilmus politsei, kõige ees politseipriistav Nielender.

Nielender astus perenaise ette ja küsis:

„Kas Jüri Rumm oli siin ööd?“

„Ei, meil pole täna öösel kedagi olnud!“ raius perenaine vastu.

Otsiti kõik nurgad ja keldrid läbi, ning kui midagi ei leitud, sõideti edasi.

Jüri Rumm ja punane Kaarel olid seda aga ette näinud ning seetõttu polnud nad edasi sõite julgenud, vaid sammusid Kaarli ema juure, kel Pirita lähedal maja oli.

Tee ääres nägi Rumm määrastki päris vana eidekest raagusid korjamas. Jüri jäi seisma ja küsis:

„Kas sul polegi abilist, kes ahjuküttte koju muretseks?“

„Ei mul ole kedagi, hea inimene. Mees kanti juba

kalmistule, poeg võeti kroonusse ja sealt ta vaeseke tagasi ei tulnudki. Tali aga kipub peale — ja ega külma tuppa või jääda. Peab hagu koguma. Ah, kulla härra, kui teie teaks, kui vilets on elu!"

„Säh, annan sulle mõne kopiku, mul on sinust kahju," ütles Rumm.

Nende sõnadega surus ta vanaeidele pihku midagi, mis oli paberisse keeratud.

Muidugi ei teadnud eit esmalt arvatagi, palju talle antud ta ainult tänas, lahke annetaja aga lisas selle peale:

„Mäleta Jüri Rummu, kes sulle kingituse andis."

Kui vanake seda nime kuulis, jättis oma haokoo sinnapaika — ja kuna ta ise raha lugeda ei näinud ega osanud — ruttas teistelt küsima, palju talle antud, sest ta teadis, et Jüri Rumm iialgi vähe ei anna.

Lähima taluni jõudes läks eit noore perepoja juure ja raha selle kätte andes, küsis:

„Vaata, palju siin on?"

„Siin on tervelt kakskümmendviis rubla paberraha ja selle sees veel viis hõberubla. Kust sa nii palju raha said?"

„Keegi härra, kes end Jüri Rummuks nimetas, see andis."

Vanaeit oli üliõnnelik ja õnnistas Rummu surmani.

Punase Kaarli ema juures peatuti mõni päev ja siis reisiti jälle edasi.

Oru mõisast umbes verst maad eemal, metsa sees, millist Loo-kuusikuks hüütakse, asub Oru valla kõige parem talu „Känikmäe", sellele kuuluvad Oru mõisa aasadel ka kõige paremad heinamaad. Heinamaad on aga hoopis maantee ääres.

Siin heinamaal, küüni taga, sidusidki meie seiklejad hobuse kinni, puhates siin küünis heintel, siitsamast Jüri Rumm saatis ka Aruvalla mõisahärrale kirja, mida Punane Kaarel viima läks.

Kiri ise polnud pikk ega iseäralik, ta koosnes ainult neist mõningaist sõnadest:

Austatud parunihärra!

Tulen täna öösel teie poole, palun mitte magama jääda ja ennast igatpidi minu tuleku vastu

ettevalmistada, et hiljem pahandusi ei tuleks ja teil põhjust poleks mind asjata hurjutada.

Jüri Rumm.

Punane Kaarel andis kirja esimese ettejuhtunud inimese kätte ning käskis jalamaid härrale edasi toimetada.

„Kellelt see kiri siis õieti on, et nii väga ruttama peab?" küsis vastuvõtja, teomees.

„Eks Jüri Rummult ikka, mine tea, mida ta parunile kirjutab," vastas Punane Kaarel.

„Noh, kui Jüri Rummult, siis peab küll ruttama, sest ega tema kiri härrale head tähenda !" ütles teomees ja läks kähku kirja ära viima.

Kirja läbilugenud, oli parun üpris kohkunud ja andis sedamaid käsu, et öösel kaks teenrit tema magadistoa ukse taga vahti peavad pidama.

Pärast seda kogus ta kokku kõik oma sularaha ja tõi magadistuppa enesega ühes.

Võis juba kella kahe paiku öösel olla, kui häiritud parun viimaks magama jäi, sest hakkas uskuma, et Jüri on kartma löönud ja sel ööl enam ei tule.

Härra võis umhes pool tundi maganud olla, kui aken tasakesti lahti tehti ja sealt määrnegi must kogu kuulmatult sisse ronis.

Härra ei kuulnud midagi, ta magas õiglast und.

Jüri vaatas toas ringi, võttis voodi kõrvalt öölaualt revolvri, keeras ukse seestpoolt lukku, pani ka akna kinni ja alles siis asus parunit äratama.

„Härra parun, nagu ma näen, olete päris väsinud," kõneles ta, kui parun silmad lahti tegi, „olete koguni nõnda väsinud, et mu vastuvõtmise ära unustasite, mis sugugi viisakas pole. Noh, tõuske nüüd aga kohe üles ja laske korralik õhtusöök ning väikesed napsud tuua, nagu see külalislahkele majahärrale omane."

Ärganud krahv kahmas revolvri järele, mille peale Jüri edasi rääkis:

„Tuki ma suskasin omale taskusse, sest kartsin, et unisest peast te sellega enesele viga võiksite teha. Kuid ärge kartke midagi, kallis härra. Juhtusin siin lähedal omi

asju ajama ning otsustasin öö teie majas mööda saata, sest nagu teie teate, on neis saunahurtsikuis korralikul inimesel vilets magada. Nii ma nüüd siin olengi ja ootan, kuni lahke peremees õhtusööki pakub. Klaasikese juures võime hubaselt maharääkida ka omad äriasjad, sest ega ma siia päriselt tarviduseta tulnudki."

Parun oli sunnitud Jüri soovi või käsku täitma. Ta ronis voodist välja, tõmbas öökuue selga ja hüüdis teenri. Rumm keeras ukse lahti, teener tuli sisse.

„Tooge meile siia külme toite ja veine," käskis parun. Ja Jüri, näidates teenrile revolvrit, lisas juurde:

„Vaadake aga, et te kellelegi ei hinga, et Jüri Rumm siin on, muidu kostitan teid sellest riistapuust siniste ubadega" — ning Rumm raputas ähvardavalt revolvrit.

Teener täitis kõik käsud sõnalausumata ja kohkunult, ka parun ise oli hirmul, ehkki tad haaras ka uudishimu— näha, millega see lugu küll lõpeb, sest niisugust juhtumust polnud Rummust senini keegi siin kandis kuulnud.

Kui toit ja joogid kohal olid, istus Rumm laua juure, käskis ka härral ning teenril lauda istuda ning ütles:

„Ma olin siin lähedal käimas ning astusin ka teie poole sisse, et teha paar ettepanekut. Nende täitmine oleneb muidugi teie heatahtlikkusest, kuid ma sooviks, et kõik täidetud saaks. Esimene asi on see, et juba päris kaugetes valdades t atakse rääkida kui karm teie, härra parun, oma talurentnike vastu olete, sellepärast ma soovin, et teie praegu, siinsamas, nende tänavuse aastarendi tasakirjutaks."

Härra saatis teenri kontorisse, teener tõi äriraamatud, ning härra oli sunnitud kogu rendi tasakirjutama.

„Siis oleks mul veel see soov, et teie mind natuke aitaks ja mulle laenaks tühise summa — kõigest paarsada rubla," rääkis Jüri Rumm edasi.

Ka seda oli parun sunnitud tegema.

Siis joodi mõned napsud, Jüri soovis head ööd ja ronis jälle akna kaudu minema, nii, kuidas sissegi oli tulnud.

Mõisast Rumm läks Punase Kaarli juure küüni tagasi.

Kuna mõlemad seiklejad Tartumaanteed kaudu Tallinna tagasi sõita ei julgenud, siis otsustasid nad Karuni saunas ööd olla ja hommikul Raudalu maanteed mööda Tallinna liikuda.

Tallinna jõudes andis Rumm hobuse punase Kaarli hoolde, et Kaarel looma rahaks teeks, seejuures ta tähendas Kaarlile:

„Sina müü hobune maha niisuguse hinnaga nagu saad, mina ei taha sellest rahast kopikutki enesele. Kolme päeva pärast aga tule Tõnismäele, siis sõidame Järlepa mõisasse ning Juuru-Maidlasse, mul on sealsete härradega veidi tegemist."

Öelnud nõnda, lahkus ta Kaarlis ja ruttas Vallikaavitänavas elutseva rätsepmeistri Hut'i juure, kellele ta andis sada rubla. Siia Jüri oli juba varemalt hoiule toonud viis tuhat rubla.

Järgmine käik oli — vana Karu-Peetrit ütes otsida, et tema elukorraga tutvuneda. Kuid viletsus ja nälg olid juba ammu mõlemad vanakesed siit maailmast koristanud.

See avastus kurvastas Rummu, sest olid ju nende inimestega seotud tema esimese traagilise armastuse kurvad mälestused.

Kuid varsti pidi ta aga nägema midagi veel kurvemat.

Ta nimelt siirdus Kompasna kesktänavale, kus elas vana vargusevastuvõtja ning sahkerdaja Jossel. Laeva kõrtsist mööda minnes kuulis ta aga kõrtsist kostvat lärmakat kahekõnet, mis tad peatuma sundis.

„Mida sa lipakas valetad," kirus meeshääl: „Või sinutaoline uulitsajätis kah Jüri Rummuga tuttav! Temasugune mees juba tegemist ei teinud nasstega — veel vähem veel sihukeste näruste peletistega. Mina aga — jah, vaat mina küll töötasin Jüriga seltsis. Ah, kui tore see oli, kui paruni metsa viisime ja talle kuusepalgil oma kakssada tulist istmikule küpsetasime! Ma virutasin mis jäksasin."

„See oli vist sama jah. Kuidas oli paruni nimi?"

„V. Betrüger."

„Betrüger! Oi, seda ma tunnen liigagi hästi, tema

süü pärast ma nüüd niisugune olengi! . . ." kurtis värisev ja kähisev naisehääl.

Jüri astus kõrtsituppa.

Kusagil nurkmise laua juures ta võttis istet ja tellis omale pudeli õlut, et vaidlejaid paremini silmitsededa.

Mees — tüse, maariides isik, oli juba päris purjus. Jüri tundis teda, see oli teda tema vägitegudel paaril korral aidanud.

Naisterahvas aga oli sõna täies mõttes kaltsukubu ja viimane inimvare. Jäledad uulitsatüdruku-elumärgid ta näol rääkisid küllalt selget ja kurba keelt, mida veel täiendas kirjeldamatu vilets ja räpane riietus.

Ka naine oli joobnud ja istus määrtsegi norskava päti süles.

Korraga käis ta viletsast kehast nagu elektrilöök läbi, ta silmis välkus määrnegi elusäde, ta haaras viinaklaasi ja, maamehega kokku lüües, hüüdis:

„Mineviku mälestuseks ja Jüri Rummu terviseks!"

„Terviseks!" lällutas kaaslane vastu, kuid juues loksus tal osa viina maha, osa aga sattus hingekurku ning pani ta läkastama nii kõvasti, et norskajagi ärkas, ähmased silmad puhtaks nühkis ja, põhjaläinud naist põlvel kiigutades, käriseva jorinaga laulma pistis:

„Minu nimi Timohvei,
Seda teab kõik politsei,
Alati ma kõrtsis joon,
Matsi raha üle löön! . . ."

Kaltsudes uulitsanaine hakkas tal kaela ümbert kinni ja rõhkis kaasa laulda.

See oli Jüri endine armastus — Miina. Niisuguseks oli tookordne ilus tüdruk muutunud, sinna põhjaporisse vajunud, kust enam tagasipääsu pole, sest ühiskond on juba kord niisugune, et ise küll vajab avalikkude naiste „seisust", kuid kohtleb selle „seisuse" liikmeid mädapaisetena, viimaste inimjätistena ning laseb neil lõpuks aia all kärvata.

Ja kõige selle juures oli Miina ju pastori — selle kõlbluseõpetaja kire-vili; ta oli mõisniku ohver, kes tema noore elu hukutas samuti kirgedealtarile. Kuid toosama mõisnik aga kaitseb oma tugeva käega „õilsat" aatejutlustajat!

Kurvalt, pisarad kurgus, lahkus Jüri kõrtsist. Ta ei suutnud oma endist armsamat aidata, seda ei suutnud aidata enam ükski vägi, ainult kahjatseda võis õnnetut naisterahvast.

Jälle kähvatas Jüri süda. Jälle kerkisid ta vaimusilma ette parun Betrüger, pastor ja terve rida jõhkraid aadlikke ning nende käsilasi.

Niisuguses tujus ei tahtnud ta minna isegi oma sõbra juure Tõnismäele, vaid otsustas üksinda ettevõtta teekonda Juuru, et kõik kavatsused lõpule viia ning siis kaduda.

* * *

Rumm oli juba Angerjamäest mööda, ka Miiliste jäi selja taha. Ta pööras Järlepa mõisasse viivale teele, kus tad möödasõitev talumees vankrile võttis.

Seal tulid talle aga vastu mõisamehed ja opman. Ta nimelt oli talumehe vankrile tukkuma jäänud ja nende tulekut mitte märganud, nüüd aga, kus need ta ära tundsid ja temast kinni haarasid, oli juba hilja.

Ta seoti kinni ja saadeti Pahklasse.

Kinniseotult ning ise teades, et tal enam pääsmist ei ole, otsustas ta end kõikjal mehiselt ülalpidada.

„Kuhu sa need asjad kõik oled pannud, mida sa ajajooksul mõisadest kokkuvarastasid?“ küsiti temalt ülekuulamisel.

„Mis see teisse puutub,“ vastas Rumm. „Olen nad osanud varastada ja nõnda kõrvale toimetada. et neid keegi enam üles ei leia. Olen kõik rahaks teinud, raha aga korralikult paigale pannud, et pärastpoole mujal muretumalt elada. Pealegi ma ei usu, et Siberini välja jõuan, sest tee sinna on pikk ning teel nii palju põgenemisvõimalusi.“

„No ära ikka seda looda. Nüüd on sel alal palju korraldatud — ja plehkupanek võimata.“

Ta pandi ahelaisse ja toodi Tallinna.

Pärnu maanteed mööda minnes aga nägi tad keegi hea tuttav, kellele ta salamahti märku sai anda.

Varsti õnnestus Jüril maha poetada ka väikese paberilipaka, mille tuttav mees üles korjas ja millele olid kritseldatud järgmised read:

„Korralda, et mulle Mursovi nime peale Moskvasse järele saadetaks pihtkasukas ja lõõtspill. Sealt läbiminekul vajan neid asju. Kardan, et ma enam lippama ei pääse."

Tuttav täitis muidugi korralduse sedamaid, mõteldes endamisi:

„Noh, Jüril on igal pool sõpru, isegi vangivalvurite keskel sammudes oskab ta kirja maha poetada. Ei nad teda Siberisse saa!"

Varsti istus aga Jüri kindlate trellide taga kõrgel Toompeal ega lootnud isegi enam, et vabadust veel näha saab.

Jüri kinnivõtmisest kuulis kohe ka kõrtsinaise tütar, kellele Jüri väga meeldinud ning kes nüüd nõu hakkas pidama, kuidas teda päästa. Tüdruk muretses omale nöörredeli, oskas Jürile sõna saata ja rippus paaril ööl Jüri vangikongi akna taga, Toompea järsul veerul, kuni trellid läbisaetud olid ja Jüri jälle vaba mehena Tallinna tänavaile võis ilmuda.

Kohe läks nüüd Rumm Vallikraavi tänavale, võttis sealt tutva kätte hoiule jäetud raha ära ja andis selle neiule üle, ise seletades:

„Võibolla tuleb veel kord aeg, kus ma kinni peaksin sattuma, ja eks siis mind valvatakse hoolsamini, vähemasti Tallinna vanglatest ma siis nii hõlpsasti enam põgenema ei pääse. Ma võtan omale taskusse kõigest viissada rubla ja katsun Tallinnast jalga lasta, ülejäänud raha aga usaldan sinu hoolde, ja sina siis saada sellest mulle järele niipalju, kui tellin ja sinna, kuhu aadressi annan."

Neiu hakkas nutma ja küsis läbi pisarate:

„Aga kuhu mõtled sa praegu minna?"

„Laevaga ma siit ära pageda ei saa, selleks mu nägu on liig tuntud. Püüan Viljandi ja Tartu kaudu Riiga pääseda, sealt ehk õnnestub üle piiri lipata."

„Aga kas ma sinuga kaasa tulla ei või? Armastan sind nii väga ja tunnen sinu pärast alalist hirmu. Sinu lähedal olles jääks ära see alaline hirm."

„Ei, kaasa tulla on sul võimata. Sa ei oska kujutellagi,

mida niisugune põgenemine tähendab, pealegi veel talvisel ajal, mil tihtilugu tuleb ööbida lausa lumehangedes.“

Neiu nuttis ja püüdis vastupidist tõestada, kuid Jüri jäi kindlaks oma otsusele.

„Usu, armsam,“ ütles ta, „et niipea, kui olen jõudnud hädaohutusse paika, kirjutan sulle kohe, siis sina tuled sinna ühes mu rahaga — ja me algame seltsis uut ja muretumat elu.“

Õnnetuseks aga ei saanud Jüri Rumm põgenemisega kuigi kaugele: ta juhtus kokku Punase Kaarliga, kes viimasel ajal, omal käel elades, elukutseliseks hobusevargaks oli hakanud; seltsis liikusid nad nüüd Viljandi poole, kuid Olustveres tunti Kaarel kui hobusevaras ära, neid hakati taga ajama, saadigi viimaks kätte ja viidi esmalt Viljandisse, sealt aga toimetati edasi Tallinna.

Oli kena aprillikuu õhtu, mil Tallinna jaamaesisele kogunes rahvamurd, nagu mõne tähtsa isiku läbisõidu ajal. Ja eks rahvas ootaski tähtsat isikut, keda igaüks oma silmaga näha tahtis, kuid kes jaama ei saabunud uhkes salong-vagunis, vaid trellistatud akendega vangivagunis. See tähtis mees oli Jüri Rumm.

Varsti käiski rahva seast kahin läbi:

„Tuleb, tuleb!“

Hulgaliste vangivalvurite saatel astusidki jaamaesisele Jüri Rumm ja Punane Kaarel. Mõlemate käsil-jalgel kõlisesid ahelad, kuid Rummu rauad olid eriliselt tugevad.

Tallinna ei jäetud Rummu kauaks, vaid saadeti varsti edasi — Siberisse, Irkutski sunnitöölaagrisse. Teel ta küll tegi põgenemiskatse, ent see ebaõnnestus.

Mõni kuu pärast seda sai Jüri tuttav Mursov, kes elas Moskvas, kirja, milles Rumm palus omale järele saata pihtkasukat ja lõõtspilli.

Ta kirjutas ka kõrtsineiule ja tellis omale sama Mursovi kaudu tuhat rubla. Neiu täitis ta palve otsekohe.

Vaatame nüüd, mis Rummust edasi sai.

54.

Uus seiklus.

Oli kolmanda jaanuari hommik — külm ja kalk, nagu südatalve hommikud ikka. Kusagil lõi tornikell kolm, kuid kuu kumas veel heledasti ja sama heledasti sirasid taevapõhjatuses kuldsed tähed.

Magava Riia linna rahu segasid ainult vedurihuiked raudteejaamas, määrtsedki ebamäärased hääled sadamas ja vahetevahel mõne joobnud öõhulkuja lärm ning sammudekaja: veel polnud pühadetuur läbi, mistõttu nii mõnigi mees trimpas veel pühade järelnapsu.

„Ptüi, kurat, küll on vilets, kui näed teisi lõbutsemas, ise aga pead külma ja nälga kannatama," kirus keegi üksik jalamees, kes, paukuvast pakasest hoolimata, väga kehvalt ja näruselt rõivastatud oli: ta vateeritud palitu narmendas igalt poolt ning koosnes peaaegu ainult lappidest, ta pead varjas harilik kaabu, jalavarjuks aga olivad kalossid ilma saabasteta. Muidugi pidi ta hirmsasti külmetama, mis oligi näha kogu ta kössitõmbunud kehast.

„Saatana elu küll! . . ." kirus mees edasi: „terve päeva jooksul pole ma leivaraasugi hamba alla saanud, isegi öökorterit pole mul! . . peaks ometigi kõrtsid juba kord avatama, saaks kuhugi hetkeks sooja pugeda! . . ."

Ta hakkas kiiresti käima tänavast tänavasse, et vähemasti sel kombel veidi sooja saada. Südalinnas ta seisatas toreda maja ees, mille alumise korra akendest valgus paistis. Ühe akna taga askeldas valges riides kokk küdeva, kastrulitega kaetud pliidi juures, avaras köögis.

„Sel kokal on alles elu!" ümises hulkur: „Ta naerulisse noorde näkku vaadates võin ma ütelda, et ta koguni õnnelikum on omast peremehestki. Ka mina," jätkas hulkur kõvema häälega, „ka mina võinuksin nüüd maitsta häid päevi, kui oleksin jäänud ausaks meheks. Nüüd aga on mul koera elu, jah — koera elu!"

„Pole sel elul häda ühtegi!" hüüdis hulkuri taga kellegi läbilõikav hääl, kusjuures ta õlale pandi tugev käsi.

Hulkur kohkus ja vaatas imestades tülitajat, kes oli

kõrgekasvuline, musta kasukat kandev mees. Lähemalt ei lubanud ähmane valgustus ta näojooni seletada.

„Kuule vennas," lausus uustulnuk, „ma näen, et selle su kaltsukoormaga tänase pakase käes kuigi lõbus pole seista. Tule, ma teen sulle sooja."

„Sooja ?" kordas hulkur nagu kaja: „Tänan teid juba ette selle eest, sest külm tahab tõesti hinge võtta."

„Tänada on pärast aega, nüüd aga — edasi, noormees !"

Noor hulgus lõdises külma pärast nii, et enam sõnagi suust ei saanud, ja seetõttu astusid nad vaikides edasi. Olles läbistanud mitu tänavat, peatas tundmatu avitaja mingi keldrikorral asuva viletsa kõrtsi ukse ees ja hakkas kloppima. Varsti uks avanes.

„Noh, vanamees," hüüdis tundmatu heategija kõrtsmikule, „võta külalised vastu ja muretse neile, mida vaja !"

„Ah sina oled, Jashka," vastas halli habemega kõrtsmik, võõrast ära tundes. „Astuge aga minu tuppa ja võtke ise oma käega, mida soovite, sest mina tahan veel veidi magada."

Kõrtsmiku tuba oli küll must ja koristamata nagu koerakong, samuti olid mustad siin lauanõud ja suupisted äratasid vastikusetunnet, kuid nälginud hulkur ei lasknud end sellest eksitada, sest näljasele kõhule on maiuspalaks see, mida täissöönud inimene suu sissegi ei taha võtta.

Hulgus jõi, sõi, siis jõi uuesti ja asus jälle toidule pihta. Nõnda ta õgis hulk aega nagu hunt. Viimaks kostis ta rinnast kergendusohe ning ta ütles mõnuledes:

„Nüüd küll juba aitab . . . Ah, kui siin veel veidike magads kah võiksin, siis nimetaksin seda kõige õnnelikumaks ööks omas elus !"

„Magada ?" naeris tundmatu. „No siin seda küll ei saa, kuid ma viin su oma poole, seal võid enese väljapuhata."

Ta võttis taskust rahakoti, et maksta arvet. Rahapung, nagu noor hulgus kohe nägi, sisaldas väga suure summa.

Kell oli üle nelja, kui nad kõrtsisist lahkusid.

Nad läksid läbi mitme tänava, kuni jõudsid suure majani, kus keldrikorral oli tundmatu heategija vilets toake.

Kõrtsis nähtud kõhuka rahakoti järele otsustades ei oleks hulgus kuidagi oodanud, et ta abistaja eluase on nii vaene ja vilets.

„Siin on sohvaloks ja padi," ütles tundmatu, „heida aga pikali ja maga end välja. Kuid et ma veel välja pean minema, siis jääd siia üksi, mina aga lukustan ukse väljastpoolt."

Hulgus oli sellase vabaduseriisumisega päri, sest pärast tublit kõhutäit ja ohtraid napse kippus uni vägisi kallale. Vaevalt heitis ta pikali, kui juba ka uinus nagu surnu, ehkki vana sohva nagisevad vedrud ta küljekontide vahele lõikusid.

Kui ta ärkas, oli juba keskhommik. Ta lükkas luitunud aknakardina kõrvale ja silmitses keldrituba. Päevavalgel näis see veel viletsam olevat kui küünlapaistel: vana sohva, kolm katkist tooli, lombak laud ja mõned riietusesemed seintesse löödud naeltel — see oli kogu sisustus.

Noor hulkur tahtis minna välja, kuid uks oli lukus. Hulkur istus toolile ja hakkas ootama.

Läks mööda umbes tund, siis pisteti väljastpoolt võti lukuauku, uks avanes ja tuppa astus öine heategija.

„Ohoo, oled juba üleval!" hüüdis ta: „See on hea, sest nüüd on mul tegemist väljapuhanud inimesega."

Nõnda rääkides vabanes ta kasukast ja mütsist ning istus hulguse vastu teisele toolile.

Öine heategija oli tõmmu näonahaga, umbes kolmekümne viie aastane mees, prantslaste kombel pügatud lõuahabemega. Ta oli riietatud väga hästi, ja ta lambanahkne kasukas ei sobinud põrmugi tema alumise kostüümiga, mis oli otse härrasmehelikult elegantne. Ta kandis kuldraamiga prille.

Meie lugejad tunnevad temas otsekohe ära Jüri Rummu.

„Arvan, et nüüd üsna meeldiv oleks hommikust süüa ja klaas kohvi juua?" küsis Rumm.

„Kord ma teie võlglane olen, siis võtan ka selle pakkumise meelsasti vastu," kostis noor hulgus nii kasvatatult ja tehes seejuures nii ilusa kummarduse, et temas kohe ära võis tunda inimest, kes varemalt paremaid päevi näinud.

„Kuid mulle näib, et teie ülikond sugugi kooskõlas pole selle pakasega . . . Arvan, et hea meelega midagi soojemat selga panete ?“

Seda üteldes tõusis Jüri Rumm püsti, lähines seinale ja vajutas mingile naelapeale. Kostis niisugune heli, nagu oleks keegi luku lahti keeranud, seejärele nihkus osa seinast kõrvale ja avanes salakapp. Siit Rumm võttis viisaka ülikonna, mütsi, saapad, kasuka ja pesu ning ulatas kogu selle varustuse noormehele.

„Siin, mu sõber, on teile riided, pange need kohe selga ja ütelge mulle ka oma nimi.“

„Andrei Vairak,“ vastas noormees, kuna ta silmad rõõmuliselt vahtisid riideid. Ta ei jäänud käsu kordamist ootama, vaid asus kohe riideid vahetama. Ülikond sobis talle nagu tellitud.

„Ohoo, nüüd olete hoopis teine inimene,“ ütles Rumm ehk teise nimega Jashka.

„Tahan surmani olla teie ori !“ vastas noormees liigutatult.

„No, nii kaua pole vaja,“ lõi Jüri käega. „Kuid võtke veel see kah“ — ning ta ulatas Andrei Vairakile nahkkõites taskuraamatu. „Nüüd aga läki välja !“

Jüri keeras ukse enese järel hoolikalt lukku ja nad siirdusid tänavale.

Olles ristelnud läbi mitme tänava, astusid nad kusagile kaunis räpasesse restoraani, kus aga palju rahvast oli.

„Nüüd, isand Vairak, kustutame nälga. Vabandage, et ma teid nii musta kohta tõin, kuid siin on kõige kindlam juttu puhuda, sest et keegi meie kõnet selles käras ja müras kuulda ei või ning meie järele luurata ei saa.“

Jüri tellis rikkaliku laua ja sundis noormeest jooma. Noormees alistus ta käsule, ise kogu aja pead murdes, mida see kõik peaks küll tähendama.

„Noh, nüüd ma arvan, et teil on kõht täis. meel hea ja külm kah pole, nagu läinud öösel ? küsis Rumm naeratades, kui oldi juba küllalt söödud-joodud.

„Jah, praegu on kõik hea, tarvis veel ainult tööd leida,“ vastas Vairak.

„Ma annan teile tööd, kuid ühel tingimusel : peate

vaikima nagu haud. Teie ei tohi poole sõnagagi lobiseda teile antavaist ülesannetest, ei tohi rääkida vähimatki, mida näete ja kuulete minu ümbruskonnas."

„Täidaksin truilt kõik teie käsud," sõnus Vairak alandlikult, sest tal oli valida vaid külmasurma ja muretu elu vahel.

„Ma ei sunni teid lepinguosaliseks astuma. Kuid kord juba olete hakanud minu teenistusse, siis enam tagasiastumist pole. Praegu aga võite mu juurest veel vabalt lahkuda, sest suudate mulle kinni maksta kõik, mis ma senini teie heaks teinud. Avage taskuraamat, mille teile andsin!"

Vairak lõi taskuraamatu lahti ja leidis sealt omaks suurimaks üllatuseks kaks sajarublalist paberraha. Liigutatult ulatas ta Jashkale-Rummule käe ja lausus:

„Olen teie sõnakuulelik sulane, truu nagu koer."

„Meelsamini sooviksin teis näha küll sõpra," ütles Rumm, erilise naeratusega. „Kuid lubage eestkätt küsida, kas teil pass on?"

„Mul polnud passi vahetamiseks raha — ja nüüd saab juba viis kuud, kus mu passi tähtaeg läbi on."

„Kõigest viis kuud! Hahahaa! . . . Ma mõtlesin — viis aastat! Passi saate otsekohe. Kas teile pass antakse siitsamast, s. t. Riiast?"

„Jah."

„Noh, tunni aja pärast on teie pass uuendatud."

Jüri Rumm kõlistas ja ütles juurerutanud lakeile:

„Saada koke Punane Kaarel siia!"

Lakei ruttas minema — ja juba järgmisel minutil seisis Punane Kaarel oma peremehe ees.

„Mida käsete, härra Jashka?" küsis Kaarel Vairakile arusaamatus keeles. See oli eestikeel, mida Riias nii vähe osati, ja seetõttu Vairakile jäi arusaamatuks kogu alljärgnev kahekõne, mis aset leidis Rumm-Jashka ning Punase Kaarli vahel.

„Siin on sulle kiri ja raha," ütles Rumm Kaarlile, „mine linnavalitsusse ja uuenda seal Andrei Vairaki nimelise isiku pass."

„Saab tehtud. Aga kes see linnuke on, kust sa tema leidsid ning kas tast ka asja saab?"

„Leidsin öösel tänavalt, oli teine poolkülmanud."
„Aga kas teda ka usaldada võib?"
„Noh, eks näeme. Kuid mine nüüd ja aja passi-asi joonde. Tee kähku !"
„Lendan nagu tuul," ja Punane Kaarel kadus.
Vairak imestas aina rohkem, kuidas ta tulevase peremehe käes kõik nii ruttu ja ladusasti läheb. Pealtnäha näis kummaline mees olevat päris harilik inimene, kuid ometigi loopis raha nagu miljonär ja käsutas kõiki, kusjuures tad nii mitmel pool tunti.
„Kes see oli?" küsis Vairak.
„Minu sekretär — aus poiss, kuid kaunis suur topsivend."
Rumm kõlistas kelneri, tasus arve ja ütles:
„Pean veidikeseks lahkuma. Kui Punane Kaarel tagasi nõuab, käse tal tagasi tulla kell kümme."
Kelner kummardas vaikides.
„Tulge kaasa, hra Vairak," ütles Rumm.
Nad sõitsid toreda maja ette, kus kuldtressidega uksehoidja Rummu ees alandlikult kummardas, nemad aga tõusid vaikides teisele korrale ja astusid uhkesse saali, kus Rumm toapoisile käskivalt lausus:
„Ütelge peremehele, et ta siia tuleks !"
Ei möödunud viit minutitki, kui saali astus umbes kuuekümne aastane vanamees ning põuest kohe suure rahapaki välja võttis.
„Tere, Apfelbaum, kuidas käsi käib?" küsis Rumm.
„Tänu taevale, kaunis hästi. Aga kuidas teie äri edeneb, hra Neufeldt?" esitas vanamees omakord Rummule küsimuse.
„Läheb mis mürab. Praegu saime välismaalt jälle head kaupa."
„Kas mulle kah midagi saadate?"
„Miks mitte, sõbrad saavad kohe esimeses järjekorras."
Vanamees naeratas meelitatult ja andis rahapaki Rummule üle.
„Aitäh," ütles Rumm ükskõikselt. „Palju siin on?"
„Kakssadaviiskümmend tuhat."

„Hm, siis olete mind kaunikesti nühkinud!" lausus Rumm heatahtliku etteheitega.

„Oo, ärge rääkige, hra Neufeldt, võtsin ainult omad kasinad protsendid!"

„Ah, olgu pealegi. Nüüd aga — nägemiseni."

Vanamees saatis võõrad ukseni.

Rumm viis Vairaki oma haledasse keldriurkasse tagasi. Vairak viibis nagu unes — nii väga mõjus talle kogu see kirev muljetevahetus.

Tema imestus tõusis aga veelgi, nähes, et Rumm üles tõusis, seina juure läks ja, seal mingile punktile vajutades, osa seina kõrvale nihutas. Nähtavale tuli tulekindel teraskapp nagu mõnes pangas. Jüri avas selle, et sinna panna äsjasaadud rahapakki — ja Vairak märkas kapis terveid virnu rahapabereid ning kuldmünte.

Uus käevajutus—kapp läks kinni, sein nihkus paigale ning teraseimgi silm poleks sellel hallitanud seinal avastanud midagi kahtlast.

„Nüüd sõidame tollest kõrtsist korraks läbi, härra Vairak, sest pass arvatavasti on juba ammu seal."

Voorimehekaless sõidutas nad tuntud kõrtsi ette. Seal uksel tõepoolest juba ootas Punane Kaarel, kes Rummule passi üle andis. Rumm suskas talle pihku suurema paberraha, mispeale Kaarel mõnuga muheles ja kõrtsi tagasi läks Rumm aga käskis voorimehel edasi sõita, nimetades ühe peenema lokaali. Seal ta võttis erikabineti ning käskis serveerida laua.

Kui laud kaetud oli ja mõlemad mõnusaid maiuspalasid ning peeneid veine maitsma asunud, ütles Rumm, klaasi tõstes:

„Siin on teie pass. Prosit selle peale!"

Ning, olles joonud lonksu, algas tõsiselt:

„Nüüd, isand Vairak, pöördun teie poole päris otsustava jutuga. Minul on palju laialdasi tegevusalasid, mis nõuavad peremehe silma, kuid kõikjale minust enesest ei jätku, mistõttu pean omale leidma usaldusväärse abilise, kes siin-seal mind võiks asendada. Teie vist juba taipate, et mu sissetulekud on päris suured, kuid need tahavad korraldada. Enne aga, kui ma teid oma äri usaldusmeheks teen, peate teie otsustama, kas oskate kaupu välismailt

sisse tuua, sest tõtt öelda, toon ma omad kaubad üle piiri, ilma et tülitaks tolliametnikke, see tähendab, minu kaup on — salakaup . . . Kas ehk tahate niisugusele tegevusele anduda?"

„Olen nõus," kostis Vairak kõhklemata. „Kuid miks elate te tolles hirmsas keldriurkas?"

„On veel paljugi asju, milledest teie esialgul kohe aru ei saa, küll need kõik selguvad hiljem. Nüüd aga pidage meeles, et sellest momendist peale olen ma teie peremees, ja nagu iga peremees, võtan ka mina teie passi oma kätte, seda enam, et oma õige nime all meie äri ajada ei saa ja ma teile juba homme annan hoopis teise passi. Pealegi tuleb teil omale võtta seisukohane korter, sest tolles minu punkris pole teie koht."

„Olen kõigega nõus," kostis Vairak, kellele Jüri Rumm üha rohkem meeldima hakkas, sest et see kummaline mees usaldas teda—uulitsalt leitud hulgust. Pealegi nägi ta kohe, et siin raha kühvliga kokku võib ajada ja omale kõiki elumõnusid lubada, mille eest ta suuremalegi kuriteole valmis oleks olnud kui salakaubavedu.

Hüva, siis tänasest peale kuulate pimesi minugi käsku," ütles Rumm ja kõlistas kelneri, et arvet maksta. Kui kelner oli välja läinud, andis Rumm Vairakule nimekaardi ja käskis:

„Täna õhtul kell kuus tulete Neulandi hotelli ja küsite härrat, kelle nimi siin kaardil."

Jüri lahkus, Vairak tellis omale veel üht kui teist suupäralist ja mõtiskelles viimase kaheteistkümne tunni jooksul teostunud imelisele muutusele.

55.

Kindral Haggoohhut.

Vairak mõnules erikabinetis veel tükk aega ja tegi hiilgavaid tulevikuplaane. Siis aga talle meenus Jüri Rummult saadud nimekaart, millise järele ta õhtul pidi ilmuma Neulandi hotelli. Ta võttis nimekaardi taskust välja ning

heitis sellele pilgu, kuid siis otse kivines imestusest, kuna nimekaardil oli järgmine tekst:

Kindral HAGGOOHHUT
Neulandi hotell

„Võibolla ta eksis kaardi andmisega," mõtles noormees, „ja kui ma nüüd äkki selle kaardiga lähen, siis võidakse mind viia hoopis võõra härra ette. Vaja uus peremees üles otsida ja küsida talt järele. Sõidan õige sinna majja, kus tema keldrikorter on, ehk leian ta sealt eest."

Vairak võttis voorimehe ja sõitis kohale. Keldrituba oli lukus, kojamees aga teadis rääkida ainult ühte, et tolle punkri üürnikuks on keegi vaene täiturukaupmees Znamensky.

„Tohoo pagan!" harutelles reast hoopis väljalöödud Vairak: „Jashka, Neufeldt, Znamensky — on aga sel mehel nimesid. Nagu mõni muinasjutt kohe! Võibolla, et ka too kindral Haggoohhut tema ise on, sihukesest mehest võib kõike uskuda."

Ja ta otsustas sõita hotelli ning kaardil märgitud isikuga kokkusaamist paluda.

Määratud kella-ajal ta oli hotellis, uksehoidja, heitnud pilgu nimekaardile, juhatas ta hotelli luksustubadesse. Seal uhke kammerteener võttis tal kasuka seljast, avas ühe ukse, palus noormehe enese järele ja teatas kõva häälega:
„Härra Wairak!"

Wairak astus kõrgetest tiib-ustest saali — ja pidi peaaegu minestuma: kindrali juures oli hulgaline seltskond koos, teda tunnistati uurivate pilkudega. Ta kummardus kohmetult, kuna ta silmad otsisid peremeest, kes tad sellest piinlikust olukorrast võiks päästa.

„Ahaa, seal te oletegi, hra. Wairak! Ja kui punktipealselt! Seda ma armastan. Aga tulge, ma esitan teid oma tuttavatele," sõnas Jüri Rumm, kes aga nüüd kandis kullast säravat kindralimundrit. Ainult ta juuksed ja habe olid hallid: nähtavasti kandis ta parukat, habe oli aga valgeks värvitud,

„Härrased," pöördus see tore kindral seltskonna poole: „Lubage teile esitada noort, viisakat ärimeest. Olge tema

vastu lahked, sest ta on seltskonnas esmakordselt ja seetõttu arg."

„Teie lemmikud on ka meie omad," vastasid üksikud hääled, kuna kõik sõbralikult Wairaki kätt surusid.

Wairak, toibudes esimesest üllatusest, hakkas seltskonda lähemalt silmitsema ning märkas varsti, et nii mõnigi koosviibijaist juba ammu kūps võlla jaoks. Kuid leidus ka tõelisi aukandjaid nende hulgas.

„Mis imeloom see mu peremees küll peaks olema!" harutelles Wairak endamisi: „Kui ma ei eksi, siis talupojaseisusse ta ei kuulu. Nähtavasti — mõni läbikukkunud parun. . ."

Haggoohhut käis saalis ringi, vestles, naeris, naljatelles, kuni viimaks Wairakiga kaugemasse saalinurka kahekesi jäi. Siis ta patsutas noormehe õlale ja sõnus:

„Noh, armas sõber, mu seltskond vist paneb teid imestama. Kuid kas see hiilgus ja toredus teile ei meeldi? Peate selle kõigega harjuma, kodunema, nüüd aga — lähme!"

Ta võttis Wairaki käesangast kinni ja hüüdis:

„Georg!"

Tuli pikk, sale kammerteener ja küsis:

„Mida käsete, ekstsellents?"

„Käse kutsaril hobused tõlla ette rakendada ja ütle, et ta laternaid ei süütaks."

„Missugused käsete etterakendada?"

„Hallid täkud."

Kammerteener läks käsku täitma, Haggoohhut aga jalutelles saalis, hoides Wairakit käealt kinni ja rääkides poole häälega:

„Varsti asute tööle, eeskätt aga — sähke, siin on teile uus pass. Te pole nüüd enam Wairak, vaid kolleegiasekretär Ornei, siin on vastav atestaat ja kõik vajalikud dokumendid."

Wairak-Ornei pani paberid tänades taskusse, siis tuli ka kammerteenes, teatas, et tõld ootab ja aitas kindralile ning Wairak-Orneile kasukad selga.

Mõlemad istusid tõlda — ja sõiduk vuras kiiresti läbi mitme linnaosa, kuni viimaks peatus kusagil elaval tänaval, toreda maja ees.

Mehed astusid tõllast välja, Haggoohhut kõlistas trepil, neid lasti majja — ning siin Vairak-Oreni sattus veelgi uhkemasse seltskonda. Haggoohhut oli nähtavasti laialt tuntud, sest paljud teretasid tad aupaklikult.

Kõrvaltoas käis hasartmäng suurtele summadele. Sinna siirdusid ka „kindral" ja Ornei.

„Ma proovin kah oma õnne," ütles Haggoohhut ning hakkas mängima. Ta riskis pööraselt, kuid mida rohkem riskis, seda suuremaks kogunes võidetud rahahunnik ta ees.

Mängides joodi päris tublisti, nii, et noor Ornei viimaks hoopis oimetuks jäi ja Haggoohhutile sosistas, et ta lahkub ja kuhugi võõrastemajja magama läheb.

„Esmalt sõidame minu juure hotelli," vastas kindralist-Rumm, „ja kui soovite, võite sinna ka ööseks jääda."

Nad sõitsid hotelli tagasi, ning „kindral" Rumm ütles valitsejale:

„Lubage sellele härrale hea tuba."

„Kohe, ekstsellents," vastas hotellivalitseja kummardades ja palus Vairak-Orneid enesega kaasa.

Niipea, kui Ornei jõudis talle määratud tuppa, võttis ta enese riidest lahti, paiskus voodisse ja uinus sedamaid.

* * *

Hommikul, lebades alles voodis, käskis Ornei tuua musta kohvi ja küsis, kas härra kindral juba üleval on.

„Ei veel," vastas teener, „kuid keegi mees on siin ja ootab kõrgeaususe käske."

„Laske ta sisse," ütles Ornei, kellele alles nüüd meelde tuli, et ta passi järele on kolleegiasekretär ning seega „kõrgeaususe" tiitel temale kuulub päris „seaduslikul" alusel.

Sisse astus keskealine, väga korralikult riietatud isand.

„Mida te soovite?" küsis Ornei.

„Olen kindrali-härra rätsep ja seisan teie teenistuses," vastas isand.

„Ah nii, väga hea. Vajan frakk-ülikonda, kuid juba homseks."

„Lubage, et ma siis siinsamas kohe mõõdu võtan. Ja millal võin ma proovi teha?"

„Õhtul kell kuus.“

Rätsepa järele ilmus kingsepp, siis pesuõmbleja.

Viimaks tuli kammerteener ja teatas, et härra kindral ootab härra kolleegiasekretääri.

Kui Ornei peremehe juure sisse astus, küsis see:

Isand Ornei, kas olete valmis ülehomme välismaale sõitma?“

„Olen teie käsutuses,“ vastas Ornei kummardades.

„Tarvilikul momendil,“ jätkas peremees, „saate kõik, mis vaja, et oma ülesannet hästi täita; ka kõik juhatused ja näpunäited saabuvad parajal ajal. Annan teile kaasa teenri, kes on vilunud nois ringkondades, kus teil tuled tegutseda. Ülehomseni aga olete vaba.“

56.

Esimene tutvus.

Peremehe käsu kohaselt oli Ornei kahe päeva pärast juba teel välismaale. Taskus olid tal vajalikud juhtnöörid ning 150.000 rubla, millise summaga ta oleks võinud luksuslikult läbireisida terve Euroopa.

Salakaup tuli Austriast üle Poola piiri niisuguses kohas, kus Austriat Venemaast lahutas jõgi. Siin salavedajad tegutsesid kõige ägedamalt, mida soodustasid ka suured metsad kahelpool jõge.

Oreni abiliseks ja nõuandjaks oli hiiglaslikult tugev Punane Kaarel, kes siinset ümbrust ja olusid hästi tundis, sest oli siin juba varemalt töötanud hobusevargana.

Reisi kestes Oreni esitelles Punasele Kaarlile tuhandeid küsimusi, Kaarel seletas talle kõike põhjalikult ja rahustas:

„Ärge kartke midagi, lootke täielikult minu peale, ma tunnen siinset elu-olu ja ümbrust nagu oma vesti-taskut. Siin elavad ainult juudid ja poolakad, hoidke ikka silmad-kõrvad lahti, teeseldes oma lõbuks reisivat turisti, et kõrvalised meie tegelikest sihtidest haisu ninna ei saaks.“

Ööseks jäädi kuhugi rikkasse tallu, mille omanik Punasele Kaarlile hea tuttav oli. Siin Kaarel teatas Orneile,

et aeg tööle hakkamiseks on käes ja et nüüd tuleb üle piiri saata mees, kes kauba siia muretseb.

„Aga kas siin ka peidukoht on, kus seda kaupa hoida?“ küsis Ornei.

„Selle pärast juba ärge muretsege: ega ma asjata öömajale just siia tallu tulnud. Siinne peremees on ise kah salavedajate kambamees ja temal on niisuguseid peidikuid, et vanasarvik kah neid üles ei leia,“ rahustas Punane Kaarel ja rääkis edasi: „Nüüd ma aga lähen ja otsin üles vajaliku mehe.“

Ning ta lahkus.

Ornei aga hüüdis peremehe oma tuppa, pakkus laua juures istet, valas viina ja alustas juttu:

„Siin on maa ja rahvas — kõik teisiti kui meie pool.“

„Jah, pealegi veel, kui härra linnast tuleb. Kas tohin küsida, mis asjus te reisite?“

„On hoopis mu era-asjad . . . Huvireis . . .“

„Ah nii,“ lausus talunik, silmitsedes Orneid teraselt. Siis ta võttis taskust piibu ja, seda laadima hakates, küsis:

„Kas härra suitsetab? Võiksin pakkuda ehtsat türgi tubakat, mis salakaubana sisse toodud.“

„Salakaubana? . . Hm, ma pidingi teilt midagi selle kohta küsima. Eks see amet ole ju väga huvitav?“

„Huvitav ja kardetav,“ vastas talunik. „Pealagi ma aiman, et see ala teile sugugi võõras ei ole,“ muigas peremees viina rüübates.

„Kuidas nii?“

„Noh, teie kaaslaseks on ju tuntud salavedaja.“

„Ah Punane Kaarel?“

„Jah. Kas ta ikka veel kindrali teenistuses on?“

„Aga kas teie siis ka kindralit tunnete?“ imestas Ornei.

„No kes teda siis ei peaks tundma! Kas ta vähe on piirivalvuritele peavalu teinud ja nii mõnegi neist koguni teise ilma saatnud!“

„Kui asi nii, siis lubage, et end teile esitan: mina olen kindrali volinik.“

Seda kuuldes talunik hüppas püsti nagu vedru tõukel ja haaras Ornei käest mõlemate kätega kinni.

„Tere tulemast siis! Sihukesel korral on kogu mu maja teie käsutuses. Mina ise olin kah tubli salavedaja, kuid piirivalvuri kuul tegi mu jala vigaseks — ja nüüd ma tegelen ainult salakauba varjamisega."

Tuppa tuli Punane Kaarel ja ütles:

„Noh, saksad, asi on joones. Öösel jõuab kaup siia."

„Mil teel?"

„Osalt metsa kaudu, üle jõe, osalt aga isegi läbi tollipunkti."

„Kes kirjaga üle läks?"

„Kaunis väle poiss — Krjuga."

„Ahaa, see on inimene, kes armastab raha, kuid selle eest ka asja tunneb," kiitis talunik.

„Sina aga, peremees, vaata, kuidas peitmisega toime tuled!" hoiatas Kaarel.

„Las see juba minu mureks jääda," muigas talunik.

* *
*

Oli kottpime öö, kui Punane Kaarel ja Ornei talust välja sõitsid, et asjakäiku isiklikult kontrollida.

Jõekaldad olid kaetud sügava lumega.

„Noh, lumi takistab piirivalve tegevust märksa," lausus Kaarel.

„Kuidas nii?"

„Vaatke, lumes ratsutades jätaksid nad jälgi, ülemus aga ei soovi seda, ülemus käseb ainult varitseda. Noh, valvepostide vahelt on aga ikka kergem läbilipsata, kui liikuva patrulli puhul."

„Kas ülevedu algab varsti?"

„Jah, mõne minuti pärast peavad mehed olema siin. Siit rajoonist meelitati piirivalve eemale, sest neile saadeti „agentuur-andmetel" teade, et hoopis mujalt liigub täna üle piiri saadetis kohvi. Piirivalve luurab nüüd seal."

„Ja kas kohvi tuleb?"

„Tuleb küll ning langeb piirivalvele saagiks. Aga too on tühipaljas kaotus, sest siitkaudu tuleb päris korralik voor."

Varsti tuligi üle jõe umbes kümnest reekoormast koosnev voor, voori taga jooksis terve kari koeri.

„Mis koerad need on?“ imestas Ornei.

„Oo, need on meie parimad abilised. Küll hiljem seletan,“ kostis Punane Kaarel.

57.

Agarus.

„Siia, siia!“ hüüdis talunik salavedajate voorijuhile.

„Voor sõitis taluhoonete vahele — ja juba mõne minuti pärast oli kogu laadung kuhugi kadunud nii jäljetumalt, nagu poleks seda olnudki.

Koerad aeti kõik soojasse kuuri. Need koerad tõid väga palju salakaupa üle piiri, sest nende ümber oli seotud hulk kallied riidesorte ja pitse. Need loomad olid salavedajate vajaduste kohaselt väljaõpetatud, pealegi võisid nad, kui tigedad murdjad, võõrale isegi kardetavaks muutuda.

Kui salavedajatega arved õiendatud olid, küsis Ornei peremehelt, kas see kaupa saab hoida järgmise ööni, mil kõik pidi raudteejaama saadetama.

„Ma kavatsen seda kraami raudteele anda nagu mõned naaberlinnast saadud lihtkaupa,“ seletas ta.

„Nii tehakse ikka. Ainult vastavatesse kastidesse tuleb kõik ümberladuda, sest muidu raudteepolitsei märkaks, millega tegemist.“

„Aga kui politsei öösel peaks siia läbiotsima tulema, kas ta siis kraami üles ei leia?“

Peremees naeratas halvustavalt ja küsis:

„Kas mäletate, kuhu kaup sai laotud?“

„Jah, sest ruumi võti on minu taskus.“

„Tulge siis,“ ütles peremees.

Siin peab tähendama, et taluniku peahoone oli kahekordne, sest silmakirjaks talunik pidas ka hobu-postijaama ning võõrastemaja maanteel liiklejatele. Maja ülemist ja alumist korda läbistas pikuti käänlik korridoor, korridooridest viis rida uksi kahelpool paiknevaisse üksikruumidesse. Ühes niisuguses ruumis oli ka Ornei salakaup.

Ornei läks sinna ruumi, vaatas kauba üle ja käskis Punasel Kaarlil seda ümberpakkima hakata. Siis ta tuli välja ning siirdus peremehe tubadesse, et maitseta üle piiri toodud austria veini. Joodi mõned head klaasid, mille järele peremees ütles:

„Nüüd tahan teile näidata, kas on põhjust karta politseilist läbiotsimist. Tulge, vaatame veel korraks kauba peidukohta."

Nad liikusid endisse korridoori tagasi, Ornei võttis võtme kätte, et ust avada, kuid ei leidnud mingit ust.

Peremees naeris.

„Seda teevad vist kanged Austria veinid: paar klaasi — ja inimene eksib ära kolme kuuse vahel!" pilkas ta; „Otsige aga, otsige. Te ju ise keerasite ukse lukku."

Ornei ei osanud midagi vastata.

„Läheme joome veel klaasi veini," tegi talunik ettepaneku, „ehk see selgitab silmi."

Mindi ja joodi mõned klaasid, siis tuldi uuesti korridoori. Ornei nähes nihkus nüüd osa seina kõrvale — ja uks oligi endisel paigal.

„Ptüi, kurat, kui toredasti sissesäetud!" kirus Ornei.

„See pole veel kõik. Kutsuge Punane Kaarel siia."

Kui Punane Kaarel oli Ornei kõrval, läks talunik salakauba-tuppa ja keeras ukse seestpoolt lukku. Kostis kerge kolin, minut hiljem avas talunik ukse jälle ja sõnus:

„Olge head!"

Ornei astus tuppa. Tuba oli tühi: ei jälgegi kaubast!

„Kuradi pihta! Olete teie aga mustkunstnik!" imestas Ornei. „Kuhu mu kaup ometi rändas?"

„Kaup rändas põranda alla, kuid tema kättesaamine ei tee raskusi."

Talunik vajutas mingisugusele nupule — ja kohe tõusid mõlemad põrandapooled üles nagu avatav raamat, muutudes seinteks.

„Kas nüüd veel politseid kardate?" küsis peremees. „Noh, Kaarel, asu aga jälle pakkima, kuna meie härra Orneiga arveid klaarime ja hommikust sööme."

Järgmisel ööl saabusid kaubakastid raudteejaama ning laaditi ilma ühegi vahejuhtumiseta vagunisse.

58.

Punase Kaarli jutustus.

Ehkki Punane Kaarel oli harimatu ja talupojalik, sai ta Orneiga varsti sôbraks. See endine hobusevaras ja praegune salavedaja polnud veel kaugeltki mõni seltskonnajätis. Ta oli veel oma rahvusegi peale uhke, inimene aga, kes ei salga oma rahvust, on alati moraalselt kõrge. Kõik see meeldis Orneile. Ka polnud Ornei nii pealekippuvalt uudishimulik, et oleks Kaarlilt hakanud midagi küsima ta mineviku kohta. See omakord meeldis Kaarlile — ja nii Kaarel hakkaski talle ise üht-teist rääkima omast elust. Ainult peremehest — kindralist — polnud Ornei temalt senini midagi kuulnud. Kuid ükskord, mil Kaarel tugevasti purjus oli, küsis temalt Ornei:

„Kes see kindral õieti on? pealtnäha paistab ta olevat tubli vanamees ja maksab ausasti. Kuid kas ta ehk valenime ei kanna?"

„Ei seda tea keegi," vastas Kaarel, kes ka joobnult ei kaotanud täit aru ja kavalust. „Töötan tema juures juba neli aastat — ja pole ma veel kuulnud, et tal mõni teine nimi oleks."

„Aga kuidas see tuli, et temaga tutvusite ja ta teid oma juure tööle võttis?"

„Olin juba enne temaga tutvumist kauemat aega salavedaja, tema teenistusse aga astusin selle järeldusel, et ta mu elu päästis."

„Kuidas see juhtus?"

„Asi oli nii. Ma sõitstn oma salakraami koormaga aama poole, kui korraga metsast röövlid mulle kallale tormasid ja mind ära tappa ähvardasid. Ma hakkasin karjuma appi — ja siis ilmuski kindral platsi. Teda nähes röövlid põgenesid. Siis me läksime kuhugi kõrtsi öömajale ja, tõtt öelda, ma kartsin oma päästjat. Hommikul sõitsime läbi Poola põlismetsade edasi. Kusagil tiheda padriku vahel pidasid meid röövlid jälle kinni. Kindral aga kukkus neid kiruma ja kohe lasid röövlid merd lahti, hakates temale tegema koguni aupaklikke kummardusi. „Teie lehmanäod!" kur-

justas kindral: „Te ikka vaadake enne kah, keda te tülitama hakkate!“ Kindral nähtavasti oli röövlitele väga hästi tuntud ja need pidasid temast suurt lugu. Nüüd olen ka mina talle truu nagu koer. Saan temalt üle kahe tuhande rubla aastas, tööd aga on mul hoopis vähe.“

„Valetab, valetab,“ mõtles Ornei, kuid ei ütelnud seda kuuldavalt.

* * *

Kuidas oli aga lugu tegelikult?

Jüri Rumm ja punane Kaarel pandi Irkutskis ühisesse kambrisse, et neid siit edasi saata Sahalini saarele. Siin asusid nad hoolega tegevusse, kaevasid algelise siberi vanglakongi põranda alla kitsa käigu ja põgenesid kellegi Irkutski lähedal elava eesti väljarändaja juure, kes Jürile tuttav oli. Siia oli Mursov Jürile saatnnd viissada rubla raha, pihtkasuka ja lõõtspilli.

Põgenikud muretsesid omale vajaliku varustuse ja hakkasid Urali mägede poole tagasi sammuma. Nad jõudsidki neist viimaks üle, Euroopa-Venemaale, siit aegapidi Kiievini. Nüüd oli aga meestel raha otsas. Kuid kaks hakkajat meest ei jää kunagi hädasse.

Kiievis nad murdsid sisse ühte värskeltasutatud panka. Nad murdsid lahti rahakapi, kuid kapis ei leidunud rohkem kui kolmsada rubla. Jüri Rumm, kui vilunud seltskonnamees, sai kohe aru, milles asi seisab. Ta võttis kapist dokumendid ja pangaraamatud enesega ühes.

Järgmisel päeval ajalehed teatasid, et pank tühjaks on röövitud.

Kuid Jüri Rumm otsis pangadirektori üles ja ütles sellele:

„Teie maksate mulle kümme tuhat — või ma saadan teid Siberisse!“

„Ohoh, noormees! Kes te siis õieti olete? Kas tsaari onupoeg või kindralkuberner?“

„Olen see, kes eile öösel külastas teie panka ja kassast kõigest kolmsada rubla leidis. Selge, et teie ise enne mind pangakassa tühjendanud olete, nii, et minu sissemurd tuli teile ainult kasuks ja kõrvaldas teilt igasuguse kahtluse.

Kui teie mulle aga ei maksa vaikimiseraha, lähen ma politseisse ja jutustan kõik. Peale selle esitan ka dokumendid, mis näitavad, kui paliu oleks pidanud kassas olema."

Direktor nägi, et ta Rummu pihus on ning maksis Jürile kümme tuhat rubla.

Jüri aga ei leppinud veel selle summaga, vaid käis veel mitme juures, kes oma raha panka olid mahutanud, ja rääkis:

„Makske mulle natuke — ning ma õpetan, kuidas te oma kapitali võite kätte saada pangast, mis tühjaks rööviti ja nüüd maksujõuetuks tunnistati."

Nõnda kogus Rumm omale lühikese aja jooksul viisteist tuhat rubla. Pärast seda elas ta mitmes kohas: küll Varssavis, küll välismaal — ja ikka Punase Kaarliga seltsis. Viimaks ta asus Riiga, hakates salavedajate ülemjuhiks. Siit me nüüd leidsemegi tema jälle.

59.

Salakoobas.

Jõudes Riiga tagasi, peatusid Ornei ja Punane Kaarel kusagil teisejärgu võõrastemajas. Siit Ornei läks Neulandi hotelli, omale peremehele aru andma.

„Kindral sõitis juba mõne päeva eest ära!" teatas talle uksehoidja.

„Kuhu?"

„Ütles, et Peterburgi."

Ornei ei tahtnud seda uskuda. Ta sõitis sinna kõrtsi, kus kindral temale passi muretsenud ja küsis kelnerilt:

„Kas tunned mind veel, vennas?"

„Miks ei tunne, te olite siin hiljuti."

„Noh, ma tahaks kokku saada kindraliga."

„Missuguse kindraliga? Ma ei tea mingit kindralit."

Ornei taipas, et oli küsinud rumalasti ja püüdis olla argem, e sitada järgmise küsimuse:

„Kas mäletad toda härrat, kellega siin koos olime?"

„Miks ei mäleta. Kuid et teid tema juure juhatada, peate ütlema mulle märgusõna."

„Ma ei tunne mingit märgusõna. Kuid kas teie tema asukohta teate?"

„Andke raha, siis ma lähen ja uurin altkäemaksu eest välja," ütles oober.

Saades raha, ruttas kelner minema ja tuli tüki aja pärast tagasi, teatades:

„Raske oli küll temani jõuda, aga raha aitas."

„Noh?"

„Siin on sedel, millele märgitud tema praegune elukoht ja märgusõna."

„Ja kas see aadress on õige?"

„Muidugi, õige. Kui te ei usu, eks andke mulle väike vaevatasu — ja ma ise viin teid sinna."

Ornei andis veel raha, käskis kutsuda voorimehe — ja nad sõitsid. Voorimees keerutas kaua agulitänavate rägastikus ringi, kuni viimaks peatas hoopis armetu majakese ees linnaserval.

Ornei maksis voorimehele kinni, lasi ta ära sõita ühes kelneriga ja põrutas siis majakese uksele.

Andis põrutada tükk aega enne, kui kuuldusid lohisevad sammud, uks praokile avanes ja keegi mees prao vahelt nina läbi pistis, öeldes:

„Härrad, siin ei ela peale minu kedagi, mina aga olen ainult kojamees."

„Ära valeta! Mul on ometigi taskus kellegi isiku aadress, kes siin elab!"

„Ah, härra, olete eksinud!" torises vastu isik, kes nimetas end kojameheks: „Ma ju ütlesin, et siin kedagi peale minu ei ela!"

Ning ta tõmbas ukse kinni.

Ornei rusikad algasid uuesti ukse pihta kloppima, kuna ta röökis:

„Kuuled sa! . . Hei!"

Kojamees lohistas enese jälle ukse taha ja, seda avamata, küsis:

„Noh, mis on?"

„Ma tean märgusõna, ja kui sa mind kohe sisse ei lase, läheb sul haprasti!"

„Aga armuline härra, missugune see märgusõna siis on?" küsis kojamees hoopis muutunud häälega.

„Kell ja karikas!" vastas Ornei südilt, olles heitnud pilgu kelnerilt saadud sedelile.

„Palun, astuge sisse!" ütles kojamees, avades ukse ja asudes võõrale teed näitama.

Kojamees juhatas Ornei aeda, lagunenud suvemaja juure ja, avades selle viltuvajunud ukse, ütles:

„Palun!"

Tuppa astudes Ornei imestas, sest see oli tüübiline aedniku-ruum.

Akendele oli laotud roosipotid, kõikjal paistsid silma idanevate seemnete ja istikute muldkastid.

Heitnud terasema pilgu põrandale, märkas Ornei, et põranda all on kelder. Ja kuna kojamees lahkus otsekohe pärast Ornei sisseastumist majakesse, hakkas Ornei nüüd otsima salaseadeldist, mille abil põrandaluuki üles tõsta.

Pika otsimise järele tal õnnestus avastada luugi mehanismi. Luuk kerkis üles, ja Ornei astus treppi mööda alla.

Trepist alla jõudes leidis ta enese väheldasest ruumist, kuid ei saanud selles kahte sammugi edasi astuda, kui keegi maskeeritud näoga mees talle vastu astus, käes laskevalmis revolver.

„Kell ja karikas!" lausus Ornei — ja kohe pani maskeeritud mees revolvri taskusse ning vajutas seinas olevale nööbile, mille peale kostis metalline nagin, tükk seina läks lahti ja avanes sissekäik palju suuremasse ruumi, mis oli heledasti valgustatud ja kus mingit tööd tegid mitmed maskeeritud näoga mehed. Üks neist astus Orneile vastu ja ütles:

„Nimetage mulle märgusõna!"

Ornei vastas kolmandat korda:

„Kell ja karikas!"

Ja kuna tal kaunikesti hirm nahas oli, jätkas lepitavalt:

„Ega te ometi arva, et ma märgusõna teadmata olek-

sin läbi pääsenud eelpostidest. Teatage minust kohe kindralile, mul on talle aru anda tähtsate asjade üle!"

Ornei taipas, et ta on mingi salaseltsi liige ja nüüd paratamatult peab edasi minema seda teed.

„Kindral tuleb kohe," ütles keegi tagaruumist välja astunud isik.

Kostis lühike kobin — ja selle järele ilmus Ornei ette sinises tööpluusis Jüri Rumm, Jashka, kindral Haggoohhut, Neufeldt või kuidas tad nüüd iganes kutsuti.

„Ahaa, armas sõber," hüüdis Rumm. „Olete sõnapidaja, seda ma armastan. Ärge vahtige midagi nii umbusklikult ringi, siin on kõik omad mehed. Tulge aga teise tuppa ja jutustage, kuidas asi õnnestus."

Nõnda rääkides võttis Jüri Rumm Ornei käest kinni ja talutas ta kõrvalruumi, mis eelmisest veel avaram oli ning mille keskel mingi masin seisis. Selle masina ümber askeldas neli härrasmeest.

„Viimaks ometi tulite, armas Ornei, ma ootasin teid juba pikisilmi," rõõmustas Rumm.

Ornei andis lühidalt kõigest aru. Rumm jäi kõigega rahule.

„See siin on minu töötuba," ütles ta Orneile.

„Milline töötuba?"

„Eks vaadake lähemalt, küllap siis taipate."

Ornei vaatas — ja kahvatas . . . Ta poleks kunagi arvata võinud, et tema peremees peale kõige muu ka valeraha valmistab!

Ornei informeeris Rummu veel ühest kui teisest ja küsis, kust ta tulevikus peremeest igal ajal leida võiks. Selle peale Rumm andis talle sedelikese, millele oli aadress märgitud.

„Aga kuhu kaup panna?" küsts Ornei.

„Ühte turu-kauplusse. Küll Punane Kaarel teab."

„Täidan kõık korralikult!" kinnitas Ornei, kuna külm higi ta laupa niisutas, sest valeraha valmistajate kilda sattumine kohutas teda.

„Juhatage see noorhärra tänavale!" hüüdis Jüri Rumm.

Keegi tuli ja käskis Orneil kaasa sammuda. Juba

alul oli Orneil selge, et see on sootuks teine tee kui sissetulles. Ka oli see tee pikem. Suur oli aga noormehe kohkumine, kui ta enese äkki samast keldritoakesest leidis, kus ta esimese öö oli maganud. Ka siit saadeti ta välja, ta võttis voorimehe ja sõitis võõrastemajja, kuhu Punane Kaarel kaubaga oli jäänud.

„Nüüd olen päris pigis," harutas Ornei endamisi: „Tema juurest ära minna ma ei või, sest kui seda peaksin julgema, siis ta kindlasti laseb mu ära tappa . . . Pealegi on tema käes minu pass . . . Oh häda, häda ! . ."

Kuid juba tuli võõrastemajja keegi mees ja andis talle ümbriku, milles oli sedel järgmiste sõnadega: „Teid palutakse Neulandi võõrastemajja läbirääkimistele."

Ornei läks otsekohe.

Jüri Rumm võttis ta vastu, viis oma kabinetti ja ütleles:

„Tänan teid agara tegevuse eest. Teie kasuosa selles operatsioonis on viisteistkümmend tuhat rubla. Siin on raha, palun ülelugeda."

Ornei pistis raha taskusse ja oli väga õnnelik.

„Minust räägitakse," jätkas Rumm, „et ma väga helde olevat; ei, seda ma pole, vaid maksan korralikult ainult korralikule kaastöölisele. Püüdke ka tulevikus niisama hoolikalt töötada — ja ma tasun teile sama hästi."

„Härra kindral, kas tohin teada, mis otstarbel teie nii laialt hangeldate?"

„Kuidas?"

„Noh, olete väga rikas, miks ei siirdu te mujale, et seal rahulikult kapitaalist elada?"

„Hm, näen, et olete arg."

„Arg ma just ei ole, äraandja kah mitte."

„Mina küll ei usu ühtki inimest maailmas, kuid teie mulle meeldite ja usaldan teid esimesest silmapilgust peale."

„Tänan teid. Tõsi küll, võiksin iga silmapilk teist lahku lüüa ja teid ära anda."

„Oh, seda ma ei karda, selle vastu on mul mitmed abinõud. Näiteks oli teie kaaslasel käsk — esimese kahtluse puhul teile nuga ribide vahele torgata."

„Seda ma omast seltsilisest ei uskunud. Pealegi oli ta nii lõbus ja jutukas," tähendas Ornei naerdes.

„Näen, et uudishimust aetuna te püüdsite Punaselt Kaarlilt teada saada, kes ma olen. Aga pidage meeles, et ta teab rohkem kui räägib. Ja milleks küsida temalt, kord ma seda teile ise võin ütelda? Olen Camäleon, Jashka, kindral Haggoohhut, kaupmees Heinrich, majaomanik Neufeldt, tööline Aisin . . . Mul on veel teisigi nimesid, milliseid ma praegu ei kasuta, mu õiget nime aga ei saa te kunagi teada. Ametipoolest olen ma ärimees, majaomanik, valeraha valmistaja, salavedaja, valemägija ning muudki. Seda teavad paljud, kuid ei julge minu vastu midagi ette võtta, sest mu kaaslased on valvel ja teevad külmaks iga reeturi. Kapitaali on mul praegu üle miljoni, seega siis täiesti õigustatud teie küsimus — miks ma veel edasi töötan. Oo, mul on suured plaanid, kas need aga ka täide lähevad — on teine asi."

„Hm. Arvan, et mõistan teid. Kuid ütelge, kas teie selle tegevuse juures ka südamerahu leiate?"

„Mis te sellega mõtlete?"

„Mõtlen, et seadusevastane tegevus teeb südame rahutuks. Minu arvates te pole õigel teel."

„Milline lapsik mõte!" hüüdis Rumm. „Mis on õiglus ja seadus? Tühised sõnakõlksud! Õiglus kuulub tugevamale, seadus kaitseb samuti tugevamat, sest et tugevam on ise seaduseandja."

Selle peale ei osanud Ornei midagi vastata, vaid tõusis püsti, et lahkuda. Jumalagajätul ütles Rumm:

„Hoidke mu saladust, kui teile elu armas! Ja õhtul kell kaheksa tulge minu juure ning ärge unutage, et märgusõna on „Mehisus." Nägemiseni!"

60.

Nuhtlus.

Peremehelt saadud aadress oli sama, mis talle juba hommikusest käigust tuttav. Varsti oli ta maa-aluse käigu suudmes ja astus julgesti edasi.

Nüüd oli maa all veel rohkem inimesi kui esimesel korral. Ornei juhatati ruumi, kus asus peremees.

Siin avanes Orneile eriskummaline etendus: keset ruumi paiknes laud, selle taga istus Rumm ning kaks assistenti. Rummu ees olid kirjutustarbed ja ta vasaku käe juures — mõõk.

Laua ees, tooli külge kõvasti kinni seotuna, kõssitas keegi mees. Kõied olid nii tugevasti ümber ta jäsemete tõmmatud, et ta end liigutadagi ei suutnud.

Üks assistentidest luges ette mingit protokolli, millest Ornei kuulis järgmist:

„Tema varjunimi oli Jaan Ignats, ta tõeline nimi aga — Arnold von Schlemm. Meie seltsi astudes lubas ta truu ning kasulik kaaslane olla, kuid langes varsti kõigile aadlikele omase äraandlikkuse ja laiskuse küüsi, püüdes olla kaval nagu uss — eht aadlike võte. Kas on see tõsi?"

„Tõsi!" vastasid kõik ruumisolejad.

Rummu abiline luges edasi:

„Ta tahtis jälle tagasi siirduda talupoegi eksploateerima, kuid salgas seda meie eest ning ei teatanud meile omast väljaastumisest, mis meie põhikirja vastu. Kas on tõsi?"

„Tõsi!" kinnitas publik.

„Et meist vabaneda, tahtis ta meie seltsi ära anda sandarmivõimudele ning meie paljastamise eest teenitud autasu tasku pista. On see tõsi?"

„Tõsi!"

„Mis peab tehtama niisuguse koeraga, kes juudaseseeklite eest valmis on omi seltsimehi ära müüma ja võllasse saatma?" küsis nüüd Jüri Rumm, kui eesistuja, ise.

„Surm, surm, surm talle!" kisendati vastu.

„Surm — see on talle liig kerge karistus" — röökisid mõned ägedamad: „Piinama peab tad, surmaeelseid valusid maitsma peab ta! . . "

Rumm tõusis püsti. Orneil käis külm judin üle selja: tema peremees mõistab seadusvastaselt kohut!

„Mina võtan prokuröõri kohustused oma peale," ütles Rumm. „Siin see assistent mu kõrval on õigusteaduse üliõpilane, tema hakkab kaitsjaks. Minu süüdistuskõne aga on järgmine: Võimalik, et kaebealune meie praegust kohtuistungit ebaseaduslikuks peab, kuid ka meie ei loe maks-

vat sandarmlikku korda õiglaseks. Kaebealune on eksinud meie seaduste vastu, on murdnud vande, on hakanud vabatahtlikuks nuuskuriks — ja seda kõike isiklisis huvides, nagu Juudas Iskarotki. Mina nõuan, et tema, nagu Juudas Iskarotki, enese ise ära surmab, kuid teeb seda siinsamas, meie nähes. Selle nõudega ma lõpetan!"

„Ülespuua!" kisasid mõned.

„Elusalt nülgida!" nõudsid teised.

„Piitsutada, kuni kärvab!"

Siis algas kaitsja:

„Olgugi, et ta suur kurjategija on, olgugi, et ta meie selgete seaduste vastu eksinud on, olgugi, et ajalooline tõde õpetab, et kes teist ära ei söö, see saab ise ära söödud, olgugi, et inimesi kaebealuse taolistest mädapaisetest vabastama peab — kuid kerkib ikkagi üles küsimus: missugusel kombel niisuguseid jätiseid kahjutuks teha. Mina arvan, et kõik need, kes seltskondliste ühis-seaduste vastu eksivad, on vaimuhaiged, vaimuhaigete koht aga on — parandusmaja ehk ka hullumaja. Ning tänanegi kaebealune pole sugugi normaalne isik — juba seetõttu mitte, et väljasureva, degenereeruva aadli hulgas leidub väga harva päris normaalseid inimesi. Nii on ka temagi oma hingehaiguse, oma seisusliku needuse ohver, hullumeelset aga ei tohi surma mõista. Nõuan kergemat karistust, lugupeetud seltsimehed."

Ornei, kes juba peaaegu meelemärkust kaotamas oli, sai kaitsja sõnadest julgustust. Kuid sedamaid pidi ta nägema, et kaitsja esinemine oli ainult tühine vormitäide, millest keegi ei hoolinud, sest kaitsekõne lõppedes tõusis otse metsik lärm — ning nüüd juba kõik nõudsid piinamist, kusjuures mõned seletasid, et kui äraandjatega talitada pehmemalt, siis juba hommepäev sigineb tosin uusi reetureid.

Polnud midagi parata, üldkogu otsus tuli täide viia. Timukaks valitud mees astus ette, võttis laualt mõõga ja lähines kinniseotud kohtualusele, kelle kinnitopitud suust kostis tume hirmumõmin.

Mõõk välgahtas — ja kaebealuse kaks sõrme langesid põrandale.

Rummu märguandel timukas tõmbas piinataval topise suust, ja Rumm küsis:

„Von Schlemm, mis on teil oma vabanduseks öelda? Kui te end osaltki puhtaks pesta suudate — annan ma teile armu. Kas olete nuuskur — rääkige!“

Kaebealune vaikis; tal polnud midagi öelda oma elu lunastamiseks. Äraraiutud sõrmetüügastest sirises veri kahe peene ojakesena.

„Ta vaikimine tõestab, et ta tõelikult süüdi on!“ konstateeris Jüri Rumm.

„Surm talle! Surm!“ kõlasid vastuseks vihased hüüded.

Kindral esitas kohtualusele veel paar küsimust, kuid nendelegi ei saanud vastust. Siis kindral ehk teisiti — Jüri Rumm — sosistas midagi Punasele Kaarlile kõrva sisse. Kaarel noogutas ja astus ühes timukaga hukkamõistetu juure.

Nad sõlmisid vangi tooli küljest lahti, talutasid ta seinaposti juure, sidusid selle külge kinni, valasid õnnetu riided petrooleumiga üle ning juhtisid elavaks tõrvikuks määratud äraandja juure üle põranda pika süütenööri.

„Nüüd välja kõik, seda koobast pole meile enam vaja!“ kamandas Rumm.

Kõik ruttasid välja ja lahkusid tänaval igaüks iseküIge, ainult Kaarel oli jäänud veidikeseks ajaks teistest maha, et süütenööri põlema panna.

Jüri Rumm ja Ornei jäid kahekesi. Siin väljas Ornei rahunes veidi, sest ei piitsutanud närve surmamõistetu tasased hoiged. Ka Rummule oli stseen vist õige vastik olnud, mida tunnistasid tumedad kortsud ta otsaesisel.

Maa alt tungis tuli juba välja — ning varsti seisis kogu maja leekides.

Rumm sammus tükk aega vaikides, viimaks ütles Orneile:

„Kas teil on kahju tollest ärapõletatust?“

„Mul on kahju igaühest, kes ei sure loomulikku surma.“

„Meie kambas maksab vali seadus. Siin tasutakse

rikkalikult hea kaastöö eest, kuid ka karistused on valjud, pidage seda meeles."

Ornei võpatas hirmunult. Nende teed valgustas tulekahi lõõm — ja seal leekides kõrbes inimliha . . .

Jüri Rumm hüüdis voorimehe, mõlemad istusid kalessi ja Rumm andis voorimehele aadressi.

„Nüüd sõidame meie ladusse," seletas ta Orneile.

„Kus see on?" küsis Ornei.

„Seal, kus te ööd olite."

„Aga miks sinna?"

„Tahan teid pärast seda hirmsat pilti rahustada. Sest sealt siirdume peole."

See teade äratas Orneis erilisi mõtteid:

„Kuidas võib küll inimene hukkamiselt sõita otsekohe ballile? Kas tal sugugi südametunnistust pole või on see nii tuim, et teda ei häiri?" harutelles noormees endamisi. Kuuldavasti aga ütles:

„Olen liialt ärritatud, et peole sõita."

„Kes? Teie? Ah, minge metsa, niisugune titake ei tohi mees olla. Too hukkamine oli vajalik, et kambas distsipliini pidada."

„Kas teisiti ei saa?"

„Sellest filosoofiast räägime hiljem. Nüüd aga kuulake: peol tutvustan ma teile üht daami. Olge tema vastu hea, lipitsege ta ümber ning püüdke tad igati meelitada: meile on teda vaja."

Varsti peatas kaless maja ees, kus Ornei esimesel ööl oli maganud.

„Tulge, vahetame riideid," käskis Rumm.

Toas Rumm süütas tule, avas salakapi ja käskis Orneil valida sobiva frakk-ülikonna. Ise ta aga rõivastus polkovniku-mundrisse, mis talle hästi näojärele oli. Siis tõmbas ta kannustega saapad jalga ning heitis õlule sineli.

Sellejärele sõideti minema.

Pidu oli juba täies hoos, kui Jüri Rumm ja Ornei mööda heledasti valgustatud treppi üles astusid.

„Polkovnik von Hosen!" hüüdis Rumm teenrile, et see teaks peokorraldajale teatada.

Polkovnik von Hoseni nime kuuldes lõid nii mõnegi silmad sărama.

Saali ilmus ta täitsa iseteadlikult, surus sõbralikult peremehe kätt ja tegi pidulistele üliviisaka üldkummarduse, mis näitas, et tema ka säärases aristokraatlikus seltskonnas end päris kodusena tunneb.

„Kes see on?" küsis keegi daam oma kaaslaselt.

„Polkovnik von Hosen, mitmekordne miljonär," vastas kavaler.

„Polkovnik—ja miljonär! See ei kõla just hästi kokku," arvas daam.

„Von Hosen!" imestas ka keegi teine saali nurgas. „Tõepoolest, kes see on? Pole tad varemalt näinud."

„Nagu räägitakse, ärvinud ta mitu miljonit ning astunud siis erusse," seletas küsijale keegi noormees.

„Miljonär! Vaat kus haruldane lind! Aga kes see teine, tema kaaslane, peaks olema ?"

„Kes teab—võibolla sugulane või poeg. Igatahes avaldab noormees korraliku seltskonnainimese mulje."

Muusika hakkas mängima ja unelevate valsihelide saatel hõljus tantsupaare üle parketi. Tahtmatult sammus Ornei Jüri Rummule järele, kes tervitas tutvaid ja kord ühe kord teisega neist vestles.

„Me ootasime teid kärsitult," ütles juuretulnud peoperemees Rummule, „kavatsesime kaardilauda istuda, aga teieta see hästi ei klappinud."

„Tubli, tubli, kaardilaud meelitab mind ikka," vastas Rumm ja võttis peremehe käealt kinni. Astunud mõne sammu, jõudsid nad noore daami kohale, kellele Rumm tutvustas Orneid kui oma sõpra. Ise ta aga läks edasi.

„Olete vist hiljuti Riiga sõitnud," kõnetas noor daam Orneid, „sest pole teid siinses seltskonnas näha olnud ?"

„Ma pole just suur ballide-sõber, madame," vastas Ornei, „ning pealegi jõudsin alles neil päevil tagasi Austriast, kus mul laialdased äriasjad."

„Väga kena, kui noor inimene nii praktiline on," kiitis daam. „Aga kui tohin küsida — kas olete polkovniku sugulane?"

„Ei, ainult tema sõber."

„Kas lubate teiega avalikult rääkida? Ma sooviksin oma mõisa peale laenu teha, kuidas teie arvate, kas polkovnik peaks mulle laenama?"

„Kui teil midagi selle vastu ei ole, madame, siis ehk tohiksin teie asja tema juures korraldada?"

„Oo, oleksin teile üpris tänulik! Aga kas teate uudist? Eile on tabatud suur salkkond kurjategijaid."

„Kus nimelt, ema?" küsis keegi noormees, kes neist parajasti oli mööda minemas.

Orneid imestas, et seda kena, noort daami täiskasvanud noormees nimetab omaks emaks. Kuid asi oli tõepoolest nii: daam oli noormehe lesk võõrasema.

„Kusagil agulis," vastas veetlev võõrasema.

„Jajah," segas veel keegi vahele: „Kuulsin, et seal olevat lõksu langenud terve salkkond nihiliste, kelledel olnud isegi oma põrandaalune trükikoda valeraha valmistamiseks. Ülesandjaks olnud keegi aadlik, kes aga nüüd kadunud nagu tina tuhka."

„Tähendab, anarhistid?" küsiti kõrvalt.

„Ei, enamlased!" kinnitati teisalt.

„On's nad kõik tabatud?"

„Ei tea, ent kui polegi veel kõik tabatud, siis varsti ikkagi nopitakse kinni viimne kui üks."

Ka kaardilauas, kus istus von Hosen, oli juttu selle salaseltsi avastamisest. Ühed teadsid rääkida röövsalga tabamisest, teised jälle arvasid, et tegemist on revolutsionääridega, kolmandad aga püüdsid tõendada, et see olnud hoopis mingi jõle usulahk.

„Olen minagi sellest üht-teist kuulnud," tähendas von Hosen. „Usun aga, et see on tühi lora, sest ustavad isikud räägivad, et too organisatsioon nii hästi on korraldatud, et teda üldse mõeldav pole hävitada enne, kui peamees tabatud. Siiski, ma hästi ei usu sihukest rämps-juttu."

„Kuid midagi peab kõmu taga ometigi peituma — " arvati.

„Kus suitsu – seal tuld," lisandas keegi.

„Haa, ekstsellents, täna olete jälle kaotajaks teie!" sõnus Rumm kellelegi kindralile, olles sellelt parajasti võitnud suure summa ning juhtides jutu seega teisale. Ta jättis

mängu pooleli ja siirdus peremehe seltsis saali jalutama. Peremees palus temalt oma mõisa peale laenu, kuid Rumm-Hosen ütles, et tal raha ei olevat.

„Oo, kui teil pole raha, kellel siis veel võikski olla!" hüüdis peremees ja lisandas: „Pidage meeles, et maksan kõrged protsendid."

„Ei ole midagi halvemat, kui raha laenamine mõisa peale," laitis Rumm. „Parem juba müüge mõisa maha, sest nagu ma arvan, tahate teie nii-kui-nii laenu teha ta täie väärtuse ulatuses."

„Müümise vastu ma pole, kuid sooviksin, et väljamaks teostuks ühekorraga."

„Aga muidugi, muidugt, ja kui soovite, räägime homme sellest asjast põhjalikumalt."

Samal hetkel astus Rummu juure keegi erutatud noormees.

„Härra polkovnik, lubage teiega rääkida paar sõna," palus ta ning tõmbas Rummu kõrvale.

„Mis te soovite?"

„Ma mängisin ja kaotasin. — Aidake mind rahaliselt; kirjutan teile veksli missuguse tahes summa peale . . . . Ah, mul on kaardilauas ikka vedanud — kuid täna . . . täna! . . ."

„Kord asi tõsine — tahan teid aidata,"

„Jumal tänatud!" ohkas noormees kergendatult, valmis kas või Rummu käsi suudlema. Ahnelt haaras ta tuhat ruhla, millise summa Rumm talle väljaladus.

„Kuid— vabandust," ütles Rumm, kui noormees raha taskusse oli pistnud, „minu põhimõte on ikka; raha armastab kindlat korda. Sellepärast kirjutage mulle kümnetuhandeline veksel, siis olen valmis teid tulevikuski rahaliselt aitama."

Noormees kirjutas nõutud veksli.

Ornei ei lahkunud hetkekski noorest daamist, kellele tad Rumm oli peole tulles esitanud ning kellelt ta viimaks külastuskutse sai.

Võõrad lahkusid hommikul kell kuus.

61.

Uus ekspeditsioon.

„Noh, mida te ballilt kaasa tõite?“ küsis Jüri Rumm Orneilt.

„Peavalu,“ vastas see tumedalt.

„Ka minuga on halb lugu,“ lõi Jüri käega. „Esmalt ma kaardilauas võitsin, pärast aga kaotasin kakskümmendviis tuhat. Nõnda võib vaene kapitalistiks tõusta ja kapitalist — pankrotti jääda. Peale selle laenasin kellelegi veel raha ning lubasin kellegi mõisa ära osta.“

Ornei ei lausunud sõnagi.

Talv otsa peeti pidusid ja maskiballe, kust alati osa võtsid ka aadliperekonnad. Neil pidudel ei kaotanud Jüri kaardimängus enam kunagi, vaid tühjendas mõisnikkude taskuid mis suutis.

Jõudis suvi, Jüri Rumm kutsus Ornei oma juure ja rääkis:

„Pidude hooaeg on läbi, nüüd algab jälle äriline tegevus. Ma plaanitsen tähtsat ekspeditsiooni. Teie olete nüüd meie äri ja korraldusega kõigiti tuttav, ja ma tahaks teie kaudu kaupa mitmesse paika edasi toimetada. Teil tuleb palju reisida, tuleb palju sõita ka posthobustega, ja seetõttu peate eestkätt muretsema head relvad. Teie kätte usaldatava kauba koguväärtus on üle kahe miljoni. Agent, kes kauba teilt üle võtab, on tubli vanamees ja meie jõugu parim kaasliige. Siin on teile tema jaoks kiri.“

Ornei noogutas nõustuvalt pead.

Kahe päeva pärast oli ta ettemääratud kohal ja varsti ka kaupmehe juures, kellele kirja pidi üle andma.

Hõbehalli peaga rauk võttis ta vastu ja osutas talle suurimat külalislahkust.

„Kiri on minu vanalt sõbralt, see on väga hea,“ ütles vanamees, olles Rummu saadetise läbilugenud: „Kirjas ta ütleb, et teie olete tema volinik, ka see on väga kena!..“ Ning vana kaupmees surus ta kätt ja viis ta elutuppa.

„Hei,“ hüüdis kaupmees siis taharuumidesse, „katke

laud! Teie aga, kallis härra, võtke istet ja tundke end nagu kodus"

Varsti laud otse ägas igasuguste maiusroogade all, kusjuures, mõistagi, ei puudunud ka vastavad napsud.

Ornei sõi ja jõi isukalt, sest reisil olid toitlusolud viletsad.

Kaupmees küsitelles üht-teist küll Rummu, küll kaupade ja nende hinna üle.

Pärast sööki mindi kabinetti, mis ühtlasi ka kontori aset täitis.

„Nüüd asugem asja juure tõsiselt," sõnus kaupmees. „Et teie kaudu selle saadetise sain, on üpris kena, tänan teid."

„Kõik on korras, kuid pean kohe lahknma, sest veel täna oleks tarvis kellegi Orlovi juure sõita."

„Orlovi juure?" kordas kaupmees.

„Jah."

„No siis te küll täna sõita ei saa."

„Miks?"

„Praegu on juba õhtu; sinna läheb tee aga läbi põlise metsa, kus pahad inimesed liiga kipuvad tegema. — Homme aga sõidaksin ma teiega kaasa või annaksin teile saatja."

„Peremees ütles, et ma teilt kakssadaviiskümmend tuhat pean saama. Kas maksate selle summa täna?"

„Täna ma seda maksta ei saa, jääge siia ööseks, siis hommikul saate ka raha. Minu juures võite elada nagu kodus."

„Jah, kord te täna maksta ei saa, siis pean küll siia jääma. Aga kui suure summa eest mu peremees teile kaupa saatis?"

„Umbes ühe miljoni eest, ja meil oli ikka kombeks, et ma pärast realiseerimist maksan. Kuidas ta kaupa nii odavalt võib anda— sellest ma küll aru ei saa!"

„Oodake veidi, ma avan varsti ise oma kontori, siis saate veelgi odavamalt."

„Ohoo!" rõõmustas kaupmees. „No see on tubli!"

Teisel hommikul, olles võtnud eineț, sõitis Ornei posthobustel Orlovi poole.

Tõepoolest tuligi sõita läbi põlise laane, kus isegi tee oli nii kitsas, et kolmehobuseline rakendus vastusõitjaile vaevu ruumi andis mööda pääsemiseks. Keset seda põlismetsa oli avar lagendik, mille keskel ilus järveke läikis ning väike oja lookles. Järve kaldal asus ehtne mõisahoonestik, kus elaski Orlov, kes linnas suurt kaubaladu pidas. Kaubalao juhatajalt oli Ornei saanud poolemiljonilise tsheki, mille järele Orlov ise väljamaksu pidi sooritama. Teine pool summast kuulus aga väljamaksmisele pärast kauba müüki, nagu harilikult. Vana Orlov oli aga otsustanud kauplust lõpetada ja väljamaale elama asuda, mistõttu ta hoopis teistsuguseid plaane haudus.

Häärberitaoline maja oli piiratud kõrge müüriga — ja see ühes tugeva raudväravaga andis talle väikese kindluse ilme. Ornei koputas raudväravale, kuid kulus peaaegu veerand tundi, enne kui ilmus keegi töölise välimusega mees ja, väravat avamata, küsis:

„Mida te soovite?"

„Mul on äriasju Orloviga ning pean talle kirja edasi andma."

„Peate siin veidi ootama, viin kirja ära."

Varsti mees tuli kiirel sammul tagasi, avas värava ning sõnus:

„Palun, tulge sisse!"

„Kas mina võin nüüd koju tagasi sõita?" küsis saatja, kes Orneile kaupmehe poolt kaasa oli antud.

„Jah," vastas Ornei, talle jootraha andes, „kuid ma ei tahaks posthobuseid ära lasta."

„Oo, ma lähen tagasi jalgsi!" ütles saatja, tänas rikkaliku jootraha eest ja läks ära.

Postipoiss sõitis avarasse, kruusatatud hoovi.

„Palun, härra, siia trepile, ma avan kohe ukse," lausus töömees viisakalt ja hüüdis postipoisile: „Sina aga — postipoiss, keera vasakule, küll Andrei sulle seal kõik korraldab!"

Trepilt pääses Ornei eeskotta, kus vabanes üleriietest ja astus siis saali.

Saalis ta nägi enese ees pikka, umbes kuuekümneaastast punase habemega tugevat meest, kes oligi Orlov ise.

Ornei teretas tad ja esitles end, öeldes, kelle volinikuna ta tegeleb.

„Tean, tean, lugesin juba kirjast," põristas punahabe kareda, sügava bassihäälega. „Ja mis siis veel?"

„Noh, ei midagi enam. Olen volinik — ja sellega on kõik öeldud."

„Või kõik öeldud! Aga kirjas seisab, et te kaupa tõite. Kus see on?"

„See on teie laos, linnas. Ja siin, palun, on laojuhatajalt tshekk."

„Tshekk? Näidake siia!"

Ornei ulatas tsheki Orlovi kätte.

„Haa, või terve miljoni eest korraga! No küll on tore — ja poole pean kohe väljamaksma — ka tore! Kuid kas teate, mina olen äriasjus täpne ja uskumatu, sellepärast... Hm, kuid tulge minuga kaasa!"

Nad läksid mitmest toast läbi, kuni viimaks peatusid ühes ruumis, mis teistest tubadest seepoolest kummaliselt erines, et siin vähimatki aknajälge polnud ning ruumi tuhmilt valgustas vaid lamp.

„Nüüd olge ettevaatlik!" hoiatas Orlov, keeras lukust lahti ühe suurema riidekapi ja kraamis välja seal sees rippuvad riided. Kapi tagaseinas oli jälle uks, Orlov avas ka selle, palus Ornei ees astuda, sulges kapiukse oma järel — ja nad laskusid trepist alla kümmekond astet, kuni Ornei viimaks jalge all tundis põrandat ja seisatas.

„Mis — kas kardate või?" küsis peremees. „Oodake, ma süütan kohe lambi, siis on hubasem."

Lambi hämaras valguses nägi Ornei, et seegi ruum on akendeta ja asub arvatavasti maa all, kuid ometigi on ülitoredasti sisustatud.

„Siin, mu armas, võime omi asju lõplikult klaarida," sõnus Orlov.

Ornei imestus üha kasvas, kui ta nägi, et laual lebab kaks mõõka.

Nurgas seisis voodi, ja Ornei arvas:

„Võibolla kardab ta röövleid ja magab siin kindlustatud ruumis, mõõgad aga on tal enesekaitseks."

Keldriruumi teises seinas märkas ta raudust, ja jälle

vilksatas ta peas kahtlustav mõte: „Kord siin uks on, milleks tulime siis sisse kapi kaudu?"

Kuid nagu viisakas mees kunagi, ei esitanud ta peremehele vastavaid küsimusi.

Viimaks lausus Orlov:

„Olen su peremehega väga rahul, kuid sinuga tahaksin pikemalt kõnelda."

„Mis meil veel kõnelda on? Makske raha— ja ma lähen minema."

„Mitte nii, armas sõber. Tahaksin sulle veel külakosti pakkuda," kostis Orlov, kusjuures ta silmad võõrastavalt läigahtasid ja sõnal „külakost" nii imelik kõla oli.

Kohkudes taipas Ornei, et kõige selle taga peitub midagi põrgulikult halba. Ometigi koondas ta kogu mehisuse ning sõnus külmalt:

„Mul pole aega teie kostitamist oodata. Makske arve —ja ma lahkun."

„Oota! Arve õiendamine pole kunst, kuid enne ma tahan läbirääkida."

„Mul pole rääkida muud, kui— makske pool miljonit – ja ma lähen minema!"

„Mis kuradi jaoks ma peaksin maksma? Kas ma sellele võllaroole Jüri Rummule veel vähe maksnud olen?... Ma tean, mis ta mulle saatis! Terve kasti küünlaid; küünalde sees on aga valerahad, mida ma pean levitama. — Tean, tean juba. Ei... ka sinuga teen ma lühikese lõpuarve, vaat nõnda — — "

Ornei tundis, et põrand ta jalge all liigub, ta hüppas kähku sammu ettepoole, tõmbas taskust revolvri ja sihtis Orlovi pihta. Nii siis on tema leivaisa õige nimi Jüri Rumm!

Ta heitis pilgu selja taha ja nägi, et seal, kus ta alles sekundi eest seisnud, haigutas nüüd põrandas põhjatu kaev, kuhu kukkumast tad päästis vaid imekiire hüpe.

„Minuga lõpuarve tegemine pole nii lihtne, nagu te seda arvasite, ma pole alles täna sündinud!" kiristas ta vihaselt.

„Sa lontrus! Või kõige vastu ettevalmistatud! . ." vandus punahabe. „Kuid oota, oota!"

Ta vajutas määrtselegi nõõbile, rauduks kargas lahti — ja kolm paljastatud mõõkadega hiiglast astusid keldriruumi.

„Lööge ta maha! Raiuge tükkideks!" müristas Orlov.

Kuid Ornei hüüdis raudse häälega:

„Tagasi!" Enne, kui keegi mind puudutada jõuab on tema kolust kaks kuuli läbi vihisenud!" . .

Orlov nägi ära, et selle põikpea vastu kuidagi ei saa, heitis oma ihukaitselaste poole käega, ja need kadusid.

Jäänud keldrituppa kahekesi, ütles Ornei:

„Enne ma sinusuguse punase kuradi näolt revolvriotsa ei kõrvalda, kui oled kaevuluugi sulgenud."

Vihaselt urisedes pani Orlov põrandaluugi kinni.

„Nii on hästi!" kiitis Ornei. „Nüüd aga vaata, kaabakas: mul on revolver, tubli põueoda ja tugev soomussärk. Kas näed?"

„Sa oled ettevalmistatud," nohises Orlov. „Kuid rääkigem nüüd mõistlikult."

„Räägime, ega ma igat lurjust ei karda."

„Tead sa, et ma tollele võllanäole siiski raha ei saada?"

„Mõnesugastel tingimustel olen ka sellega nõus."

„Ja nimelt?" küsis Orlov.

„Kui sa mulle nonde valerahade eest õigetega maksta ei taha, siis anna nad tagasi — ja ma lahkun."

„Säh, kurat, siin on kakssadaviiskümmend tuhat õiget rubla, nüüd aga pea suu!"

„Kuuled sa, punane orik, ma haudun juba ammu üht suurejoonelist plaani ja näen, et seda nüüd sinu abiga täide viia võin. Kuid eestkätt: kas sa mu peremeest hästi tunned?"

„Või veel! Olime ju temaga seltsis Irkutskis sunnitööl!"

„Tubli. Ta on väga rikas ja ma tahaksin ta paljaks koorida."

„See oleks alles mehine temp!" kiitis Orlov. „Tal on ju terve miljon!"

„Vähemasti viis miljonit on tal!"

„Ooo! . ." jõllitas ahne Orlov silmi.

„Mu on teada kõik tema raha peidukohad," jätkas Ornei. „Kuid ma vajan sinult mehi, kes kõige peale valmid oleks. Anna mulle mõned mehed — ja kolme kuu pärast on asi küps."

„Hästi, hästi — koer tunneb koera."

„Niisiis käed kokku?"

„Ma annan sulle kaasa omad mehed, kuid kui sa mind tüssata mõtleks, siis keeravad nad su kaela kahekorra."

„Ära muretse!" rahustas Ornei — ja kaks lurjust surusid teineteise kätt.

Siis aga Ornei tõstis uuesti revolvri.

„Ah, jäta juba kord see suitsutukk!" pahandas Orlov

„Mitte enne, kui siit kongist väljas olen."

„No lähme siis kohe," ütles Orlov, võttis küünla kätte ja hakkas minema eel, kuna Ornei astus otse ta kannul, et mitte jääda mõne salapäraselt sulgneva ukse taha vangistusse. Meelsasti oleks Ornei põrutanud kuuli Orlovile kuklasse, kuid päikesevalgusse jõudes kadus tal see metsik soov ning ta pistis revolvri taskusse.

Üleval Orlov muutus otsekohe lahkeks peremeheks. Nad mõlemad siirdusid luksuslikku söögituppa, kuhu serveeriti mitte vähemluksuslikum laud. Kuid Orneil polnud õiget isu, sest nüüd igatses ta ainult üksindust, kuna tahtis oma kava kohandada uutele olukordadele: kavatsedes sissevedada Jüri Rummu, ei kavatsenud ta seejuures ometigi oma saaki jagada Orloviga — ja see nõudiski sügavmõttelist kaalutlust üksinduse vaikuses. Kuid ka üksindust kartis praegu Ornei, sest päev hakkas kalduma õhtule, ta ei võinud siit enam lahkuda enne hommikut — ning ta ei olnud kindel, et, jäädes Orlovi juure öömajale, ta homme veel elusana ärkab: Orlovist võis oodata kõike . . .

Viimaks, hilisõhtul, käskis Orlov teenijal juhatada Ornei talle määratud magadistuppa.

Ornei oli küll väga väsinud ja unine, kuid ei võtnud end siiski riidest lahti ega heitnud voodisse, vaid pooliti lamas tugitoolil, hoides kätt taskus revolvripäral. Rammetus sai tast võitu alles koidu eel, ta uinus ja ärkas valjust koputusest uksele.

„Varsti on juba keskpäev, aeg tõusta!“ kostis Orlovi hääl ukse tagant.

Ornei hüppas püsti ja avas ukse.

„Ma kutsusin kohale mõned mehed,“ seletas Orlov, „nad on nõus tegema mistahes, kui neile aga hästi makstakse. Tule, joome teed, siis läheme neid vaatama.“

Pärast hommikueinet mindi tagahoovi, Orlov vilistas — ja viis meest ilmusid ta ette.

„Viige see härra oma ninamehe juure. See härra saab teie päälikuks,“ seletas Orlov meestele.

Meeste seltsis Ornei sammus hoovist välja järve kaldale, siin ootas neid väikest kasvu noor tüüp, kes Orneile aupaklikult kummardas.

„Kas sina oled salga juht?“ küsis Ornei.

„Jah. Mida härra käseb?“

„Orlov juba seletas, mida tahan. Iga mees, kes minuga ühes Riiga tuleb, saab tuhat rubla. Mulle läheb tarvis kakskümmend kuni kakskümmendviis meest. Kas nii palju saab?“

„Võite saada ka nelikümmend meest.

„Kahestkümnestviiest aitab küll, kuid need peavad olema tublid poisid. Siin on teile tuhat rubla käsirahaks ja liikude tegemiseks, kutsuge aga mehed kokku.“

Ninamees vilistas — ja metsast tuli järve kaldale arvukas jõuk röövleid. Ornei valis nende hulgast paremad välja.

Olles nõnda koostanud oma salga, ütles Ornei:

„Siin on teile veel paarsada rubla, tehkem üks ilus olemine.“

„Ega me siin praalima hakka, selleks on meil oma eriline koht,“ seletas ninamees.

„Sündigu see kustahes, kuid homme peavad kõik olema Riias.“

„Käsuks, päälik,“ vastas ninamees. „Nüüd päälik lubage, et teid kaasa palume.“

62.

Röövlipäälik.

Värske röövlipäälik Ornei sammus oma niisama värske jõugu eesotsas Düüna jõeni, kuhu sai paar kilomeetrit.

Siin Ornei ostis kaluritelt neli paati ja mahutas nendesse omad mehed.

Orlov oli kah nendega siiamaale kaasa tulnud ja ütles lahkudes Orneile:

„Valva aga hästi meeste järele. Nad on kõik harimatud mehed, kes suures linnas võiks rumalusi teha."

„Ole mureta!" lausus Ornei ja hüppas paati.

Oli ilus, päikseküllane keskpäev, jõgi tasane nagu peegel ja kõigil tuju hea.

Esimeses paadis istusid metsavendade ninamees ja Ornei. Viimane mõtles järele tegevusplaani üle. Tad tegi veidi rahutuks ühendus nende inimestega, kes olid sõna täies mõttes ühiskonna jätised. Kuidas tuleb ta toime nende päälikuna?

Ent ta alamad olid uue päälikuga väga rahul, tema järsk käituminegi meeldis neile nii, et nad talle otsekohe ristisid vastava nimegi: „Maru."

„Miks te nii tusane olete, päälik?" küsis metsavendade senine ninamees. „Mehed rõõmustavad nagu lapsed, et Riiga saavad, teie aga mossitate."

„Minu mõtted on meie tulevase tegevuse juures: meil pole tegemist hariliku vastasega, siin peab koostama peene plaani."

„Teie plaanitsege, meie tegutseme."

„Kui kohal oleme, küll siis kõigega hakkama saame!" hüüdis üks sõudjaist.

Ja teine lisandas:

„Noh, ärge aga meie pärast kartke: oleme mehed, kellede ees isegi kurat saba sorgu laseb. Pealegi makate teie meile tuhat rubla, too saatana punahabemeline palvevend aga maksis ainult sada rubla iga hukatud inimhinge eest."

„Kas Orlov on siis palvevend?“ imestas Ornei.

‚Aga muidugi. Tema on ühe usulahu esimees, see toob talle head tulu. Ning vaga velle mask aitab ka kõige paremini varjata musta hinge. Tema on maailma silmis ikka puhas, ja kui mõnikord keegi kuriteo eest lõksu langebki, siis ikka ainult meiesugune mannetu mehike. Või arvate, et meie kerge südamega noa pihku võtame? Ei, ka meil on südametunnistus, mis meid kurjasti vaevab, kuid tühi kõht vaevab veel rohkem.“

„Hm,“ mõtles Ornei, „need inimesed polegi nii hirmsad ja lootusetult hukkaläinud, nad on ainult näljast ning pahast inimesest kurjale teele juhitud.“

„Noh, pääalik, ärge norutage ja lubage ka meil rõõmad olla. Hei, poisid, laske laul lahti!“

Keegi kargas balalaikaga paadi ninasse, sõudjad hakkasid tõmbama taktis — ja varsti kõlasid jõulised meestehääled üle vaikse vee:

Mu elu on täis viletsust,
täis hädaohtu, ahastust,
ta on kui laev, mis mere peal
saab tormi-iilist aetud seal.

Mu elu on kui paadike,
mis kiigub lainelt lainele,
ta seni võitleb lainega,
kui hukkub kaljurinnala.

Kui olin noor, ei teadnud ma,
mis maksab võitlus eluga,
mind ema lauldes hällitas
ja õrnusega hellitas.

Kuid rängad eluraskused
teelt kõrvale mu vedasid —
ja nüüd kui kurjategija
pean sunnitööle asuma!

Oh Sahaliin, oh Sahaliin,
sa nurjatute nuhtluspiin,
siin pean ma kaua vaevlema
ja kaevanduses töötama.

Ei kodutaevast näe ma siit,
Ei kuule kodulaulu viit,
ja ainult ahelate healt
on kuulda hirmsa saare pealt ! . . .

Viis oli mahe ja leinaline ning kauguses sinav metsaviirg kajastas seda mitmekordselt ning veelgi melankoolsemalt, kuid meeste hääled olid jõulised ja, kurblikest sõnadest hoolimata, väljendasid pulbitsevat energiat.

63.

Rummu perekond.

Metsarikkal Koiva-jõe kaldal, peaaegu veepiirideni ulatava toreda viljapuuaia keskel, seisis ilus, väike suvila. Suvila ise, korrastatud aed, ilusad lillikud, laialdased triipused ning ilusad kõrvalhooned — kõik see andis tunnistust heast maitsest ja rikkusest.

Siin oli Jüri Rummu tõelik pesa, siia ta ruttas Riiast igakord, kui tegevus vähegi mahti andis. Siin ta praegugi jalutas, käesangas nägus, noor daam — ta naine, kelles me ära tunneme endise Pirita kõrtsinaise tütre. Eemal mängisid kaks punapõselist last, poisike ja plika — Rummu lustilised järeltulijad.

„Mu armas," rääkis Rumm, „mu õrn ingel, ära nii väga karda minu pärast. Veel vähe pingutusi – ja ma loobun senisest elust ning tegevusest, siis reisime ära kaugele võõrale maale, kus ükski inimene, ükski vana mälestus ei sega meie ilusat õnne ! Kannata veel veidi, kallis !"

„Ah, kui väga ma ihkan elada nii, nagu elavad teised !" ohkas noor naine.

„Ma tõotasin tookord, kui sa mu vanglast päästsid, anda sulle kõik, mis minu võimuses. Ja ma pean seda tõotust."

„Pead küll, ma ei vaidle. Kuid ma päästin sinu mitte selleks, et sinust ikka lahus olla, sind ainult ajutiselt nähes. Ja see meie kooselu, mis pole seaduslik ei inimeste ega jumala ees . . ."

„Saad ju ise kah ometi aru, et mina, kui mitmekordselt põgenenud sunnitööline, ei või sinuga altari ette astuda, mu arm!“

„Noh, elagem siis niisamuti, kuid oma kardetava tegevuse pead sa lõpetama, mure sinu pärast tapab mu!“

Peale vaikse perekonna-idülli lahutasid siin vaikses kodus Jüri Rummu meelt veel muudki harrastused. Tema — see rahva rõhujate lepitamatu vaenlane — kasutas ka siin ära iga soodsat juhust, et rahva viha kõrgema klassi vastu võimalikult ülespiitsutada, jutlustades ümbruskonna elanikele vabadusest ja üheõiguslusest, tuletades sütitavail sõnul meelde kadunud priiust ja esivanemate võitlituseindu:

Nende piinapigistused,
nende muremuljutused,
muisted kurvad mälestused
kostku meile kustumata!

Nüüd, paljude aastate möödudes, on juba ammu kadunud too ilus pesake, on kadunud Jüri Rumm ise, on Manalasse varisenud ta vapper nainegi — ning ta lastest ei tea keegi midagi.

Kõik see elab ainult veel Koiva-äärsete talunike mälestusis . . .

64.

Esimene tegevus.

Ornei paadid jõudsid Riiga. Ornei mahutas mehed mitmesse linnajakku laiali, ise aga asus elama Rummu korterisse.

Ta esitas Jürile aruande, seletades:

„Korraldasin kõik eeskirjade kohaselt. Siin on raha, mille sissekasseerin, siin aga — allkirjad ning vekslid saamatajäänud summade kohta.“

„Tänan, Ornei, need vekslid on sama head kui sularahagi, vastas Rumm hoolimatult ja viskas vekslid kasti, kus juba enne oli suur kuhi veksleid. „Uskuge, et selles kastis on palju veksleid, mis aitavad pärast rahakstegemist

kustutada palju pisaraid ning trööstida palju kurbe. Kõik raha, mis mul on, tahan ma kasutada oma sugurahva heaks!" Nende sõnadega lükkas ta kasti kaane kinni — ja vedru tõukel jooksis kast oma salapaika seinamüüris.

Ornei aga mõtles hõelalt:

„Ma ei usu, et sa aega saad neid veksleid sissenõuda, ei usu ka, et see kast sulle enam kuigi kaua kuulub!"

See kahekõne leidis aset tolles keldritoas, kuhu Rumm oli Ornei esimesel tutvuseööl toonud. Ornei võis kõigest järeldada, et varanduse pealadu ja tähtsaim peidukoht on just siin majas. Et kontrollida seda oma arvamust, küsis ta:

„Lubage küsida, kellele see maja kuulub, sest ma pole ta pärisperemeest veel kordagi näinud?"

„Hm!" tegi Jüri Rumm tähendusrikkalt: „kas arvate, et ma oma varandust usaldaks muiale, kui ainult omasse majja?"

Rummu vastus oli nii selge, et rohkem tarviski polnud küsida: lähemad järelepärimised oleks äratanud ainult kahtlust.

* * *

Võis möödunud olla paar päeva pärast eeltoodud vestlust, kui sama maja hoovi komberdas keegi provintsist tulnud puusepp ja pingile jalgu puhkama istus. Seljas oli tal kott tööriistadega.

Varsti tuli ka kojamees ning istus pingi teisele otsale.

„Kulla linnamees," palus puusepp, „kas ei teaks sa mulle kusagil tööd juhatada? Töötasin koduvallas, kauges metsakurus, kuid seal sai töö otsa, räägiti küll, et Riias olevat tegevust laialt, kuid nüüd näen, et jutt oli vale ja mul nälg varaks. Juba kaks päeva pole ma ivagi hamba alla saanud ... Kelle maja see on, kulla linnamees?"

„Härra Neufeldti oma," vastas kojamees puuseppa silmitsedes.

„Vennike, kas sa ehk tunned siinset kojameest ja võiksid mulle ütelda — ehk on kojamehel mulle tööd anda?"

„Mina ise olengi kojamees," vastas teine iseteadvalt.

„Ah nii! Noh, ole siis kuldne vennike ja vaata, ehk leiad mulle midagi."

Kojamees oli kaunis heasüdamlik vana ja otsustas teda vähe aidata.

„Noh, veidike ehk üht-teist kohendada leiduks, kuid üle kahekümne kopiku ma sulle lubada ei tee. Ma teatan peremehele, ehk on temal rohkem tööd."

Puusepal oli väga hea meel.

„Tänan sind, heategija. Küll ma näitan, kuidas tööd teha oskan!"

Kojamees viis ta oma tuppa ning andis talle parandada tabureti ja paar pinki.

„Oh need teen ma varsti valmiks, tänu jumalale!"

Puusepp asus otsekohe ametisse, ja kojamees pidi nägema, et ta omas asjas osav on, sest juba mõnekümne minutiga oli pink korras ja selle järele taburett niisama kähku.

Nüüd otsis kojamees veel mõnd kribu-krabu.

„Sinu säng kah logiseb," seletas puusepp, „ma säen ka selle joonde."

„Tubli, tubli, las aga käia!"

Tollest koridorist läbi minnes, kust uks läks Rummu keldrituppa, tähendas puusepp:

„Siin on kah palju kolu, mida parandada võiks."

„Oh ei, nii laialt ei tohi ma oma voliga tellida, peremees ise kah ei ela siin, mulle aga paistab, et siia palju varandusi on peidetud ja peremees seetõttu ei soovi, et siin võõrad inimesed askeldaks."

„Aga miks ta siin ei ela, kas ta poissmees on?"

„Mine tea, mina küll tema naist pole näinud. Ta on rikas, käib siin-seal, reisib — eks sa ise kah tead, et härraste asi käib laialt. Meiesugune aga vaevlegu — nii minagi istugu siin ja pidagu vahti!"

„Noh, kas sa siis teist kohta ihaldad või mis?"

„Seda just mitte, kuid heameelega hakkaks ma tubakakauplust pidama — räägitakse, et see äri end hiilgavalt tasub."

„Palju sa palka saad?"

„Palk pole just suur, küll aga jootrahad. Peremees ise on helde andma, ja ka külalised ei lahku üsna ilma kingitusteta ära. Mina aga olen kokkuhoidlik inimene."

„Kas sa napsu ei võta?"

„Miks ei! Kui igav on — pistan ikka oma pistsikese hinge allu kah!"

„Pisike naps ei tee iial viga, kuid suur joomine viib hukatusse," filosofeeris puusepp ja sõnus lühikese vaikimise järele: „Noh, sinu elul pole siis midagi viga!"

„Jah, seda küll, kuid eks ta ole ikka murelik asi — teise inimese varandust valvada."

„Mis ta küll peaks hullama, et omas majas ei ela? On ta siinne inimene?"

„Ei usu, et siinne. Aga suur härra on ta küll, kõrgeauliseks tituleeritakse."

„Kõrgeauliseks... oi kurat!" ja puusepp hakkas kätt raputama: kojamehega vesteldes oli ta peitliga kogemata sõrme kaavanud — ja nüüd nõrises sõrmest verd.

Kojamees, kui haleda südamega inimene, hakkas hädaldama:

„Oi, oi, kuidas see ometi tuli? On haav suur?"

„Näh, ajasin juttu — ja nii see hooletus juhtuski. Kas sul mõnd kaltsu on?"

„Küllap leidub."

„Kas lakki kah on?"

„Lakki küll pole, aga viina on. Ja viin on kah haavale hea."

„Ole pai mees, anna veidike. Ah, vend, kas tead, et olen nüüd täitsa pigis: kodus istuvad minu naine-lapsed leivata."

Kojamees läks viina tooma, kuna aga puusepp maja sisemust uurima hakkas.

„Säh, viin on siin!" ütles kojamees tagasi jõudes.

„Anna aga, anna!"

Puusepp tõstis pudeli huultele, rüüpas sellest tubli lonksu ja pistis sõrme suhu. Seda tegi ta mitu korda, talle nähtavasti meeldis sihuke arstimisviis. Viimaks ulatas ta pudeli kojamehele tagasi.

„Aga pudel on peaaegu poolel!" kurtis kojamees.

„Kahju küll, kuid eks ma järgmisel korral tasun ära."

„Noh, olgu pealegi," lõi kojamees käega. „Peaasi, et veri kinni jäi," ütles kojamees, pani pudeli suule ja tühjendas selle kulinal.

Varsti puusepp lõpetas töö.
„Noh, kõik on korras, otsi raha, kojamees."
„Raha — ah jaa!"
„Ega ma võtakski, aga mis parata – kõht nuriseb."
Kojamees ulatas talle kakskümmend kopikat.
„Aitäh. Aga kas peremehele kah midagi teha oleks?"
„Teha ju oleks, kuid mööbel on nii peenike, et sina selle parandusega toime ei tule."
„Ehk siis põrand, trepid või muud?"
„Trepid, põrandad! Oh sa metsakaru, kas sa ei tea, et tal trepid on marmorist ja põrand — parketist?"
„Parketist? Mis asi see on?" küsis metsakolkast tulnud töömees.
„Parkett — see on sihuke põrand, mis puutükikestest kokku pandud, mitmevärviliseks võõbatud ja libe nagu klaas."
„Oi, oi, oi! Seda sünniks vaadata!"
„Tule, ma näitan."
„Kui tark sa oled, kojamees! Kõik sa tead!"
Kojamees võttis seinalt võtmed—ja mõlemad sammusid teisele korrale. Tubadesse jõudes silmitses puusepp kõike teraselt. Oli ilmne, et ta varemalt kunagi polnud midagi seetaolist näinud. Saaliuksele jõudes ja seal läikivat põrandat silmates, küsis ta:
„Kas seesama ongi parkett?"
Ta oli nii üllatatud, et kahmas mütsilodu peast ja lõi risti ette. See tegi kojamehe veelgi uhkemaks.
„Astu aga julgesti edasi, ega see klaas ole, et katki läheb," julgustas ta.
„Mine sa tea," vastas puusepp, kukalt sügades: „Näib olevat liig peenike. Härrased on vist viletsad tantsijad, et nii libedat põrandat tahavad?"
„Ei nad ole viletsad ühtegi, kuid eks neid juba teata: laisad, ei taha higistada."
„Ega see siin tehtud pole?" arvas metsakolkast tulnud meistermees.
„Väljamaa töö ikka, eks see Saksa vabrikuist tule."
„Küll aga peaks Saksas tark rahvas elama!"
„Ikka, ikka. Aga tule siia, ma näitan sulle veel midagi" kutsus kojamees.

„Kõigest kohe näha, et siin hirmus rikas härra elab," kiitis puusepp, kuna ta kartlikult kompas kullatud ja poleeritud mööbleid.

„Sa vaata veel seintele!" käskis kojamees.

Puusepp vaatas seinale, kus ilutses loomusuurune õlimaal; kellegi kauni daami portree.

„Ohoo! On aga ilus eit, ei minu moor saaks poolegi!" otsustas külapuusepp.

Käidi läbi kõik toad — ja puusepp silmitses kõike nii teraselt, nagu tahaks korteri sisustust ja tubade plaani mällu fotografeerida. Viimaks kojamees, kellele ikka rohkem lõbu pakkus provintsimeest üllatada, talutas ta ühe seina juure ja ütles:

„Ei ükski asi tee mulle nii palju hoolt ja muret kui see siin. See nõuab minult kõige hoolsamat vahilolekut ja valvet, nii, et ma päeval ega öösel rahu ei saa."

„Mida hullu siin siis on?" uudishimutses lihtsameelne puusepp.

„Eks vahi: sein nagu sein kunagi, kuid näe — omad suured vigurid sees," ja kojamees surus vaevaltmärgatavale nööbikesele, mille järele osa seinakattest liikus kõrvale ja nähtavale tuli lukuauguga terasplaat.

Puusepp lõi käed kokku.

„Seal taga on raha," seletas kojamees, „ja pealegi — niisugune koorem, et meie sinuga pool linna võiksime ära osta."

„Oi, oi, oi, oi! Vaata hullu!" imestas puusepp ja silmitses lukuauku uudishimulikult.

„Kas tead nüüd, kuidas rikkad elavad?" kõneles kojamees. „Võibolla, et ka mina kord niisuguseks saaksin, kui mul tubakakauplus avada õnnestuks. Olen mitmel korral kavatsenud siit natuke raha üle lüüa, kuid kardan, et vangi lendan."

Puusepa uudishimu oli rahuldatud. Kõige üle imestust avaldates, tuli ta ühes kojamehega selle keldrituppa tagasi ja sõnus siin:

„Noh, hea mees, läki nüüd mõnda trahteri ja tõmbame minu raha liistu peale, sest ma mõtlen, et selle meie tutvuse peale ikka tõesti naps viina ära kuluks."

„Aga see pidi sulle ju söögirahaks jääma?"

„Noh, eks sellest rahast jätku sakusmendiks kah.“

„Eks läheme siis pealegi. Pärast saadan ma su ühe oma tuttava juure, sel on sinule anda rohkem tööd.“

Kojamees kaeras ukse lukku ja mõlemad sammusid kõrtsi.

See oli räpane kõrts, isegi aguli-linnaosa kohta liialt räpane.

„Tagumine tuba on puhtam,“ seletas kojamees, kes siinseid napsuallikaid hästi tundis, „läki sinna.“

Vaevalt olid nad aga laua juures istet võtnud ja kaks klaasi viina ning taldriku soolasilku tellinud, kui samasse „puhtasse“ tuppa astusid veel kolm meest ja üks naine. Üks meestest oli rõivastatud niisasuguselt nagu puuseppki, teist võis pidada maalriks, kolmandat aga — kelneriks. Neisterahvas oli vist hiljuti maalt tulnud.

Maaler ja puusepavälimusega mees, nähes meie puuseppa, tegid rõõmsa näo ja teretasid teda kui vana tuttavat, sedasama tegi ka naisterahvas, kuna aga kelneri välimusega isik jäi kõrgilt ükskõikses.

„Noh, kuidas käsi käib?“ käsis puusepa välimusega uustulnuk meie kirvekangelaselt: „Otsisin sind kodunt, olen juba teist nädalat tööl“

„Mina otsin ja otsin tööd, alles täna sain kahekümnekopikalise otsa, ja siin see nüüd on,“ seletas meie puusepp, osutades viinaklaasidele.

„Rumal mees,“ laitis teine: „Oleks sa minu juure tulnud, ma oleks sind ehitusmeistri juure viinud ja tema oleks sulle, kui tublile töömehele, kohe teenistust annud. Ma ise kah töötan soovituse järele selle härra juures“ — ja mees näitas kelneritaolisele isikule, kes ilmselt valmistus kojamehega vestlusse astuma.

Naisterahvas hakkas kurtma, et mees temale ei kirjutavat.

„Aga kus su mees siis on?“ küsis kojamees.

„Soldatiks võeti!“

„Ai, ai, või sihukese tubli poisi tõmbasid liisu alla!“ vandutas maaler pead.

„No jätke juba tühi jama,“ hüüdis kelner, „asugem asja juure!“ ning ta näitas tühjale lauale.

„Vabandust, vabandust!“ ruttas maaler asja parandama. „Hei, oober! Jalamaid pudel krõbedat ja paar õlut! Andke pruugitud õlut, tuleks odavam,“ püüdis ta naljatada.

„Kas haljast?“

„Kus sa n'd sellega härrasmeeste lauas!“ lõi maaler käega: „Kümmelit anna, päris kristallkümmelit ikka!“

„Tubli, tubli,“ kiitis kelner, „aga mis tema joob?“ küsis ta, osutades naisterahvale.

„Ei mina tahakski midagi,“ vastas soldatinaine naerdes.

„No küllap sa tahaks magusat madeirat või muud,“ lausus kelner, „kuid meeste seltsis pead ka meeste napsuga leppima.“

Viin toodi lauale — ja kohe asuti sellele ka pihta.

Kojamees silmitses hea meelega ilusat, täidlase kehaga naist, kes pärast paari napsu krae kohalt rinnani mitu nööpi avas, kusjuures nähtavale tuli ta ahvatlev kael. Kui ta siis veel ka laulma hakkas, kumeraid rindu öötsutades, siis kojamehe silmad läksid hoopis õliseks.

Seda pani tähele ka kelnerimoodi mees, küsides: „On aga tubli eit, mis?“

„Tubli küll, kuid leinab vist oma meest?“

„Meest? Tühja kah! Temasugune naisterahvas on ikka hinnas ja unustab mehe varsti.“

„Hea oleks teie seltsis aega viita,“ sosistas kojamees, kelneritaolise isiku poole kummardates.

„Noh, ega meil midagi vastu pole,“ nõustus see ja selatas nüüd juba enese kohta edasi: „Ega mina armukade ole, kui sul selle iludusega peaks vedama, sest olen naisemees ja ühe suure härra kammerteener, ka mu naine teenib tollesama härra juures. Tollel härral on ka ehitustöid — ja nii ma sokutasingi sinna tööle selle puusepa ja maalri. . . Oi, on need härrased aga kah tüübid; ilma meiesuguste abita ei saa nad kõrtki kõveraks, piipugi ei oska nad laadida — ikka olgu meiesugune ees ja taga abiks!“ ning ta lirtsutas läbi hammaste põrandale peene süljejoa.

Jutt muutus elavamaks, naine heitis aegajalt koja-

mehele tuliseid, paljurääkivaid pilke, mis viimasele mõjusid uimastavamalt kui viin. Kõik olid juba joobnud, kära aina kasvas.

Viimaks kammerteener tähendas:

„Oi, velled, kell on juba kaheksa peal, mul aeg minna!“

„Ega meiegi siia öömajale jää, meilgi tarvis minna!“ otsustasid teised.

„Aga kuhu siis mina jään?“ hädaldas naisterahvas.

„Küllap sa omale kusagil ulualuse leiad,“ trööstis maaler.

„Aga mul pole punast krossigi hinge taga,“ kurtis naine ja oli valmis nutma puhkema.

„Minul kah pole, andsin viimase veeringu arve katteks,“ ohkas maaler. „Kas teil kellelgi ei leidu mõni kopik?“ küsis ta seltskonnalt.

Kojamees tõusis püsti ja sõnus etteheitvalt:

„Teie sindrid, joodate naisterahva täis — ja siis ei taha talle keegi peavarjugi anda! Madaamike, ära kurvasta, küll mina su eest hoolitsen,“ pöördus ta naisterahva poole, talle õlale patsutades.

„Noh, hakkame aga, velled, minema!“ hüüdis maaler.

Niipea, kui teised lahkunud olid, ütles kojamees naistevahvale:

„Ära karda, küll ma sulle öömaja annan ning sinu eest igati hoolitsen.“

Naisterahvas heitis talle rohkem kui tänuliku pilgu, millest kojamees nii laialt julgust võttis, et tad siinsamas põsele suudles.

„Läki siis kohe, läki, tuvike!“ kutsus kojamees pehme keelega.

„Läki pealegi, kord sa mind saadad.“

„Saadan või? Isegi voorimehe võtan, tuvike! Või arvad, et mul raha vähe?!“ Nende sõnadega tõmbas ta taskust paki pangatähti. Ta joobnud käed seejuures värisesid nii tugevasti, et rahapakk maha kukkus ja rahad laiali lendasid. Naisterahvaga kahekesi hakkasid nad pangatähti kokku korjama, kusjuures nii mõnigi krabisev paberike tähelepanematult kadus naise põue.

„Tule, tule, tuvike!" kiirustas hasartunud kojamees.
"Jah, mu armsam," siristas naisterahvas, ning sõna „armsam" kõdistas kojameest nii mahedalt, et tal kadus viimnegi aruraasuke.

65.

Kaardid, raha ja tulikahju.

Ornei sai Jüri Rummult kirja, millega see teda salakoosolekule kutsus.

Oli kolmanda augusti hommik.

Ornei elas nüüd võõrastemaja üksikus numbris. Tal polnud juba tükil ajal tegevust, üksinda elama aga sundisid tad nii mõnedki põhjused, milliseid lugejad umbkaudu ehk juba aimavad.

Jüri Rummu juure minnes ütles ta metsavendade ninamehele, et see valvel oleks ja tema korraldusi ootaks.

Rummu juure jõudes, ütles Rumm Orneile:

„Täna õhtul, mu armas, pean ma olema kusagil suuremal peol, ka teie sealolek on vajalik."

„Lubage, kuid . . ."

„Ei mingit vastuvaidlemist! Seal teid ootab tähtis tegevus, seepärast — olge valmis."

„Säärasel korral pean ma muidugi tulema, peremees. Kuid seletage lähemalt, milles too tegevus seisab?"

„Oh, tühine ülesanne, ei midagi erilist."

„Aga ometigi seletage lähemalt."

„Meie töö algab kella üheksa ja kümne vahel. Asi on järgmine: tolles majas, kuhu läheme, käib kaardimäng suurte summade peale, ka tuleb sinna üks kange hasartmängur, kuid minu vastu ta ei saa. Tema on rikas krahv ning minuga peaaegu sõber, ma tahan tad veidi pügada. Kümme abilist on mul mitmeti laialisäetud — üksinda ma kuidagi hakkama ei saaks. Teie aidake seal asja korraldada."

„See on ikka kaunis täbar korraldada ja võib kahtlust äratada."

„Iseenesestki mõista. Kuid mul on seal mõnus vaatluspunkt korraldatud, kust teie kõik kaardid võite ära näha ja mulle teatada. Saate aru? Küll ma kohapeal lähemalt näitan, mis tuleb teha. Olge ainult täpne ja tähelepanelik."

„Teen kõik, mis käsete," vastas Ornei alandlikult. „Mis ajal teie poolt läbi pean tulema?"

„Kell kaheksa. Siis selgitan teile plaani lähemalt ja tutvustan teid olukorraga ... Üksinda ma seal toime ei tule, nood kõik peale krahvi on lihvitud poisid ja hariliku triki avastaksid nad jalamaid. Iga veerandtunni järele annate teie mulle seal oma ülevaate. Nägemiseni! Loodan teie peale ja usun, et ma õhtul tühjade taskutega koju ei tule."

„Kurat võtku sind ja su mängu," mõtles Ornei endamisi, kui ta Jüri Rummuga jumalaga jättis.

Oma võõrastemaja numbrituppa tagasi jõudes kutsus ta metsavendade ninamehe oma ette ja käskis:

„Kuula hoolega. Otsi oma meeste hulgast mõni osavam poiss välja ning saada ta sinna majja, kus varandused peidul. Ruum, milles varanduselaekad, asub tänavapool. Siin peab aga asja targu ajama, nimelt nii, et tuleb kojamehega sõprust teha ja püüdma viia kojamees nii kaugele, et ta laseks uurida kohta, kus varandusesalved asuvad. Kui kõigega on tutvunetud, tuleb kojamees mõnesugusel ettekäändel majast eemale meelitada, salalaekad sissemurda, kõik hinnaline ära tuua ning jälgede varjamiseks maja põlema pista. Hoolitse, et kõik hästi läheks, vastaskorral oleme kadunud hinged."

„Oh, härra, kõik saab tehtud tipp-topp, selles olge mureta. Küll meie juba kõik toimetame, teie aga andke ainult juhtnööre."

„Kohapealne järelvalve jääb sinu hooleks, sest otsustaval tunnil pean ma ise mujal viibima."

„Olge aga rahuga kustahes, küll mina kõige järele valvan ja asja korralikult läbi viin."

„Siis — nägemiseni."

Metsavendade ninamees kinnitas veelkord, et kõik saab tehtud korralikult ja lahkus.

Operatsiooni algust me juba teame, sest nägime, kuidas lihtsameelne kojamees arvatavale puusepale kõik ära näitas. Puusepaks rõivastatud mees oli aga metsavendade juht ise, mängides rumalavõitu käsitöölist, nagu lugejad juba ehk ise aimasid.

Kokkulepitud ajal läks Ornei oma peremehe juure, ja see viis ta kohe salajasele luurepostile. Ornei oli juba varemaltki olnud selles mängumajas, kuid ta ei võinud siis aimatagi, et siin niisuguseid salakohte on, milledest kaaslast mängu ajal juhtides, sellele kaaslasele mänguedu kindlustada saab.

Maja, kus mängiti, oli hoopis iseäraline, ta tuletas meelde kas päevapiltniku klaas-ateljeed või hiigelsuurt triipust. Jüri Rumm oli hoone just mängumajaks ehitada lasknudki, kuid sellega ühtlasi ruumid ka suurima mugavuse ja toredusega sisustanud. Suurt klaaskatusega peasaali täitsid igasugused lõunamaa puud nagu loorberid, palmid ja muud, selles rohetavas sisepargis aga paiknesid lopsaka taimestiku varjus siin-seal rikkalikud, pudelite-patareide ja mitmekesiste suupistetega koormatud puhvetlauad. Kõik oli siin nii maitsekalt kooskõlastatud, nii mugavusele meelitav, et iga inimene omad mured pidi unustama. Valemängu võimalust siin keegi ei oletanud, kuna koos käis ainult peenem seltskond ja kõik nii soliidne oli.

Ometigi leidusid kõikjal kunstlikult ja imeosavasti varjatud peeglid ning muud optilised seadeldised, ei puudunud isegi salatelegraafi liinid tähtsamate mängulaudadega ühenduse pidamiseks, peale selle veel loendamatud, sama piinlikult maskeeritud signaal-aparaatide nupud.

Kuid neid lihtsaid seadeldisi sai ikkagi kasutada ainult neis laudades, kus mängisid vähevilunud inimesed. „Vanad kalad“ ja suurte summadega riskijad olid tähelepanelikumad, neid tuli püüda peenemalt. Loomulikult, töötas kogu see suur organisatsioon hulgaliste käealuste, nende juhtide ja osava keskkorraldaja kaastegevusel.

Viimasel ajal aga oli sellesse mängupõrgusse kogunenud väga palju elukutselisi mängureid, kellede ainsaks ülalpidamise hankimise allikaks oligi ainult mäng ja kes mängus ka vanasarviku enese oleks osanud ületrumbata. Pea-

miselt nendele tahtiski Rumm nüüd anda otsustava lahingu.

Olles Orneid tutvustanud kogu aparatuuri, kaastööliste ja ohvritega, ütles Rumm:

„Nüüd teie, kui keskkorraldaja, teate, keda peate silmas pidama. Valvake hoolega, et kogu keeruline masinavärk hästi töötaks — ja siis nii mõnigi mees kaotab eluajaks tahtmise kaardilauda istuda. Seal, näete, ongi too noor krahv, kellest rääkisin, temale anname eriti valusalt vitsu. Ta on otse mänguhaige. Ma küll pole tema taskuisse vaadanud, kuid arvan, et tal seda rahapuru päris ohtrasti leidub."

Ornei täitis oma musta ülesannet hoopis masinlikult, sest kogu see kupatus ei tõmmanud teda kaasa: ta oma reetlik plaan Rummu vastu ei annud talle rahu.

Kella üheksa paiku astus Rumm ta juure ja tähendas:

„Asi edeneb. Olen võitnud juba seitsekümmend viis tuhat sularahas, vekslid peale selle. Kui asi nõnda edasi areneb, on mehikesed kõik varsti puupaljad."

Ornei aga mõtles tigedalt:

„Ära hoople midagi, sa võid täna öösel veel hoopis kerjuseks muutuda ning trellide taha rännata. Ah, kuidas ma seda sooviks! . ."

Rumm istus uuesti lauda ja algas lõpumängu noore krahvi vastu. Ei kestnudki kaua, kui krahv meeleheitlikult pea käte vahele haaras: ta viimane raha oli läinud . . .

„Ma ei saa mängu jätkata," ohkas krahv, „olen kõik kaotanud!"

„Noh, küll õnn tagasi pöördub," trööstis Rumm: „katsuge veel, teil on ju mõisaid ja maju."

„Eimidagi pole mul enam!" hädaldas noor aadlik! „Kõik on rahaks tehtud ja mahamängitud! Olen kerjus, täielik kerjus! . . ."

Jüri Rumm kehitas õlgu.

„Härra polkovnik, aidake mind, laenake mulle raha!" palus vaesestunud krahv.

„Kuidas ma teile laenata saan, kord te ise ütlesite, et olete kerjus?" vastas Rumm ja astus kõrvalruumi.

Samal ajal tuli ka Ornei omalt postilt ära ja ütles Rummule:

„Lubage mul koju minna, mu pea valutab hirmsasti!"

„Võite minna, asi on jõudnud lõpule."

Mängumajast lahkudes kohtas Ornei välistrepil krahvi ja küsis:

„Kas kaotasite palju, krahv?"

„Kaotasin kõik, kõik, nüüd jääb vaid üle — kuul pähe kihutada!"

„Ah kui ettevaatamatu! Eks te ometi võinud mängust loobuda, kui algas järjekindel kaotus!" laitis Ornei.

„Oo, iga kaotus aina õhutas mängukirge!"

„Hm, aga kas enesetapp tõesti on viimane pääsetee?"

Krahv vaikis tükk aega, siis aga õhkas:

Ah, olen alles noor ja tahaks nii väga elada . . . Kuid pean ometigi surema . . . Jumalaga kõik! . ."

„Ärge rääkige nõnda, krahv!"

„Mul pole ju muud pääseteed, kõik on läbi . . ."

„Pidage, krahv," algas Ornei veenvalt. „Olen teile küll võõras, kuid inimarmastus ei luba mul näha ligimest niisuguses ahastuses. Kui lubate, siis ma laenan teile või õigemini — kingin kakskümmend tuhat."

Krahvil käis värin üle keha, kui ta küsis:

„Aga lubage, mis eesmärgil teete mulle nii suure kingituse?"

„Elu on muutlik, krahv. Võib hõlpsasti juhtuda, et keegi Vairaki nimeline isik kunagi suurde kitsikusse satub, siis julgen ma omakord teie abi peale loota, sest Vairak — see olen mina ise."

„Oo, tulge minu korterisse, hra Vairak, siin ei saa ma teile täiel määral oma tänu avaldada!"

Vaevalt said nad aga voorimehele istuda, kui läänetaevas heledas tulekumas lõkendama lõi.

„Tulekahju! Tulekahju!" hüüdsid möödaminejad.

„Hm, suur tulekahju!" kinnitas ka krahv.

„Sõidame vaatama," tegi ettepaneku Ornei, aimates ärevalt, et see on tema käsilaste töö. Kuid samas torkas talle meelde, et kui põleb Rummu maja, siis Rumm ka ise seal viibib ning teda krahvi seltsis võiks näha, mis väga

kahtlane ette tuleks. Seepärast ta peatas voorimehe, kes juba oli hobuse ümber keeranud, ning käskis jätkata sõitu endisel aadressil, sõnudes ise krahvile:

„Oleme tulekahjusid varemaltki näinud, täna teie rinnas mõllav tulekahju on aga palju hirmsam, mistõttu ma arvan, et sõidame mujale."

„See on õige, armas sõber," kostis krahv.

„Sõidame siis parem juba minu poole," jätkas Ornei, „ma aitan sul seda sisemist leeki kustutada, nagu ennist lubasin."

Ja ta andis voorimehele oma aadressi.

Kodus ta luges krahvi ette lauale terveniste 30.000 rubla. Krahv tahtis tänades raha juba vastu võtta, kuid äkki Ornei pani käe rahapakile.

Krahv kahvatas ja küsis:

„Soovite vist võlakohustust ?"

„Ei, soovin ainult, et tõotaksite mulle kolme asja: — esiteks—vaikige kõigest sellest, teiseks — ärge ilmaski enam istuge kaardilauda ja kolmandaks—kui aga iganes kuulete, et vaene Vairak on millises taht hädas, siis pange käiku kõik rattad ja kogu oma mõju, et teda päästa."

„Vannun, et ma kõik need imekerged tingimused täidan," ütles krahv pühalikult.

„Siis võtke see raha, kuid ärge unustage: te peate aitama Vairakit, kui sel mustad päevad peaks olema. Nüüd aga—jumalaga."

Krahv surus palava tänutundega ta kätt, kinnitades:

„Näen teid täna esimest korda, kuid ka aastakümnete pärast tunnen teid ära tuhandete hulgas. Teie käsud on mulle pühad ja ma ei unusta neid iialgi. Seni ma ei uskunud, et maailmas on teietaolisi mehi, kes nii suuremeelselt appi ruttavad võhivõõrale. Kui ma teiega kokku poleks sattunud, siis praegu juba lamaksin läbilastud peaga!"

Krahv oli õnnest otse jabur, ta kaisutas ja suudles Orneid, palus tad jääda igaveseks sõbraks ja tulla õige varsti tema poole.

Ornei aga oli ülimalt erutatud. Ta ei kuulanudki krahvi tänusõnu, vaid tiirles ärevalt mööda tuba; tad tegi

rahutuks see, et salgajuht ikka veel ei ilmunud, kuna selleks ometi oli ammu aeg.

Viimaks rõõmus krahv lahkus.

Orneid aga haaras üha suurenev erutus, ta peas kihasid mitmesugused mõtted ja kahtlustused: käsilased ehk ei saanud varandust oma valdusse? Või põgenesid nad ühes rahaga? Või — mis kõige hirmsam — nad tabati teopaigal, ning nüüd on ametivõimud juba ka tema enese jälgedel? Kas tullakse tad varsti arreteerima?

Ta uksele koputati.

„Politsei!" käis Orneil peast läbi ja loomusunniliselt kahmas ta revolvri järele. Kuid uks avanes ja sisse astus salga juht, kaenlas suur kast.

„Oo, teie, teie!" hüüdis Ornei, õnnest otse pöörane: „Siis teil ikka läks kõik korda, tubli mees?"

„Noh, meie mehed juba sihukest asja oma peale ei võtagi, millega nad korda ei saaks!" uhkustas salgajuht, kasti Ornei ette põrandale pannes.

„Tore, tore! See oli ülesande raskeim osa, kõik muu läheb juba hõlpsasti. Puhake hommikuni siin, hommikul on mul teid vaja. Sähke ka hea patakas raha, et poisid võiksid lõbutseda, nagu nad iganes soovivad."

Salgajuht, saades rahapaki, läks seda oma kaaslastega jagama, Ornei aga võttis kasti kaenlasse ja väljus teisest uksest.

Läbinud mitu tänavat, peatus ta maja ees, mille fassaadil rippus hiigelsilt: „Numbritoad sissesõitjaile."

Siin teda nähtavasti tunti, sest ehkki kell oli juba neli ja hakkas koitma, lasti ta kohe sisse ning juhatati eraldatud tuppa.

Ornei lukustas ukse ja asus kasti lahtimurdma. Paaritunnilise vaevanägemise järele see viimaks õnnestus ja kasti kaan kargas pealt.

Ornei ohkas kergendatult: kast oli ääreni täidetud vekslite, võlakohustuste, obligatsioonide ja muude väärtpaberitega.

Seejärele Ornei alustas teist tegevust: ta istus laua juure, valis välja sobivamad vekslid ning kirjutas nende väljaandjaile kirjad. Selleks kulus mitu tundi. Siis ta pani

kirjad ümbrikusse, lahkus numbritoast, läks oma võõrastemajja ning andis kirjad salgajuhile üle, käskides need laiali kanda.

Nõnda kulus aeg lõunani, mil Ornei viimaks otsustas Rummu juure minna.

66.

Õnnetused kõikjalt.

Vaevalt oli Jüri Rumm sõnumi saanud oma varanduse kaotusest, kui teenija uuesti sisse astus ja kellegi noore naisterahva tulekust teatas.

„Paluge ta sisse," ütles Rumm ükskõikse, väsinud häälega.

Sisse tuli noor, habras, imeilus, kuid nutetud silmiga ütarlaps.

See oli Jüri Rummu tütar, kes hoopis ootamatult tulnud linna Koiva kaldal asuvast Rummu suvilast.

„Mu jumal! Gaisa — sina! Kuidas sa ometi siia said, mis lahti on?!" hüüdis Rumm eestikeeles, rutates tütrele vastu. Tütar langes talle nuuksudes kaela ja sosistas läbi pisarate:

„Ema käskis tulla, ta on haige! . . "

„Kas ta on väga haige?" küsis Rumm kahvatades.

„Jah; ning meie kõik tahame, et sa koju tuleksid . . . ema väga igatseb su järele . . . Tule ja jäägi nüüd koju, isa!"

„Ma tulen ja jäängi," kinnitas Jüri, suudeldes tütart, kuna ta rind tormiliselt tõusis ja vajus.

Siis talutas ta tütre õrnalt kõrvaltuppa ja pani väsinud plika hellalt voodisse puhkama.

Jälle koputati uksele ja sisse tuli Ornei.

Rumm astus talle vastu ja algas ohates:

„Ah, armas Ornei, minu lootused on purunenud!... Mu miljonid on läinud, suured kavatsused varemeteks varisenud !"

„Mis siis ometi juhtunud on?!“ hüüdis Ornei teeseldud kohkumisega ja sundis enese isegi kahvatama.

„Mu maja, kus ma kogu oma varandust hoidsin, põles öösel maani maha!“

„Jumal hoidku! Ja päästa ei saadud midagi?“

„Ei pulkagi! Eile öösel, kui olime mängumajas, algas tulekahju — ning paari tunni pärast olid ainult tukid järel. Mulle teatati kõigest alles hiljem.“

„Aga kojamees— miks see teadet ei toonud?“

„Võimalik, et ta tules hukkus. Kuid siiski mu agendid teatasid, et ta õhtul mõnede tundmatute seltsis trahteris pummeldanud ning siis määrtsegi naisterahvaga selle koju läinud. Kui ta elus peaks olema — siis ta veel saab minult tunda, mis tähendab niisugune lohakus!“ ähvardas Rumm hambaid kiristades.

„Kas tõesti midagi päästa ei saadud?“

„Ei kõige vähematki. Olen kaotanud oma sularaha, vekslid, väärtpaberid... Nüüd on mul ainult veel mu kauplus, mis väärt umbes sada tuhat ja veidi üle sajatuhande kaartidega võidetud raha.“

„Aga mis te nüüd peale hakkate?“ küsis Ornei silmakirjaliku kaastundega.

„Pole viga, juba aasta pärast on mul jälle endine kapital koos. Kuid tänasest peale võtan hoopis uue suuna. Senini olin heategijaks kõigile seltskonnajätistele, kuid need närakad ei osanud kaitsta isegi minu huvisid. Nüüd nad saavad tunda mu karmi kätt.“

Rumm kõndis paar korda toas edestagasi ja, olles veidi rahunenud, jätkas:

„Teie valmistuge reisiks. Sõidate jälle Austria piirile salakauba järele ning peate teele asuma juba kolme päeva pärast. Me parandame oma seisukorra võimalikult kiiresti. Praegu pole mul küll kuigi palju raha, kuid mul on pankades hea usaldus.“

Teisest toast kostis tasane nutt ja vaheuksele ilmus veetlev plika.

„Minu tütar,“ seletas Rumm kohmetult: „See on süütu laps, kes minu tegevusse pole segatud. Kas ta vaeneke pole kena?“

Kuid Ornei kalgistunud südant ei liigutanud isegi kena laps. Ta tõrjus tagasi kõik õrnad tunded ja ruttas koju.

Olles ümberrõivastunud, võttis Ornei voorimehe ja hakkas sooritama ringsõitu nende veksliandjate aadressidel, kelledele ta kirjad juba laiali kantud.

Esimene käik oli sandarmi-polkovniku juure.

„Nagu ma arvan, olete teie kindral Haggoohhuti võlglane?" küsis Ornei.

„Ma pole kellelegi võlgu!" vastas polkovnik kõrgilt ja külmalt.

„Vabandust, kuid mul on teie veksel — ja ega kiri juba valeta," lausus Ornei ning näitas veksli ette.

„Ah jaa," sõnus kindral punastades, „nüüd mul tuleb meelde . . . Määranegi tühine summake — vist kümme tuhat, kui ma ei eksi?"

„Siis olge hea, võtke see veksel mälestuseks ja pidage meeles, et teie mingisugusele kindral Haggoohhutile enam krossigi ei võlgne."

„Aga ma sooviks teada, kes minu eest võla tasus?" küsis polkovnik upsakalt.

„Mina."

„Teie?"

„Jah, mina."

„Aga ma ei saa aru, miks te siis veksli mulle annate Või mõtlete seda mulle koguni kinkida?"

„Kingin jah, ning ootan teilt, härra sandarmi-polkovnik, selle eest ka vastukingitust."

„Ja nimelt?"

„Esiteks, kui ma teid kusagile peole kutsun, siis palun ka kohe ilmuda. Teiseks, ärge kellelegi, ka kindralile enesele, sellest vekslist sõnakestki hingake. Ning, kolmandaks, ma loodan, et kui keegi Vairak peaks hädasse sattuma, siis teie tema päästmiseks kätt tagasi ei tõmba. Peale selle, kas teie ei võiks Neufeldti maja kojameest arestikambrist vabastada?"

„Miks mitte, kui ta mõnd suurt kuritegu pole toiminud."

„Ei, ta lihtsalt ilmus joobnult tänavale ja veidi laulis kellegi kahtlase öödaami seltsis."

„Sähke, siin on sedel, selle ettenäitamisel vabastatakse too laululind kohe," ütles sandarmipolkovnik, kirjutades taskuraamatu lehele paar rida.

Ornei tänas ja lahkus, jätkates ringsõitu. Ta käis veel paljude pool sees, ent osa viisite jäi ikkagi veel teiseks päevaks.

Võib kujutella, kui palju headmeelt ta seega tegi paljudele Rummu võlglastele, sest ta jagas vekslid tagasi peajoontes samadel tingimustel nagu polkovnikugi juures.

Viimase visiidi sel päeval ta tegi tollele noorele lesele, kellele tad Jüri Rumm ballil oli esitanud ja kellega ta hiljem väga heaks tuttavaks, isegi sõbraks oli saanud. Noor daam võttis tad ikka lahkesti vastu, tãna aga, kus ta Ornei kaudu tagasi sai oma võlakohustuse, ta otse jumaldas noormeest.

Õutul sai kojamees arestimajast vabaks. Talle anti kellegi tundmatu poolt tuhat rubla üle ja kästi Riiast lahkuda otsekohe, peremehele nägu näitamata.

67.

Asjade keerdsõlmitus.

„Tulen teie juure niisuguse hea teatega, millest teie undki poleks võinud näha," ütles Ornei, noore lese salongis istet võttes.

„Olen väga uudishimulik, härra Ornei. Palun, seletage ruttu," vastas kena daam koketeerivalt.

Ornei ei soovinud aga rutata, vaid küsis:

„Kas teie võõraspoeg on kodus?"

„Kodus küll, sest tal on kerge peavalu. Kui soovite tad näha, lasen ta kohe kutsuda."

„Paluks küll, sest asi puutub ka temasse ning rõõmustaks teda."

Perenaine andis teenijale vastava käsu — ja varsti tuli salongi ka too kahekümneviie-aastane, lõdva oleku ja väsinud ilmega parketilõvi.

„Ahaa, isand Ornei, kuidas elate ?" tervitas ta külalist üleolevalt.

„Oh tänan minu käsi käib hästi, teie aga nähtavasti olete haige ?"

„Peavalu. Olin eile peol, täna aga lõhub pea nii mis hirmus."

„Küll see kohe järele annab, kui minult häid uudiseid kuulete," sõnus Ornei, võttis taskuraamatu vahelt välja kolm võlakirja ning, näidates neid võõrasemale ja võõraspojale, küsis:

„Need peaks küll teie omad olema ?"

„Minu jah !" hüüdis daam kahvatades.

„Ja üks on minu !" torises noormees kohmetult.

„Annan nad teile üle, sest härra von Hosenil pole nende peale enam õigust. Palun, võtke nad vastu ja tõmmake lõhki, kui soovite."

Daam võttis dokumendid väriseva käega vastu.

„Kuid mis see tähendab, mamma ?" küsis poiss teravalt. „Ma ei saa midagi aru !"

„Mis siin aru saada ?" imestas Ornei. „Tõin teile tagasi võlatähed, milliste lunastamisest te poleks pääsenud. See on kõik."

„Hm, järjelikult te esinete meie heategija osas ?" uuris noor nolk norivalt.

„Aga Jean, kuidas sa küll nii mühakas oled !" hüüdis noor naisterahves ja, pöördudes Ornei poole, jätkas: „Ma ei leia küllaldaselt tuliseid tänusõnu teile. Kuid rahustage ometi ka mu uudishimu ja seletage, mis põhjustab teie poolt niisugust heategu ?"

„Seletan kohe, kuid pidage silmas, et see pole minu poolt heategu, vaid et ma teilt vastutasuks nõuan täielikku vaikimist. Kas olete nõus ?"

„Aga meelsasti !" hüüdis daam.

„Ma tean, et viiskümmend tuhat teie kohta on kaunis suur raha ning loodan, et selle eest teie mu ühe palve täidate."

„Nõus, nõus, rääkige ainult !"

„Tõsti imelik, et von Hosen äkki nii suurmeelseks on

muutunud ja meile laenatud raha tagasi ei nõua! Imelik, imelik!“ torises noor Jean.

„Pole siin midagi imelikku, lihtsalt sa oled noor ja ei taipa veel kõiki asju,“ ütles võõrasema, „mine parem oma tuppa.“

Poiss hakkas lodevalt ukse poole liikuma.

Ornei teadis, et kõneall oleva võla sissenõudmine upsakale poisile ja ta võõrasemale tähendaks lihtsalt kerjusekeppi, seetõttu ta ütles lahkuvale noormehele järele:

„Kuulge, kas te üldse raha väärtust tunnete? Ma arvan, et — ei, sest muidu teie ei torutaks huuli, kui teile pakutakse viiskümmend tuhat. Teie ei tunne veel vaesuse kibedust, kuid võite sellega varsti tutvuneda. Pange aga tähele, mis ma nüüd teen!“

Ornei võttis laual lebavad vekslid, pistis need taskusse tagasi ja ruttas siis eeskotta, kus kiiresti palitut selga tõmbama hakkas. Sealt ta hüüdis hämmastanud Jeanile veel viimase õpetuse:

„Nagu nägite, võtsin ma vekslid jälle tagasi ja võin otsekohe asuda võla sissenõudmisele. See aga teeks teist kerjuse.“

Noormees, senisest ülbusest hoolimata, oli päris kohkunud. Et piinlikust seisukorrast pääseda, püüdis ta küll naeratada, ent naer suri ta huultel.

Ornei läks korterist välja, ust enese järel mürtsudes kinni lüües.

Kuid ta ei saanud astuda veel paarikümmend sammugi, kui toatüdruk talle järele jooksis ja lõõtsutades teatas, et proua tad väga palub veel silmapilguks tagasi tulla.

Ornei pöördus tagasi.

„Kas teil häbi pole rumala poisiklunni sõnade üle vihastuda?“ hurjutas tad noor daam õrnalt.

„Hm . . .“ mõmises Ornei lepitavalt: „Ise ta on riigiteenistuses ja seetõttu üpris rõõmus, kui pühade puhul viiesaja-rublalise kingituse saab. Mina aga kingin talle viiskümmend tuhat — ning tema veel toriseb!“

„Jätke, jätke, elu pole tad veel õpetanud, hra Ornei.“

„Noh, olgu. Annan teile need vekslid siiski tagasi, kuid kahel tingimusel. Kas jah?“

„Kuid kas need tingimused aga täidetavad on?"

„Eestkätt tahan ma veidike teie võõraspoega õpetada ja teda ähvardada, et ma temalt võla kohe sissenõuan."

„Nõus," ütles noor proua ja lasi uuesti kutsuda Jeani.

Noormees ilmus kuulekalt. Nüüd oli ta nägu mureline ning Ornei nägi kohe, et noor nolk oma upsakust heaks teha tahaks.

„Kuulge," ütles talle Ornei, „mõne minuti eest ma tahtsin teile võla kinkida, kuid te lükkasite mu kingituse toorelt tagasi. Teie võõrasema palvel aga tahan teile siiski vastu tulla ja raha osakaupa sissenõuda. Kas suudate viiskümmend tuhat tasuda kolmes osas, kolme aasta jooksul?"

„Tahan püüda," sosistas noormees, ise kahvatu nagu surnu.

„Seega siis," jätkas Ornei, „olete vähemasti kolme aasta jooksul täielikult minu orjuses: kogu teie palk, kogu sissetulek teie mõisast tuleb võla katteks minu taskusse. Omale teile ei jää priiskamiseks midagi. Kas see teile meeldib?"

Noormees ei vastanud, ta ainult ohkas.

„Aga ma ei taha teie upsakust nii karmilt karistada," ütles Ornei pärast pikemat vaikust, võttis taskust vekslid välja, tõmbas tikust tuld ja süütas nad põlema.

„Kas teie poolt aga on õigustatud tegu — von Hosenile antud vekslid ära põletada?" küsis Jean torkavalt.

„Ah teie, noormees, tõstate juba jälle nina?" pahandas Ornei. „Kuid teie ei teagi, et too von Hosen polegi von Hosen, vaid ülikardetav kurjategija, kellest ma ühiskonda vabastada tahan."

„Kuidas?!" hüüdsid daam ja võõraspoeg nagu ühest suust.

„Teie poeg on kaunis tuima taibuga, seepärast ei maksa mul pikemalt seletada. Jumalaga," ütles Ornei ja tahtis ära minna.

Kuid seekord pidasid tad võõrasema ja võõraspoeg mõlemad kinni.

„Jääge ometi?" lausus daam.

„Andke andeks, ma ei teadnud!" palus Jean.

„Tegin selle heateo puhtast südamest," ütles Ornei leplikult. „Kuid siia tulles lootsin, et teie mulle ka väikese vastuteene osutate, seda enam, et too teene aitab likvideerida kardetava roimari. Andke mulle kätt ning olgem endiselt sõbrad."

„Heameelega, heameelega," hüüdsid Jean ja ta võõrasema.

Ornei võttis istet, luges lauale kõrge paki raha ja, sellele suurele rahapakile osutades, ütles:

„Siin on kümme tuhat rubla, võtke see omale ja korraldage oma pool tore ball. Seda on vaja, et paljastada von Hosenit. Julgen tähendada, et pool sellest rahast teile ülegi jääb."

„Milleks peaksime balli korraldama?" küsis noor lesk, keda suur rahasumma otse juhmiks tegi.

„Ma juba ütlesin: selleks, et inimkonda vabastada kardetavast röövlist. Üksikasju ma praegu teile veel seletada ei või. Annan teile terve rea ausate inimeste aadressid, need kõik paluge ballile, see kõik on väga tähtis."

Jean ja ta võõrasema näisid ikka veel veidi kõhklevat, kuna nad ei suutnud uskuda, et lugupeetud polkovnik von Hoseni isiku taga peitub nii suur roimar. Kuid suur rahapatakas võitis siiski nende usalduse ja kena lesk andis viimaks oma nõusoleku.

„Ning teie kumbki ei lausu kellelegi sõnakestki sellest, millest me siin rääkisime?"

Mõlemad tõotasid seda.

Lõpuks Ornei leppis veel kokku, et ball leiab aset umbes kolme nädala pärast ja et ta pererahvale täpsa päeva teada annab nädal aega varemalt.

Olles nõnda oma asjad joonde ajanud, jättis Ornei jumalaga ja lahkus veetleva lese majast.

Teel ta ise mõtiskelles rõõmsalt, hõõrudes käsi:

„Kõik läks pagana hästi korda! Mul on nüüd tubli noos raha, ja selle eest, et ma veidi Rummuga koos töötasin, ei ole mul vist suurt karistust oodata, pealegi luba-

sid nii mõnedki kõrged isikud minu eest kosta. Rumm aga rändab Siberisse!"

68.

Kavatsuste täideminekul.

Jüri Rumm seletas ta ees seisvale Orneile:

„Loodan, et piiril ka seekord niisama hästi toime tulete, nagu minevalgi korral. See kiri aga viige aadressil märgitud panka, sealt saate raha. Vahepeal tahan ma siin oma kaupluse likvideerida ja kõik puhtaks rahaks teha. Teie saatjaks tuleb ka seekord punane Kaarel, tema on tubli poiss, keda igal ajal usaldada võite."

Viimses lauses arvas Ornei küll kerget pilget kuulvat, kuid ei lausunud midagi.

Saades kaasa kõik, mis teekonnaks vajalik, läks Ornei oma võõrastemajja, korraldas ka siin kõik arved ära, tegi muudki vajalikud ettevalmistused ning siirdus siis oma metsavendade-salga ninamehe korterisse, mis asus kusagil räpases võõrastemajas.

„Korraldage asi nii, et veel täna ärasõiduks valmis olete," ütles ta salgajuhile. „Viis meest sõitku minuga ühes, s. t. tulgu mu kannul järgmise postjaamani, sealt liigume edasi seltsis ja ühineme teiste meestega Düüna jõel, kus siis paatidega edasi sõidame. Ja veel midagi: kas teie ei saaks kanda hoolt, et mulle saatjaks määratud isik minuga kaasa ei tuleks?"

„Kes too ebasoovitav isik on?"

„Punane Kaarel."

„Ah Punane Kaarel! Heaküll, jätke see minu hooleks. Mis ajal ta siia pidi tulema?"

„Umbes kahe tunni pärast on ta siin, nii leppisime kokku. Jälgige toda närakat — ning kui ta kohale ilmub, tehke ta vagaseks ja tulge ise minu saatjaks. Pidage aga meeles, et Punane Kaarel ilmaski ei lahku relvast ja et tal on karujõud."

„Ärge kartke, oleme kõvemaidki pähkleid purenud,

küll saame Kaarlist kah jagu. Aeg on lühike, ma pean kohe minema, et kõigega toime tulla."

Ja ta läks.

Orneil polnud enam midagi teha, ta hakkas ootama pealesunnitud kaaslast.

Punane Kaarel jõudis kohale pool kaks.

„Noh, seltsimees, kuidas tervis ja meeleolu on?" küsis Ornei sõbraliku naeratusega.

„Mõlemad kõige paremas korras. Mul on asjad juba joones ja isegi posthobused ootavad ees. Kas pean pagaashi kohe peale kandma?"

„Ootame veidi," ütles Ornei, ise hoolega kuulatelles, kas kõrvalnumbris keegi juba liigub või mitte, s. t. kas salgajuht on tagasi jõudnud: „Ega meil kiiret taga pole, sööme enne ärasõitu veel ja joome teed. Pagaashi võid küll peale ladude, aga siis lase postipoisil puhvetisse minna keha kinnitama."

Punane Kaarel tassis Ornei reisikohvri välja ning tuli siis kohe tagasi.

„Väga tore, et jälle teiega seltsis reisime," rõõmustas ta, „mulle meeldite teie väga, ja ka kindral peab teist lugu."

„Oh, olen ju kindrali tänuvõlglane ning loen omaks kohuseks tema käske täita," rääkis Ornei, ise nagu nõeltel istudes ja kuulatelles, kas oodatav abimees ometi kord tagasi ei jõua.

Läks mööda veel umbes pool tundi, mehed sõid ja jõid, kuni uksele koputati ja tuppa puges keegi alandlikult kummardav juut.

„Kõrged härrad," ütles israelimees mesimagusalt, „kumb teist on see vahva mees, keda hüütakse Punaseks Kaarliks?"

„Mis sul, seakõrv, minuga tegemist?" küsis Kaarel.

„Ärge pahandage, härra," meelitas juut, „tulge veidikeseks koridori, minul on teile midagi ütelda."

Punane Kaarel läks ühes juudiga ukse taha, kuid tuli juba paari minuti pärast tagasi ja seletas Orneile:

„Kindral kutsub mind oma juure, olevat väga tähtis

asi. Olge hea ja oodake veidi, küll jõuame veel teele asuda kah."

„Mine, minge, ega kindral nalja pärast kutsu," lausus Ornei. „Mul ongi isu veel teed rüübata."

Punane Kaarel võttis mütsi ja läks.

Niipea, kui ta lahkunud oli, astus kohe tuppa salgajuht.

„Noh, kas tegin osavasti selle Kaarliga?" küsis ta. „Nüüd aga asume teele, Kaarel meid enam ilmaski ei sega."

„Või nii? See on tore!"

„Kuid selle nalja eest tuleb teil maksta terveniste sada rubla."

„Ole aga hea, siin on raha! Aga kas sinu mehed Kaarliga askeldades ei hiline?"

„Ei, selle töö võtsivad oma hooleks teised mehed."

„Ja kuhu Punane Kaarel pannakse?"

„Peadpidi otse Düünasse, kuhu mujale!"

„Kuid kas Rumm sellest teada ei saa?"

„Ega laibad lobise. Käskisin talle sadamas nuga ribide vahele torgata, kivi jalge külge siduda — ja jumalaga! Ta on meil niisama hästi kui pihus."

Mõlemad naersid rõõmsalt.

„Noh, siis istume aga postvankrisse," ütles Ornei: „Kas need mehed, kes peavad kaasa tulema, on valmid?"

„Jah."

„Küll ma neid teel korralikult tänan, nii et nad mind ilmaski ei unusta."

„Poisid ongi seda tõesti väärt. Eks ma valisin teie jaoks välja ju kõige vapramad. Mõned neist lubavad, kui palga kätte saavad, ausateks inimesteks hakata, kuid selles vagas kavatsuses ma kahtlen, sest seltskond ei anna langenud inimesele ta eksimusi kunagi andeks. Niisugune juba on see neetud ilmakord."

„Jah õigus ju on: kes kord langenud, seda vajutatakse veel sügavamale porri, temale naljalt enam pääsmist pole."

Sisse tuli võõrastemaja teenija ning teatas, et posti-

poiss laseb küsida, kas härrased täna üldse tulevad sõitma või mitte, sest hobused olevat ootamisest tüdinenud

Seetõttu siis istutigi kohe postvankrisse ja kihutati Riiast välja. Umbes kuue tunni pärast oli kogu salkkond Düüna kaldal jälle koos, Ornei, salgajuht ning need meestest, kes Orneid saatnud, istusid teiste juure paatidesse — ning varsti kõlas üle Düüna lainete joobnud meeste jõuline laul:

Mina olen oma vanemate ainukene vara,
ja kõik, mis ma teenin, selle lakun mina ära!
Mina olen üks kilts, mina olen üks kalts,
mina olen üks liiderlik joomakalts.

See müts, mis mul peas, tal seitse auku sees,
ja täi vahib välja, tal prillid on ees!
Mina olen üks kilts jne.
Selle särgi mulle kinkis üks mustlase-ema
ja kurat teab, kust selle võttis veel tema!
Mina olen üks kilts jne.

Need saapad, mis mul jalas, on sandi jalast võetud
ja sant sai tee äärde paliajalu jäetud!
Mina olen jne.

69.

Järgnevad seiklused.

Röövbandel olid kasutada needsamad paadid, millega nad Riiga tulivadki, kuid nüüd, tagasisõidul, oli kõigil meeleolu kaugeltki lustilisem kui siia sõites. Ornei rõõmustas, et tal ettevõtte raskeima osa teostamine nii hõlpsasti läks, röövlid jälle tundsid headmeelt, et viimaks ometi jälle kodumetsadesse tagasi pääsevad, kusjuures igaühel on teenitud nii suur summa, millisest need vaesed kuradid senini unistadagi ei julgend.

Kiiresti lendasid paadid, sest sõudjaid ergutasid laul ja ohtralt voolav viin. Venisid mööda nagu pikal kinolindil aasad, metsad, külad, mõisad ja võsad.

Viimaks jõuti Orlovi asunduse kohale, mis tumeroheliste mändide keskelt, üle järve, paistis kaugele jõele.

Siin astuti kaldale ja Ornei ütles ta ümber kogunenud metsavendadele:

„Kas võin ma nüüd ikka päris kindlasti uskuda teie lubadust, et teie mulle truuks jääte ja selle punase saatana Orloviga mul aitate lõpuarve teha? Ega teil enestelgi temast kuigi häid mälestusi pole, mina aga kohtlesin teid inimlikult ja maksin teile korraliku tasu."

„Sina oled meie meelepäraline peremees, sinu juures on hea ja kerge teenida, sina maksad meile korralikku palka!" hüüdsid mehed läbisegi.

„Ärge kartke, mina ise oma käega löön maha igaühe, kes teile truudust peaks murdma," sõnus salga ninamees, ja pöördutes jõugu poole, lisandas: „Kes uue peremehega rahul ei ole, astugu siinsamas salgast välja, sest hiljem ootab äraandjat hirmus karistus."

Kuid taganejaid ei leidunud—ja kõik astusid üksmeelselt Orlovi kindlustatud asula poole.

Asula juure jõudes läks Ornei salgajuhi seltsis sisse, mehed aga heitsid võsa alla pikali, kus hakkasid sööma ja jooma.

„Noh, kuidas lugu läks?" hüüdis Orlov juba eemalt, ahne naeratus huultel.

„Tasa, tasa, siin pole hea nii karjuda. Lähme parem teie salatuppa," ütles salgajuht.

„Lähme salatuppa jah, seal seletan kõik," lisas juure Ornei.

„Tõsi küll," nõustns Orlov, rõõmsalt käsi hõõrudes. Kõik kolm siirdusid juba tuntud teed mööda maa-alusesse ruumi.

Salatuppa jõudes tähendas Orlov:

„Noh, sõbrad, võtke istet ja jutustage, kuidas tolle asja seal ärakorraldasite, sest ma tean, et mul tublid poisid on, kõige tublim nendest aga istub siin," meelitas ta, salgajuhile osutades.

„Asi on hästi tehtud," lausus Ornei. „Nüüd jääb üle veel üksainus isik, kes meid segab."

„Kes see on?" küsis Orlov. „Ega sedagi maksa halet-

seda. Mina teie asemel oleks ammu teinud lõpuarve kõikide segajatega."

Salgajuht oli kogu aja rahutult edasitagasi sammunud ja Ornei tad teraselt jälginud, just nagu ta mõtteid lugeda tahtes.

Viimaks ta ütles Orlovile:

„Su poisid olid tõesti suurepäralised ja ma pean neid tõsiselt kiitma."

Metsavendade ninamees aga lisas juure:

„Isand Orlov! Poisid on siin lähedal ja soovivad kõik teid tervitada. Kas nad tohivad siia sisse tulla?"

„Las tulevad, tänan neid hoolikuse eest. Tubli, et nad kõik on elusad ja terved, ma juba kartsin, et paljud neist tagasi ei saabugi."

Saades Orlovilt meeste sissekutsumiseks loa, avas ninamees raudukse ja vilistas. Kohe valgus kogu meestejõuk rüsinal sisse, kostsid üksikud hüüded:

„Tervist, isand!"

„Kuidas elate?"

„Lapsed," vastas Orlov, „kartsin, et nii mõnelgi teie hulgast võib haprasti minna, nüüd aga rõõmustan, kõiki jälle siin koos nähes. Kuidas Riias meeldis?"

„Ilus linn, isand!" hüüdsid metsavennad, haarasid Orlovi kinni ja tõstsid ta kolm korda „huraa" hüüete saatel üles.

Kuid maha nad teda enam ei lasknud, vaid küsisid Orneilt:

„Noh, uus päälik, mis selle lurjusega teha? Kas keerame tal siinsamas kaela kahekorra?"

„Pistke ta kuhugi keldrisse, milliseid siin kuulu järele küllalt leiduvat. Las ta seal siis hallitab, kuni kärvab," oli Ornei armutu otsus.

„Vennad, laske lahti!" kisendas Orlov: „Mis te ometi teete?!" hädaldas ta veel rohkem, kui tad ahelaisse hakati panema.

„Sa ise oledki toosama tüüp, kes meid veel segab ja kelle sa ise soovitasid kõrvaldada," seletas Ornei.

„Niisiis, paiskame ta keldrisse?" küsis ninamees.

„Jah," ütles Ornei, „ning uks kohe kinni müürida."

„Laske mind lahti, või te kahjatsete kibedasti!“ ähvardas Orlov viimases hädas: „Hoidke alt, ma ei anna seda teile ilmaski andeks! Oh, lapsukesed, laske mind lahti!“

Kuid nii Orlovi ähvarduste kui ka palvete peale meisavennad ainult naersid.

„Küllalt, küllalt! Rahustu, punane siga, sa ei vingu enam kaua.“ hüüdis Ornei.

„Kuulge, uus päälik, mul oleks tuline isu veidi ta habet kitkuda!“ lõõpis keegi röövleist.

„Ah, ärge määrige käsi ta küljes, tal on niigi ees pikk rida surmaeelseid piinu,“ ütles Ornei.

„Ma teid kõiki veel poon, kui lahti saan!“ ähvardas Orlov jõuetus vihas.

„Ja kui sa lahti ei saa — kärvad lihtsalt nälga,“ mõnitati vastu. „Teame, teame, et sa kibe vend olid, kuid praegu sa roomad meie ees nagu ussike.“

Seejärele tõstsid metsavennad Orlovi uuesti kätele ja kandsid ta välja samast rauduksest, kust ise sisse olid tulnud.

Siin Ornei silma ees avanes pikk maa-alune korridoor, mis oli nii niiske, et ülalt võlvilt veepiisku alla langes ja seintel nagu pärlid hiilgasid. Kohati oli allatilkuv vesi kivipõrandal loigukesi moodustanud. Korridoorist viis mitmes suunas kolm-neli ust.

Ornei küsis ninamehelt:

„Kuhu need uksed viivad ja miks siin nii niiske on?“

„Varemalt seisis siin kohal veski, selles paigas asus vesiratas, korridoor aga täitis kanaali aset,“ seletas ninamees.

Veel veidi maad edasi avas ninamees suure vaevaga ühe roostetanud raudukse ja sõnus:

„Pange ta siia, poisid, siin on tema jaoks ruumi küllalt.“

Ornei silmitses uudishimulikult Orlovi uue vangikongi sisemust ja põrkus kohkunult tagasi, sest õhk siin oli hirmus, nurgas aga kõlkus poolkõdunenud laip: küllap vist oli mõni endine vang siin enese üles poonud . . . Küünlavalgusel see pilt oli eriti kohutav.

„Oi, ärge mind siia heitke!“ palus Orlov.

„Pole viga, pole viga, sul on siin vana tuttav ees. Siin sa ei tarvitse nälgida, vaid võid ajaviiteks oma ohvrit näsida!“ hirvitas üks röövleist.

Orlov paisati sellesse õudsesse ruumi ja seoti üsna seina lähedale kinni. Ta palus, vandus, nuttis, kuid keegi ei teinud sellest väljagi.

Ruum ja see kõlkuv laip olid koledad, nii, et isegi röövlitel õudne hakkas, mistõttu kõik peale õnnetu vangi rüsinal välja rühkisid. Üks tõugati kinni ja asuti seda müüriga katma. Mida kõrgemale ukse ette müür kerkis, seda tumedamaks muutusid kinnimüüritava ohked ja kaebed, kuni kohale pandi viimased müürikivid ja kõik vaikis.

„Kas kõik mehed on siin?“ küsis Ornei.

„Just nii!“ vastati talle.

„Hüva, tahan teile ütelda paar sõna.“

„Räägi, pääalik, meie kuulame.“

„Jah,“ kinnitas Ornei,“ tänasest päevast peale olen ma teie ainus ning tõeline pääalik ja peremees, kui teie seda aga soovite.“

„Soovime! Soovime!“ oli üldine vaimustatud vastus.

„Mina lähen Riiga tagasi ja korraldan seal asjad lõplikult ära. Selle Orlovi siinse asutuse kingin ma aga teile, jaotage see vennalikult ära, niisamuti jaotage ära ka kõik tema muu varandus. Ning ärge riidu minge.“

„Täname sind!“

„Kui kunagi kuulete, et ma hädas peaks olema, siis tõtake mulle appi, kuid ettevaatlikult, et mitte ka ise sisse kukkuda. Orlovi aga ärge haletsege ega vabastage, ta teeks teile kõigile palju paha.“

„Ei, ei, tema osa on — surm!“

Nüüd lahkuti siit süngest ruumist ja asuti praalingut jätkama, Ornei aga hakkas Orlovi pabereid läbivaatama.

Varsti leidis ta üles ka Jüri Rummu kirjad, milledes juttu oli salakaubast ja valerahadest. Ka suured pakid valeraha oli peidetud mitmele poole. Ta ladus kõik need käsikohvrisse, et Riias politseile asitõendisena esitada.

Nii kestis lugu järgmise päeva lõunani, siis Orneil sigis uus plaan. Ornei astus prassivate kaaslaste juure ja ütles:

„Nüüd, poisid, on siin kõik joones — ja ma võin teile ainult head jällenägemist soovida."

„Jällenägemiseni! Peatse jällenägemiseni!" kisati talle vastu.

Ornei tõmbas metsavendade ninamehe kõrvale ja sosistas:

„Tulge kaasa, peab veel minema vangi juure. Asjata sai too müür sinna ukse ette laotud."

„Aga milleks ta juure minna?"

„On tarvis, küllap näete."

„Ma arvan, et punahabe praegu juba üsna pehme on, sest too poolkõdunenud, kõlkuv seltsimees ei ole just kuigi lõbus vanglakaaslane."

„Kelle laip see on?"

„See oli üks Orlovi vaene naaber. Ta oli Orloviga kaua hea sõber. Siis aga tuli nendel riid – ja peremees käskis meil ta sinna viia. Mõne päeva pärast Orlov külastas vangi ja ütles: — Kirjuta kogu oma varandus minu nimele, siis saad vabaks, ei tee aga sa seda, — sured siia nälga. — Kuid vang vaikis. Orlov näljutas tad veel mõne päeva ja kordas oma karmi ettepanekut. Surmahirmul kirjutas vang nõuetavale paberile alla. Orlov andis talle viina ja heeringat, viin aga ajas nälginud vangi marru — ning ta kargas Orlovile kallale. Seepeale Orlov vihastas ja jättiski vangi sinna koopasse surema."

„Hirmus lugu küll," lausus Ornei. „Noh, lähme nüüd sinna. Ära tulles meie ei hakka ust enam kinni müürima, kuid Orlovi ei tohi keegi vabastada ja keegi ei tohi talle ka toitu ega vett anda. Las ta langeb sellesama saatuse osaliseks, millise valmistas omale endisele sõbrale."

„Õigus, päälik: silm silma, hammas hamba vastu!"

* * *

Pöördume nüüd veidikeseks Orlovi juure tagasi.

Hirm jn meeleheide täitsid ta musta hinge. Ta aimas, et pääsmist pole ning teda ootab siin kõlkuva laiba lõpp. Ta nuttis, ta palus. Jah, ääretumas hingevalus see jõhker

mees otsis abi isegi jumalalt, unustades hoopis, et ta senine elu on olnud lausa jumala pilkamine.

Tund-tunnilt kasvas õudne hirm, tund-tunnilt kasvas ka ahastus.

„Vägev jumal, kas ma tõeste siia pean surema? Kas ma siit kunagi ei pääse? Kas ka minu keha siin varsti rotid saavad närima, nagu nad seda teevad siin kõlkuva laibaga? Jumal, jumal, päästa mind, anna mulle andeks mu kohutavad patud!"

Nõnda palvetas ta sũnges pimeduses, mis ei lasknud aimata päeva ega öö vahet.

Ja äkki talle tuli ette, nagu oleks jumal tõesti kuulda võtnud ta palvet, sest pöörase rõõmuga ta kuulis, kuidas müüri lammutati, viimaks avanes uks — ja Ornei ühes kaaslasega astus sisse.

„Noh, punane saatan, kuidas uus elu maitseb?"

„Armsad inimesed, laske mind vabaks, te olete mulle juba küllelt halba mänginud! . . . " anus vang.

„Või mänginud? Aga kas see kah mäng oli, kui sa mind tahtsid keldrisse paisata?" müristas Ornei: „Ja kas see kah oli mäng, et see õnnetu praegu siin su kõrval kõlgub?"

„Teiega, Ornei, heitsin ma ainult nalja . . . "

„Noh, ka mina naljatan sinuga."

„Halastage ja laske mind välja! Võtke, mis aga soovite, kuid vabastage mind! . . . "

„Hea. Mis sa mulle annad, kui sellest keldrist pääsed?"

„Kõik, mida aga küsite!"

„Olen nõus. Kirjuta oma mõisa ning kogu varandus minu nimele — ja mina viin su teise kohta. Ma annan sulle süüa, juua — annan kõik, mida vangid harilikut saavad. Kui sa aga tõrgud — pead surema nälga ning pealegi — surema siin hirmsas pimeduses, oma ohvri laiba kõrval. Sa küll ei vääri karistuse kergendust, sest oled teiste vastu alati olnud metsaline, kuid ma tahan sulle vastu tulla."

Orlov nuttis nagu laps.

„Ma pole küll armu väärt," kiunus ta, „kuid olge teie minu vastu armulikum kui mina teiste vastu! . . ."

„Kirjuta sellele dokumendile alla — ja ma tahan surma asemel armu näidata ning sind teise kohta viia."

„Hea meelega kirjutan alla, ainult anna mulle teine vangistuskoht! Sööda mind kas või üksnes vee ja leivaga — kuid vii ära siit kohutavast paigast, vii ära! . . ."

„Dokument, millega sa kõik oma varanduse mulle kingid, on valmis. Puudub ainult sinu allkiri."

„Anna paber siia, kirjutan kohe alla, et aga siit põrguaugust pääseda!"

Ornei võttis taskust ametlikult koostatud kinkeakti ja vanamees kirjutas sellele väriseva käega alla, ise põlvitades märjal kivipõrandal. Ta ütles enese Ornei kasuks lahti kogu omast varandusest, kusjuures tekstis seisis, et ka tema sugulastel mingit pärandusõigust pole. Orlovi allkirja järele jäi veel küllalt vaba ruumi, kuhu hiljem tunnistajad pidid alla kirjutama.

Kritseldanud dokumendile oma nime, hüppas Orlov kähku püsti ja tahtis keldrist välja rutata, kuid Ornei tõukas ta karmilt tagasi, astus ühes kaaslasega välja ning lõi ukse paukudes kinni.

„Mis?! kisendas Orlov surmahirmus: „Kas te mind nüüd kohe siit ära ei viigi?! . . ."

„Meie ei vii sind siit kunagi ära!" kostis läbi ukse tume vastus — ning sammud eemaldusid.

Orlov kukkus meelemärkusetult põrandale.

Selle koleda keldri ust ei avatud enam aastate jooksul . . .

70.

Pääsemine.

Vaatame nüüd, kuidas käis Punase Kaarli käsi pärast seda, kui ta võõrastemajast ära kutsuti.

Juut rääkis talle:

„Teie peremees kutsub teid, tal on teile edasi anda

veel mõned väga tähtsad korraldused. Et tal aga omi mehi käepärast ei olnud — saatis ta minu.

„Kus ta praegu on?"

„Ühes sadamakõrtsis Düüna kaldal. Ma saadan teid tema juure."

Punasel Kaarlil ei tõusnud vähimatki kahtlust, sest mustades sadamakõrtsides oli tal Rummuga varemgi olnud kohtamisi.

Jõudes kitsastesse, poristesse sadamatänavatesse, lasi kaaslane Punase Kaarli enesest ette.

Kaarel ei teadnud midagi aimata ega vaadanud ka tagasi, mistõttu ei näinudki, kuidas kaaslane tõmbas saapasäärest pika noa, et talle surmahoopi anda.

Juba tõstis juut käe, et eesminejale noaga selga virutada, juba ilmusid lähema uulitsanurga tagant nähtavale ka juudi abilised — seal äkki Kaarel veel viimasel sekundil pöördus ümber nagu salasunnil. Välkkiiresti hüppas ta kõrvale, lööja aga rabas tühja õhku, kuid andis hoobi nii tugeva hooga, et ise maha kukkus.

Punane Kaarel ei teadnud, et juudil ka abilisi võiks olla, seetõttu ta jättis sseljataguse täitsa kaitseta ning tõstis rautatud saapakontsa, et juudi pead lõmastada, kuid äkki haarasid mitu tugevat meest tad tagant kinni.

Vististi oleks temaga olnud siin lühike lõpp, kui kõrtsi aknast seda vahejuhtumist poleks silmatud. Nimelt pummeldasid siin viis Rummu sulast, kes kohe Kaarli ära tundsivad ning nägivad, et seltsimehel kehvasti kipub minema.

„Kurat võtaks, see on ju Karla!" hüüdis üks neist.

„Karla jah!" imestas teine: „Kuidas tema ometi on passatskitega riidu sattunud? Ta oli nendega ikka heas vahekorras!"

„Poisid, asi on tõsine, ruttu Karlale appi!"

Abi jõudis parajal ajal, ja kallalekippujad, nähes jõulist ülekaalu, pistsid jooksma.

Kuid ka Karla tormas neile nagu meeletu järele ning varsti tal õnnestuski tabada oma saatjat — juuti.

Ainsa haardega kahmas ta juudil kraest kinni ja tõstis mehikese õhku nagu kaltsupuntra.

„Sa seanägu!" rööķis vihane Kaarel: „Või sihukese tembuga hakkamas! Ütle, raibe, miks tahatsid mind tappa!?"

„Halastage, olin näljas, selle kuriteo eest mulle makseti aga sada rubla! Halastage, halastage, pai härra!"

„Ah maksti sada rubla? Kes maksis?"

„Too härra oli sealsamas võõrastemajas, kus teiegi viibisite. Ma ei tunne teda!"

„Haa! Nüüd tuled aga politseisse!"

„Halastage! Halastage! Ma tean kedagi meest, kes teiega tahab kokku saada ja teile väikese tasu eest huvitavaid uudiseid teatada mingi tulekahju kohta!"

Kaarel sai tähelepanelikuks.

Nüüd jõudsid kohale ka Kaarlile appi rutanud viis Rummu sulast.

Kaarel ütles juudile ähvardavalt:

„Kuid pea meeles, seakõrv, et ma su kohe vaeseomaks peksan ja siis politsei kätte toimetan, kui sa selle ettekäände välja oled mõelnud, et aega viita ja parajat silmapilku oodata ärapõgenemiseks. Jooksma sa ei pease, seda ära mõtlegi."

Ja tema raudne käsi haaras juudi kaelusest kinni nagu tangidega.

Mindi koos edasi kuni Võhrmani pargini, kus tol ajal oli väike, räpane kõrts. Astuti kõrtsi sisse. Ukse vahelt paiskus neile vastu haisevat, läpatavat õhku, kõik oli jälkuseni must, põrandad mudast libedad, nurgas lasus virn õlesasi, mille peal mõned närudes, joobnud mehed peatäit välja magasid. Paks tubakasuits segus viina ja hapu õlle haisuga kippus hinge matma. Leti taga seisis punakas-sinise ninaga tüse eit, kes igat sisseastujat ülbelt silmitses.

Mindi teise tuppa, kus veidi puhtam oli, kuid ka siin lärmitses joomareid. Ühe laua juures aga istus üksik mees, kes koguni hämarates mõtetes näis viibivat.

Selle mehe juure juut astuski ja sõnus:

„Noh, mis sa norutad?"

„Olen kurb, et seltsimeestest maha jäin," vastas nukker kõrtsikülaline. Sain kolmsada rubla, hakkasin kerge-

meelselt seda kohe otsast tinutama, sest minu harilik viga ju on, et ajan nina klaasi põhja. Eks sattusin politseisse, kus sinuga kokku sain — ja nii jäingi maha! Kui oleksin eile arestist sinuga seltsis välja saanud, siis oleksin võinud täna ühes teistega ära sõita, nüüd aga istu ja noruta ega tea, mis peale hakata. Raha tagusid võmmid kah üle, nii et mul praegu krossigi pole."

„Aga politseis sa ju hooplesid, et sul mingi saladus olevat, mille avaldamise eest sa kindral Haggoohutilt koorma raha pidavat saama? Saladus puutuvat mingit tulikahju või umbes nii . . ."

„Ma ei tea ju, kust seda kindralit leida, ja kui leiaksingi — on kahtlane, kas mind tema jutule lastaks?"

„Siin on kindrali mees, jutusta temale ära."

Punane Kaarel astus lähemale ja lausus:

„Noh, seleta, mida sa tead!"

„Ehee!" ütles mees: „Nii kergesti see kah ei lähe. Ütelge enne, kui palju te mulle nende huvitavate teadete eest annate?"

„Palju sa tahad?"

„Palju tahan?" kordas mees, kes säärase küsimuse vastu nähtavasti polnud ettevalmistatud.

„Nojah — palju tahad. Eks sa ju ise ometi pead teadma, kui palju su saladus väärt."

„Eks ma paarsada rubla ikka saa?" küsis mees kõhklevalt.

„Oled hull või? Kuulete — paarsada rubla! No see on alles jabur!"

„Aga palju siis härrad lubavad?" nurus mees üsna pehmelt, sest lõi kartma, et viimaks jääb hoopis ilma, nii, et kojusõidukski raha ei saa.

„Viiskümmend rubla. Tahad — võta vastu, ei taha — sõida oma uudistega põrgusse."

„Noh, kui härra rohkem ei luba, eks siis pea sellesamaga leppima," alistus tundmatu mees.

„Jutusta siis, mida sa tead!"

„Keegi härra tuli kindrali käsul meie pääliku juure. . .

„Kes see teie päälik on?“ küsis Punane Kaarel.

„See on Orlov.“

„Ah nii! Noh — edasi.“

„Meie päälik tahtis tad saata teise ilma, kuid tulnuk oli kõige vastu ettevalmistatud. Ta pigistanud Orlovilt ikka pool miljonit välja, millise summa Orlov kindralile võlgnes, kuid sealsamas mõlemad koostasid plaani — kindralit paljaks röövida. Siis võttis hra Ornei — nii on tolle härra nimi — meie mehi kaks paaditäit kaasa, ja me tulime Riiga. Siin meie ninamees moonutas enese puusepaks ja tegi end sõbraks kindrali maja kojamehega. Majas pidanud olema suured varandused, need ninamees pidi toimetama Ornei kätte ja siis jälgede segamiseks maja maha põletama. Kõik läks ilusti. Kojamees joodeti täis — ja keegi naine viis ta oma poole, siis ta sattus politseisse. Varandus aga toimetati Ornei kätte, majale pisteti tuli otsa, siis sõitsid teised minema, et ka Orlovi vagaseks teha, sest Ornei oskas kõiki oma poole meelitada. Mina aga jäin maha ja olen nüüd pigis . . ,“

„Kas see on kõik, mida tead?“

„Kuulsin veel, et Ornei kindrali laekast saadud veklid laiali saatnud ühes kirjadega, mis pidavat tehtud olema kindrali vangistamiseks. Vangistamine olevat kavatsetud kusagil peol. Muud ma ei tea.“

Punane Kaarel maksis mehele lubatud tasu ja lasi oma kallaletungija lahti, mõlematele karmilt kinnitades:

„Miski hinna eest ärge Orneile rääkige, et ma pääsenud olen, ka sellest ärge hingake, et ma sain need andmed Ornei tegevuse kohta!“

Mehed tõotasid täita kõik täpsalt: esimene oli õnnelik, et oma naha päästis, teist aga rõõmustas raha, mis võimaldas tal koju sõita. Ning saladust pidid nad hoidma juba seetõttu, et mitte sattuda Ornei viha alla.

Punane Kaarel aga ruttas Jüri Rummu juure ja jutustas sellele kõik.

Rumm kiristas hambaid, sõnudes:

„Usu veel kuradi lätlasi! Nad on eestlastele ikka olnud äraandjaiks, ega selle Orneigagi teisiti saanud olla. Ja pealtnäha paistis raisk olevat nii truu ja tubli! Aga oodaku, ega ma rahast veel päris pliinn pole, kahmin kõik kokku, mis vähegi saan, siis kaome ja kütame ka Orneile korraliku sauna."

Rumm sammus erutatult toas edasi-tagasi. Kaarel istus vaikides toolil. Viimaks Rumm jõudis mingile kindlale otsusele ja ütles:

„Sa oled nüüd vaba mees. Siin on sulle viistuhat rubla, võid minna, kuhu ise soovid."

„Raha ma võtan küll vastu, kuid sammu võrdki sinust ei lahku. Oleme nii mitu suppi seltsis söönud, eks helbime selle kah lõpuni. Ja kui sind peaks saadetama Siberisse — lähen ka mina sinuga ühes. Kuid sellele Ornei-Vairakile tahan ma enne keeta nii palava pudru, et sarvikul silm vesiseks läheb!"

Nende sõnadega sammus Kaarel uksest välja.

Jüri Rumm pani ruttu selga kindrali-vormi ja läks kah välja.

„Kui ta kirjad ning vekslid tagasi saatis," harutelles Rumm endamisi, „siis ta praegu mind veel ei kavatse politseile üles anda, vaid jätab mu vangistamise mingi peo ajaks, et asjale rohkem effekti anda. Seega siis loodan, et nii mõnigi siinne pank mind veel usaldab."

Ta ei pettunud ühes ega teises oletuses ja sai pankadest ühtekokku laenu üle saja tuhande rubla. Ta pakkis selle summa kui ka kodus leidunud viiskümmend tuhat ühte pakki, istus laua juure ja kirjutas järgmise kirja:

Minu magus arm!

Siin saadan sulle rahapaki, milles on sadaviiskümmend tuhat rubla. Arvan, et sa niisugust summat veel ilmaski näinud ei ole.

Hoia seda rahapakki hoolega ja ära kellelegi ütle, et minu naine oled. Võimalik, et ma vangi satun, küll ma sulle siis kirjutan ning sina sõidad ühes perekonnaga mulle Siberisse järele. Peaksin ma aga vangistusest pääsema — ruttan tütre seltsis kohe sinu juure, ja siis me enam ei lahku kunagi, sest mul on isu täis selle kurja maailma elust.

Hoolitse ka meie laste eest, et nad minu eeskujul ei kalduks halvale teele ja ikka tublideks eestlasteks jääks.

Lootes, et veel teineteist näha saame ning meid ees veel õnnepäevad ootavad, suudlen sind.

Jüri Rumm.

Ta keeras kirja hoolikalt kokku ja pani rahapaki juure, siis andis paki tütrele üle ja käskis seda hoida nagu oma hinge.

Ja kui tütar lahkunud oli, hingas Rumm kergendusega ning lausus endamisi :

„Nüüd aga vaja end Ornei vastuvõtuks ja peole minekuks ette valmistada."

Juba tollal oli Riias ettevõte, mis peokorraldajaile toredaid ruume üüris, kui keegi mõnel põhjusel ei soovinud pidu omas kodus korraldada.

Rumm oli tolle ettevõtja juba varakult oma hotelli kutsunud, nüüd ta kõlistas ja käskis ruumideüürija sissejuhatada.

Uksele ilmus soliidne isand.

„Kas teilt on suurema balli jaoks ruumi renditud?" küsis Rumm.

„Jah, alles paari päeva eest mind külastas keegi noor lesk oma võõraspojaga ning avaldas vastavat soovi."

„Millal too ball aset leiab ?"

„Päev pole veel kindlaks määratud, daam lubas täpsemalt selle kohta veel teatada. Ma olen päris kimbus, sest daami ballile on kutsutud nii palju külalisi, et mu senised ruumid kitsaiks osutuvad. Kas ehk härra kindral ei teaks mulle soovitada suuremaid saale?“

„Väga hea,“ ütles Rumm, „annan teile sobivad ruumid, kuid ainult ühel tingimusel: too daam ei tohi teada saada, et ruumid mina sokutasin. Pealegi, ei taha ma teilt nende ruumide tasuks kopikatki.“

Vaheltsobitaja oli sellase kauba üle väga õnnelik, kuna nõnda tal võimalik oli suur kasu tasku pista.

Nüüd Jüri Rumm müüs kõik omad kauplused ja majad, ka tolle maja, kus ball pidi aset leidma. Viimesel puhul Rumm aga võttis uuelt omanikult allkirja, et tema, s. t. Rumm, müüdud maja veel kuu aega tohib kasutada.

Sel moel Jüri ajas kokku umbes viiskümmend tuhat ning võis elada härrasmehelikult, sündmuste käiku äraootama jäädes.

* *
*

Möödus umbes kaks nädalat, kui Ornei jälle Riiga tagasi ilmus, Jüri Rummu üles otsis ja seletas, et tal polevat korda läinud pangas laenu teha ja et ta Rummu teenistusest loobuvat, sest saanud uue koha.

„Kah mõistlik jutt,“ nõustus Rumm, „mõistlikum igatahes, kui tolle äraandja plära, kes tookord seal keldris oma karistuse sai.“

Kogu aja oli Rumm Ornei-Vairakile silma vaadanud, kuid Vairak kannatas ta pilgu välja, sest ta uskus, et tema endine peremees midagi ei tea, ehk ta süda küll kartlikult tuksus.

„Noh, mina omi endiseid seltsimehi üles andma ei hakka,“ vastas ta Rummule trotsivalt.

„Ka mina tahan oma tegevuse lõpetada ja väljamaale asuda rahulikku elu elama,“ seletas Rumm, kuna ta huultel mängles mõru naeruvine.

„Ta vaene mehike vist ei aimagi, et see kavatsus jääb ainult vagaks sooviks," arvas endamisi Ornei, kuid ei lausunud sellest kuuldavalt sõnagi.

„Nüüd aga," jätkas Rumm, „istume veel nagu lahkumiseks lõunalauda, kuhu tuleb ka mu tütnr, kes täna linnast lahkub ja koju läheb. Temale ei meeldi linnaelu, ka on ta liig hea, et siinseis mülgastes liigelda, ta on sõna täies mõttes looduselaps."

Seejärele Rumm kõlistas teenri ja käskis kolmele inimesele laua katta.

Lõunalauda ilmus tagasihoidlik, lapsik, imeilus, neiu, keda nähes Vairaku südamest seekord kummaline piste läbi käis ja noormees tahtmatult kahvatas. Rumm märkas sede noormehes teostunud muudatust ja muigas.

Neiu kaunidus, mis lihtsast riietusest hoolimata silma torkas, tema karske süütus, rõõmus silmade sära ja graatsialikud liigutused otse võlusid Vairakut.

„Milline imeveetlev kaunitar see Rummu tütar!" mõtles Vairak: „Kahju, et ma seda neidu varem ei tundnud ja tad ei kosinud: oleksin saanud oivalise elukaaslase. Nüüd aga ei annaks Rumm oma tütart mulle, ei annaks juba sellepärast, et temast lahku lõin . . ."

Nõnda möödus lõunasöök kaunis nukras vaikuses, kuna igaühel keerlesid peas häirivad mõtted. Kohe, lauast tõustes, asus Vairak minekule, enne aga küsis Rummult:

„Kas ma nüüd oma passi kah kätte saaks?"

„Kahjuks see põles ühes muude dokumentidega mu majas ära," vastas Rumm.

Polnud midagi parata — ja Vairak pidi lahkuma ilma passita.

Teda ukseni saates kippus Rummul vägisi keelele küsimus: „Millal su juudase-tegevus õieti algab?" Kuid Jüri ohjeldas end ega küsinud midagi.

* * *

Jõudis viimaks Vairaki poolt määratud balliõhtu. See hiilgav pidu, nagu juba teame, leidis aset Rummu kaudu hangitud toredais ruumides.

Ball kujunes suurepäraliseks, koos oli Riia kõige hiilgavam seltskond. Peoperenaine esines nagu kuninganna, ta võõraspoeg aga oli vähemasti tänaseks õhtuks peast vist kõik lollused kokku kraapinud ja koju jätnud.

Võõrad hakkasid kogunema juba kella kümneks. Külaliste hulgas olid ka kõik need, kelledele Vairak nende vekslid ühes kaaskirjaga tagasi saatnud. Ja siin, peosaalis, sosistas ta igaühele neist veel midagi kõrva sisse, mistõttu nende isikute huvi aina tõusis.

Kui saalid hulgalistest peolistest juba kubisesid, avas teener peasaali tiibuksed ja teatas iseäraliku häälega:

„Polkovnik von Hosen!"

Nagu elektrilöök läbistas kõiki — ja igaühe silmad pöördusid sinna poole, kust Jüri Rumm uhkel kõnnakul ja põlgliku ilmega sisse astus. Ka tema kummardus oli otse haavavalt pilkav.

Peoperenaine läks talle esimesena vastu ja ütles:

„Tere, polkovnik von Hosen!

Seepeale pöördusid paljud peolised Rummu poole ja tervitasid demonstratiivselt:

„Tere kindral von Haggoohhut!"

„Tere, majaomanik Neufeldt!"

„Tere, kaupmees Jeshka!"

Neis nöökavais tervitusis mainiti veel teisigi Rummu varjunimesid.

Kuid need, kes arvasid, et Rumm kohkub — eksisid väga: Jüri oli kõige vastu ettevalmistatud.

Ta seisis mõne minuti uhkelt, majesteetlikult, siis aga sammus üle saali Vairaku juure ja rääkis selge, kõlava häälega:

„Noh, kas arvasid, et mind sinu poolt ettevalmistatud temp verest ära lööb? Kas arvasid, et ma pea longu

lasen, kui sa minu maja põlema pistsid ja mu väärtpaberid ära varastasid? Kas arvasid, et minu toimetamine trellide taha on niisama hõlbus, nagu Orlovi tapmine? Ei, minuga asi nii kergesti ei õnnestu, isegi Punane Kaarel, keda sa Düünasse uputada tahtsid, on sinust targem!"

Ta tõmbas veidi hinge tagasi, siis aga jätkas, osutades Orneile, kes saalist välja põgeneda tahtis:

„Politsei! — Ma tean, et siin politsei on hulgaliselt esindatud! Ärge laske tal põgeneda: peale tapmisekatse on ta süüdi veel kahes mõrvas, sest ta tappis Orlovi ja kellegi mõisniku. Kuid see pole veel kõik: ta on valmistanud ka valeraha ja seda levitanud, ta vedas salakaupa, põletas maja, tegeles röövlina ja elab valepassiga, sest ta õige nimi on Vairak, kuna teie kõik teda Ornei nime all tunnete. Mina ja tema — meie oleme ühesugused süüdlased, mida Punane Kaarel võib tunnistada!"

Vahepeal oli saali ilmunud ka Punane Kaarel ja seisis nüüd oma kaaslase ja sõbra Jüri Rummu kõrval.

„Otsige läbi see kõlvatu Vairak-Ornei, siis veendute ka ise, et olen rääkinud tõtt. Ärge kartke, et mina jalga lasen: mina seisan siin ja vaatan oma saatusele julgelt silma, sest minul on sellest mängust isu täis."

Vastupanekust hoolimata nabiti Ornei kinni ja otsiti läbi, kusjuures tema taskuist leiti valepass Ornei nimele ja väga suur summa raha. Kuid ka rahapabereist olid pooled valed.

Jüri Rumm naeratas rahuldatult: tema põlevast majast varastatud raha oli just niisuguseks puhuks ettevalmistatud, sest õigete rahapaberite hulka oli meelega poetatud valerahasid, et võimalik varas kohe sisse kukkuks. Nüüd Rumm oli rahuldatud. Kahjurõõmsalt vaatas ta pealt, kuidas Ornei-Vairak kinni seoti, ehkki mehike küll abipaluvalt vahtis otsa neile isikuile, kelledele ta vekslid tagasi saatnud. Osutusid aga asjatuiks kõik ta anuvad pilgud, sest igaüks kartis temaga nüüd tegemist teha, pöörates näo temast kõrvale.

Kui politsei Vairakut välja viima hakkas, hüüdis Jüri Rumm:

„Kuule, kui sa kunagi veel vabaned, mida ma küll ei usu ega soovi, — siis pea ikka meeles seda vanasõna: kes teisele auku kaevab, see ise sisse langeb!"

Ütelnud nõnda, taganes Rumm ühes Punase Kaarliga paar sammu, kuni seisid seljaga vastu seina. Siis Rummu käsi vajutas mingile seinaosale — ja sedamaid avanes seinas mustendav ukse taoline auk.

Kõigi külaliste ja Vairaku nähes lipsatasid Rumm ja Punane Kaarel tollest ukseavausest salakäiku — ja veel enne, kui hämmastanud politseinikud end liigutagi jõudsid, läks salakäigu suu nagu iseenesest jälle kinni.

Ka seekord oli Rumm ühes oma sõbraga pääsenud vabadusse just politsei käte vahelt.

* * *

Orneiga oli laul lühike: kui mõrtsukatöös kahtlustatav isik, valeraha levitaja, majapõletaja ning röövbande liige, mõisteti ta kahekümneks aastaks sunnitööle ja saadeti õudsele Sahaliini-saarele.

Peale ränga kohtuotsuse piinas tad hirmsasti see teadmine, et Jüri Rumm ja Punane Kaarel viibivad vabaduses ning tema üle naeravad. Ka vihastas tad kirjeldamatult nende seltskonnategelaste tänamatus, kes tema kaudu omad vekslid kätte saanud ja nüüd tema päästmiseks sõrmegi ei liigutanud.

Kibedasti kahjatses ta oma mõtlematut sammu Jüri Rummu vastu — kuid hilinenud kahjatsus ei suutnud enam parandada ta saatust.

71.

Viimased seiklused.

Kuni imestusest rabatud balliseltskond pikkamisi toibus ja politseiametnikud saamatu kohmetusega seina koba-

sid, astusid Rumm ja Kaarel naerdes salatreppi mööda alla, jõudsid maa-alusesse käiku, siit pääsesid naabermaja keldrisse ning olivadki varsti tänaval.

Nad võtsid voorimehe ja sõitsid linnast välja.

„Kuhu nüüd?“ küsis Punane Kaarel ja, viibates käega linna suunas, lisas juure: „Arvatavasti näeme Riia linna täna viimast korda.“

„Kui hästi läheb,“ seletas Rumm, „siis tahan ma koju omakste juure sõita ning senisele elule kriipsu peale tõmmata. Mind enam ei huvita sellased seiklused, olen juba vanamees ja olude sunnil omast õigest eesmärgist kõrvale kaldunud . . . Noorelt ma unistasin, et minust saab balti parunite hirm ja et ma neile oma sugurahva eest valusalt kätte maksan. Kuid olukord ei lubanud mul teostada seda aatelist kava, nüüd aga otsast uuesti peale hakata ma enam ei suuda.“

„Ära kurvasta, Jüri, su senisedki teod on parunitele küllalt kibedust tekitanud ja maarahvale näidanud, et parun polegi nii lõpmatusuur võim, millele keegi vastu ei saa. Oma suguvendade keskel oled sa kuulus, see kuulsus ei kustu kunagi, vaid aina kasvab. Ja kui sa kord sured, luuletatakse su tegusid veelgi suuremateks, nii, et sa viimaks muutud muinasjutuliseks kangelaseks.“

„Tean küll,“ vastas Jüri Rumm nukrutsevalt ja vajus mõttesse.

Nad võisid juba paarkümmend versta Riiast eemal olla, kui Rumm just nagu unest ärkas ja eestikeeles küsis:

„Age kuule, kuidas selle voorimehega olla?“

„Noh, mis siin siis ikka? Maksame talle sõiduraha kinni — ja asi klaar,“ arvas Kaarel.

„Kuid sa unustad hoopis, et meie põgenikud oleme, ja kui voorimees linna jõudes mõnele võmmile peaks meid kirjeldama — siis võidakse meile kohe jälile sattuda. Minu arvates peame voorimehele otsekohe ära seletama, et oleme põgenemas; maksame talle suure summa ja või-

dame ta seega oma poolehoidjaks, siis ta ei lobise linnas ning juhatab valeteele isegi tagaajajad, kui need tagasisõidul talle vastu peaks juhtuma."

„Kas võib aga seda meest usaldada?"

„Hea tasu eest oskab igaüks vaikida, pealegi pole voorimeestel põhjust eriliselt politseid pooldada."

„Näen, et kõigist pettumusist hoolimata sul ikka veel on jäänud usk inimestesse. Mina aga leian, et see sinu liigne usaldus sulle enesele ja ka meile, su kaaslasile, üpris palju paha on teinud. Mina sinu asemel ei usaldaks enam kedagi."

„Ah, ega nii umbusklik kah olla ei saa! Üldiselt on inimesed kaunis head."

„Aga Ornei ja mõned teised reeturid?"

„Noh, need on . . ."

„Mis nad on?"

„Erandid."

„Kas see voorimees äkki kah ei või olla mõni erand?"

„Tühja kah!" lõi Rumm käega.

Sellega lõppes vaielus ja otsustati anda voorimehele kolmkümmendviis rubla.

„Selle raha maksame aga kahe peale kokku!" ütles Punane Kaarel.

„Miks?" imestas Jüri. „Las mina maksan üksinda, ega ma veel päris kerjus pole."

„Mina pole samuti kerjus, sest oskasin midagi mustade päevade jaoks kah tagavaraks panna."

Vaieldi veel veidike, kuni lepiti kokku nii, et Rumm maksab kakskümmend rubla, Punane Kaarel aga — viisteist.

„Küll meie aga saame hästi läbi — nagu vennad!" lausus Punane Kaarel.

„Jah, vaevalt küll kunagi on kaks inimest nii hästi kokku sobinud kui meie," kinnitas Jüri Rumm.

„Vaat meie küll võime teineteise peale kindlad olla," rääkis Kaarel edasi, „meie juba teineteist ära ei anna ilmaski."

„Ega seda vist küll juhtu," arvas ka Rumm ja vajus mõttesse.

Aeg oli voorimeest tagasi lasta.

Põgenikud astusid troskast maha ja Rumm seletas voorimehele:

„Meie anname teile kolmkümmendviis rubla, kuid maksame nii kõrge summa ainult selleks, et teie ei räägiks midagi meie üle ei politseile ega teistele voorimeestele. Oleme põgenemisel ja ametivõimud ajavad meid taga, kui mõned tagaajajad teile teel vastu peaks juhtuma, siis juhatage neid valeteele."

„Tänan, härrad," ütles voorimees, hea meelega suurt rahasummat vastu võttes, „niisuguse hinna eest oskan ma vaikida nagu tumm."

Ja ta pööras hobuse ringi ning hakkas Riiga tagasi sõrkima.

„Mis nüüd edasi?" küsis Kaarel.

„Hm, esialgu on vist parem jalgsi edasi minna."

„Ja hiljem?"

„Hiljem, olles jäljed segi ajanud, võiksime ka küüdihobuse palgata."

„Õigus," oli Kaarel nõus, „ilm on ilus, mis meil viga jala marssida. Pöörame teelt metsa ning läheme päikese järele edasi. Eksimist pole karta — ja kui eksiksimegi, siis see ei teeks viga, vaid segaks meie jälgi veel rohkem. Kusagil tuleme ikkagi inimasulate juure välja. Maanteel polegi meil praegu kuigi mugav liikuda."

* *
*

Mitme vaevarikka matkapäeva järele jõudsid põgenikud viimaks Koiva kaldale, kus Jüri Rummu perekond elas vaikses õnnes.

Rummu abikaasa oli juba terveks saanud ja tütar Riiast ammu koju jõudnud.

Nüüd perekonnaõnn oli seda suurem, et abikaasa ja isa ise kah koju saabus ning enam ei lubanud kodust üldse lahkuda.

Mees, kes palju, palju aastaid järjest oli ühest pöörasest seiklusest sattunud teise veel pöörasemasse, tundis end siin päris mõnusal puhkusel olevat. Ta jalutas, töötas aias, käis kalal ja õpetas lastele venekeelt, sest eesti- ja saksakeel olid neil sula.

Ka Punane Kaarel puhkas pikast rassimisest.

Kuid nädalate möödudes hakkas mõlemates meestes vähehaaval käärima rahutu seiklejaveri. Üksluine elu tundus igavana. Siia juure seltsis veel ka igatsus — näha kodumaad ja külastada jälle omi tuttavaid ning sugulasi.

Hing ja ihu janunesid tegevuse, liikumise järele.

Asuti nõupidamisele.

Sõeluti ja kaaluti asja mitmeti, ning viimaks tehti otsuseks — kogu perekonnaga Harjumaale rännata. Oli möödunud juba hulk aastaid Rummu ja Kaarli sealsetest vägitegudest, ning mõlemad uskusid, et neid nüüd enam mõisnikud ega politsei ära ei tunne.

Muidugi mõista, oli see plaan — Tallinna külje alla kolida — üks suurem rumalus, mida ainult palava koju-igatsusega vabandada võiks.

Kolm nädalat kulus teekonnaks, siis jõuti pärale ja asuti elama Saarnakõrve valda, ühte ilusasse tallu, mis paiknes looduslikult üpris kaunis kohas.

Selle talu Rumm ostis ära, kusjuures ostu-operatsioon teostus vale nime all.

Siin, kodumaal, Rumm ja Kaarel viimaks leidsid hingerahu ja otsustasid oma päevi vaikselt surma poole veeretada.

Kord Jüri Rumm ja Punane Kaarel läksid omale järjekorralisele jahiretkele.

Ilm oli ütlemata ilus, soe ja päikeseküllane.
Okaspuu mets lõhnas joovastavalt.
Ainult tasane lindude siristamine ja mahe kahin okstes segas pühalikku metsarahu.

Need vaiksed hääled kriipsutasid veel rohkem alla ümbritsevat vaikust.

Kusagil eemal särtsus laulurääastas, püüdes järele aimata ööpikulaulu.

Mehed astusid edasi sõnalausumata, isegi nende sammude tümin sumbus paksus samblavaibas.

Isukalt jõid nende kopsud karastavat metsaõhku.

Nende hinges asus suur ja mahe rahu, püssid tolknesid rihmal, jahiloomadel ei tarvitsenud neid täna sugugi karta.

Siin, karske looduse rüpes, soovis Jüri Rumm, et kogu tema minevik süütu ja puhas olnuks — ja ta ohkas valusalt, meenutades, et olnut ei saa teha olematuks ükski vägi.

Ta unistas ilusast elust.
Unistas Eesti vabadusest.
Unistas õiglasest riigikorrast.
Ta nägi vaimus, kuidas põlevad mõisad.
Kuidas põgenevad parunlikud parasiidid.
Kuidas vabaduselipp rullub lahti üle kodumaa.
Siis ta ärkas unelmaist. Vaatas ringi. Ja ohkas. Ah, need olid ju ainult unelmad, igavesti täideminematud unelmad!
Ei saa Eesti vist kunagi vabaks.
Ei hääbu vist kunagi paruni võim!
Ka Punane Karla astus vaikides: temagi hinge täitis metsavaikus pühaliku hardumusega, temagi mõlgutas nukrameelseid mõtteid.

Ja siis äkki juhtus see, mida sõbrad kõige vähem soovisid ja mida nad sugugi ei oodanud, sest vastaskorral nad poleks tulnud siia metsaraiooni.

Juba hommikul vara olid Paunküla härrased — noorhärra ja preili — välja metsadesse lustisõidule ratsutanud. Tollal olid Paunküla ümbruses veel ürgsed hiigelmetsad. Neis põlistes laantes noorhärra ja preili eksisid ära. Tund tunni järele uitasid nad ringi — kuid ikka ei lõppenud mets, küll aga hakkasid juba hobused ja ratsanikud väsima. Nii jõudsid eksinud saksad viimaks Saarnakõrve ümbrusse. Ka Jüri Rumm ning Punane Kaarel olid omal vaiksel, mõtlikul rännakul kõndinud enesele märkamatult liig kaugele — ja sellest tuligi, et mõlemad inimpaarid — ratsalised ning jalgsi sammuvad kütid — sattusid kokku just nina nina vastu.

Nähes mõisasaksu, kohkusid Rumm ja Kaarel esimesel silmpapilgul, kuid rahunesid kohe, märgates, et vastutulejad on noored inimesed. kes neid tunda ei võiks.

Ka härrased imestasid, kohates keset põlismetsa kaht kütti, kes, otsustades rõivastuse järele, ei pidanuks olema talupojad. Kuid nad ei harutlenud pikemalt küttide päritolu üle, sest rõõmustasid väga, et ometi leidsid kedagi, kes neid õigele teele juhataks, seda enam, et päike kaldus juba loojakule.

Seetõttu noorhärra tegi mesimagusa näo, kergitas tervituseks mütsi ja küsis lahke naeratusega saksakeeles:

„Vabandust, oleme teelt eksinud ja ei oska metsast välja sõita. Kas võite meile olla abiks?"

Selle peale vastas Jüri niisama soravas saksakeeles:

„Aga kuhu nimelt te tahtsite sõita?"

„Paunküla mõisasse."

„Hm, ka meie olime hajameelsed, ei pannud teed hästi tähele ja peame umbkaudu edasi liikuma, seetõttu ei saa me teile juhatada täpsat teed, vähemasti nii täpsat mitte, et teie jälle kõrvale ei eksiks. Kui aga soovite, liikuge edasi meie seltsis. Me leiame oma kodu ikkagi üles — ja kui seal väljas oleme — küll siis sealt juba mõne tunniga Paunküllа oskate ratsutada."

„Tahes või tahtmata peame teid segama ja teiega kaasa tulema, sest muud nõu ei ole," ütles noorhärra naeratades.

Mindi tükk aega seltsis edasi — ja umbes tunni aja pärast jõutigi Jüri Rummu praeguse kodu juure.

Härraste imestus oli suur, kui nad nägid, et uhke välimusega küti kodu on lihtne talumaja. Kuid nad imestasid veel rohkem, märgates, et selle talumaja sisustus on tore, kultuuriline ja mugav.

Noorhärra viimaks arvas, et tal on tegemist mõne vaesestunud aadliku või vähemasti metsaülemaga.

Paunküla härrased juhatati õigele teele.

Olles Rummu majast juba tüki maad eemale ratsutanud, ütles noorhärra oma kaaslannale:

„Pagan teab, mis see on, kuid need inimesed äratavad minus kahtlust. Ma arvan, et asi õige pole ja peatan tingimata Triigi mõisas, kus maakonna kohtunik parun T. praegu külalisena viibib, las lähevad ja uurivad asja lähemalt järele."

„Mind aga imestavad selle mehe lapsed," rääkis preili, „nad näivad olevat nii süütud, nii naiivsed, just nagu oleks kusagil kõrvalises metsakolkas üles kasvanud, kuid sellegipärast räägivad saksakeelt kaunis hästi. Ometigi näitab nende keelemurrak otsekohe, et nad sakslased pole."

„Ja see mees, kes meile teed juhatas, näib olevat niisugune tüüp, kes elus palju näinud ja palju teinud," harutas noorhärra edasi, „tema näos on aga midagi kahtlustäratavat—ja ma olen kindel, et tegemist on mõne tumeda tüübiga, kel selja taga kirju minu minevik.

Preili ei vaielnud vastu.

Ka temale paistis asi kahtlasena.

Enam seda küsimust kumbki ei puudutanud.

Varsti jõuti Triigi mõisa.

See on Kose kihelkonnas kõige näotum mõisa.

Siin suvitas maakonna kohtunik.

Noored saksad ratsutasid kastitaolise häärberi ette ja astusid sisse.

Siin neile pakuti kehakarastust, ja nüüd meie eksisõitjad jutustasid omist päevastest äpardusistst ning juhtumisist. Lõpuks jõuti jutujärjega ka kummaliste teejuhatajateni, kellede kohta noorhärra oma kahtlust avaldas, preili aga kirjeldas elavais värves nende välimust.

Maakonna kohtunik — elatanud härra — jäi äkki tõsiseks ja vajus mõttesse.

„Ega ometi . . ." algas ta ning raputas pead. „Hm, ei, see ei või võimalik olla. . . Ma ei usu, et ta nii rumal oleks ja siia elama asuks, kui tal ehk õnnestus Siberist ära põgeneda . . ."

„Mida või keda teie arvate?" küsis noorhärra.

„Preili kirjeldus passib väga hästi siin varemalt kollitanud ja märatsenud Jüri Rummu kohta, kes on vana retsidivist ja korduvalt põgenenud sunnitööline. Iseäranis kindlasti kinnitab minu oletust see, et temaga seltsis olnud keegi puaaste juukstega mees. Kui tad viimast korda Tallinnast ära saadeti, oli tal küll niisugune seltsimees — hüüdnimega Punane Kaarel. Ka too oli suur kurjategija."

Lugejad imestavad ehk selle üle, et noor aadlivõsu oma teejuhataja vastu otsekohe umbusaldust hakkab tundma, ehkki ta vaevalt midagi kahtlast leidis tolle juhusliku vastusattuja näost.

Kuid peetagu meeles, et mõisnik kahtlustas igat inimest, kes ei kuulunud nende eneste kildkonda või nende orjade hulka.

Mõisnik elas alalises hirmus ja kartuses, sest tundis väga hästi, kui kõikuv on ta olukord vaenuliku rahva keskel.

Seetõttu aadelkond eraldas Läänemeremaid muust maailmast just nagu mingi hiina müüri abil, püüdes siit väljatõrjuda iga võõra.

Siin valitsesid aadlikud nagu väikesed monarhid, kuid niisugused monarhid, kes iga hetk peavad värisema oma naha pärast.

Niisiis oli noore mõisniku umbusaldus päris loomulik nähe, mille üle põrmugi imestada ei tarvitse.

„Seda tuleb tingimata kohe järele uurida!" hüüdis Triigi mõisnik ärevalt.

„Kindlaks teha need inimesed!" närvitses proua.

„Ja seda sooritada jalamaid, kiires korras!" lisas juure keegi külaline.

„Teie sõidate nüüd koju," ütles kohtunik Paunküla härradele, „kuid teel keerake sisse naabermõisadesse ning saatke ka kaugemale käsud, et härrased siia kokku tuleks."

„Kas relvastatult?"

„Aga muidugi. Ning teie ise kah rutake siia tagasi."

„Mina?"

„Jah."

„Milleks?"

„Teie jääte meile teejuhiks. Te ometi mäletate teed sinna kahtlase maja juure?"

„Mäletan küll. Aga millal on kogunemine?"

„Homme hommikul."

„Ilus, härra kohtunik. Nägemiseni, härrased!"

„Nägamiseni, nägemiseni!"

Noorhärra ja preili hüppasid jälle sadulasse ning jätkasid sõitu kodu poole.

Häiriv teade levis mõisnike hulgas nagu kulutuli.

Kõikjal valitses häärbereis ja mõisalossides ärevus.

Valmistuti haaranguks.

Sest Jüri Rummu kardeti. Temast usuti kõike. Veel rohkem häirisid mõisnikke rahva seas alaliselt liiklevad

kõmujutud Rummu salajastest vägitegudest, millised pidavat siin-seal edasi kestma ka praegu, sest rahvas teadis, et Rumm Siberist ära on põgenenud. Kuuldused Rummu põgenemisest olid ulatanud ka mõisnike kõrvu — ja seetõttu mõisnikel polnud kunagi hingerahu.

Et parunite hirm suur oli, selgub juba sellest, et nad ikka veel ärevil olid, ehkki Rumm oma tegevuse Eestis juba paljude aastate eest oli lõpetanud ning temast enam keegi hulgal ajal midagi kindlat polnud kuulnud.

* *
*

Teisel hommikul olid härrased juba üsna vara väljasõiduks riietatud ja sadulas. Muidugi, oli see „üsna vara“ umbes kella üheksa paiku hommikul, sest mõisnik, kui parasiit-inimene, saab omast laiskusest üle ainult siis, kui vaja on eksploateerida talupoega või enesele mingit lõbu valmistada.

Paari tunni pärast oli koos terve jõuk relvastatud mõisnikke — ja siis ratsutati metsavahtide saatel Saarnakõrve laante poole.

Jüri Rumm, muidugi, ei võinud undki näha tema pea kohale kerkivast äikesepilvest.

Ta sõi lõunat ja heitis selle järele kõige rahulikuma südamega puhkama.

Kell oli umbes kolm pärast lõunat, kui siia rahupaika pärale jõudis parunite jõuk.

Selle jõugu ees pidi taganema rahu ja vaikus, sest selle jõugu eesmärgiks oli vaen ja hävitamine, millised ihad parunite hinges kunagi pole vaibunud.

Maja piirati sisse päris lahingureeglite kohaselt.

Siis sõitis õue terve trobikond härraseid.

Punane Kaarel, kes parajasti väljus kusagilt kuurist,

tegi hoopis kohkunud näo ja suured silmad, kui ta parunitesalka nägi. Kahtlemata oleks tema kinnivõtmine nõudnud mitu ohvrit, kui tal käepärast oleks juhtunud olema mõni relv.

Ent ta juhtus kallaletungijale pihku hoopis palja käega ning pidi hambaid kiristades leppima sellega, et teda kinni nööritakse nagu kassipoega.

Maja uksele ilmus ka Jüri Rummu poeg — ja omast suurest hulgast hoolimata ei julgenud mõisnikud talle kallale kippuda ega majja tungida.

Nad ainult andsid noormehele valju käsu, et see majast kõik elanikud viimseni välja kamandaks. Seda käsku kinnitasid küllalt selget keelt kõnelevad püssitorud, millede otsad olid pööratud maja ukse ja akende poole.

Rummu poeg põrkus ehmunult tagasi ja kadus majja. Tema hirm oli seda suurem, et ta nägi Punast Kaarlit kinniseotuna murul lebamas, pealegi oli parunite ülesastumine äärmiselt toores.

Ka tema ema oli selle suure kära peale akna juure vaatama tulnud ja näinud, kuidas härrased Punase Kaarli kinni haaranud ja köitega ümber sidunud. Ta taipas kohe, milles asi seisis ja kahvatas näost lumivalgeks. Poja sissetulles ta seisis värisedes keset põrandat ega suutnud hirmu pärast sõnagi lausuda.

Poeg nägi ta suurt hirmu, ruttas tema juure ja, lapselikult ta ümbert kinni võttes, küsis värisevi hääli:

„Armas ema, ütle, mida see tähendab ja mis õigusega nad meile käske jagada tohivad?" küsis noormees.

Ema ainult ohkas ja lõi käega.

„Miks sidusid nad onu kinni ja miks on nad nii kurjad ja toored?" küsiskelles edasi noormees, kel isa tegevusest ja minevikust polnud aimugi.

„Parem ära küsi!" hoigas ema läbi pisarate.

„Aga mis õigusega tarvitavad nad relvi? Ega need ometi röövlid ole?"

„Ah, poeg, sellest kõigest ei saa sina aru! Ma kardan väga, kas isa ennast äkki maha ei lase . . ."

„Kuidas?! Isa peaks enese maha laskma? Kuid mis põhjusel nimelt?"

„Ära küsi, ära küsi, sellest sa ei tea midagi . . . Need võõrad sissetungijad tahavad ka isa kinni siduda ja ära viia! . ."

Jüri Rumm, kes kõrvaltoas magas, ärkas üles ja kuulis seda kahekõnet. Ta tuli kambrist välja, kuid naine ja poeg, nähes teda, põrkusid kohkunult tagasi: Jüri Rumm oli lühikese ajaga enese tundmatuks maskeerinud.

Ta ütles naisele ja pojale:

„Minge teie siit eesuksest trepile välja, ma lähen tagaukse kaudu ja tulen õue toa tagant."

Poeg ja ema silmitsesid imestusega, kui osavasti Jüri enese parukate ja abil teiseks inimeseks moonutanud.

Kuid ta vaesekese kalkulatsioonis oli üks nõrk punkt, nimelt — eilne aadlivõsu, kelle ta nii sõbralikult õigele teele juhatanud. Ah, parem ta oleks pidanud seal metsasügavuses põgenema nende ratsaliste, nagu katku eest, et neid oma saatuse hooleks jättes, sest ta poleks tohtinud unustada, et aadlik ei taha kunagi heategu võlgneda enesest alamale inimesele: niisugust inimest aadlik hakkab vihkama . . .

Jüri Rumm võttis juba pihku tagaukse lingi, kuid tuli siis veel korraks tagasi ja astus tütre tuppa. Tütar pani end rutuga riidesse, et kah välja tulla ning vaadata, mida see käratsev jõuk soovib.

„Kallis laps," ütles Rumm tütrele, „pane emale südame peale, et ta toda rahapakki, mille sinu kaudu Riiast saatsin, hoiaks nagu oma hinge . . ."

Pisarad katkestasid Jũri jutu, ta suudles tũtart ja rääkis siis ũlejõu edasi:

„Need sissetudgijad võivad mind kergesti kinni võtta, siis on mul jalge all Siberi tee. Kũll ema sulle kõik hiljem seletab. Niipea, kui kuulete, et mind on Siberisse saadetud, võtke too rahapakk peidukohast välja ning sõitke kõik kolmekesi mulle järele. Raha on palju, seda jätkub kokkuhoidliku eluviisi juures meie surmani, rahaga saab igalpool hästi elada — isegi Siberis . . ."

Ta kaisutas tũtart veelkord ja lahkus siis ruttu, sest kartis lõplikult kaotada närve. Pisarad tungisid tal silmi ja kipitasid kurgus.

Ta väljus tagaukse kaudu uing jalutas maja taga tũkk aega edasitagasi, et koguda julgust, siis alles võttis sũdame rindu ja sammus toaesisele — õue.

Isegi vanemad parunid, kes teda omal ajal näinud, ei tundnud tad ses maskeeritud olekus ära.

Keegi mõisnikest astus talle vastu ja kũsis:

„Kes teie olete?"

Kuid nũũd ruttas kohale ka kohtunik, kes temas Rummu kũll ära ei tundnud, kuid kohtuliku juurdluse harjumuste kohaselt algas huupi pealetungi, et sel moel igaks juhuks ũlestunnistusele sundida. Kohtunik nimelt hũũdis kurja häälega:

„Ahaa, näen kũll, kellega mul tegemist. Olete Jũri Rumm!"

Ehkki need sõnad olid õeldud pũũdmiseks ning toon valitud väga asjatundlikult, ei läinud Rumm ometigi lõksu.

Kũsimus oli esitatud eestikeeles, seetõttu vastas Jũri Rumm ladusas saksakeeles, segades siia meelega veidi läti murrakut:

„Palun, rääkige saksakeeles, sest muidu ei saa ma teist aru. Ning ũhtlasi lubage kũsida, kust see tuleb, et

teie mu sulase kinni seote ja siin ülbet vägivalda tarvitate, nagu ehtsad rõõvlid? Kes teie õieti olete, mu härra?"

„Olen maakonna kohtunik," vastas vanahärra nüüd saksakeeles. „Kõik, mis siin tehtud, sünnib minu käsul."

„Aga mis põhjusel teie enesele niisugust ebaseaduslikku voli lubate?"

„Olen kardetava kurjatdgija püügil — ja sel korral on lubatud kõik võtted," kostis kohtunik Rummu protesteerivale küsimusele.

„Kes ja kus too hirmus kurjategija siis asub? uudishimutses Jüri Rumm.

„Too kurjategija on Jüri Rumm ning asub siin, otse mu ees," põrutas kohtunik.

„Kus?" imestas Jüri.

„Siinsamas," raius kohtunik: „Siinsamas, sest sina ise oledki Jüri Rumm!"

„Palun, olge viisakam, mu härra!" kurjustas Jüri.

„Kuidas?"

„Noh, kuidas see kõlbab, et teie mind — hoopis võõrast inimest – sinatama hakkate?"

Mõisnikud kohmetasid.

Kõige rohkem kohmetas aga kohtunik ise. Kuid ta kogus end varsti ja ütles nüüd hoopis muutunud tooniga, milles polnud enam endist ülbust:

„Noh, palun mulle siis vastata paarile küsimusele."

„Ja nimelt?"

„Kust te siia ilmusite ja miks elate nii üksikus kohas, keset põlist metsa?"

„Esitage kõik küsimused lõpuni, siis ma vastan teile ühekorraga," sõnus Rumm.

„Olgu," nõustus kohtunik, „ma sooviksin veel kindlaks teha ka teie isikut."

„Kas nõuate seda ametlikult?"

„Jah."

„Palun siis. Siin on mu ametlikud dokumendid, olge nii lahke ja vaadake need läbi."

Nende sõnadega Jüri Rumm otsis põuest nahkse portfelli, võttis sellest välja paar juba koltunud paberit ja ulatas need kohtunikule.

Kohtunik keeras dokumendid lahti, silmitses ja uuris neid tähelepanelikult ning luges siis valju, selge häälega ette, nii, et igaüks võis kuulda:

„Arnold Ableiter — ärimees. Abielus. Kaks last: poeg ja tütar."

Teine paber oli arstitunnistus, mis ärimehe Arnold Ableiteri tiisikusehaigeks tembeldas ja tal soovitas viieks aastaks elama asuda maale, okaspuumetsade rajooni.

Härrased vaikisid.

Siis algasid tasased läbirääkimised teineteisega: võis ju päris tõsi olla, et mees tõepoolest ongi see, kelleks ametlikud paberid tad tunnistavad, pealegi polnud ta, niipalju kui maakonnakohtunik ja vanemad mõisnikud mäletasid, sugugi Jüri Rummu nägu, vaid hoopis teistlaadi näojoonte ning juuksevärvinguga isik.

Viimaks kohtunik küsis kahtlusealuselt:

„Aga mis õigusega olete siia elama asunud?"

„Kuidas — mis õigusega?"

„Nojah, kas on teil ka selle kohta on tunnistus, et tohite elada sellel maa-alal ja ehitada siia hooneid?"

„Kõik need õigused mul on," vastas Rumm.

„Palun, esitage tõestused."

Jüri Rumm otsis põueportfellist uue tunnistuse, mis Saarnakõrve mõisniku allkirja kandis, notariaalselt kinnitatud oli ja järgmiselt kõlas:

„Sellega tunnistan mina, Saarnakõrve mõisa omanik von Keck, et ma ärimehele Arnold Ableiterile olen annud loa — ehitada minu maa peale maja. Rendiraha selle eest olen saanud ette.

Saarnakõrve mõisaomanik

H a n s v. K e c k."

Paber ulatati Saarnakõrve praeguse omaniku kätte. See uuris dokumenti hoolikalt ning pidi siis tunnistama, et paber tõepoolest on kirjutatud tema isa käega. Isa aga oli eelmisel aastal surnud.

Juba pidid härrased oma jämedat ülalpidamist vabandama hakkama.

Kuid korraga tuli vanematele neist meelde Punane Kaarel, kelles nad väga hästi ära olid tundnud Jüri Rummu Siberisse mõistetud kaaslase ning kelle nad seetõttu nii julgesti olid lasknud kinni siduda.

Kui mõisnikud tähelepanelikumalt oleks jälginud Punase Kaarli käitumist, siis nad oleks märganud, millise kelmika naeratusega Kaarel silmitses Jüri Rummu maskeeritud nägu, kuulates ta osavat ja julget luiskamist.

Maakonnakohtunik küsis nüüd:

„Aga inimene, kust tuleb see, et siin on suure kelmi ja röövli kaaslane, kes tolle röövliga seltsis sunnitööle mõisteti ja kes meile tuntud oli Punase Kaarli hüüdnime all?"

„Ma ei saa teist põrmugi aru ega taipa, millisest Pu-

nasest Kaarlist teie räägite," ütles Rumm vastu, teeseldes suurt imestust.

Kohtunik osutas käega Punasele Kaarlile ja lausus karmi ametlikkusega:

„Kordan teile, et tunnen seda meest kui Siberist ärakaranud kurjategijat. Olge nüüd nii lahke ning seletage meile, kuidas ta siia teie juure sai?"

„Kas ta Siberist ärakaranud on või mitte, seda ei või mina teada," kostis Jüri Rumm, „kuid kindel on, et ta juba mitu aastat minu teenistuses seisab . . . Ning tõele au andes pean ma tunnistama, et tublimat, töökamat ja ausameelsemat sulast ma omale soovidagi ei oska."

„Kas ta esitas ka ametlikud tunnistused, kui teie juure teenistusse astus?"

„Ah tunnistused või?"

„Jah."

„Ma pole temalt kunagi tunnistusi küsinud."

Nüüd olid ründajad pigis. Et piinlikust seisukorrast pääseda, ütles maakonnakohtunik leplikult:

„Jah, ma näen, et me teie suhtes oleme eksinud. Palume meid vabandada ja meie sissetung andeks anda. Kuid vabandage meid ka, et me teie sulase kaasa võtame: teda ja tema raskeid patte me tunneme ülihästi ning teame, kui kardetav on niisugust lindu lasta vabaduses elada."

Kohtunik kummardas viisakalt ja parunid pidid juba minema hakkama, Punast Kaarlit kaasa võttes, kuid sel hetkel tuli juure eilne metsa eksinud noorhärra, kes senini kõrvalhoonetes läbiotsimist oli toimetanud. Punast Kaarlit kinniseotuna nähes, küsis ta kohe kaaslastelt:

„Aga kus siis too teine mees on?"

„Missugune teine mees?“ imestas kohtunik.

„Too, kes mulle eile teed juhatas. Miks teie teda kaasa pole võtnud?“

„Tema pole tagaotsitav. Näete, seal ta seisab ja trööstib oma perekonda. Meil on kahju, et asjata tülitasime ausaid inimesi, kuid kahtlus oli suur.“

Noorhärra silmitses Jüri Rummu tükk aega ja tähendas viimaks:

„See on aga koguni teine mees, mitte too, kes mulle eile teed juhatas.“

„Koguni teine mees?!“

„Jah, ning võiksin kas või vanduda, et ka too teejuhataja kusagil siin peab olema,“ kinnitas noorhärra kangekaelselt.

Härrased pöörasid ümber ja peatasid Jüri Rummu, kes oma perekonnaga oli majja astumas.

„Vabandust, veel midagi,“ ütles talle kohtunik.

„Teie soov, mu härra?“ küsis Rumm jahedalt.

„Eile eksis neisse metsadesse ära keegi noorhärra...“

„Kurb lugu küll!“ pilkas Rumm.

„Kuid keegi härra, kes ühes selle kinniseotuga metsas jalutanud, on noorhärrale õige tee kätte näidanud,“ rääkis kohtunik edasi.

„Rõõmustab väga, et noorhärra pääses!“

„Jajah, kuid eks teie peate toda teejuhatajat ometi teadma ja tundma.“

„Tunnen küll,“ vastas Rumm.

„Ja kes ta on?"

„Minu vend."

„Paluge ta siia."

„Pole võimalik: ta on minu äriosanik ja külastab mind siin vahetevahel, et mind ärikäigu üle informeerida. Kuid eile õhtul sõitis ta jälle ära."

Noorhärra kuulatas Rummu häält teraselt.

See hääl oli talle tuttav!

Ruttu astus ta Rummu juure ja tõmbas jultunult kaabu Rummu peast.

Ühes kaabuga kukkus maha ka parukas.

Seda nähes Punane Kaarel kiristas hambaid.

Kõik oli luhtunud!

„Ohoo!" hüüdis noorhärra, „minu eilne teejuht, seekord ainult veidi maskeeritud! Seda ma arvasin kohe, kui tema häält kuulsin!"

Noore aadliku heameelel ja poisiklikul uhkusel ei nähtunud piire olema.

Niisugune ootamatu vahejuhtum viis Jüri Rummu täielikult roopast välja: ta kaotas hingelise tasakaalu ja enesekindluse.

Ta kogus end küll varsti, kuid oli juba hilja — nii kohtunik kui ka teised vanemad mõisnikud olid tema ära tundnud . . .

„Kas teil, härra Ableiter ehk teise nimega Jüri Rumm, ka selle paruka kandmiseks mõnd õigustavat dokumenti ei leiduks?" pilkas maakonnakohtunik käsi hõõrudes: „Või on ka see mõni tiisikuseravi moodne meetod?"

Jüri Rumm ei vastanud midagi.

Ja mida võiski ta vastata?

Murtuna, äkitselt kümne aasta võrra vananenuna seisis ta kahjurõõmsate mõisnike ees, pea norus, silmis pisarad . . .

Talle oli omal ajal mõistetud 20 aastat sunnitööd, kui arvesse võtta aga ka põgenemine ning hilisemad kuriteod—pidi ta nüüd arvestama paratamatult eluaegse sunnitööga. Ning elatanud mehena ei võinud ta enam hellitada põgenemislootusi.

* *
*

Üksikuna nagu kehastunud lein ja vaiksena nagu kalmuküngas jäi maha Rummu metsamajake. Ta katuse alla jäänud elanike nutul ja ahastusel polnud piire, kuid ei leidunud kedagi terves maailmas, kes neile trööstiva sõna oleks ütelnud.

Parunite karistussalk liikus tolmaval maanteel käratsedes ja võidurõõmutsedes. Teeäärsel kuusel istus noor varesepoeg ja nokitses oma tiivasulgede kallal; jõugu lähenedes ei viitsinud ta äragi lennata, vaid põrnitses tulejaid uudishimulikult ja küsivalt, kuna vana emavares kõrgel ta kohal tiirles ja talle hoiatusi kraaksus. Paunküla noorhärra, kelle uhkus ja võidurõõm ülekeema kippusid, tundis end nii päratusuure võitjana, et püssi palgele heitis ja tulistas. Rumal varesepoeg pudenes puuoksalt elutu suletombuna. Rumal varesepoeg, sa oleks pidanud teadma, et härrased tapavad mitte üksnes vihatujus, vaid ka rõõmutuhinas!

Õhtujahedus haaras nurmi ja metsi, taevasse kogunes halle tinapilvi. Eemalt juba kostsid kõuekärgatused — ja härrad kiirustasid, et lähineva vihma eest ulualla jõuda.

* *
*

Võime oma kangelaste eluloo selgituseks veel niipalju juure lisada, et paar nädalat pärast seda, kui Jüri Rumm ja Punane Kaarel juba Siberiteed kõmpisid, tuli Saarnakõrve opman Rummu endisse metsatallu ja teatas, et tema härra seda ei sallivat, et säärane perekond Saarnakõrve piirides elab — lahkugu Rummu naine ja lapsed siit jalamaid.

Perekonnal aga oli juba varemalt kindel nõu — Jürile Siberisse järele sõita. Nüüd see plaan teostatigi viibimata.

Kuid veel enne, kui Jüri Rumm ja Punane Kaarel jõudsid Ida-Siberi sunnitöövanglani, tuli keisri manifest, mis kõik sunnitöölised, kellede kohta otsus olnud juba aastakümne eest, vabadeks Siberi asunikeks kuulutas. Nii ei saanud Jüri Rumm ja ta seltsiline enam sunnitöölise leiba maitsta.

Varsti jõudis Siberisse ka Rummu perekond, ja kuna Rummul raha veel küllalt oli, siis võis ta jõuka mehena ahedasti ja muretumalt elada.

Kuid möödunud eluraskused olid tema raudset iseloomu ja tervist niivõrd tugevasti vapustanud, et ta nüüd, viimaks ometi kord rahusadamasse jõudes, perekonnaõnne kaua maitseda ei saanud — väsinud ihu ja hing nõudsid puhkust—ja varsti kanti Jüri viimsele uinupaigale — põlismändadest piiratud kalmistule.

Punane Kaarel elas veel vene revolutsiooni päevil. Ehk ta tollal oli küll juba kõrges rauga-eas, olevat ta vene kodusõjas agaralt kaasa löönud, tegeledes Koltshaki armees luurajate-rühma päälikuna ja puues punakommissaare. Hilisemad teated tema saatuse kohta puuduvad.

Ehkki Jüri Rumm juba palju aastaid mulla all puhkab,

elab ta ometigi rahva mälestuses tänini edasi, kuigi vast suurtel moralistidel tema kohta eriarvamus on. Meie aga andestame talle kõik inimlikud patud, sest tema oli tõeline „parunite hirm“, kelle teod virgutasid rõhutud rahva julgust ja usku enesesse.

Lõpp.

Romaan „JÜRI RUMM“ toob loomutruult soraval sõnal ja põneval jutustusel kõik katked, mis rahvasuus romaanikangelase Jüri Rummu kohta liikumas on.

Romaan on kõigiti faktide peal põhjenev ja põnev.

Romaanis on ka kirjeldatud loomulikkudes värvides valitseva klassi, mõisnikkude, suhtumine talupoegadesse ja sel ajal valitsev olukord.

Käesolev romaan ilmub annete viisi, iga laupäev üks anne.

Üleüldse ilmub 10 annet.

Iga üksiku ande hind 20 senti, kõik 10 annet ettetellides ühes postikuludega — 1.75 senti; tellimise hind saata tempel- või postmarkides.

Tellimise aadress: Nõmme, postkast Nr. 37 k—s „Noormets“.